

CUPRINS

Porunca Iubirii apare cu binecuvântarea **Arhiepiscopiei Sibiului**

C R E D I N Ț A	7	Serafim Rose – O viață închinată lui Hristos - Ierom. Damaschin	C A L E A
	10	Valiza Pierdută - O călătorie spre Ortodoxie! - Carla P. Thomas	
		Războiul nevăzut. Isihasmul	
	14	Adevărul monah - un suflet ce arde de dragoste de Dumnezeu și de oameni - Monahul Agapie	
	45	Viața ascetică - Interviu cu Pr. Ieromonah Seraphim Rose	
	51	Prospect duhovnicesc - Arhim. Mina Dobzeu	
		Orizonturi spirituale. Flori de pateric	
	55	Liturghia de pe urmă - P.S. Daniil Partoșanul	
	61	Mormântul furat - Preot Gheorghe Calciu	
	69	Ultimele clipe ale lui Mircea Eliade - Ioan Petru Culianu	
N Ă D E J D E A	77	Un cleric în slujba lui Mihai Viteazul... - Pr. prof. Ghe. I. Drăgulin	A D E V Ă R U L
	84	Ciprul apostolic și istoric - Constantin Ittu	
		Ecumenism - Globalizare - Apostazie	
	87	Secuii	
	89	Luminile (Iluminismul) - Constantin Noica	
	92	Reîntâlnirea Apusului cu Răsăritul - Pr. Vasile Grăjdean	
	100	Începutul sfârșitului României ca stat - Părintele Antonie	
	103	Teologia Ortodoxă și dialogul ecumenic - Pr. Cornel Toma	
	117	Sacrul ca necesitate umană - Spiridon Constantin	
		Știință și religie. Medicina creștină	
D R A G O S T E A	121	Fecundația artificială - Arhim. Dr. Iuvenalie Ionașcu	V I A Ț A
	136	Acatistul Maicii Domnului - Vindecătoarea de Cancer	
		Arta creștină. Poezia religioasă	
	139	Poezii. Concurs	
	158	Frumusețile Octoiului - Pr. Drd. Lucian Petroaia	
		Dumnezeu este iubire	
	172	Credința, Nădejdea și Dragostea - Corneliu C.	
		Educația creștină și tinerii	
	174	Pornografia – a fi sau a nu fi tolerant	
	178	Puterea devastatoare a pornografiei - Roxana-Maria Ursu	
	184	Noi, tinerii, și morala creștină - Prof. Stelian Gomboș	
		Familia creștină	
	188	Mâna Chirurgului – Pr. Gheorghe Calciu	

Veniți la Mine !

Serafim Rose – O viață închinată lui Hristos

Ieromonah Damaschin

La recenta întrunire de „Zilele Diecezane” („Diocesan Days”) ale ortodocșilor sârbi, părintele Thomas Hopco a rostit o cuvântare în care a reliefat ceva care pe mine m-a impresionat în chip deosebit. Arăta că s-a făcut un studiu asupra americanilor care frecventează regulat biserica; studiul urmărea să stabilească trăsătura lor comună cea mai semnificativă. Persoanele respective au fost chestionate privitor la educația religioasă primită și diverși alți factori despre care se poate considera că ar putea determina participarea regulată la slujbele din biserică. Așa cum a rezultat, un singur lucru este comun tuturor acestor membrii devotați ai bisericilor (de variate denominațiuni): *fiecare din cei chestionați a spus că a întâlnit la un moment dat un creștin de a cărui viață a dorit să aibă și el parte, sau pe care a vrut să-l urmeze*. Pe când ne spunea părintele Thomas acestea, prima persoană care mi-a venit în minte a fost părintele Serafim.

Pe vremea când l-am întâlnit prima dată pe părintele **Serafim Rose**, la Universitatea Californiei din Santa Cruz, nu trecuseră decât câteva luni de când începusem să dau atenție și să cercetez Ortodoxia. Ca tânăr student de colegiu, eram neutru și rezervat față de ortodoxie, fiind încă determinat de încărcătura mea intelectuală. Dar când l-am întâlnit, l-am ascultat și am discutat cu părintele **Serafim Rose** în chiar prima zi a apariției lui în campus, a fost pentru mine

decisiv pentru a deveni ortodox. Nu am înțeles aceasta deplin pe atunci, dar acum văd bine că așa s-au petrecut lucrurile: *întâlnisem un creștin de a cărui viață doream să mă împărtășesc și pe care voiam să-l urmez în vreun fel oarecare. Orice avea el, doream și eu. Și, în mod clar, ceea ce avea și ceea ce reprezenta era Ortodoxia, credința creștină dreptmăritoare.*

Dintre primele impresii pe care le-am avut, două îmi răsar pregnant în minte. Mai întâi de toate, simțeam că era omul cel mai *înțelept* pe care-l întâlnisem vreodată. Și nu pentru strălucirea sa intelectuală absolut evidentă. Inteligența lui nu m-a impresionat atât de mult ca faptul că era extrem de sobru ca înfățișare, foarte calm, *plin de pace*. Iradia o pace interioară. Deși vorbea despre un subiect foarte controversat și cu multiple implicații – sfârșitul lumii, Apocalipsa – o făcea într-o manieră foarte sobră, bine fundamentat pe Scripturi și Sfinții Părinți. Înfățișa aspecte ale acestui subiect de care nu mai auzisem niciodată – dar nu diversele teme individuale tratate m-au făcut să-i simt înțelepciunea, ci maniera lui de prezentare în întregul ei și *seriozitatea*.

Cealaltă impresie memorabilă – și cea mai puternică din toate pe care le-am avut de la prima mea întâlnire cu părintele Serafim a fost aceea că el era un „*om mort*”. Poate să sune surprinzător. Înțeleg prin aceasta că am avut senzația că nu era în el nimic din el însuși, al său; nu trăia propria viață. Așa după cum am înțeles mai târziu, învățând mai mult despre credința dreptmăritoare, aceasta era urmarea faptului că *iși dăruise întreaga viață lui Iisus Hristos* – se dedicase întru totul lui Hristos, astfel ca Hristos să poată trăi în el. De aceea, înțelepciunea pe care o purta și ne-o aducea cu sine nu era propria sa înțelepciune; era înțelepciunea Bisericii. Iar înțelepciunea Bisericii, după cum știm, este înțelepciunea lui Hristos, deoarece Hristos este Capul Bisericii. Hristos putea vorbi prin el, tocmai pentru că părintele Serafim *se golise de sine însuși*.

Sufletul și viața mi s-au schimbat după această primă întâlnire. Știm, de altfel, că nenumărate alte vieți au fost schimbate prin părintele Serafim: nu pentru

prin el însuși, ci pentru că părintele se golise de sinele propriu, murise pentru sine și pentru lumea aceasta și devenise vas al harului lui Iisus Hristos.

Aș vrea să vă citesc câteva rânduri din Scriptură, care ne vorbesc de această moarte, pentru a arăta mai în adâncime ce înseamnă această moarte întru care părintele Serafim a fost în stare să lucreze prin harul lui Hristos. Hristos spunea ucenicilor Lui: „*Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea în fiecare zi și să-mi urmeze Mie; căci cine va voi să-și scape viața o va pierde, iar cine-și va pierde viața pentru Mine, acela o va izbăvi*”(Luca 9, 23-24). Cred că aceasta este întocmai ceea ce a făcut părintele Serafim: el și-a pierdut în chip desăvârșit viața din dorul după Hristos, din iubire de Hristos și de aceea a dobândit deplin mântuirea.

Într-un alt loc Hristos este chiar mai riguros: „*Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mamă și pe femeie și pe copii și pe frați și pe surori, chiar și viața sa însăși, nu poate să fie ucenicul meu. Și cel ce nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu*”(Luca 17, 26-27). Hristos ne spune să nu punem nimic mai presus de iubirea noastră de Dumnezeu, de iubirea noastră pentru Hristos Însuși și de închinarea, dedicarea noastră pentru El. Nu trebuie să ne dorim lucruri create, lucrurile pământului acestuia. Trebuie să ne urâm propria noastră viață în sensul de a nu o socoti drept ceva autosuficient. Ideea că nu am fi suficienți prin și în noi înșine este o iluzie, o minciună legată și înrudită cu minciuna primară, cea a șarpelui din Eden. Părintele Serafim a abandonat această viață „auto-suficientă” care, în termeni moderni, o putem denumi „viața egoului”. (*Cuvântare rostită la a 20-a aniversare a trecerii la Domnul a ieromonahului **Serafim Rose**, pe 2 septembrie 2002, la mănăstirea Sfântul Herman de Alaska, Platina, California*)

(*The Orthodox Word* nr. 5/226 sept.-oct. 2002; trad. Valentin Moga)

Valiza Pierdută -

O călătorie spre Ortodoxie!

Carla Panteleimona Thomas

Pr. Ghe. Calciu Dumitreasa: Această mărturisire mi-a fost trimisă chiar de autoare. Mărturia mi s-a părut simplă, neemfatică și tulburătoare, este o scurtă mărturie despre convertirea la ortodoxie spre știința și întărirea credinței noastre, a celor care ne laudăm că ne-am născut ortodocși și care credem că avem vreun merit pentru asta și o scutire de efort.

Cea mai simplă definiție a Ortodoxiei vine de la fiul meu care fiind întrebat odată de un străin despre Ortodoxie a răspuns: **„Ortodoxia este Biserica, așa cum a fost ea stabilită de Hristos”**. Lui i-au trebuit numai opt ani pentru a înțelege acest lucru. Mie mi-au trebuit treizeci și doi de ani și încă tot mă mai aflu pe calea spre Ortodoxie.

Călătoria mea spre Ortodoxie a început cu pierderea unei valize. Cât de misterioase, uluitoare și de incredibile sunt căile Domnului. El mi-a luat o valiză cu toate lucrurile mele necesare vieții materiale, a ascuns-o pentru un timp, atât cât a fost necesar ca eu să-L găsesc pe Fiul Său, pe Domnul nostru Iisus Hristos, mângăritarul cel de mult preț și cea mai mare avere pe pământ și în cer.

Obținând A.B.S. în biofizica moleculară și în biochimie la Yale University, mi-a trebuit ceva timp ca să mă hotărâsc să merg la o școală de medicină. Avusesem o serie de succese intelectuale, dar sufletul meu era neliniștit, îndurerat și însetat după deplinătatea lui Hristos. L-am chemat pe vărul meu, Părintele Jerom Sanderson - actualmente aparținând Bisericii Ortodoxe Bulgare,

care m-a sfătuit să merg la Boston și să-i sun pe frații lui la sosire. În curând aveam să învăț cât de important este să ascuți orice cuvânt de sfătuire al părintelui tău duhovnicesc. Aceasta este prima lecție: să-ți predai întreaga voință lui Hristos.

Din fericire am stabilit să mă duc la Harvard, la Școala de Medicină, în septembrie 1978, cu toate bunurile mele într-o valiză. Eram o călătoare de ocazie și posedam acel sens adolescentin al invincibilității și al siguranței de sine. Era o desăvârșită pregătire pentru o toamnă nouă. M-am apropiat de zona de preluare a bagajelor din aeroport. Priveam atentă la orice valiză, nici una nu era a mea. Toate lucrurile mele erau pierdute. M-am dus la cămin, de vreme ce oficialii aeroportului m-au asigurat că bagajul îmi va fi adus acolo «mai târziu». S-a întâmplat ca «mai târziu» să fie o săptămână. Aveam doar câțiva dolari. Școala era închisă pentru week end. Aveam un cec de la părinții mei, dar nu era nici o bancă în jur, nici o mașină automată pentru scoaterea banilor. Deznădejdea mă copleșise. Nu aveam nici măcar o periută de dinți, ceea ce era o situație deplorabilă pentru o fiică de dentist. Era Sâmbătă și nu aveam decât hainele de pe mine. Într-adevăr, eram pusă cu spatele la zid. Eu, cea de neînvins, eram biruită. Am început să mă rog și mi-am amintit că nu-mi respectasem făgăduința de a-i chema pe frații Părintelui Jerome, la sosire.

Necunoscând pe nimeni, l-am chemat, într-un acces de credință, pe părintele Moses Berry, în prezent ținând de OCA (Orthodox Church in America). Din întâmplare, tocmai trecea în grabă pe lângă telefon, în drum spre rugăciune. În prima clipă a fost tentat să lase mașina de răspuns să înregistreze mesajul meu, dar Dumnezeu l-a împins să ridice receptorul. A ascultat cu răbdare plângerea mea și a aranjat ca cineva să vină a doua zi - duminica - să mă ia la biserică. Toate acestea le-a făcut pentru o străină, înainte de a rosti un singur cuvânt din predica sa (de atunci a rostit foarte multe cuvinte predicând). Așa cum spun părinții pustiei, mergând spre biserică, el ajungea la biserică.

Din clipa în care am

inițial - convertită mai târziu), am știut că n-o voi mai părăsi niciodată. Eram acasă. Inima mea cânta de bucuria de a se afla în prezența lui Dumnezeu și a tuturor sfinților săi. Dragostea lui Dumnezeu mă inundă. Împărăția interioară a sufletului meu saltă cu bucurie. Vărsam lacrimi din inima pocăită și plină de recunoștință. Însă, așa cum îmi sporea credința, așa îmi sporeau și necazurile. Primul an de medicină mi-a fost și perioada de încercare garantată a credinței. După mai multe perioade de încercări, în 2000, am pășit temeinic în Biserica Ortodoxă din America. Părintele meu spiritual a fost părintele Jacob Myers de la Biserica Ortodoxa Sf. Ioan Făcătorul de Minuni din Atlanta, Georgia. Ierarhul meu este Arhiepiscopul Dmitri. Am fost botezată de părintele Gherman și unsă cu Sfântul și Marele Mir de către părintele Smith. Sunt membră a **Frăției Iisus Hristos Mântuitorul** și numele meu de botez este Pantelimona, după Sf. Mare Mucenic și Vindecător Pantelimon.

Fiind o convertită, mai am multe de învățat despre Ortodoxie. Totuși, prin harul lui Dumnezeu, am învățat să venerez (nu să ador) icoanele, care sunt ferestre spre cer. Am învățat Rugăciunea inimii. Am învățat că a posti fără a te ruga și fără a face fapte de milostenie este ca și cum ai coase cu un ac fără ață. Am fost adusă în fața Născătoarei de Dumnezeu și a tuturor sfinților. Citesc scrierile Sfinților Părinți, am studiat **Războiul Nevăzut**, am învățat cum să-mi fac semnul crucii. Cea mai dificilă parte a Ortodoxiei, pentru mine, a fost renunțarea la o parte a bagajului meu cultural. Muzica ortodoxă este minunată de frumoasă și-mi străpunge inima. Totuși ritmica ei mi se pare ciudată. Am avut și alte lupte în privința venerării icoanelor, fără a fi sigură că aceasta nu înseamnă a te închina unor chipuri cioplite. În timpul contemplației, Domnul mi-a arătat că icoanele sunt o balustradă la scara lui Iacov ajutându-ne să urcăm de pe pământ la cer, dar că balustrada nu este însăși scara. Concentrându-te prea mult pe aparența materială a icoanei te poate conduce la a nu înțelege un lucru foarte necesar: importanța

deosebire: *Inima înfrântă și smerită, Dumnezeu nu o va urgisi. (Psalmul 50)*

Mi-a fost greu să mă decid între Biserica Ortodoxă Bulgară (Mitropolitul Joseph) și Biserica Ortodoxă din America, (Mitropolitul Teodosius). M-am rugat lui Dumnezeu să-mi arate care dintre ei este mai bun. Și Dumnezeu mi-a răspuns repede și cu severitate: „*Am mai mult decât un om bun în Biserica Mea. Toți sunt la fel de buni*”.

Sunt căsătorită și am trei copii pe pământ și unul în cer.

Călătoria spre plinătatea lui Hristos, în Ortodoxie, este dinamică. Pentru a-L găsi pe Iisus, a trebuit să pierd totul, să pierd totul ca să câștig totul.

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin

Adevăratul monah,

un suflet ce arde de dragoste de Dumnezeu și de oameni

Monahul Agapie

- Părinte, vorbiți-ne despre monahism în general.

- Aș spune despre monahism că e un lucru esențial. Când vorbim despre monahism toate sunt esențiale; chestiunile diluate fac deja din monahism un fel de surogat.

Unde își are începutul monahismul? Care au fost primii monahi? Spune Sfântul Grigore Teologul că Tatăl fecior, Fiul fecior, Duhul Sfânt fecior din veșnicie au creat toată natura, toată zidirea care e feciorelnică prin creație. Adam și Eva erau feciorelnici înainte de cădere. Adam și Eva trăiau după toate rânduielile călugărești în Paradis, așa că primii monahi au fost Adam și Eva.

Monahismul nu se identifică cu necăsătoria, ci esența lui e un mod deplin (sau care se dorește cât mai deplin) de apropiere, de unire cu Dumnezeu. Ce a făcut păcatul? Păcatul a rupt tocmai această orientare spre Dumnezeu. Chiar într-una dintre paremiile de la Vecernie am citit trista istorie a căderii omului în păcat. Și cum s-a petrecut această cădere? Pomul cunoștinței binelui și răului era mereu în Rai și părinții noștri Adam și Eva l-au văzut și până la cădere, dar prin sfatul șarpelui, la un moment dat, și-au abătut atenția de la Dumnezeu la acel pom. Au văzut că acel pom este frumos la vedere și bun pentru că dă cunoștință și ca atare au hotărât să mănânce din el. Și-au oprit privirea de la Dumnezeu

și și-au îndreptat-o spre pom. Adică au căzut din monahism. Urmarea este cea pe care o știm și de atunci încoace monahismul nu este nimic altceva decât *forma privilegiată prin care omul încearcă să se întoarcă la Dumnezeu*.

Ca să se întoarcă la Dumnezeu nu numai monahii au nevoie de *feciorie*, de o lepădare de lucrurile lumii acesteia - cum înțelegem *sărăcia* - și, ceea ce este mai important, de *ascultare*. Orice om - nu numai așa-zișii călugări - atunci când dorește să-și intensifice raporturile sale cu Dumnezeu prin rugăciune și prin Euharistie duce, chiar pentru intervale mai scurte de timp, o viețuire monahală.

În Vechiul Testament exista instituția nazireilor. Nazireii duceau o viață călugărească, dar pentru intervale de timp limitate. Alții trăiau toată viața ca nazirei, ca Sfântul Ioan Botezătorul.

În Noul Testament, fiind sub har, unii dintre credincioși au primit această harismă de a duce toată viața lor lupta pentru a deveni monahi (adică monahismul se prezintă ca instituție în acest peisaj duhovnicesc). În realitate noi care facem parte din tagma monahală ducem lupta de a întrupa idealurile monahale. Și idealul monahal este reprezentat de Mântuitorul Iisus Hristos, de Fecioara Maria, de Sfântul Ioan Botezătorul, de Sfinții Apostoli, care au trăit toți o astfel de viețuire ("Iată noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție"). Monahii, așa cum îi cunoaștem noi astăzi, sunt cei care se străduiesc (sau ar trebui să se străduiască mai mult decât restul creștinilor) în lucrurile acestea într-un cadru bine precizat și organizat. Acest cadru le creează foarte multe avantaje în ce privește legătura lor cu Dumnezeu, avantaje care vizează posibilitatea angajării lor într-o viață de rugăciune mai susținută. Aceste posibilități cei din lume nu le au, dar în anumite răstimpuri și le creează, nu după bunul lor plac, ci tot după rânduielile și învățăturile celor care sunt experimentați pe această cale, adică monahii.

Toată "Filocalia" nu este decât o scriere a părinților duhovnicești în care suntem învățați cum să ne apropiem de Dumnezeu. "Filocalia" nu îi vizează doar pe monahi, ci

unele dintre elementele ei îi vizează în chiar și pe cei din lume, mai cu seamă elementele care privesc lupta cu patimile și care vizează ascunzișurile sufletului omenesc. Omul din lume - prins în multe griji, ocupații, îndeletniciri - împrăștiat în cele din afară nu are posibilitățile pe care le are un monah în mănăstire și atunci profită și el de câștigul pe care îl au monahii, pentru că Dumnezeu privește lumea în întregul ei și atunci privind omenirea ca un fel de Adam, de întreg, în acest trup El dă fiecărui mădular diferite slujiri astfel ca întregul trup să beneficieze de roadele lucrării celorlalte mădulare.

Ceea ce vreau să spun e că omul este o ființă comunitară, creată după chipul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu este Treime; omul nu poate să trăiască ca o bufniță într-o scorbură. Monahismul și monahii încearcă să realizeze acest “după asemănarea lui Dumnezeu”. Chinovia, obștea mănăstirească, este după chipul Sfintei Treimi. Sau, altă pildă biblică, după chipul Apostolilor avându-L în mijloc pe Mântuitorul Iisus Hristos. Pustnic nu poate fi orice călugăr, ci numai călugărul în sufletul căruia arde dragostea de Dumnezeu și de oameni și care prin prisma unor stări duhovnicești apreciate de duhovnic, prin prisma experienței patristice, poate să viețuiască de unul singur într-o foarte puternică comuniune cu Dumnezeu, dar și cu lumea, pentru că rugăciunea, ne spune Sfântul Ioan Scărarul, este susținătoarea lumii. Și rugăciunea are treptele ei și măsurile ei și intensitățile ei.

Evident că monahismul nu este urător de lume, nu este urător de oameni, nu este antisocial, ci monahismul ortodox - nu discutăm despre ordinele catolice care slujesc în tărâm social și care nu fac obiectul discuției noastre - *monahismul ortodox* am putea spune că așează înaintea oamenilor *pilda adevăratei societăți umane restaurate*. Chinovia, așezată pe principiile chinoviale lăsate de Sfinții Părinți, este o chinovie în care se trăiește viața de comuniune a Sfintei Treimi, pentru că totul este întemeiat pe acea ascultare care înseamnă dragoste și supunere față de voia lui Dumnezeu, adică exact opusul păcatului

căzut din Rai. Așa că o mănăstire bună este pildă și pentru mireni. Sfântul Nectarie al Pentapolisului - un Sfânt pe care acum încep să-l descopăr nu numai prin viața lui, ci și prin scrierile lui, care mi se par de-a dreptul de nivel patristic ca adâncime și putere duhovnicească - Sfântul Nectarie spune într-unul dintre manualele sale adresate studenților teologi că taina Spovedaniei este unul dintre leacurile pentru tămăduirea bolilor sociale, așadar vedem că în viziunea acestui Sfânt dăruit de Dumnezeu în ultimele veacuri nouă, lucrarea personală de apropiere de Dumnezeu a fiecăruia dintre creștini duce în final la însănătoșirea societății. Putem studia psihologie socială sau sociologie sau orice altă știință umanistă, dar în cele din urmă noi, ca și creștini ortodocși, credem și mărturisim adevărul despre om potrivit învățaturii patristice: omul se naște cu patimi, are păcate care îl împiedică să trăiască normal și tămăduirea oricărui om de pe fața planetei, indiferent de religie sau de postura socială sau de cea bisericească, ține de asumarea Tainei Spovedaniei, adică de asumarea pocăinței. Or, în această cale spre asumarea și însușirea și interiorizarea pocăinței călăuzele nerătăcite sunt monahii și scriitorii filocalici. Cei care încearcă în mod privilegiat să însușească aceste învățături ar trebui să fie monahii și, prin experiența lor personală, să-i ajute pe frații lor din lume în drumul acesta.

- Ați afirmat că Ortodoxia în profunzimea ei este monahală. De ce?

- Pentru că Ortodoxia înseamnă restaurarea firii în starea pe care a avut-o înainte de cădere. Or, în starea de dinainte de cădere, omul se caracteriza prin feciorie - prin acest avânt către Dumnezeu care este opusul împătimirii de averi - și prin ascultare față de Dumnezeu.

Monahismul nu înseamnă această segregare între bărbat și femeie. Călugăr fiind - Doamne ferește să văd vreo femeie! Maică fiind - Doamne ferește să văd vreun bărbat! Nu în sensul acesta trebuie să înțelegem monahismul, pe linie sexuală; monahismul trebuie înțeles ca și feciorie în sensul de fire curată așa cum a

ieșit din mâinile lui Dumnezeu. Dumnezeu a creat o lume feciorelnică, o lume fără patimă.

Citim în Cartea Facerii și avem și imnele Sfântului Efrem Sirul care ne tâlcuiesc minunat starea de dinainte de cădere. Dumnezeu a făcut pe oameni care erau goi și nu se rușinau pentru că erau înveșmântați în harul dumnezeiesc, așadar trăiau într-o feciorie desăvârșită și apoi aveau avântul spre Dumnezeu, care este opusul împătimirii de avere (acesta este sensul făgăduinței sărăciei, nu că să nu am bani). Și apoi mai este și ascultarea totală în care trăiau Adam și Eva față de Dumnezeu. Stricându-se ascultarea, adică abătându-se atenția de la Dumnezeu, s-a stricat și avântul, adică a apărut împătimirea față de lumea materială. Apărând această împătimire lumea a început să devină idol, a pătruns moartea, a pătruns stricăciunea, nefecioria și de atunci încoace strădania omului de a se întoarce la Dumnezeu ține de restaurarea în lăuntrul său a acestor trei chestiuni, fie că ești căsătorit, fie că ești călugăr.

Ce cerem în Taina Sfintei Cununii? Dacă citim rugăciunile din Molitvelnic vedem că există o feciorie a căsătoriei, cum există și o curvie care se poate face sub acoperământul Tainei Cununii. Avem atâția sfinți căsătoriți: Sfântul Spiridon al Trimitunde, Sfântul Grigore de Nyssa, părintele misticii creștine... Sigur căsătoria așa cum o avem astăzi este o urmare a păcatului, dar ea nu este un impediment către sfințenie. Și totuși când dorim să ne apropiem mai mult de Dumnezeu o lăsăm deoparte: cei căsătoriți sunt îndemnați de Apostol să se lipsească unul de altul pentru a se îndeletnici cu bună învoire cu postul și cu rugăciunea. Vedem deci că și oamenii din lume au nevoie la anumite răstimpuri de o viețuire, să zicem așa monahală, care nu e nimic altceva decât o strădanie de a se întoarce la viețuirea de dinainte de cădere. Răstimpurile de post din timpul anului bisericesc sunt răstimpuri în care Biserica își îndeamnă fiii să trăiască într-un mod care să-i apropie de Dumnezeu. Bineînțeles că eu vorbesc acum la mod general. Cazurile particulare ale

diferitelor familii se rezolvă

cu duhovnicul, care are de la Hristos Însuși, prin hirotonie, această putere de a economisi pe fiecare om în parte astfel încât calea lui către Dumnezeu să fie neîmpiedicată sau să fie cât mai puțin împiedicată. Bineînțeles că e nevoie ca duhovnicul să te cunoască, să nu îl tot schimbi...

- Ați amintit de forme diluate de monahism. La ce vă referiți?

- Mă refer la monahismul care nu își ține făgăduințele, mai cu seamă făgăduința - nu-i spun neapărat a sărăciei - avântului către Dumnezeu. Aceasta este principala cădere a monahismului contemporan: că acest avânt către Dumnezeu, care în graiul filocalic e numit râvnă, nu e folosit. Râvna este un capital duhovnicesc pe care tânărul venit la mănăstire îl capătă încă din lume. Starețul mănăstirii are obligația apostolică să folosească acest capital astfel încât tânărul să sporească respectivul har și să ajungă la măsura bărbatului desăvârșit. Or, dacă acest har nu este pus în lucrare, ci este îngropat, asistăm la forme diluate de monahism, adică monahi care nu se mai interesează de Taina Spovedaniei, cât mai des, monahi care nu se mai interesează de asumarea duhului pocăinței, de trăirea pocăinței, monahi care nu se mai interesează de rugăciunea lui Iisus asumată și trăită și luptată, nu se mai interesează de lupta pentru dobândirea lucrării lăuntrice, de despătimirea sistematică, patimă cu patimă, de viața mistică. Aceștia nu sunt altceva decât purtători ai unui astfel de monahism diluat sau, cum îi numea părintele Arsenie Boca, “niște cuiere de haine negre”. Monahii care nu se interesează de lucrurile acestea, cei care schimonosesc marea taină a ascultării, sunt din păcate niște diluatori ai învățăturii filocalice.

- Ați putea face deosebirea între ascultarea ca diaconie și ascultarea ca ascultare de Dumnezeu?

- Ascultarea ca diaconie tinde să devină ascultare față de Dumnezeu. În mănăstire asta-i minunat că orice lucru pe care-l face omul, dacă știe să interiorizeze acest har al ascultării, orice lucru - ziceam - devine slujire și ascultare față de Dumnezeu. Bineînțeles că mai întâi avem

logică, la nivel logic, intelectual, dar această gândire, prin harul lui Dumnezeu, prin povățuire duhovnicească, treptat-treptat se schimbă și atunci ajungem de la ascultarea logică la ascultare duhovnicească, la momentul în care te simți unit cu starețul tău - duhovnicește, când vezi în starețul tău chipul lui Hristos, când simți în glasul lui glasul lui Hristos.

Mântuitorul n-a venit ca să scoată demoni, n-a venit să vindece ologi și paralitici, ci în primul și în primul rând a venit ca să facă ascultare. Celelalte sunt secundare. Ascultarea pe care a făcut-o El față de Tatăl trebuie să ne-o împrăștiem noi încet încet. Numai că desăvârșirea ascultării față de Tatăl a trecut prin grădina Ghetsimani unde Mântuitorul s-a rugat ca acest pahar - Moartea și Crucea - să treacă de la El. Și totuși “nu precum voiesc Eu, zice atunci Mântuitorul, ci precum voiești Tu”. Firea Lui omenească s-a împotrivit, firea Lui omenească s-a temut, firea Lui omenească până-ntr-atât s-a încordat încât a țâșnit din Mântuitorul sudoare de sânge. Și totuși voința a biruit. Voința Lui omenească, fiind unită cu voința dumnezeiască, s-a supus în cele din urmă Tatălui și a acceptat Crucea, a desăvârșit ascultarea pe care a venit Mântuitorul să o facă în lume și prin aceasta a mântuit neamul omenesc.

- Ascultarea e cumva dincolo de logica omenească.

- Am spus că ascultarea nu are nimic logic în ea. Ea trebuie să devină ceva duhovnicesc. Dacă bagi logica la mijlocul ascultării nu înțelegi nimic. De asta spun părinții că ascultătorul învie morții, pentru că foarte mare putere are ascultarea. Există multe exemple în “Limonariu”.

- Există diferențe mari între monahismul atonit și cel românesc?

- Esențial nu ar trebui să existe, pentru că monahismul românesc în forma sa consistentă este de obârșie atonită, deși în primul mileniu au existat eremiți și pustnici pe ici pe colo. Până în zilele noastre Sfântul Nicodim de la Tismana este considerat apostolul românilor și vedem că în partea vestică a țării primele așezăminte, începând cu

Prislop sunt ctitorii ale sale. Prin acestea el a construit o barieră duhovnicească monahală de consistență isihastă împotriva ofensivei catolice, care încă de atunci și până în zilele noastre continuă și probabil va mai continua cât va mai îngădui Dumnezeu să existe această instituție care este dezbinată de Biserică.

Din păcate există după cădere un fel de lege a stricăciunii care lucrează înăuntrul omului și care face ca omul să reducă la măsurile sale darurile dumnezeiești pe care le primește, de aceea putem vorbi și de anumite diferențe care există între monahismul atonit și monahismul românesc. Monahismul atonit se bucură și de un har special din partea Maicii Domnului, care face ca în această peninsulă, în Sfântul Munte, ca într-o pepinieră să crească mereu noi vlăstare care să fie răsădite în întreaga Ortodoxie și să împuternicească Biserica. Dacă citim istoria Sfântului Munte vedem că mereu au fost trimiși luminători de acolo în toată lumea, bărbați sfinți care au dus această trăire după ce au fost crescuți sub acoperământul Maicii Domnului și în tradiția pură Ortodoxă păstrată în Sfântul Munte până astăzi.

- Care sunt, mai concret, punctele în care se diferențiază?

- În primul și în primul rând viața chinovială din România lasă de dorit în unele mănăstiri. O spun atât din experiența mea, cât și citându-l pe starețul Mănăstirii Vatoped care acum doi ani a făcut un pelerinaj prin câteva dintre mănăstirile României și a făcut unele constatări triste. Monahismul românesc din punct de vedere chinovial este dezorganizat la momentul de față în multe dintre mănăstiri. Adică nu mai funcționează totul pe principiile chinoviale lăsate de Sfântul Teodor Studitul. Sfântul Munte însuși acum câteva zeci de ani trăia într-o decădere și într-o paragină de nedescris, mănăstirile erau idioritmice, adică aveau viață de sine, dar încet-încet au redevenit chinoviale. Toate mănăstirile atonite sunt în ziua de azi chinovii, adică au viață de obște, or o mănăstire care nu are o viață de obște puternică este o mănăstire care își trădează caracterul ei evanghelic. În afara viețuirii evanghelice de obște își fac locul tot felul de patimi: patima iubirii de arginț, voia

proprie, adică neascultarea, iubirea de slavă, etc.

În al doilea rând mănăstirile Sfântului Munte realizează și o misiune în rândul credincioșilor care vin în pelerinaj, dar această misiune este organizată foarte bine așa încât viața călugărilor să nu fie tulburată de prezența mirenilor. Există câțiva monahi rânduți pentru relația cu mirenii, dar restul mănăstirii își duce viața netulburat. Mănăstirea trebuie să funcționeze ca un stup de albine, să nu fie perturbată de legăturile cu exteriorul. Din acest punct de vedere mănăstirile noastre au multe de învățat. Bunăoară, de curând, un grup de stareți de mănăstire dintr-o eparhie vecină s-a deplasat la o mănăstire de maici din Grecia. Și maicile le-au spus: Nu vă supărați, pentru că sunteți atâția și pentru că sunteți bărbați nu puteți să rămâneți în mănăstirea noastră. Mergeți altundeva. Deci aș spune că aceasta e una dintre lecțiile pe care le-au primit ei de la monahismul grecesc (mănăstirea respectivă fiind Ormilă, o ctitorie a mănăstirii atonite Simonos Petras). La noi prea se îngăduie în mănăstiri o învălmășeală a mirenilor cu călugării.

- Turism?

- Turism și alte chestiuni care sunt privite ca un fel de misiune, dar misiunea asta duce în cele din urmă la slăbănogirea duhovnicească a monahilor și dacă monahul este slăbănogit duhovnicește ce misiune va face? Principala misiune a monahului este rugăciunea și trăirea la cote cât mai înalte a vieții evanghelice și a tainei evlaviei lăsate de Mântuitorul Apostolilor și de ei Bisericii. Mireanului - ne învață pe noi părintele nostru stareț - îi este suficient să vadă o viețuire evanghelică și să simtă cu duhul această viețuire și asta reprezintă pentru el cea mai bună predică, cea mai puternică misiune. Bineînțeles dacă la aceasta se mai adaugă și un cuvânt și o Spovedanie lucrurile sunt desăvârșite.

- De ce viața comunitară avantajează creșterea duhovnicească?

- Familiile din zilele noastre sunt niște chinovii. Viața de obște este lăsată de Dumnezeu din Rai. Dumnezeu a creat chinovie: "Nu este bine să fie omul singur

zicem așa, este bărbatul, ca și cap al femeii. Principiul ascultării funcționează și în familie. Deci chinovia a creat-o Dumnezeu Însuși. Dumnezeu Însuși este Treime, este chinovie. Și viața călugărească nu e altceva decât încercarea de a realiza în plan uman viața Sfintei Treimi. Orice chinovie este o Biserică adunată în jurul starețului ca și chip al Domnului nostru Iisus Hristos, adunată în jurul Potirului Euharistic de unde își primește puterea duhovnicească și de unde se constituie în mod real ca și trup al lui Hristos.

- Ați amintit de acea revitalizare a vieții în Sfântul Munte după decădere. Care au fost temeliile acestei revitalizări?

- Temeliile au fost constituite de câțiva părinți duhovnicești cum ar fi, ca să o luăm cronologic, Gheron Iosif isihastul, un mare Sfânt al veacului al XX-lea ale cărui epistole au fost traduse la Editura Bizantină sub numele de “Mărturii din viața monahală”, iar viața lui a apărut sub numele de “Părintele Iosif sihastrul”. Acest părinte a crescut în pustia Sfântului Munte cu câțiva ucenici care au preluat treptat șapte dintre mănăstirile Sfântului Munte. Părintele a dus o luptă personală ascetică intensă ajungând la mari măsuri de sfințenie în viața lui. El s-a luptat pentru reșezarea în viața călugărilor a rugăciunii isihaste - de aceea i se spune și “isihastul” - și, ceea ce este important, a născut acești fii duhovnicești care au umplut Sfântul Munte de monahi.

Un alt părinte este părintele Emilianos, fostul stareț al mănăstirii Simonos Petras, care în anii '70 a venit în Sfântul Munte cu o obște preluând mănăstirea Simonos Petras. Apoi părintele Gheorghe Capsanis și alți câțiva stareți care au preluat mănăstiri din Sfântul Munte, între care există și oarecare rudenii duhovnicești.

Într-o mănăstire dacă nu ai un astfel de om duhovnicesc care să te povățuiască și să atragă harul lui Dumnezeu ca apoi să-l răspândească și asupra celor ce vin și i se încredințează spre povățuire, dacă nu ai un astfel de om mănăstirea respectivă are mai puține șanse de a se împuternici duhovnicește. Deci revigorarea se datorează acestor bărbați pe care Maica Domnului i-a

pregătit din timp pentru vremurile grele pe care le străbatem și care devin tot mai grele. După cum spunea un părinte român: la mari nevoi și la mari greutăți - mari mijloace de remediere și de ajutor. Așadar Maica Domnului a pregătit din vreme astfel de ostași pentru vremuri de secetă duhovnicească.

- Se spune că accentul pus pe rugăciunea lui Iisus și pe Sfânta Împărtășanie a contribuit mult la această revigorare.

- N-aș spune că accentul pe cutare sau cutare, ci aș spune că accentul pe îndrumarea patristică, pe întregul din care aceste elemente fac parte. Sfânta Împărtășanie și rugăciunea lui Iisus sunt elemente dintr-un întreg, dacă le scoți din acest întreg nu au nici o valoare. Accentul pe care acești părinți duhovnicești l-au pus pe întregul învățaturii filocalice cuprinde și accentul pe rugăciunea lui Iisus, pe Spovedania deasă și pe Împărtășania primită mai des decât în România, adică o dată la 40 de zile sau o dată - în Posturi - sau o dată pe an, ritmuri care nu au nici o bază patristică. Bineînțeles că fără Sfânta Împărtășanie nu putem să progresăm duhovnicește. Cazul Sfintei Maria Egipteanca, invocat de apărătorii Împărtășaniei la tot felul de soroace, este o excepție și noi nu ne luăm după excepții. Rânduiala generală a Bisericii este consfințită în canoane și în scrierile filocalice. Deci eu nu spun că accentul pe rugăciunea lui Iisus și pe Împărtășanie a revigorat Sfântul Munte, ci, în primul rând, pronia lui Dumnezeu care a născut acești bărbați și accentul pus pe întregul Tradiției patristice, întreg din care face parte în mod firesc și rugăciunea lui Iisus și Împărtășania deasă.

- Ce argumente patristice are Împărtășania deasă?

- În primul rând cuvintele Mântuitorului care ne îndeamnă pe toți să facem aceasta spre pomenirea Lui, practica Bisericii din Ierusalim din Fapte 2, 42 ș.u. unde ni se spune că se împărtășeau în fiecare zi, apoi sunt o serie de canoane - canoanele apostolice 8 și 9 - care spun că trebuie să ne împărtășim la fiecare Sfântă Liturghie, cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur care merg în asprimea lor până la a spune că cine nu este vrednic să se împărtășească la fiecare Sfântă Liturghie nu e vrednic să se

împărtășească nici măcar o dată în an, la Paști. Ori totdeauna, ori niciodată. “Cine nu e pregătit să se împărtășească să nu asculte nici Sfintele Scripturi”, spune sfântul Ioan Gură de Aur. Sfântul Vasile cel Mare în a doua epistolă, considerată canonică și intrată în colecția de canoane a Bisericii Ortodoxe, spune că bine este ca omul să se împărtășească în fiecare zi, dar noi pentru că avem multe îndeletniciri ne împărtășim numai de patru ori pe săptămână, iar dacă se mai întâmplă și o altă sărbătoare ne împărtășim și atunci. Sfântul Efrem Sirul vorbește și el despre Împărtășania deasă. Cercetătorii actuali au arătat că monahii se împărtășeau zilnic în creștinismul palestinian și siriac.

Nu există temeiuri pentru o împărtășire rară pentru un creștin adevărat. Există părinți ici și colo, există tradiții locale născute în diverse circumstanțe și sub fel de fel de influențe care vorbesc despre acest fel de împărtășire. Or, sfântul Vasile cel Mare spune într-o epistolă că noi nu trebuie să ne luăm, în ceea ce privește elementele de practică bisericească, după tradițiile locale, ci ceea ce este universal, sobornicesc, aceea trebuie să aibă precumpănire. Noi n-o să putem îndrepta Biserica, nici eu, nici cititorii, nici Patriarhul ecumenic, Biserica o va îndrepta Dumnezeu prin noi, dar numai în măsura în care ne însușim învățăturile duhovnicești ale Sfinților Părinți. Eu nu pot să îi judec pe oamenii care au viață sfântă dar susțin împărtășirea rarisimă, nici nu vreau să îi judec, dar nu pot să nu văd că există o diferență flagrantă între ceea ce afirmă ei și ceea ce citesc în Filocalie. Bunăoară într-unul dintre cele mai practice manuale de dobândire a rugăciunii lui Iisus cele “100 de capete despre rugăciune” ale lui Ignatie și Calist Xantopoulos, acești mari sfinți bizantini din veacul al XIV-lea, capete ce se găsesc în Filocalia 8, se arată legătura strânsă care există între Euharistie și rugăciunea lui Iisus. Nu putem dobândi rugăciunea lui Iisus în afara Împărtășirii cu Sfintele Taine. Este o anomalie rugăciunea lui Iisus desprinsă de viața liturgică. Viața liturgică fără rugăciunea lui Iisus este de un stereotipism și o secătuială îngrozitoare. Vorba proverbului: “Tipic, tipic și la

inimă nimic.” Și într-una dintre scrisorile avvei Varsanufie găsim acest îndemn spre o împărtășire deasă.

Pentru mine lucrurile sunt atât de firești încât nici nu știu de ce se mai discută despre ele. E ca și cum s-ar discuta în lumea medicală despre cum este mai bine să respire omul: pe nas sau pe gură. Dacă Dumnezeu de asta a dat Sfânta Împărtășanie așa o luăm. Asta înseamnă a te smeri: nu înțeleg rostul deocamdată, dar mă supun, fac ascultare de anumite rânduieli, nu bag logica mea la mijloc, ci nădăduiesc că treptat voi prinde duhul acesta.

Când zic împărtășire deasă parcă ceva mă supără înăuntru pentru că eu nu vorbesc despre împărtășire deasă sau rară, ci despre *împărtășire*, adică despre un lucru firesc. Nu vorbim despre Liturghie deasă sau Liturghie rară, ci vorbim despre Sfânta Liturghie pe care o săvârșește Biserica. Există pericolul de a impune iarăși anumite legi în ceea ce privește frecvența și ritmicitatea împărtășirii și atunci când impui asemenea legi există pericolul ca ele să nu fie asimilate în duhul lor, de aceea ritmul împărtășirii a fost lăsat de Biserică să fie rânduit de către duhovnic. Duhovnicul trebuie să pecetluiască cu binecuvântarea sa tot ceea ce face creștinul sau monahul.

- Nu credeți că această practică a împărtășirii rare așa cum este la noi e rezultatul unor concepții juridice, legaliste asupra pocăinței, asupra relației cu Dumnezeu?

- Și asta, dar aceasta este o consecință a ceea ce vrăjmașul mântuirii noastre săvârșește asupra noastră.

- Cum adică?

- Adică acestea sunt consecințele neascultării de Sfinții Părinți. Dacă nu faci ascultare față de Dumnezeu prin scrierile Sfinților Părinți faci ascultare de alte duhuri și ajungi la astfel de concepții care te crispează, te încremenesc, care te osifică. Eu nu le înțeleg și nu pot să judec pe cei ce trăiesc așa, dar, vorba lui Eminescu, “pe calea ce-ai deschis, n-oi merge niciodată!”

- Aceste concepții au legătură cu Catolicismul, cu unele tendințe scolastice?

- Da.
- Puteți să exemplificați?

- Nu pot acum să exemplific, dar tot ceea ce-i juridic are o proveniență, mai mult sau mai puțin vădită, catolică, apuseană. Probabil că și mult lăudata rădăcină a noastră latină are anumite afinități pentru chestiuni de natură juridică, latinii fiind niște juridiști prin excelență.

- Ați spus că monahismul înseamnă efortul de restaurare a firii căzute. Puteți să ne spuneți ce înțelegeți prin păcat și de ce e nevoie de acest efort? Cum înțelegeți păcatul?

- În primul și în primul rând *păcatul e îndepărtarea de Dumnezeu*. Protopărinții s-au depărtat de Dumnezeu, au idolatrizat ceva, și-au întrerupt lucrarea de contemplare a lui Dumnezeu și și-au îndreptat atenția spre altceva idolatrizându-l.

- Întreb pentru că păcatul e de multe ori înțeles și el juridic și aceasta duce la o înțelegere greșită a pocăinței.

- Da, există definiții ale *păcatului ca și călcare a voii lui Dumnezeu*... Ceea ce e mai tragic este că păcatul este ceva ce ne depărtează de Dumnezeu și ceva pe care-l purtăm ontologic înăuntrul nostru ca o înclinare spre rău care se actualizează în anumite păcate, că ne dăm seama de ele, că nu ne dăm seama, păcatele sunt multe, deci nu numai în momentul în care am călcat o lege a lui Dumnezeu și am vrut să o calc am păcătuit. Păcatele noastre sunt multe, cele pe care le spovedim cine știe câte procente reprezintă din totalitatea păcatelor noastre. Cu cât omul se apropie de Dumnezeu cu atât omul descoperă straturi și straturi de păcături și de căderi lăuntrice tot mai subțiri și tot mai fine, dar pe care le resimte ca și căderi. Problema în cele din urmă constă în a avea har sau a nu avea har. Păcatul săvârșit alungă harul din om. Efortul filocalic și monahal dus după lege face ca harul să rămână în noi, dar aceasta este o luptă, harul intră și iese, dar atenția (trezvia) pe care ar trebui să o avem nu face decât să ne țină pe noi sub suvoiul harului. A fi împreună-lucrători cu harul. Nu ajunge să avem harul în stare de latență cum îl avem

botezați, pe noi ne interesează să-l avem ca împreună-lucrare. Aici este toată problema, aici începe lupta cu păcatul și păcatul este o chestiune pe care o experimentezi în această luptă. Nu poți să-i dai o definiție: păcatul este cutare și cutare, are următoarele puncte: un, doi, trei, se subîmparte în..., astea sunt pentru școlile teologice de factură apuseană.

- De ce spuneți asta?

- Pentru că sunt niște clasificări intelectuale. Până nu te întâlnești cu păcatul să te iei la luptă cu el nu știi ce-i păcatul. Până nu simți că păcatul te apasă și că Sfânta Spovedanie te eliberează de aceasta, până nu simți că harul dumnezeiesc te ajută în această luptă nu înțelegi ce-i păcatul, degeaba înveți definiții. De asta mă crispez în fața întrebărilor de genul: Ce este păcatul? Sau: Cum definiți păcatul? Greu de spus ce e păcatul. Dacă omul nu trăiește un drum duhovnicesc de apropiere de Dumnezeu nu va înțelege ce-i păcatul și chiar dacă îl apasă conștiința nu va ști ce este această apăsare a conștiinței dacă nu va fi îndrumat.

Descoperim ce este păcatul în lupta noastră cu păcatul. Luptă ce o ducem în primul rând încercând cu strășnicie să ținem poruncile Domnului, cuvintele Evangheliei și atunci ni se descoperă înăuntrul nostru mulțime de păcate pe care nu le știm, efectiv nu le știm. Apoi, prin Taina Spovedaniei care ne eliberează de aceste păcate, apoi prin rugăciune, apoi prin Euharistie care sădește în noi experiența a altceva decât păcatul, în dinamica aceasta, se naște viața duhovnicească, se naște înțelegerea păcatului, începem să-L cunoaștem pe Dumnezeu. Nu se pot da definiții scurte și seci, deși pentru unii sunt foarte convenabile și îi ajută. Te ajută dacă ești luat de pe stradă ți se spune o definiție și ești pus s-o ții, dar dacă o ții cu strășnicie 10 minute vezi că te introduce într-o sferă în care nu mai ai nici un reper și definiția respectivă nu te mai ajută. Și de aici încolo începe Ortodoxia care e viață și dinamism și frământare și legătură cu duhovnicul și sfătuire și luptă lăuntrică și, și, și...

- Păcatul are efect negativ în comunitate?

- Bineînțeles. Dacă eu acum fac un păcat cu gândul te afectez și pe dumneata și afectez și întregul cosmos. Pentru că suntem legați. Dacă un deget sau o mână sau un alt mădular din organismul meu se îmbolnăvește, face puroi, tot organismul pătimește. Adam și Eva au păcătuit acum câteva mii de ani și de atunci noi tragem ponoasele. Suntem într-o încrengătură și o legătură ontologică și aici iar revin la o chestiune discutată mai înainte. Monahul care stă în chilie și își plânge păcatele sale ajută prin această rugăciune neștiută de nimeni decât de Dumnezeu și de duhovnicul lui întreaga Biserică, întreaga omenire, în virtutea unității ontologice care este între noi ca creaturi ale aceluiasi Dumnezeu. Deci monahismul nu e caracterizat de egoism. Mă duc în chilie și nu mă mai interesează de nimeni și nimic, n-am grijă de familie; ce bine că mănăstirea îmi asigură toate trebuințele biologice și materiale de care am nevoie etc. Nu este așa! Monahul este legat de lumea cealaltă. Să spunem așa, dacă privim întreaga omenire și mai cu seamă trupul Bisericii dacă îl privim ca pe un trup, monahii sunt cel care strigă către Dumnezeu cu strigătul celor din lume care nu pot și nu au vreme și nu știu să strige. Bunăoară, un exemplu. În Sfântul Munte de curând a strălucit un mare bărbat, părintele Paisie, om cu viață sfântă și el era pustnic la una dintre chilioarele din jurul capitalei Sfântului Munte și într-una din nopți la priveghere a primit o informație la rugăciune de la harul dumnezeiesc să se roage pentru un oarecare Ianis care se află în pericol. Bine. El n-a mai întrebat, dar cine-i Ianis, dar ce pericole îl încearcă. Călugărul face ascultare. A început să se roage pentru acest Ianis. După ceva timp primește în sufletul său în rugăciune tot prin intermediul harului: Gata ajunge cu rugăciunea! După câteva zile se prezintă la chilia părintelui un anume Ianis care spune: Părinte, acum câteva zile - deci exact în noaptea în care părintele se ruga - eram în disperare, eram cu motocicleta și voiam să mă sinucid. Și în timp ce mergeam a venit un bătrân (și l-a recunoscut pe părintele Paisie) și m-a îmbrățișat și a pătruns înăuntrul meu atâta bucurie încât a plecat din sufletul meu starea aceea de

nu mă mai sinucid și să vin la Sfântul Munte și să mă spovedesc pe undeva.

Deci vedeți că rugăciunea călugărului, cum nu știm noi ajută. Există un plan nevăzut, o țesătură nevăzută care ne leagă pe toți, în această țesătură unii bagă păcate, alții o ușurează prin rugăciune, alții o încarcă de har. Așa cum într-un organism pătrund tot felul de microbi care atentează la sănătatea organismului, dar sunt alte elemente nevăzute care izolează și neutralizează acești microbi, așa e și în trupul Bisericii, deci așa trebuie să înțelegem lucrarea monahului. Monahul dacă nu construiește catedrale și dacă nu spală bolnavi nu înseamnă că nu are lucrare în trupul Bisericii, dimpotrivă monahul trebuie pus la rugăciune, nu să cerem de la monahi să crească animale și să aibă activitate economică și să facă tot felul de ctitorii. Sigur avem mănăstiri și ele au nevoie de o bază economică, dar trebuie păstrate proporțiile. Care este rostul și înțelesul faptului că mirenii ajută mănăstirile din punct de vedere material? Există această conștiință că monahii trebuie degrevați de aceste griji lumești tocmai ca să se poată afierosi mai mult lucrării pe care cei din lume nu pot să o facă la aceleași standarde, adică rugăciunea. Deci mănăstirile nu trebuie să fie niște cuiburi de paraziți ai mirenilor, ci niște cuiburi duhovnicești în care omul din lume să poată să-și găsească mângâiere, sprijin în rugăciune, cuvânt de folos.

- Putem spune că acesta este cel mai autentic mod de a face misiune.

- Principala modalitate. Excepțiile, iarăși sunt hotărâte de Dumnezeu și nu trebuie să ne luăm după excepții. Oricum monahii au datoria să-i sprijine pe frați lor din lume, prin rugăciune, prin cuvânt, prin îndemnuri duhovnicești, prin povățuire, în funcție de posibilitățile fiecăruia. Una suntem, am spus, dar fiecare are condiții specifice de viață și dacă ne trădăm aceste condiții ne trădăm identitatea noastră.

- Ați amintit de acea citire a vremurilor. Credeți că legătura aceasta cu monahismul atonit

este un semn bun și o

rânduială dumnezeiască?

- Da, bineînțeles. Este o pronie. Cincizeci de ani în timpul comunismului nu am putut avea legături cu sfântul Munte, acum iată numai în zece ani am reușit să avem destul de mulți monahi români tineri în mănăstirile Sfântului Munte, monahi care acum prind seva tradiției monahale autentice păstrate acolo prin rânduiala liturgică, prin rânduiala călugărească, se îmbibă de harul locului acesta și apoi, când va vrea Dumnezeu, se vor întoarce în România ca să îndrepte ceea ce este de îndreptat, lucruri pe care noi trăind aici nu le mai vedem așa de bine cum se văd de departe. Ca într-o ciorbă, din păcate. Într-o ciorbă morcovul are gust de cartofi, cartoful gust de morcov, toate-s cam la fel. Avem, deci, nevoie de această infuzie pe care Dumnezeu ne-o pregătește. La vremuri noi, oameni noi.

- Ce anume va fi de diortosit (îndreptat)?

- Asta va arăta Dumnezeu, în primul rând monahismul să fie așezat pe bazele sale chinoviale și patristice, reorientarea spre lucrarea launtrică, reconsiderarea raportului dintre lucrarea exterioară și lucrarea interioară a mănăstirii, reconsiderarea raporturilor dintre mănăstire și lume, să se înceteze odată cu amestecul acesta al mirenilor în viața internă a mănăstirii, călugării să-și trăiască călugăria lor într-un sens mai strict, apoi, dacă tot a fost vorba de Sfânta Împărtășanie, revenirea la o povățuire duhovnicească în care să avem în vedere o spovedanie mai deasă, o împărtășire mai deasă, apoi repunerea în centrul atenției a ascultării duhovnicești și a rugăciunii lui Iisus care iarăși este trecută cu vederea, deși slujba călugăriei cuprinde acest îndemn (sub formă de obligație) de a rosti rugăciunea lui Iisus, deci în primul rând aspectul vieții monahale ar fi lucruri de diortosit. Desigur că ar mai fi și alte aspecte pe care eu nu le știu, căci nimic nu este desăvârșit, Biserica își trăiește viața într-o lume nedesăvârșită și ca atare Biserica, oricât triumfalism ar afișa conducătorii ei, este nedesăvârșită în formele temporale de organizare socială pe care le are. De aceea tot timpul apar

schimbări, de aceea există diferența de organizare între Bisericile Ortodoxe, pentru că fiecare Biserică își caută o formă pe care o consideră cea mai bună de a se organiza ca instituție în teritoriu.

- Ce exemple pozitive ne dă Sfântul Munte?

- În primul și în primul rând dă exemplele vieții chinoviale, cum am mai spus, viață chinovială din care se nasc marii pusnici și rugători pentru Biserică, acesta-i principalul aport pozitiv, apoi relațiile pe care le au cu exteriorul: dau o mărturie ortodoxă autentică în fața societății asaltate de tot felul de curente religioase și spirituale și filosofice și esoterice. Mănăstirile trebuie să fie o mărturie ortodoxă, nu în sensul că trebuie să intre în polemică cu tot felul de curente de acestea, ci în sensul că trebuie să mărturisim cu viața noastră Ortodoxia și cine este scris în cartea vieții va putea să deslușească faptul că cu noi este Dumnezeu.

- Credeți că redescoperirea muzicii bizantine ar face mult în acest sens?

- Da. Ceea ce se cântă la noi în Ardeal este o muzică tradițională și când zic tradițională vreau să dau cuvântului o tentă ușor "folclorică". Este o muzică de factură apuseană, însăși notația pe care o are și inflexiunile pe care le are. Nu mă pricep prea mult la cele muzicale, dar experiența duhovnicească arată că muzica bizantină predispune mai mult sufletul la o lucrare lăuntrică, ea însuși s-a născut dintr-o lucrare lăuntrică. Marii protopsalți au trăit într-un mediu isihast, muzica este exprimarea unor realități interioare. Ascultând această muzică ești ajutat să faci drumul invers, adică această muzică te conduce spre o lucrare lăuntrică. Muzica aparține sferei materiale, dar sfera materială este unită cu spiritul, poartă un anume duh. Muzica bizantină poartă duhul unei lucrări lăuntrice dacă este cântată cum se cade. Pentru că totul poate fi pervertit.

Ca un răspuns scurt: sigur că muzica bizantină va putea ajuta în acest fel pe cei care doresc să redescopere Ortodoxia.

- Credeți că muzica cunțană sau bănățeană nu au prea mult de-a face cu trăirea autentică?

- Pe mine nu m-a ajutat prea mult muzica aceasta locală care se cântă prin satele noastre românești din Transilvania, dar pot să spun că întâlnirea cu muzica bizantină a constituit un ajutor și un îndemn lăuntric și a mobilizat în mine anumite energii pe calea lucrării lăuntrice, lucru pe care nu l-am trăit în cazul acestor muzici de care vorbeam: cunțană, lugojană etc. Vorbesc prin prisma experienței personale, altcineva poate să aibă altă experiență, nu știu, dar un mare părinte duhovnicesc contemporan, părintele Porfirie din Grecia, spunea că muzica bizantină ajută foarte mult sufletul în a ajunge într-o stare de rugăciune și de apropiere de Dumnezeu.

- Care e deosebirea între trăirea unui monah și înțelegerea pe care o are un teolog asupra monahismului?

- Depinde ce înțelegem prin teolog.

- Mă refer la un profesor doctor în teologie...

- Depinde de acest doctor în teologie. Cunosced doctori în teologie care sunt și monahi și care au trăiri adevărate, Iustin Popovici, de exemplu - mi se pare că a și fost canonizat - era doctor în teologie și se fac minuni la mormântul lui. Dacă accentuăm în mod unilateral intelectul atunci acea teologie e demonică. Teologia este rodul rugăciunii.

- Vă spun aceasta deoarece se spune că acea secătuire a monahismului atonit a avut loc din cauza ruperii dintre teologia academică din facultăți și trăirea monahală...

- Nu este adevărat! Pentru că slava Athosului nu este de ieri și de astăzi, ci este cu mult înainte de întemeierea primei Facultăți de studii teologice. Aș putea spune că decăderea învățământului teologic se datorează ruperii de viața mănăstirească și a ruperii legăturilor cu Părinții duhovnicești. Nu le putem izola pe una de cealaltă. Există o teologie care încearcă să transpună științific, în cuvinte cât mai precise, niște învățături care sunt rodul experienței, dar experiența în mod privilegiat o au monahii pentru că ei au aceste condiții - sigur că o pot avea și cei din lume - dar în momentul în care se separă teologia de

moment respectiva teologie devine o lucrare seacă, o lucrare pur intelectuală. Monahii cât ar fi ei de simpli - am întâlnit și acum monahi care nu au liceul terminat - dar studiază, meditează lucrări care nu ajung pe mâinile unor așa-ziși teologi din zilele noastre, mă gândesc la cărți filocalice, Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Grigore Palama, Sfântul Simeon Noul Teolog. Lucrul acesta a fost constatat și de niște profesori catolici care au vizitat Sfântul Munte în timpul Sfântului Siluan Athonitul care spuneau: Cum la voi monahii simpli citesc astfel de cărți? La noi numai profesorii universitari le citesc și cei care-și dau doctoratul. Răspunsul Sfântului Siluan a fost: Noi nu numai că le citim, dar le și trăim și în plus dacă ar dispărea aceste cărți monahii ar fi în stare să le rescrie, desigur nu ad literam, dar învățăturile s-ar păstra...

- Pentru că le poartă în ei...

- Bineînțeles, este experiența lor. Iarăși zic, dacă operăm cu segregări dintre acestea Academia - Academie, mănăstirea - mănăstire, nu suntem în duh ortodox. Academia trebuie să-și tragă seva din viața duhovnicească și pepiniera vieții duhovnicești este mănăstirea. Dascălii de frunte ai vieții duhovnicești sunt monahii, o spune foarte clar sfântul Ioan Sinaitul (Scărarul), lumină călugărilor sunt îngerii și lumină celor din lume sunt monahii. Un cuvânt foarte percutant pe care îl dă Sfântul Iustin Popovici, acest arhimandrit doctor în teologie și profesor universitar la Atena și făcător de minuni: Dacă vrei să afli cât cuget ortodox are cineva întru sine întreabă-l ce părere are despre monahism și atunci vei vedea. Marii teologi ai veacului XX - și-l pomenesc doar pe părintele Stăniloae - erau niște buni prieteni ai monahilor, niște oameni care îi cercetau pe călugări, aveau legături cu mănăstirile, studiau textele patristice. Vedem deci că teologia aceasta academică este un inel de legătură cu o învățătură greu accesibilă omului de astăzi mai ales. Biserica are nevoie de această lucrare, important este în ce duh facem această lucrare.

Sfântul Apostol Pavel spune în prima epistolă către corinteni despre două harisme: *cuvântul*

înțelepciunii și cuvântul

cunoștinței. Cuvântul cunoștinței este tâlcuit de Sfântul Diadoh al Foticeii ca fiind acea harismă prin care sufletul este legat direct, prin experiență, de Dumnezeu, dar la cuvinte omenești nu poate să ajungă din cauza belșugului de înțelesuri duhovnicești suprarationale pe care acest suflet curățit îl primește în cursul trăirilor sale duhovnicești. Iar cuvântul înțelepciunii este o altă harismă aceluiasi duh dumnezeiesc prin care se exprimă în limbaj omenesc niște lucruri mai presus de cuvânt, deci nu se poate una fără cealaltă. Și sfântul Diadoh al Foticeii tâlcuiește foarte frumos raportul și dialectica dintre aceste două harisme zicând că foarte rar se dau amândouă harismele la una și aceeași persoană, adică puțința de a tâlcui și puțința de a experia mai presus de cuvinte la intensități foarte mari de genul răpirii până la al treilea cer a Sfântului Apostol Pavel. *Foarte rar se dau aceste harisme la una și aceeași persoană, ca să nu se mândrească*. Se dau la persoane diferite ca fiecare să admire pentru harisma pe care celălalt, fratele lui întru Hristos, o are. Prin aceste harisme se zidește trupul lui Hristos și teologia academică trebuie să meargă pe linia acestei înțelegeri, trebuie să-și înțeleagă rostul în sânul Bisericii și să nu aibă pretenția protiei (priorității), după cum să nu aibă pretenția protie nici harismaticii care nu pot să se exprime în cuvinte omenești așa cum fac teologii academici.

Biserica Ortodoxă este sobornicească și adevărul se naște în tensiunea dinamică și vie și permanentă care se trăiește în interiorul acestei Biserici. Vedem cum sinoadele ecumenice cu scandaluri, cu certuri, cu bătăi de multe ori au scos adevărul la iveală, dar l-au scos și până la urmă Biserica este cea care - după ce sinodul și-a exprimat punctul de vedere - a acceptat aceste puncte de vedere. Vedeți, deci, că nu putem tranșa: teologia academică să stea închisă în Universități cu rigorile ei, călugării în mănăstiri cu rigorile lor și așa mai departe. Nu. Într-un fel avem imaginea a ceea ce spun în Bizanț unde Universitatea întemeiată de Împăratul Justinian nu avea pe lângă alte materii și științe studiate și Teologie. Teologia se studia în mănăstiri. Eu nu

Teologie în mănăstiri, dar vreau să spun că Teologia așa era înțeleasă atunci ca legată organic de creuzetul unde se experimenta dogma în modul cel mai susținut, mai organizat, mai concret, adică mănăstirea. Dacă facem separație între lucrurile acestea cădem din Ortodoxie. Nimeni nu este infailibil în Ortodoxie, nici harismaticii, nici doctorii în teologie, nici patriarhul, ci numai Biserica în integritatea și totalitatea ei. Dacă judecăm altfel aş spune că vom cădea mai jos decât catolicii deoarece catolicii au un singur Papă și noi riscăm să avem o mulțime de papi infailibili.

- Dar dacă se studiază în teologie diplomația?

- Astea sunt semne ale vremurilor, adică se abate atenția studenților spre chestiuni secundare. Un lucru care mă doare pe mine este stricarea raportului cantitativ între orele materiilor teologice propriu-zise și alte materii care sunt absolut secundare. Ce urmărim să scoatem din Facultățile de Teologie? Asta e întrebarea pe care trebuie să ne-o punem și în funcție de răspuns să ne stabilim ordinea de bătaie.

- Cum vă explicați orientarea unora spre abstract, fără accent pe viața practică?

- Este vorba de o urmare a păcatului. Omul căzând în păcat a fost sfâșiat lăuntric și de atunci inima și duhul lui s-au separat de rațiune. Omul trăiește după intelect, după rațiune, intelectul funcționează după logica lumii căzute și mai cu seamă în societatea noastră tot mai informatizată și computerizată partea cea mai solicitată este intelectul; astfel omul este împins vrând-nevrând prin tot sistemul educațional și social și modul de viață contemporan spre aceste sfere care sunt abstracte și mai mult sau mai puțin imitare.

- Se spune că monahii sunt antiecumeniști.

- Nu sunt antiecumeniști. Monahii, trăindu-și experiența cu Dumnezeu în cadrul lăsat de Sfinții Părinți, moștenit de la Mântuitorul Hristos prin Apostoli, nu au încredințarea că această experiență poate avea loc într-

elementele pe care ei le folosesc pentru a se întâlni cu Dumnezeu. Deci eu dacă mă întâlnesc cu Dumnezeu în mod real - căci dacă nu mă întâlnesc în mod real înseamnă că sunt în rătăcire și îmi pierd vremea - dacă mă întâlnesc în mod real prin Dumnezeiasca Euharistie, rostind Crezul fără Filioque, crezând într-una sfântă, sobornicească și apostolească Biserică, organizată așa cum este ea astăzi cu episcopi egali între ei care au toți aceeași harismă episcopală și nici unul nu este infailibil, dacă eu mărturisesc un botez în care eu m-am botezat și cei dimpreună cu mine frați ortodocși, în momentul în care cineva îmi spune că nu fac bine ceea ce fac și îmi scoate aceste lucruri nu am încredere în acel cineva sau în cineva care nu are la îndemână rugăciunea lui Iisus, care nu are la îndemână sfintele Taine ale Bisericii. Eu nu pot să am încredere în realitatea experienței aceluia om. Cuvântul Domnului pe care îl avem în Evanghelie îl trăim în sânul Bisericii, sfintele Taine mă ajută să-l pun în practică, cum va putea să-l pună în practică în mod desăvârșit un om care nu are Sfintele Taine ale Bisericii? De asta monahii se zice că sunt antiecumeniști. Și într-adevăr există un oarecare fanatism, dar acest fanatism nu întotdeauna este și justificat printr-o trăire religioasă, printr-o întemeiere, ci seamănă a panică de multe ori, seamănă a ură, a mizantropie, a triumfalism ortodox.

În esență toți oamenii au aceeași constituție, toți suntem după chipul lui Dumnezeu, dar și ortodocșii și catolicii și turcii și ceom mai fi, ei bine problema se pune cum ajungem noi la acest Dumnezeu care ne-a creat pe noi. Eu am Botezul, eu am Mirungerea, eu am Sfânta Împărtășanie, eu am Taina Pocăinței, eu am aia și aia și aia pe care le trăiesc, am ierarhia preoțească, am episcopul meu care e hirotonit și poți să-i urmărești șirul hirotoniilor până la Mântuitorul, șir al hirotoniilor care nu înseamnă absolut nimic dacă e desprins de mărturisirea integrală a adevărului de credință. Am, deci, lucrurile acestea. Mă întreb: cine nu le are cum se va apropia de Dumnezeu. Sigur că Evanghelia și scrierile Apostolilor cuprind lucruri foarte tranșante referitoare la

cei din afara Bisericii. Zicem până astăzi la Liturghie: “Ușile, ușile!”. Biserica nu este din lumea aceasta, noi avem într-un fel conștiința aceasta și din această cauză aversiunea față de ecumenism este dorința de a păstra și de a transmite mai departe în dar ceea ce am primit, pentru că lucrurile acestea pe care le-am primit îi duc pe oameni la îndumnezeire, pentru că le-am primit de la Dumnezeu. În momentul în care zic: Ei, nu-i bună Liturghia, nu-i bine să fac Liturghie cu pâine dospită, chiar dacă Dumnezeu ne-a dat Liturghia cu pâine dospită, mai practic e să o fac cu pâine nedospită. Atunci intră gândul omenesc la mijloc și atunci care-i deficiența, pe cine cred, pe om sau pe Dumnezeu? Fiecare face precum poate. Dacă o luăm pe linia canoanelor, canoanele sunt foarte exigente din acest punct de vedere. Problema se pune și din punct de vedere pastoral, adică se seamănă confuzie în rândul credincioșilor prin faptul că un preot ortodox sau un ierarh ortodox apar într-o biserică ortodoxă desfășurând activități religioase împreună cu reprezentanți ai altor culte. După o Sfântă Liturghie în care am primit Trupul și Sângele Domnului în care am cinsti-o pe Sfânta Fecioară Maria urmează astfel de manifestări din care oamenii simpli nu mai știu ce să înțeleagă. Păstorii Bisericii avem răspundere pentru credincioșii Bisericii pentru că nu e cu puțință să nu vină sminteala, dar vai de cel prin care vine sminteala! Noi ca și păstori trebuie să ne îngrijim de consolidarea spiritului ortodox, să întemeiem pe piatra mărturisirii ortodoxe cugetul credincioșilor. Asta nu înseamnă să-i fanatizăm, să stârnim în sufletele lor sentimente de ură față de ceilalți, ci însemnează să trezim și să cultivăm înăuntrul lor conștiința ortodoxă autentică, pură. În momentul în care ești sănătos și ai conștiința sănătății tale când cineva îți va da niște lucruri care îți strică această sănătate ce vei face? Le vei lua? Nu. Noi asta trebuie să-i învățăm pe oameni: faceți aceste lucruri și veți fi vii, veți avea sănătate duhovnicească. Putem să înlocuim Sfânta Liturghie cu alte chestiuni? Nu putem. Sfântul Apostol Pavel îi spune foarte clar lui Timotei: Păstrează comoara pe care ți-am

ajutorul Duhului Sfânt care locuiește întru tine! Așadar comoara reprezintă învățătura ortodoxă pe care Timotei a primit-o de la Sfântul Apostol Pavel, iar această comoară este păzită cu ajutorul Duhului Sfânt, deci efortul acesta de care vorbesc este un efort care solicită împreuna noastră lucrare cu Duhul Sfânt și împreuna noastră lucrare cu Duhul Sfânt este din nou o lucrare în care suntem povățuiți de Părinții filocalici, de Părinții neptici, de Părinții asceți și mistici. Și de asta călugării care se orientează - dar nu numai călugării, ci tot omul - spre asceză, spre ascetică, spre mistică au tendința nu de a fi antiecumeniști în sensul fanatic, ci, pur și simplu, de a da mărturie despre adevărul desăvârșit al Ortodoxiei și de a mărturisi insuficiențele tuturor celorlalte confesiuni creștine începând cu Romano-Catolicismul și celelalte care sunt tot mai degenerare și sunt niște consecințe firești ale căderii din Biserică a Apusului catolic.

- Vă rog să arătați cum un monah este ecumenic precum Biserica este ecumenică și sobornicească.

- Este ecumenic în măsura în care rugăciunea lui ajută întreaga lume. Noi ne rugăm pentru unirea tuturor la fiecare Liturghie, adică Dumnezeu, așa cu va ști El, să-i miluiască, să le dea har ca să vină și ei la un moment dat, la plinirea vremurilor în Biserică. Și vedem în Apus o astfel de lucrare minunată, mulți catolici, călugări, oameni de bibliotecă descoperă Ortodoxia prin intermediul Sfinților Părinți. Sigur că nu toți au făcut pasul de a pătrunde în Biserică, unii l-au făcut, alții stau pe gânduri, dar există o pronie, Dumnezeu nu forțează pe om, ci vrea libera lui alegere. Noi ortodocșii dacă vrem ecumenism avem obligația să fim ortodocși până la cea din urmă picătură de sânge, pentru că a fi ecumenist, a fi ecumenic mai bine zis, înseamnă a te ruga pentru ca ceilalți să revină în Biserică și a-i primi în Biserică, nu a dilua Biserica pentru ca ei să rămână în eresurile lor și tu să pierzi adevărul pe care l-ai avut. Ăsta nu-i ecumenismul cel adevărat, nu-i ecumenicitatea pe care Ortodoxia o are, ci este o schimonosire a iubirii, pentru că eu dacă îl

sănătos, îl doresc în Biserică, doresc să se bucure de aceleași binecuvântări pe care le are Biserica și pe care, stăruind el în rătăcirile lui, nu le poate primi, oricât de mult l-aș cinsti ca și chip al lui Dumnezeu. Și-i cinstim și pe protestanți și pe necreștini și ne doare că nu se pot împărtăși împreună cu noi de aceste binecuvântări pe care le are Biserica. Dacă aș renunța la aceste binecuvântări de dragul unei așa-zise iubiri n-aș face decât să nu le pun la dispoziție adevărul și să nu le pun la dispoziție binecuvântările.

- De câte feluri este viețuirea monahală?

- Este una în esența ei, dar din punct de vedere practic s-au cristalizat trei forme: cea de chinovie mare, apoi viețuirea de câte doi-trei și apoi viețuirea singuratică. Aceasta este o împărțire pe care o amintește sfântul Paisie Velicicovschi. Despre viețuirea chinovială am vorbit, viețuirea în grupuri mici de câte doi-trei călugări are un grad mai mare de siguranță, ei se ajută unii pe alții în trebuințele materiale pe care le au, și e centrată pe practicarea Rugăciunii inimii. Viețuirea singuratică este destul de rară în Biserică, o practică numai cei care au strălucit în ascultare și în tăierea vocii și care au dobândit înăuntrul lor intensitatea rugăciunii atât de mare încât pentru a-și putea duce focul rugăciunii au nevoie de această însingurare pentru a trăi mai aproape de Dumnezeu, dar, iarăși o spun, ei nu fac acest lucru din ură față de oameni.

- Fecioria este înțeleasă ca și “întreaga înțelegere”, puteți să ne spuneți de ce?

- Fecioria trebuie să fie efortul nostru de a redobândi curățirea firii originare. Una dintre rugăciunile către Maica Domnului spune “feciorește-ne cu fecioria ta”. Noi avem nevoie de acest har al fecioriei. Cu cât te apropii de Dumnezeu cu atât te feciorește harul Lui, devii mai fecior. Căsătorit sau necăsătorit; problema fecioriei nu e problemă de biologie. În măsura în care te apropii de Dumnezeu lepezi cele ale trupului de la sine. Impui unui cuplu de tineri regula: nu mai aveți legături în perioada asta, ei vor primi cuvântul, dar cu scrâșnire din dinți. Dar dacă această pornire de a se separa unul de celălalt cu

Apostolul, izvorăște din râvna după Dumnezeu atunci putem vorbi de o feciorie pe care o întâlnim în familie. La măsurile familiei, e o stare a duhului în cele din urmă, cea a trupului este cea mai de jos și cea mai grosier înțeleasă. Fecioria e o stare a duhului. De ce spun asta? Pentru că Părinții dascăli ai rugăciunii socotesc că a-și abate mintea de la Dumnezeu și a o alipi de lucrurile materiale, pentru călugăr e ca și desfrânarea. În ultimă instanță, ce este desfrânarea? Opusul fecioriei. Este dezlipirea omului de Dumnezeu și atunci ca să dobândim fecioria trebuie să ne apropiem de Dumnezeu, cu cât ne apropiem, cu atât ne feciorim. De ce Maicii Domnului îi zicem “bucură-te Mireasă, pururea fecioară”? Pentru că nunta ei este cu Dumnezeu cel veșnic și era imposibil ca Maica Domnului să nu fie fecioară unindu-se cu Dumnezeu.

- Ați amintit mai înainte că natura era feciorelnică, aș dori să ne spuneți cum Îl slăvește pe Dumnezeu natura?

- Așa cum spune psalmul pe care-l citim la laude: “Lăudați pe Domnul, focul, grindina, zăpada...”

- Sunt unii părinți atoniți care au avut niște experiențe...

- Au avut niște experiențe. În harul Duhului Sfânt au văzut cum întreaga zidire îl laudă pe Dumnezeu și rostește chiar rugăciunea “Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne!” Sunt experiențe pe care noi nu le putem tâlcui, repeta, există riscul de a fi greșit înțelese. Important este că și zidirea participă la slăvirea lui Dumnezeu.

- Cum poate cineva, în mod practic, să știe că este pentru monahism?

- Se verifică el singur. Dacă are dorință lăuntrică să se lepede de sine însuși, să-și taie voia, dacă are dorință de rugăciune, dacă are dorință de a-I sluji lui Dumnezeu, de a dobândi Împărăția cerurilor, dacă poate să se lase - duhovnicește zic - să se lase călcat în picioare, dacă poate să zică “Iartă-mă!” chiar dacă el, logic vorbind, are dreptate, dacă tânjește după Împărăția lui Dumnezeu, dacă are dragoste de lucrurile acestea și simte că aceste condiții ale lumii îl împiedică la

o chemare și o râvnă către viața cea călugărească. E o atracție către Hristos în cele din urmă în condițiile acestea pe care lumea nu ți le oferă.

- Cum poate să afle unde este locul lui?

- Prin rugăciune - cerând de la Dumnezeu - și prin sfătuire cu duhovnicul. Dumnezeu va găsi modalitatea de a-i arăta locul în care să se așeze.

- În final, spuneți-ne despre câțiva dintre Părinții duhovnicești pe care i-ați cunoscut.

- Sunt mulți, dar dacă îi iau în ordine cronologică atunci încep cu unul foarte apropiat, cu părintele Teofil de la Sâmbăta care a pus temelia, dacă pot să spun așa, încă în timpul studenției mele. Atunci îl cercetam destul de des, poate că-l cam asupream cu întrebările. Apoi Înalțul Serafim care a stat numai doi ani în Sibiu, dar în acești doi ani a făcut o lucrare apostolică care va rodi în Biserică în următorii 50, 60, 70 de ani. În fiecare joi Înalțul Serafim venea și spovedea studenți, a doua zi, vineri, slujea Dumnezeiasca Liturghie la Capelă și împărțăsea. Dintre acești studenți iată, unul este arhiepiscop de Paris, altul este vicarul arhiepiscopiei de Paris și la rândul lor nasc fii duhovnicești în același duh întemeiat liturgic, alții sunt preoți pe la diferite parohii și au dus mai departe duhul acesta de întemeiere liturgică în Spovedanie, în dumnezeiasca Euharistie, în post, în Rugăciunea lui Iisus și așa mai departe. De asta spun că într-o activitate de doi ani cât a stat Înalțul Serafim ca arhieru vicar la Sibiu a realizat o lucrare apostolică de care Biserica va profita în următoarele câteva zeci de ani. Bineînțeles, asta a fost în România cât am fost student. Plecând apoi în Sfântul Munte sunt părinții pe care i-am avut acolo. În primul și în primul rând bătrânul obștii noastre: părintele Iosif, care e cunoscut în România prin două dintre cărțile care au apărut deja ("Mărturie monahală" și "Asceza, maica sfințeniei"), ucenic al lui Gheron Iosif pe care deja l-am amintit, egumenul mănăstirii noastre, apoi părinții din mănăstire care fiecare întrupează într-un mod per-

și monahală de la care chiar și fără să-ți dai seama îți primești învățătură prin pilda vieții lor, prin acest schimb în care primești influențe pozitive și te formezi fără să-ți dai seama. Acesta e avantajul trăirii într-o mănăstire cu tradiție. Aș menționa aici pe unul dintre părinții dragi mie: părintele Isidor bibliotecarul cu care am început să învăț limba greacă, apoi alți părinți mai retrași cum ar fi părintele care trăiește izolat și care este unul dintre lucrătorii Rugăciunii lui Iisus și care ne mai dă îndrumări pe această temă, apoi părintele Dionisie Ignat de la mănăstirea schitu Colciu, unul dintre cei mai căutați duhovnici atoniți contemporani, părinte român, plin de har, plin de dulceață, plin de bunătate, plin de discernământ, plin de smerenie și care, chiar prin simpla prezență, îți transmite ceva pe care-l porți în tine, dar nu poți să-l transpui în cuvinte. Mai sunt desigur și alți părinți pe care i-am întâlnit. De multe ori nu trebuie să stai și să mănânci un sac de sare cu cineva ca să primești învățătură, ci, adesea, un cuvânt pe care îl primești îți ajunge o viață întreagă. Aș putea să-i mai enumăr pe părintele Macarios de la Simonos Petras, actualul stareț de la schitul Sfântul Andrei de lângă Careia, părintele Efrem care este și el un descendent al lui Gheron Iosif.

- Aș vrea dacă doriți să ne spuneți câteva amintiri despre unul dintre acești părinți.

- M-aș opri la părintele Iosif de la Vatopedi, care deși e om simplu ca și starețul Siluan - are doar câteva clase primare - totuși a pătruns prin rugăciune și prin harisma pe care a primit-o la adâncul teologiei Părinților. Ceea ce am deprins de la el este lupta după lege. Lupta duhovnicească pe care o duce călugărul trebuie să fie după lege, nu o putem duce după voia noastră proprie. Trebuie să respectăm cu mare acrivie învățăturile Părinților, trebuie să respectăm cu mare acrivie programul nostru duhovnicesc și așa vom ajunge la experiența harului, la unirea cu Dumnezeu, la trăirea unor stări duhovnicești. Monahul care nu dobândește rugăciunea în interiorul lui este un ostaș fără armă. Acesta trebuie să fie monahul, dar pentru a ajunge acolo trebuie să respectăm cu

strictețe anumite principii. Această acrivie patristică, acrivie față de sine, acrivie față de programul duhovnicesc, acrivie față de conștiință mi le-a transmis prin învățăturile sale și prin lupta sa pentru mărturisirea înaintea puterilor celor nevăzute față de care am făcut ascultare prin păcatele noastre, lupta pentru mărturisirea adevărului lui Hristos făcând calea inversă față de păcat. O luptă inspirată patristică, după lege, nu după inspirația de moment, care nu poate fi întotdeauna chiar așa de duhovnicească cum pretind unii duhovnici; aceasta aș putea spune că e principala lui caracteristică.

- El ce înțelege prin legea duhovnicească?
- Ar trebui să-l întrebi pe el.
- Spuneți-ne sfinția voastră ce înțelege.
- Mi-e teamă că o să bag și idei de-ale mele.
- Spuneți-ne atunci cum înțelegeți sfinția voastră asta.
- Legea duhovnicească este legea prin care Dumnezeu

guvernează lumea. O găsim la Sfântul Marcu Ascetul, în Filocalia I, despre legea duhovnicească în 200 de capete: fiecare faptă din planul fizic are repercursiuni în planul nevăzut și este influențată de niște legi spirituale. Cine calcă aceste legi spirituale trebuie să se aștepte la consecința corespunzătoare în planul fizic.

Necunoașterea legii duhovnicești duce la eșec în viața duhovnicească. Diavolul o cunoaște și caută să o folosească în folosul lui.

- Atunci mulți care nu au viață duhovnicească au eșec în viața duhovnicească?!

- Da. Și aici stă taina îndrumării duhovnicești. Duhovnicul care nu cunoaște legile duhovnicești ar fi mai bine să nu povățuiască sufletele până ce nu deprinde aceste legi, din propria lui experiență în primul rând și sub povățuirea altuia care le cunoaște.

- Mai aveți ceva de spus?
- Eu n-am avut nimic de spus, frăția ta m-ai întrebat!

Viața ascetică

Interviu cu Părintele Ieromonah Seraphim Rose

realizat de Părintele John Ocaña,

redactorul unui program radio despre creștinismul ortodox

Părintele John (P.J.): Bună dimineața. Aici este părintele John Ocaña de la Biserica Ortodoxă Antiohiană „Mântuitorul”, din Los Altos, California¹. Săptămâna trecută vorbeam despre Sfântul Seraphim de Sarov și viața sa ascetică în Biserica Ortodoxă. În dimineața aceasta invitatul nostru este ieromonahul Seraphim de la mănăstirea Sfântul Herman de Alaska din Platina, California. Bună dimineața Părinte!

Părintele Seraphim (P.S.): Bună dimineața, Părinte!

P. J.: Pentru buna informare a ascultătorilor noștri: păr. Seraphim este un ieromonah; poate că pentru mulți din dumneavoastră aceste termen nu este prea familiar. Părinte, poate ar fi bine să ne lămurii: ce înseamnă un ieromonah? Ce trebuie să facă un ieromonah?

P. S.: Un ieromonah este pur și simplu un călugăr care este totodată și preot, iar funcția lui este cea de preot. În comunitatea monahală, ieromonahul slujește Sfânta Liturghie „cu rândul”, adică alternativ cu ceilalți preoți ai comunității. Câteodată, și acesta este cazul și cu mănăstirea noastră, el poate sluji Liturghia „misionar”, în parohii din afara mănăstirii.

P. J.: Așa cum aminteam mai înainte, am discutat despre *viața ascetică*. Ne-ați putea explica în cadrul emisiunii de față câteva aspecte ale vieții ascetice și care este semnificația acestui fel de viață pentru lumea noastră, de astăzi? Poate i-ați ajuta astfel pe ascultătorii noștri să înțeleagă ce este viața ascetică. Ce faceți concret? Care este țelul dumneavoastră în viață în calitate de ieromonah?

P. S.: Poate că un termen mai accesibil, mai ușor de înțeles decât cel de „ascetic” ar fi: *viață de luptă, de efort, de*

silință. Viața călugărească este *viață de luptă creștină*. Sunt multe chipuri în care se poate strădui și lupta un creștin, iar viața călugărească este unul din acestea. Istoric, epoca primară a Bisericii, în primele trei secole, a fost *epoca martirajului*. Acei creștini care se duceau de bună voie să sufere și să moară pentru credința lor în Hristos și care refuzau să se închine idolilor păgâni duceau o luptă. Ulterior, când Biserica a fost recunoscută oficial și a ajuns astfel în situația de a fi supusă unor influențe din lume, au fost bărbați și femei care au plecat din lume mergând în locuri pustii și aceasta a fost începutul a ceea ce cunoaștem noi ca fiind *viață monahală, călugărească*.

P. J.: Știu că viața monahală și tradiția monahală sunt parte integrală a tradiției ortodoxe. Mă gândeam în dimineața aceasta la impactul vieții călugărești asupra vieții Bisericii și asupra vieții fiecăruia din noi ca individualități creștine. Cum simțiți dumneavoastră, care ar fi unele din foloasele pentru comunitatea creștină de pe urma faptului că ea are oameni ce duc o viață călugărească, așa cum este și cazul dumneavoastră? Ce folos ni se trage din aceasta, dacă pot să mă exprim chiar așa?

P. S.: Ei bine, înainte de toate voi spune că monahul nu este de fapt diferit de ceilalți creștini, în sensul că este un luptător, un nevoitor, întrucât nu este cu puțință creștinism fără luptă, fără nevoie. Mântuirea o primim de la Domnul nostru Iisus Hristos. Iar apoi, așa cum spune Sfântul Pavel, se cere de la fiecare de a-și „lucra mântuirea cu frică și cu cutremur”². De aceea, fiecare creștin trebuie să fie un luptător tocmai pentru a primi, pentru a-și însuși, această mântuire dată nouă de Iisus Hristos. Iar călugărul este doar cineva care s-a angajat pe un anume drum în viață legat direct de acest fel de luptă, de efort.

P.J.: Ne puteți prezenta câteva principii ale vieții ascetice? Care sunt unele din liniile – ghid pe care le urmați, care vă ajută să trăiți acest fel de viață? Și care este țelul precis? Ce încercați să realizați prin acest „stil de viață”?

P. S.: Da, călugărul, bărbat sau femeie, duce o viață care,

în măsura în care ne stă nouă în putere, este una a ordinii, a regularității. Aceasta implică o disciplină fermă în participarea la slujbele Bisericești, la săvârșirea unui canon de rugăciune, toate hrănindu-ne mințile și inimile cu cuvântul lui Dumnezeu și scrierile Sfinților Părinți. Dar aceasta este același fel de viață disciplinată pe care o trăiesc creștinii ortodocși din lume, după puteri și posibilități – sau măcar ar trebui să o trăiască așa. S-ar putea spune că dacă monahii timpurilor noastre au ceva de arătat celorlalți creștini este tocmai desfășurarea [și continuarea] acestei vieți disciplinate la care este chemat fiecare pe măsura puterii lui și care îi poate inspira [și îndemna] atunci când văd o categorie întregă de oameni care se devotază în întregime ei.

P.J.: Aș dori să fim puțin mai specifici. Dumneavoastră, în calitate de creștin ortodox, cum „vă îmbrăcați în Hristos”?³ Cum se face aceasta în felul dumneavoastră de viață? Poate ne împărtășiți câteva principii călăuzitoare, sau câteva din spusele Părinților Bisericii, care să ne ajute să înțelegem și să trăim această viață mai deplin.

P.S.: În cadrul monastic, noi avem în primul rând mare grijă să renunțăm la propria noastră voință, *să ne tăiem voia!*, ceea ce înseamnă supunere la autoritatea părintelui duhovnicesc, starețul. Creștinul din lume are aceeași înțelegere a supunerii, a ascultării – chiar dacă nu într-o formă atât de directă ca aceasta – fiindcă mai trebuie să fim ascultători față de Hristos, față de Biserică, față de autoritatea Bisericii. Așadar, acestea se petrec în viața fiecăruia, dar călugăria are forma aceasta particulară a *ascultării foarte stricte față de stareț și față de părintele duhovnicesc*. Folosul deosebit, specific, pe care-l are un călugăr sau o călugăriță din ascultare este direct legat de calitatea vieții lui duhovnicești.

Putem vedea în cazul Sfântului despre care ați vorbit săptămâna trecută, Sfântul Seraphim de Sarov, că el – trăind în pustie, într-un ținut sălbatic – a putut dobândi mare folos duhovnicesc deși nu a avut pe cineva deasupra lui căruia să-i facă ascultare; dar dacă viața lui creștinească nu ar fi fost pusă la încercare – „testată” – prin această vir-

tute precisă a ascultării, nu am

fi putut fi cu adevărat siguri care era stare lui lăuntrică, aşezarea lui. De pildă, s-a întâmplat ca unii fraţi din mănăstire să se plângă că el nu venea la slujbe ca ceilalţi călugări (trăia în afara mănăstirii, într-o chilie din sălbăticie), că ducea o viaţă prea depărtată de ei, că poate va fi căzut în primejdia încrederii în sine însuşi şi de aceea fraţii l-au rugat pe Stareţ să-l silească să vină la mănăstire. Stareţul a făcut aşa. I-a trimis vorbă că trebuie să vină la Sfânta Liturghie să se împărtăşească, să nu se smintească fraţii. Sfântul Seraphim, auzind aceasta, a ascultat imediat. A venit fără murmur, fără să scoată nici o vorbă, pentru că în acel timp ducea o viaţă de tăcere desăvârşită; a venit din ascultare la mănăstire, după voia stareţului, şi se purta la fel cu ceilalţi călugări. Astfel s-a vădit că are smerenie; fiindcă, de ar fi fost neascultător, însemna că se afla trufie în el.

Pentru cei ce trăiesc în lume, toate acestea pot părea tare greu de înţeles, dar nu este deloc aşa, pentru că *virtutea aceasta a smereniei este temelia tuturor celorlalte virtuţi creştine*. Ea se vedeşte în voinţa cuiva de a nu se încrede şi bizui pe sine însuşi, ci de a se supune voinţei celui mai sus decât el [în ierarhie].

P. J.: Este un concept interesant şi un aspect interesant al vieţii creştine. Mai împărtăşiţi-ne şi alte virtuţi pe care le cultivă şi dezvoltă un călugăr în felul său de viaţă şi pe care le-am putea dezvolta şi noi, ceilalţi creştini.

P.S.: Vedeţi, strâns legată de ideea ascultării, este cea de a nu te încrede în tine însuţi, să nu te bizui pe propriile păreri. Aceasta nu înseamnă că cineva se găseşte într-o stare de totală zăpăceală. Înseamnă însă că există undeva în lăuntrul său, o smerenie care refuză să-şi ia propriile opinii drept lege ultimă. Într-adevăr, în Biserica Ortodoxă avem întreaga ierarhie şi orânduială a Bisericii, care ne dă credinţa de temelie şi felul de viaţă pe care-l ducem. De aceea ne măsurăm şi ne cântărim neîncetat viaţa proprie cu această măsură.

Aşa se face că, în lumea occidentală mai ales, obiceiul de a-ţi pune prea mult încrederea în opiniile proprii, în modul propriu de a gândi şi judeca lucrurile, a dus la formarea multor *secte*, fiecare din ele promovând pur şi

celui ce a întemeiat secta.

P.J.: Evident vedem în multe grupări confesionale din vest diviziuni de-a lungul diferitelor linii și *denominațiuni* și cunosc faptul că Biserica Ortodoxă nu se consideră pe sine însăși drept o denominațiune. V-am ruga să ne împărtășiți câteva gânduri despre aceasta – de ce Biserica Ortodoxă nu se consideră pe sine deloc drept o denominațiune dintre celelalte multe grupuri creștine.

P.S.: Din punctul de vedere al istoriei, se pot trasa toate drumurile care duc direct de la Biserica Ortodoxă din prezent până la Apostoli. Se pot trasa mergând înapoi, și toate drumurile învățăturilor Bisericii Ortodoxe de azi, trecând prin Sfinții Părinți ai Bisericii și Sinoadele Ecumenice, tot până la Apostoli.

Și de fapt, se pot urmări până și astfel de lucruri de detaliu ca veșmintele ecleziastice și serviciile religioase înapoi spre Biserica timpurie a veacului al patrulea și chiar dincolo de el. Este ceva deosebit de convingător. De pildă, Biserica Ortodoxă din Uganda a fost formată nu de misionari veniți din străinătate, ci de doi seminariști anglicani care, cercetând istoria Bisericii, au descoperit că din punct de vedere istoric Biserica Ortodoxă este singura care s-a plămădit și a venit spre noi într-o succesiune directă fără nici o schimbare din epoca Apostolilor.

P.J.: Unul din lucrurile despre care am vorbit mai înainte, Părinte, a fost rugăciunea și rolul pe care rugăciunea îl are în viața călugărului. Ne puteți vorbi puțin despre aceasta? Am discutat și despre rugăciunile noastre pentru lume. Mi s-a părut foarte interesant. Ați putea să comunicați și ascultătorilor noștri câteva din aceste gânduri?

P.S.: Da. Desigur. Un călugăr este liber să se roage mai mult decât o poate face mireanul obișnuit, pentru că întreaga viață monahală este orânduită în jurul slujbelor bisericești pe care le avem dimineața, seara și în diverse alte momente ale zilei. De aceea el se roagă în pas cu desfășurarea serviciilor religioase. Iar o parte specială a rugăciunii sale, atât în chilie cât și în biserică, este *rugăciunea pentru alții*. În lume, oamenii nu sunt de obicei atât de liberi încât să-și dăruie din timp spre a se ruga pentru alții; dar călugărul are posibilitatea să se

În rugăciunea sa din pustie, departe de drumurile vieții, el își poate aduce în minte pe cei ce se află în diverse situații de suferință, durere sau ispite. Adesea acei oameni din lume nu au pe nimeni care să-i compătimească în luptele lor, să-i simpatizeze. Călugărul este unul care poate face aceasta. Primim scrisori din toată lumea, oamenii ne povestesc necazurile și zvârcolirile lor și ca urmare noi ne asumăm obligația de a ne ruga pentru ei, cerând de la Dumnezeu îndurare peste toți care se află în nevoi prin lumea aceasta.

P.J.: Văd că timpul rezervat emisiunii noastre este pe sfârșit. Părinte, m-aș bucura să transmiteți ascultătorilor un ultim gând pe care l-ați avea pentru ei în dimineața aceasta.

P.S.: I-aș îndemna pe toți să ia cunoștință de tradiția monahală a trecutului, pentru că aceasta nu este atât de mult un mod de viață special, cât o cale de a păstra adevăratul creștinism în mijlocul ispitelor care ne vin inevitabil de la lume. Dacă citește cineva, de pildă, viața unui nevoitor și luptător ca Sfântul Seraphim [de Sarov] din timpul mai apropiat de noi sau viețile sfinților din pustie în primele veacuri ai creștinismului, poate afla acolo o simplitate și o căldură și un creștinism de temelie care au fost prea ușor învăluite în nori de influența lumii asupra noastră. De aceea, lectura unor astfel de texte ca Viețile și Cuvintele Părinților din pustie este ceva care, credem, deschid și întăresc adevăratul creștinism în oamenii de azi.

P.J.: Părinte, aș vrea să vă mulțumesc foarte, foarte mult că ați fost împreună cu noi în această dimineață.

P.S.: Vă mulțumesc! (*Interviu înregistrat la mănăstirea Sfântul Herman de Alaska pe 4 noiembrie 1981*)

(*The Orthodox Word – nr. 5/2001 sept.-oct. 2001; trad. Valenin Moga*)

¹ În prezent, păr. John este preot la Biserica Sfântul Herman de Alaska din Sunnyvale California, aparținând Bisericii Ortodoxe Ruse din străinătate.

² Filipeni 2, 12

³ Galat 3, 27

Prospect duhovnicesc ce ne angajează la un urcuș pe treptele desăvârșirii duhovnicești

Arhim. Mina Dobzeu

Statutul Asociației pentru Isihasm își are temeiul în autoritatea Bisericii. Biserica are succesiune apostolică, de Duhul Stânt este călăuzită și trăiește în unitatea Duhului. Se păstrează consensul Bisericii și comuniunea cu Sfinții. Statutul are ca temelie Biserica, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

Porunca Domnului Iisus este: *“Drept aceea privegheați în toată vremea și vă rugați”* (Luca 21, 36). Iar Sfântul Apostol Pavel spune: *“Rugați-vă neîncetat”* (I Tesaloniceni 5,17).

În Sfânta Tradiție, inițiatorul de bază al Rugăciunii lui Iisus este Sfântul Grigorie Palama, iar în tradiția Bisericii Române, au practicat-o:

1. Cuviosul Gheorghe de la Mănăstirea Cernica;
2. Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului;
3. Cuvioasa Teodora de la Sihla;
4. Cuviosul Paisie cel Mare de la Neamț;
5. Cuviosul Iosif de la Peștera Voroni.

În perioada secolului al XX-lea, cei care au reluat activitatea Rugăciunii inimii sunt cei care au alcătuit Asociația Rugul Aprins:

1. Părintele Dumitru Stăniloae;
2. Cuviosul Daniel de la Mănăstirea Rarău;
3. Părintele Sofian Boghiu

4. Părintele Felix de la Mănăstirea Antim;

5. Medicul Vasile Voiculescu și alți intelectuali ai vremii: profesori, scriitori, compozitori, pictori, studenți. Ei au suferit în închisorile comuniste ca buni creștini mărturisitori, au dat o jertfă în fața persecutorilor.

Reluând activitatea de practicare a Rugăciunii inimii prin neoisihasm, în intenția și preocuparea noastră este o misiune a Bisericii creștine în duh înnoitor, de trezire la viața de credință vie, de evlavie, ridicând rugăciunea la calitatea ei.

Lucrarea este sprijinită de autoritatea bisericească. Mai mulți ierarhi, prin publicațiile lor, au scos la iveală neeesitatea înnoirii acestei activități de înaltă trăire duhovnicească, coborâtă la înțelesul mulțimii, care are nevoie de milă și ajutorul lui Dumnezeu, manifestând în același timp o atitudine de contracarare a jосniciilor ce se impun prin Mișcarea New Age.

1. Î.P.S. Daniel, Mitropolit al Moldovei, Profesorul Academician Virgil Câdea și Profesorul Elia Citerio au editat un volum închinat Cuviosului Paisie de la Neamț, care a fost un profund trăitor (vezi *“Românii în reînnoirea isihastă”*, Editura Trinitas, Iași, 1997).

2. Părintele Dumitru Stăniloae, un mare trăitor al Rugăciunii isihaste; volumul VII, Filocalia - Isihăști români.

3. I.P.S. Mitropolit al Ardealului, Antonie, a scris Contribuția monahismului românesc la învierea isihasmului rus (vezi *“Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă”*).

4. Prea Cuviosul Arhimandrit Teofil Părăian a scris: “Considerații în legătură cu isihasmul”; “Neoisihasmul - o bucurie”; “Rugăciunea lui Iisus”.

Și altceva, foarte important este că Sfinții ne vin în ajutor. Pe date de 6 octombrie, anul curent (2003), s-a întrunit Sfântul Sinod al BOR pentru canonizarea Sfântului Ierarh, Mitropolitul Teodosie Mucenicul. Tot atunci a avut

loc și canonizarea Cuviosului

Vasile de la Poiana Mărului - un mare trăitor și nevoitor în practicarea Rugăciunii inimii. M-au invitat și pe mine o seama de credincioși din zona Vrancei, dar le-am răspuns: “Nu e locul meu acolo. Nu sun invitat.” Dar lucru minunat. Eram în noaptea sărbătorii Sfântului Apostol Andrei. Adusesem un număr de cărți, ediția a II-a, “Rugăciunea lui Iisus”. Aveam satisfacția că am reușit să scot și această ediție. Comandasem și a III-a ediție în 4000 de exemplare. Aveam oarecum o stare de satisfacție. Iar prin faptul că nu m-am dus și eu să particip la canonizarea Cuviosului Vasile, acum trecut în rândul Sfinților, a venit el la mine. Cum a apărut?

Pe când îmi făcusem programul de rugăciune, după ora 12, în ziua Sfântului Andrei, pe la ora 3 noaptea, când îmi continuam rugăciunea, a apărut Sfântul Cuviosul Vasile în uniformă calugărească cu camilavca pe cap, îmbrăcat în veșminte preoțești, de culoare stacojiu-închis și a rostit câteva cuvinte, formulă liturgică mult repetată în cult: “Iară și iară cu pace Domnului să ne rugăm”. A dispărut. Ce-am înțeles? În preocuparea mea am reluat Rugăciunea lui Iisus pentru toți, să facem și noi ceea ce a făcut P.C. și Sfinția Sa, în activitatea lui misionară de slujitor al cuvântului, mare nevoitor în viața sihăstrească și practicant al Rugăciunii inimii. Am recomandat-o tuturor deopotrivă, și mirenilor.

Iată că Sfinții sunt prezenți și colaboratori în viața de evlavie și rugăciune a Bisericii.

În scopul de a reactiva această practică a isihasmului, mă adresez P.C. Monahi și P.C. Monahii, care sunt râvnitori ai vieții de evlavie creștin-ortodoxă și doritori de a practica Rugăciunea inimii, sau celor care vor să se inițieze în acest exercițiu de rugăciune și care vor putea astfel să devină și îndrumători pentru viitori începători; acestora le propun să organizăm pe plan bisericesc cercuri cultural-

practica Rugăciunii inimii, neoisihasmul.

În acest scop propun ca, atunci când trimit alături de carte “Rugăciunea inimii pentru toți” și Prospectul, cei interești și doritori să ia legătura personal cu mine, în scris, prin telefon sau să veniți personal la o întâlnire pentru o comunicare și o informare mai clară și mai precisă, problema esențială rămânând aceasta: inițierea pentru cei care au nevoie de a fi ajutați în practicarea Rugăciunii lui Iisus - pentru toți.

Nu pun la îndoială că în chinoviile noastre se găsesc și părinți înduhovniciți care au cunoștință de practica Rugăciunii lui Iisus și pe care Dumnezeu îi știe. La aceștia apelez să vă dea Dumnezeu însuflețire când luați la cunoștință de aceste publicații pe care le veți primi. Dnceți cuvântul și practica Rugăciunii lui Iisus mai departe, în rândurile monahilor și ale mirenilor. Răspândiți-o cât mai mult pentru că e Cuvântul Domnului. E plin de har și de adevăr. Va da roade înzecit și însutit, iar tu vei primi plata cuvenită.

Pentru toate acestea, mă puteți contacta la adresa: Arhim. Mina Dobzeu, Mănăstirea Sfinții Apostoli “Petru și Pavel”, Str. Mihail Kogălniceanu, nr. 19, Huși, județul Vaslui, Cod 72500; Telefon: 0235/481694 .

Liturghia de pe urmă

P.S. Daniil Partoșanul

Însemnare din Antologhion:

*“De se va întâmpla Întâmpinarea
Domnului în Duminică
Vameșului... Caută învățătura în
Triod, de la litera D”.*

Puțina zăpadă căzută în cea din urmă noapte și în acea dimineață de Întâmpinarea Domnului și de Duminică a Vameșului – a XXXIII-a după Sfintele Rusalii -, fu îndeajuns ca să acopere ca și cu un giulgiu alb, pământul dimprejurul străvechii Biserici de Piatră, pământ sfințit și înroșit în ultimele zile, de sângele martirilor creștini uciși de slujitorii fiarei antihristice, pentru că nu voiseră să se lepede de Hristos și de Biserică.

Trupurile lor, zăcând încă lângă zidurile de răsărit și miazăzi, acoperite în parte de zăpadă, răspândeau prin aceasta “*mirosul de bună mireasmă duhovnicească*” a moaștelor sfinte. Unii muriseră având în mână și strângând la piept o Sfântă Cruce, o Sfântă Icoană, un “Nou Testament” sau o carte de rugăciuni. Ei veniseră din mai multe părți, din depărtare, ca să se mărturisească acum la început de Triod, presimțind că nu vor mai ajunge Postul Mare. Bătrânul preot călugăr plecase însă în după-amiaza zilei de Sfinții Trei Ierarhi la Biserica Schitului din Munții cei Înalți, spre miazăzi, ca să cerceteze duhovnicește pe creștinii care se refugiaseră acolo încă din vremea Sfintelor Sărbători ale Nașterii

Așa își înțelege și bătrânul preot vedenia ultimei nopți de la Schit, când, după Vecernia Întâmpinării Domnului și a Duminicii Vameșului, ațipi înspre miezul nopții, cugetând adânc la cuvintele “Slavei” de la Vecernie:

După ce se trezi, mănecă dis-de-dimineață de la Schitul înzăpezit, nu înainte de a-și lua bun rămas de la credincioși și a le rândui să citească în Biserică la vremea potrivită: Utrenia, Ceasurile, Obednița, Acatistul Mântuitorului, Sinaxarul Întâmpinării și Cazania Vameșului. .

Coborând singur din munți, învăluit de întunericul acelei ultime nopți înstelate, dar și de lumina dinlăuntru, bătrânul preot cugeta la ceea ce i se descoperise și rostea mereu rugăciunea vameșului acelei zile : “ *Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului!* “ și cânta încet:

a moșilor și strămoșilor săi.

Pe cale, își aduse aminte și de rugăciunea Dreptului și Bătrânului Simeon, din acea zi de praznic a Întâmpinării Domnului, *“căruiua i se vestise de către Duhul Sfânt, că nu va gusta moartea, până ce nu va vedea pe Hristosul Domnului”*:

- *“Acum slobozește pe robul Tău Stăpâne, după Cuvântul Tău în pace, că văzură ochii mei, mântuirea Ta...”*

În cele din urmă, bătrânul preot călugăr – care începu în acea “dimineață fără nori” a semăna la chip și înfățișare din ce în ce mai mult cu Dreptul Simeon, de care se și simțea călăuzit și însoțit în acea zi - ajunse la Biserica de Piatră de la margine de sat și de dincoace de apă, către ceasul al treilea. Îndată căzu în genunchi pe pietrele romane și plânse îndeajuns văzând trupurile martirilor - creștini cunoscuți, veniți de departe, după ziua Sf. Trei Ierarhi - zăcând fără suflare și fără de viață. Dar se mângâie, gândindu-se că sufletele lor sunt acum în ceruri, învrednicindu-se a primi “cununa biruinței”.

Crucile de la morminte erau doborâte, Biserica descuiată, icoanele sparte, picturile împușcate, clopotnița arsă și clopotele zăcând aruncate jos. Atunci i se descoperi deplin taina vedeniei din noapte. Se închină, mulțumind lui Dumnezeu pentru toate și îndată auzi ca un vuiet din adâncul mormintelor ce înconjoară Biserica: *“Acum slobozește pe robii Tăi, Stăpâne...”*. Intră în Sfântul Altar și sărutând Sfânta Masă cu umilință, simți deodată pe Părintele său cu duhul de-a dreapta Sfintei Mese. Atunci își aduse aminte de cuvintele pe care i le spuse oarecând în Munții de la Miazăzi:

- *“Ei , fiule, se apropie sfârșitul. Așa că în scurtă vreme luptă-te lupta cea bună!”*. Din acea clipă se simți în cea mai mare siguranță: *“fie că vom muri, fie că vom trăi, ai Domnului vom fi”*. După aceea, cercetând cele din Sfântul Altar - unde prigonitorii nu îndrăzniseră să intre, sau nu-i lăsară sfinții militari de la absida dreaptă -, bătrânul preot luă Sfânta Scriptură și deschizându-o, așa cum adeseori obișnuia înainte de Sfânta Liturghie, dădu peste cuvintele proorocului Iezechiel din vedenia “câmpului plin cu oase goale”:

- *“Duhule, vino din cele patru vânturi și suflă peste morții aceștia ca să învieze!”*.

Se îmbracă apoi în grabă cu sfintele veșminte preotești, hotărât să săvârșească Sfânta Liturghie. Poate cea din urmă... Dintr-o prescură rămasă de la ziua Sfinților Trei Ierarhi și din puțin vin, săvârși Sfânta Proskomidie. În cele din urmă, citi în parte cântările Utreniei din Antologhion, Triod și Minei și iarăși rămase uimit de cuvintele stihirei de după Evanghelie de la Utrenia Întâmpinării - aceleași ca la “Slava” Vecerniei :

- *“Astăzi să se deschidă Porțile Cerului!”*.

Ca răspuns la nedumerirea din suflet, dacă va veni vreun creștin supraviețuitor al prigoanei, la Sfânta Biserică, care să-i poată da răspunsurile liturgice, Dumnezeu îi deschide ochii sufletului și-i arată intrând în Biserică și închinându-se smerit un străin necunoscut. Nu i se păru să-l mai fi văzut vreodată. Dar, într-o clipă își aduse aminte: semăna sau era chiar vameșul din icoana și Evanghelia Duminicii aceleia, sub înfățișarea unui pelerin ortodox.

Bătrânul preot călugăr, întru asemănarea Dreptului Simeon, dădu binecuvântarea de început a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur:

- *“Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor”*. „Amin” răspunse smeritul și sfântul vameș, care apropiindu-se de strana dreaptă, îmbrăcat în iia Mântuitorului Hristos din Icoana Prea Sfintei Treimi, purtându-și, asemeni Sf. Apostol Bartolomeu, mantia pe umărul stâng, începu a da răspunsurile liturgice cu glas îngeresc. Abia la Vohodul Mic, preotul, cel întru asemănarea Bătrânului Simeon - zări chipul luminos și senin al smeritului vameș .

La vremea convenită, după “Sfinte Dumnezeule” se citi Apostolul Întâmpinării Domnului, al Duminicii Vameșului și apoi cel al morților, pentru martirii creștini :

- *“...”Noi cei vii, care vom fi rămas până la venirea Domnului, nu o vom lua înaintea celor adormiți, pentru că Însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, se va pogori din cer*

învia întâi. După aceea, noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiți împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh și așa pururea cu Domnul vom fi “. Aceste cuvinte răsunară în Biserică ca niciodată până atunci. Înțelesul lor se potrivea acelei zile... .

La rândul său, preotul citi cu evlavie Evanghelia Întâmpinării, a Vameșului și a Fariseului și a Morților:

- *“Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei care vor auzi vor învia ... că vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Lui; și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele spre învierea judecății ...”*.

- *“Vine ceasul și acum este!...”*

La Ectenia Morților, la Vohodul Mare, ca și la Proscomidie, preotul pomeni pe morții care odihnesc împrejurul Sfintei Bisericii acesteia.

La vremea potrivită Sfântul Vameș protopsalt rosti “Crezul” în așa fel încât soborul Sfinților Părinți de la Niceea și Constantinopol își făcu auzit glasul.

Trisaghionul biblic “*Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot*” fu cântat de vameș în așa fel încât toate cetele îngerești, cerești și ale sfinților, cântau împreună cu el și în mod deosebit Serafimii văzuți și auziți oarecând de proorocul Isaia .

Cu puțin timp înainte de Prefacere, preotul iarăși cugeta adânc la cuvintele anaforei liturgice:

- *“Aducându-ne aminte, așadar, de această poruncă mântuitoare și de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de suirea la ceruri, de șederea cea de-a dreapta și de cea de a doua și slăvita iarăși venire...”*.

- *“ Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi și peste aceste Daruri, ce sunt puse înainte...”*.

Iar în clipa prefacerii prin binecuvântarea Sf. Daruri, preotul văzu o Mâna învăluită în lumină care din înaltul cerului binecuvânta Lumea, Biserica, Sf. Daruri scriind în același timp deasupra pământului cuvintele: “Mene, Mene,

Techel, Fares” – adică: “*Numărat, Numărat, Cântărit și Împărțit!*”

Tâlcuirea biblică din cartea proorocului Daniel avea să se potrivească acelei zile din urmă....

Cu glasul Sf. Roman Melodul vameșul cânta Axionul Întâmpinării Domnului, “Tatăl nostru “, - cu “Vie împărăția Ta !” - iar la priceasnă preafrumoasa luminândă: -”Cămara Ta, Mântuitorul meu, o văd împodobită...”.

La vremea împărtășirii, bătrânul preot rosti cu fața scăldată în lacrimi cuvintele:

- “*Ia aminte Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru din sfânt Locașul Tău și de pe Scaunul slavei Împărăției Tale și vino ca să ne sfințești pe noi, cel ce sus împreună cu Tatăl ȣezi și aici, în chip nevăzut, împreună cu noi Ești...*”.

- “*Cred Doamne și mărturisesc...*”.

- “*Luminează- te, luminează-te noule Ierusalime, că slava Domnului peste Tine a răsărit...*”.

-”*O, Paștile cele mari și preasfințite Hristoase; O, înțelepciunea și Cuvântul lui Dumnezeu și puterea. Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai cu adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale”.*

Când Preotul – cel în chipul Bătrânului Simeon împărtășii cu Sf. Taine pe psaltul – cel în chipul Vameșului - se petrecu un alt lucru minunat: sfinții și sfințele din icoane și din picturile de pe pereți din Biserică, ieșiră pășind pe sus, apropiindu-se de Sf. Potir și înconjurând Sf. Masă din Altar. Toți într-un glas cântară împreună cu Vameșul:

- “*Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc; am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Treimi închinându-ne că Aceasta ne-a mântuit pe noi*”.

În același timp preotul rostește în taină, cutremurat:

- “*Înalță-Te peste ceruri Dumnezeule și peste tot pământul slava Ta*”.

Abia mai putu rosti: “*Drepți primind ...*” și “*ziua toată desăvârșită, sfântă, în pace și*

înșine și unii pe alții și toată viața noastră, lui Hristos Dumnezeu să o dăm"; când, mai înainte de Rugăciunea Amvonului, se auzi deodată ca un tunet "glasul arhanghelului și trâmbița lui Dumnezeu din cer" zicând:

- *"Iată Mirele vine, ieșiți întru întâmpinarea Lui!"*

Atunci, toți morții din "câmpul plin cu oase goale" de pe fața pământului înviind, martirii din jurul Bisericii și sfinții din Biserică, cântărețul cel în chipul Vameșului și preotul cel în chipul Bătrânului Simeon preschimbându-se cu toții și "luându-și candelile", rostiră într-un un glas privind spre cerurile care se deschid și spre Cel ce șezând de-a dreapta Tatălui vine pe nori cu putere și cu slavă „ca să judece viii și morții”.

- *"Cu pace să ieșim! Maranatha!"*

(Ostrovul care se cheamă Densuș – 10 feb. 2000)

Mormântul furat

Preot Gheorghe Calciu

Am scris acest articol cu sentimente amestecate. Vizitând cimitirul Montmartre, mi-au revenit toate sentimentele de tristețe și de ranchiună împotriva lui Mircea Eliade, pentru că s-a ars, lipsindu-ne de un mormânt la care să mergem. Pe măsură ce am scris, sentimentele mele s-au schimbat, datorită unor îndoieli în ceea ce privește voința reală a lui Eliade de a se arde și, mai ales, datorită unor întâmplări care țin de un domeniu mai subtil decât supărarea și logica și care mi-au schimbat viziunea asupra datelor istorice. Toate sunt explicate în articolul meu. Datorită extensiunii articolului, l-am rupt în două spre o lectură mai ușoară. Îndemn pe cititori la o lectură aprofundată, nu la înșiruirea faptelor, ci la semnificația lor mistică și, poate, revelatoare.

Cu o săptămână înainte de începerea postului mare am fost în Franța într-o problemă religioasă legată de relația canonică dintre Biserica Sf. Arhangheli Mihail, Gavril și Rafail din Paris și Episcopia noastră din America.

Parisul, ca și Europa, în general, vorbește mai mult inimii noastre decât ne vorbește America, deși trăim aici de atâția ani. Stilul de construcție al clădirilor – nu vorbesc de cele noi – au o anumită înrudită cu duhul nostru românesc, te simți mai acasă, istoria îți vorbește prin peisaj, prin planul orașelor, prin zidul clădirilor și prin catedrale imense sau prin capele mici, cu aceeași intensitate.

Biserica din Paris este destul de tulburată, în primul rând, din chiar interiorul ei, apoi de cei ce o neliniștesc din afară, în sfârșit, de disputele «frățești» cu grupuri care țin sau nu de vreo biserică românească, dar care, printr-o asociație mentală surprinzătoare, cred că au dreptul asupra acestei biserici monumentale din centrul Parisului, la numai câțiva pași de Sorbona. Dar nu acesta este subiectul articolului nostru. Despre istoria Bisericii din Paris voi vorbi poate într-un articol viitor, mai ales că ne apropiem de prăznuirea a 150 de ani de existență a ei. Frământata istorie a acestei biserici, de la zidirea ei și până astăzi, plină de strălucire și de umilință, trecută prin criminala persecuție a revoluției franceze, cumpărată, în cele din urmă, pentru studenții români din Paris și devenită, în timp, o citadelă a credinței ortodoxe românești în Franța, constituie o călătorie istorică și spirituală de zbor foarte înalt pentru cineva care prețuiește duhovnicia, istoria și credința. Nu despre vizita făcută bisericii celor vii din Paris vreau să vorbesc astăzi, ci despre vizita făcută celor morți.

Comunitatea românească din Paris este foarte numeroasă. Fără îndoială că cea mai mare parte a acestei populații românești dislocate voluntar și involuntar, gravitează în jurul Bisericii din Saint Jean de Beauvais. Celelalte biserici, fără clădiri proprii, sunt mici, cu un număr redus de credincioși și aparțin, cred că două dintre ele, Patriarhiei Române și una unei «Episcopii» cu un episcop îndoielnic. mai sunt și alți preoți încadrați fie la greci, fie la alte episcopii canonice. Comunitatea românească vie din Paris nu este deloc neglijabilă, dar nici cealaltă comunitatea românească din Paris trecută la cele veșnice nu este mai puțin importantă, ba aș putea spune, dimpotrivă. Probabil că cele mai importante personalități ale exilului

românesc din Franța locuiesc în cimitirele franceze, în special, în cele din Paris. Persoane care ating dimensiuni legendare prin activitățile lor pentru România pe lângă autoritățile franceze, preoți și ierarhi, revoluționari, oameni politici, oameni de cultură, artiști, au venit la Paris atrași de faima orașului-lumină și de bunăvoința pe care Franța a manifestat-o mereu față de țara noastră. Cei mai mulți dintre ei și-au găsit ultimul lăcaș în cimitirele franceze din Paris.

În puținul timp pe care l-am petrecut în capitala franceză, am socotit că era de datoria mea să merg să fac o scurtă rugăciune la mormintele celor care au adormit întru Domnul și, după o viață tulburată de luptă și de dor, și-au găsit acolo odihna veșnică. Părintele Constantin Târziu mi-a fost un ghid de mare folos; cunoaște cimitirele din Paris nu numai pentru că pe unii el însuși i-a înmormântat acolo slujind pentru ei serviciul funerar, ci și pentru că îi „vizitează” mereu, aducându-le vești despre ce se mai întâmplă în comunitatea românească locală și în Țara Românească.

Mai mult decât printre cei vii, care uneori sunt în dezacord, găsești în cimitir concentrată în câteva fraze, esențiala istorie spirituală a unei comunități ortodoxe de exil. Am intrat în cimitirul Montmartre. Imens, impozant, elegant și tăcut ca orice loc de veci. Miile de cruci sau monumente funerare ar putea constitui o carte de învățătură filosofică și creștină privind nimicnicia vieții, căutarea nepotolită, mulțumirea împlinirii datoriei în trecerea prin această lume, sau, dimpotrivă, insatisfacția neîmplinirii după o viață zbuciumată.

Ne-am început pelerinajul cu mormântul lui **Constantin Brâncuși**. Am avut totdeauna o admirație pentru el, pentru arta lui, dar, mai ales, pentru determinarea lui de țăran oltean care a învins lumea și care a scos arta sculpturii din criza în care intrase după moartea lui Rodin. Cu acest mare sculptor francez, desăvârșirea artei sculpturale părea atinsă și nu mai era nimic de făcut. Brâncuși a scos-o din criză, a deschis o zare de lumină pentru cei ce veneau după el. În tinerețea mea, înainte de a fi devenit preot, mă simțeam asociat cu Brâncuși în biruința lui, solidaritatea noastră ținând nu de artă, ci de apartenența noastră la aceeași clasă socială: țărănimea română.

Mormântul lui Brâncuși este foarte simplu, necrezut de simplu. De parcă acest om săturat de artă ar fi vrut să elimine orice element sculptural de pe locul lui de veci.

O simplă piatră cu o cruce pe ea

și cu o inscripție săracă, în mod voit, care menționează numele și anul nașterii și al morții: 1876-1957. În același mormânt mai odihnesc două persoane. M-am gândit o clipă că este bine să dormi pe veci în același mormânt cu Constantin Brâncuși.

În Montmartre Mic, pe un mormânt al unei familii de ruși - îmi închipui că bogați - astăzi însă complet neîngrijit, am văzut statuia de piatră a lui Brâncuși intitulată : SĂRUTUL. Oare de ce comunitatea românească nu se îngrijește de acest monument. Probabil că nimeni din familia rușilor nu mai trăiește, dar acolo străjuiește simbolul iubirii – *sărutul* - și acest simbol de iubire și artă este românesc.

Următorul popas de reculegere și rugăciune l-am făcut la cripta Bisericii Ortodoxe Române din Montmartre. În fața fondatorilor capelei române și a comunității din Paris, nici un gând de orgoliu lumesc, nici o satisfacție de ordinul artei sau al succesului nu te mai tulbură. Solemn și fără emfază, numele lor se înșiră cu datele nașterii și ale morții și, la unii, cu scurta inscripție:

Aici odihnește arhimandritul Iosafat Snagoveanu, fondator al Capelei Române din Paris, 1799-15 noiembrie 1872 ; Mitropolitul Visarion Puiu, fondator al Episcopiei Ortodoxe Române din Paris, 27 februarie 1879-10 August 1964 - «La râul Vavilonunlui, acolo am șezut și am plâns».

Doctor Teofil Ionescu, Episcop al Bisericii Române din Paris, 1894-1975. Întru pacea milei Tale, Doamne, odihnește-l! Mi-am adus aminte că îl cunoscusem pe Episcopul Teofil în perioada în care, cu puțin înaintea morții sale, trăise în România. După moartea sa, comunitatea română din Paris - spre cinstea ei – i-a cerut corpul să-l aducă să se odihnească în aceeași criptă cu antecesorii și urmașii săi. Apoi, ieromonahul Pahomie, 1879-1972; preot Vasile Boldeanu, 1902-1991. Alături de cripta lor, despărțită doar printr-o cărare, este cripta misiunii greco-catolice din Paris cu două morminte: Monseigneur Gheorghe Surdu, 1914-2001, Fondator al Misiunii; Monseigneur George Cosma, 1911-1992.

Poate că această așezare alături de fondatorilor și slujitorilor celor două misiuni din Paris are o anumită semnificație: doar o cărare îngustă desparte cele două biserici, o cărare care duce spre același loc râvnit.

Nu mai mult de două sute de metri de criptă, am găsit mormântul lui **Eugen Ionescu**. O piatră mare, largă și lustruită pe care este scris numele lui și data morții; Eugen Ionescu, 1909-1994. Pe hârtia pe care mi-am notat inscripțiile de pe mormânt, o parte rămâne

indescifrabilă (data viitoare voi scrie mai exact pe notele mele!) și o sentință: J'espere Jesu Christ (toate inscripțiile au fost în franceză). În timp ce notam inscripția de pe mormântul lui Eugen Ionescu, s-a apropiat de noi un bărbat de vreo 35-40 de ani. Am crezut că este român și vine și el la mormântul lui Eugen Ionescu. S-a oprit puțin mai departe de noi, cam stânjenit, și ne-a spus în franceză: „*V-am auzit vorbind într-o limbă străină și am bănuir că este limba lui Eugen Ionescu. Vă mulțumesc că m-ați călăuzit astfel spre mormântul lui. Nu vreau să vă tulbur, voi veni altă dată aici.*”

Când am fost la Paris, după eliberarea mea din închisoare, am vorbit despre semnificația mistică a operei lui Ionescu sprijinindu-mă pe jocul simbolurilor, dar și pe mărturisirile lui. Fiica lui, Marie France, mi-a spus că tatăl său se va bucura de ceea ce am spus, fiindcă, de mai mult de doi ani, cartea lui de căpătâi - și ca interes, și ca fapt fizic - este Filocalia, pe care o are permanent pe noptiera lui. Eugen Ionescu se zbatuse mult pentru mine în timp ce eram în închisoare și făcuse parte din **Comitetul pentru salvarea părintelui Calciu**, înființat de Mircea Eliade la Paris.

Undeva, prin jurul lui Eugen Ionescu, se odihnește și *Emil Cioran*. În ciuda străduințelor Părintelui Târziu de a-l descoperi a fost imposibil. L-am rugat pe părintele să mai vina o dată pe acolo că să-l descopere și să-mi trimită o fotografie. S-a dus încă o dată și tot nu l-a găsit. Poate că părintele se înșela în privința poziționării mormântului.

O sculptoriță în piatra din Paris, care-l cunoștea bine pe Cioran, i-a luat mlaful mâinii imediat după moartea acestuia. Deși i-am cerut o copie a mâinii sau macar o fotografie, nu am primit nici un răspuns. De aceea nu dau numele sculptoriței.

Am mai vizitat câteva morminte, dintre care îmi amintesc pe cele ale familiei Indries unde odihnesc Petru Bulgaras și ipodiatonul Petru Catălin Bulgaras. Mi-am amintit atunci că și Constantin Brâncuși fusese ani de zile cântăreț la strană și crâsnic al Părintelui Boldeanu la biserica din Paris și, de asemenea, membru în corul bisericii. Cei mai bătrâni dintre exilați îmi spuneau că avea o voce puternică și clară.

La numai câțiva metri de familia Bulgaras se află mormântul familiei Roseti, caligrafiat așa cum îl scriu eu. Nu știu dacă face parte din familia Rossettilor, dar mormântul sugerează această descendență, prin sobrietatea granitului roșu și prin iedera care înconjoară piatra ca un semn al vieții veșnice.

Am mai aflat de la Părintele Târziu că în orașul Le Mee se află mormântul princiului al familiei Ghyka, unde-și doarme somnul etern un prinț Ghika, mort în 1840 (părintele nu-și mai amintea celălalt nume) și unde a fost înmormântat și Manole Bogdan, mort în 1981. Dumnezeu să-i odihnească în pacea Lui pe toți!

Dacă cititorii se întreabă de ce articolul poartă numele de ***Mormântul Furat***, vor afla în curând. După cum ați văzut, este ușor, în Europa să iei urmele persoanelor importante decedate. În America însă, lucrurile stau cu totul altfel: aici este greu să găsești nu numai mormintele, dar chiar și persoanele vii. Imensitatea Americii de Nord care nu mai este o țară, ci un adevărat continent, te obligă să călătorești distanțe enorme de la un stat la altul, spre a întâlni o persoană sau un mormânt.

Când am aterizat pe pământul american, nu cunoșteam nici un nume de român existând pe pământul Statelor Unite, în afară de Arhiepiscopul Valerian, fie-i pomenirea de trei ori sfântă, despre care aflatam că se exilase în Portugalia. Nu știam cine era noul episcop. Dar Biserica din America s-a făcut simțită, prin prezența la aeroportul din New York a unei delegații de preoți din partea Episcopiei, care mi-a dăruit o cruce veche și frumoasă de argint, din secolul al 17-lea, scrisa cu litere cirilice care îmi fusese trimisă de maica Alexandra – Principesa Ileana a României, fondatoare și stareță a Sfintei mănăstiri Schimbarea la Față. Dar, în afară de ei, mă aștepta un număr mare de români cu steaguri. Această primire m-a reconfortat puțin față de tot ce pătisem. Mulți din cei care mă așteptau erau foști deținuți care mă cunoșteau. Mi-aduc aminte că Grigore Caraza, care a avut totdeauna un suflet năvalnic, a rupt semnul care marca până unde puteau ajunge cei care așteptau pe călători și s-a repezit de m-a luat în brațe. Atunci mi-am dat seama cât de mulți români ajunseseră în America și ce bine erau organizați, încât aflaseră că sosesc și veniseră să mă primească.

Am aflat apoi de mulți alții, locuind în diverse părți ale Americii și am aflat că, de fapt, reședința stabilă a lui ***Mircea Eliade*** era în Statele Unite și nu în Franța, cum crezusem eu. De atunci am dorit să-l întâlnesc, mai ales că știam că el fondase ***Comitetul pentru Părintelui Calciu*** și voiam să-i mulțumesc. De fapt, această mulțumire era pretextul pentru a fi primit de el. Practic, nu știam cum să ajung la el, nu aveam curaj să mă mișc în imensitatea Americii, eram speriat de toate, nu aveam mașină, nu știam să conduc și mă simțeam în toate foarte stingher.

În Februarie, 1986, am fost invitat la Mircea Eliade. Locuiam în Cleveland. În același oraș era un legionar bătrân, Victor Corbuțiu. Acesta m-a anunțat că frații doctori Ronnett vor veni cu mașina de la Chicago să mă ia pentru a-l vizita pe Eliade. Cred că cei doi doctori sau măcar unul din ei, îl mai consulta din când în când pe Eliade. A mers și Corbuțiu cu noi. Eram foarte emoționat și am fost primiți imediat. Mircea Eliade era aproape dărâmat. Nu cu mult înainte, biroul său arsese și dezastrul acesta, cum îl numea el, îl afectase foarte mult. După câte înțelegeam, manuscrisele fuseseră salvate, dar erau diferite note, frânturi din gândirea lui, probabil unele scrisori care arseseră parțial sau total, în orice caz, nu era chiar un dezastru.

Prima parte a discuției s-a învârtit în jurul incendiului care se pornise de la cenușa pipei sale scuturate în coșul cu hârtii. Eliade ne arată unele manuscrise cu marginile arse, cuprins de jale, așa cum o mamă ar arăta scutecele copilului ei mort. Purta niște manșuri de piele care îi lăseau numai vârfulurile degetelor libere și când scria împingea creionul făcând litere ascuțite, pentru că anchilozarea degetelor nu-i permite să rotunjească literele. Era extraordinar de dependent de soția sa. Aproape la orice decizie, oricât de mică, pe care trebuia s-o ia, o consulta. În același timp, doamna Eliade îl supraveghea cu o dragoste posesivă și cu un devotament care nu se consumase în anii petrecuți împreună.

Discuția a revenit la mine. Eliade s-a mai încălzit puțin, considera că acționase bine înființând acel comitet pentru mine, dar mă întreba dacă nu cumva, din cauza aceasta, securitatea și Ceaușescu fuseseră mai sălbatici față de mine. L-am asigurat că nu, ci, dimpotrivă, ori de câte ori o personalitate românească din Occident sau un oficial al unui stat din Vest se interesa de mine sau numai îmi pomenea numele, eventual vizita România, situația mea se îmbunătățea. În perioadele în care nimeni nu mai pomenea de mine, deveneau foarte cruzi. Acest lucru l-a bucurat, fiindcă unii dintre românii care-l vizitaseră îi spusese contrariul: Când românii din exil vorbeau despre mine, Securitatea și Ceaușescu se năpusteau asupra mea. Cu delicatețea lui, Eliade nu a pomenit nici un nume.

Încet-încet, conversația a luat o întorsătură familiară, i-am povestit lui Eliade că se pornise o campanie de denigrare a lui **Eminescu**, începută de Moses Rosen și la care, direct sau indirect, se raliaseră unii intelectuali, care convinși sau oportuniști, negau valoarea poetului național. Eliade a pomenit

numele unor tineri intelectuali

români care-l vizitaseră, printre aceștia a pomenit de Adrian Păunescu, pentru care mulți dintre Romanii din exil, mai apropiați lui Eliade, îl mustraseră, deoarece îl primise de mai multe ori. I-am spus câteva lucruri despre Păunescu, fără a accentua prea mult ceea ce auzisem, fiindcă nu voiam să mă așez în rândul celor care îl mustraseră pe Eliade.

L-am rugat pe Mircea Eliade să scrie un articol despre Eminescu, nu unul apologetic, nici de apărare față de cei care îl atacau, ci unul așa cum îl simțea el pe marele poet și să-l publice în Cuvântul Românesc. Mi-a spus că a mai scris despre Eminescu – nu știam atunci exact ce – dar eu am stăruit și mi-a promis că o va face. Credeam în forța cuvântului lui și nici nu am avut vreo îndoială că va scrie articolul, nici o clipa nu m-am gândit că moartea lui era atât de aproape. Simțeam în el o forță spirituală și chiar fizică, sau poate mă amăgeam fără să știu.

Corbuțiu și cu frații Ronnet au început să-și depene amintirile din studenție și, cum era și firesc, au ajuns la Mișcarea Legionară, la unele amintiri comune. Eliade s-a angajat și el în discuție. Am observat că amintirile lui se învârtteau mai mult în jurul lui **Nae Ionescu**. Mai târziu, citind jurnalul și amintirile lui, am constatat că nici o dată nu s-a deszis de Nae Ionescu și am înțeles de ce a vorbit mai mult despre el. În orice caz, erau multe amintiri comune pe care le avea cu cei trei și care îmi dezvăluiau o generație de luptă și de ideal aproape legendară. Oameni de o înaltă calitate intelectuală, gata de sacrificiu, morali și devotați. Atunci l-am auzit pentru prima dată pe Corbuțiu spunând că păcatul cel mai mare al elitelor legionare a fost încălcarea jurământului sărăciei de bună voie. Am fost șocat de afirmația lui, pentru că, toți legionarii pe care i-am întâlnit în închisoare, sau despre care am auzit, nu trăiseră decât în persecuție, în lagăre, în închisori și în moarte. Mă întrebam: „Oare când au avut ei timp să se îmbogățească, sau, dacă s-au îmbogățit, ori au moștenit vreo avere, când au avut timp să se bucure de ea?”

La un moment dat, când atmosfera devenise foarte destinsă și chiar amicală, l-am întrebat pe Mircea Eliade dacă intelectualismul lui în problemele religiei, sau cunoașterea adâncă a religiilor orientale i-au afectat în vreun fel ortodoxia, mărturisindu-i că aceasta era întrebarea care ne chinuia pe noi, noua generație care trăiam în duhul ortodox, fie că eram preoți, monahi sau laici. Eliade m-a asigurat cu tărie că nimic nu s-a mișcat în sufletul său din credința lui, că el și-a construit o credință simplă, cât mai simplă, că a unui țăran român și că această temelie a rămas nezduncinată în el.

A spus lucrul acesta cu simplitate și foarte convingător. L-am crezut fără nici o urma de îndoială. Ne-am despărțit liniștiți. La plecare, Eliade mi-a promis un set complet al Istoriei Religiiilor care urma să apară în luna martie. Deoarece urma să plec în Europa, la niște conferințe, m-a invitat că la întoarcere sa-i fac o nouă vizită și să-mi iau și volumele promise.

Notă: După ce am vizitat cimitirul din Paris, convingerea mea este că dorința lui Mircea Eliade de a se arde, nu a fost, de fapt, dorința lui. Nu urmăresc să reabilitez o mare personalitate ca Eliade, numai pentru că este mare. La început, vreme de ani de zile, l-am acuzat că ne-a lipsit de un mormânt la care să mergem, de unde și titlul articolului.

Preot G. Calciu

Ultimele clipe ale lui Mircea Eliade - mahaparinirvana

Joan Petru Culianu

După trei săptămâni de ședere la Chicago, seara de luni 14 aprilie este a doua pe care n-o petrec împreună cu Mircea și Christinel Eliade. Studenții de la Disciples of the Divinity School House, unde sunt găzduit, au luna o cină în comun. Contrar așteptărilor mele, cina se termină la șapte. Aș mai avea timp să trec pe la ei, cu pretextul de a mânca împreună. De o săptămână, Mircea Eliade are dureri crepusculare atroce în coșul pieptului și e cuprins de o ciudată oboseală.

În primele două săptămâni, după venirea mea, am lucrat amândoi cu spor la diverse lucruri - între altele la trierea materialelor salvate din incendiul care i-a devastat parte din biroul din Meadville Theological Seminary la 18 decembrie 1985. În fond, paguba materială a fost redusă: toate hârtiile importante au fost salvate. Au pierit cărți și scrisori numai. Pentru Mircea

Eliade, însă, incendiul a avut o altă semnificație. Mi-a repetat de atâtea ori că *lumea este un camuflaj, că e plină de semne care trebuie descifrate cu răbdarea unui ghicitor în pietre*, încât cred că-l înțeleg. Se gândește oare la romanul *Lumina ce se stinge*, la focul care consuma biblioteca și pe savant cu ea? (*Jurnal*, 4 aprilie 1986, despre seara petrecută la Christinel și Mircea Eliade, împreună cu fiziciană Sanda Loga: “*M. E. citește foarte mult despre Life after Life - Viață după viață - și e convins că moartea e un “semn de lumină”. Repeta asta de mai multe ori. Christinel și S.L. numesc autorii a două cărți, care au adunat mărturiile unor oameni scăpați că prin minune de la moarte. De fapt, de 30 și mai bine de ani, aceasta e una din marile teme ale literaturii sale*”; *Jurnal*, 5 aprilie: “*Oare pe cine încearcă să convingă de cele de mai sus, pe noi, ori pe sine însuși? Pe amândoi, cred, și poate că universul conține, printre altele, și acest vicleșug: că dacă cineva își construiește un “palat în ceruri” - orice fel de palat! - se va duce să locuiască acolo în eternitate. Poate că totuși paradisul există. Cât despre infern, nu sunt sigur: infernul ar putea fi doar uitare. Deși, un bun muncitor probabil că va reuși să-și clădească și un infern dincolo*”).

Duminică, după prânz, ne-am plimbat împreună ca să admirăm florile abia răsărite pe peluze. (Mircea Eliade admira peluzele americane și lărgimea străzilor: “*Aici poți respira, nu e înghesuit ca în Europa*”).) Mi-a părut iarăși că e cum îl știu de mai bine de zece ani, fremătând de curiozitate pentru orice, iradiind din toată ființa un amestec unic de bunătate, tensiune intelectuală, pace și seninătate. Nu a părut nici obosit, nici deprimat. În cadrul schimburilor active de cărți care au loc începând din seara venirii mele, îi promit să-i caut pentru a doua zi nuvela *Ligheia* de Tomasi di Lampedusa.

Împreună cu nu mai puțin celebrul filosof David Tracy, numit de curând Service Distinguished Professor, Christinel și Mircea Eliade sunt centrul serii. Pentru prima dată, în ultimele zile, el cinează fără dureri. Suntem cu toții optimiști, cu atât mai

mult cu cât ultimele analize, făcute în urma cu vreo două săptămâni, au fost perfecte. Satisfăcut, mă întorc acasă cu gândul că marți vom relua lucrul și că, poate, Mircea Eliade va renunța la spaima de magnetofon și va începe să dicteze o nuvelă. Durerile care l-au chinuit până acum nu pot fi decât una din nenumăratele șicane ale artritei, aceeași care-l împiedică să scrie.

Luni, 14 aprilie, după ora 7 seara, studenții sunt angajați în lungi convorbiri telefonice, astfel încât linia nu e liberă vreme de o jumătate de oră. Telefonul la care Christinel răspunde de obicei, sună în gol. O invitație de ultimă ora? Puțin probabil. Telefonul este iarăși luat în primire de o studentă. Camera mea e invadată de sunete de clopot mai puternice decât de obicei. (Christinel mi-a explicat că la capela de alături există un carillon pe care tinerii exersează. Dar acestea sunt glasuri de clopote mari, care răsună adânc în clădire). Încerc să-mi alung gânduri sinistre. Fără îndoială, trebuie să existe o explicație simplă pentru absența lor de acasă; de exemplu, s-au dus la Quadrangle Club să cineze. Dar acolo se duc doar miercurea. Încă de două ori telefonez fără răspuns. După opt, telefonul meu intră în pană. Încerc până la zece să-l animez, dar fără rost.

Marți la ora nouă, de cum intru în birou, sunt informat de directoarea administrativă a facultății că mi-au găsit un apartament. Alerg să închiriez o mașină, la ora 11, când mă întorc să iau lucrurile, găsesc o notă în ușă: Christinel se afla la spital, Mircea Eliade este în Intensive Care Unit în urma unui atac de congestie cerebrală. La 11:30, intru pe ușa rezervei D 505 de la etajul 5 a spitalului universitar Bernard Mitchel, unul dintre cele mai bune din lume. Cu mâna lui Christinel în mâna lui stângă, Mircea Eliade îi zâmbește, apoi îmi zâmbește cu aceeași căldură care este numai a sa. Ne înțelege perfect, dar nu poate vorbi: atacul i-a atins partea stângă a creierului, nu se știe cât de grav. Partea dreaptă a corpului îi este, probabil temporar, paralizată.

Christinel mă ia deoparte și îmi povestește că luni, în jurul orei șase, Mircea Eliade i-a cerut cartea lui Emil Cioran *Exercises d'admiration* și s-a așezat în fotoliul său preferat de catifea

verzuie că să citească. Zece minute mai târziu, stătea în fotoliu zâmbind nemișcat, cu cartea deschisă în brațe. Crezând că e vorba de o glumă, Christinel l-a chemat o data, de doua ori, fără răspuns. A alarmat imediat bunii lor prieteni, pe profesorul Lacoque și pe soția sa, iar salvarea l-a transportat la spital în nu mai mult de douăzeci de minute.

Doctorii erau optimiști: desigur, următoarele zile aveau să fie hotărâtoare, dar congestia părea relativ ușoară. Șansele să se restabilească complet erau, în acea primă zi de 50%. Dovedind un devotament pe care aveam să-l înțeleg în cele aproape opt zile de veghe la căpătâiul lui Mircea Eliade, lângă rezervă se aflau deja decanul facultății, profesorul Frank Gamwell, David Tracy, Wendy O'Flaherty, fiziciană Sanda Loga, mai târziu profesorul Jerry Brauer, profesorii Joseph Kitagawa și Eveline Kitagawa, Paul Ricoeur cu soția și mulți alții.

În tot acest timp, Mircea Eliade, e alert, își potrivește ochelarii că să recunoască vizitatorii, zâmbește și, mai ales, îi propune soției sale un joc, care va fi și ultimul sau gest înainte de a-și pierde definitiv cunoștința: îi arată verigheta, prinsă cu o sârmă verde că să nu-i alunece de pe deget, îi strânge afectuos mâna, pune verigheta să alături de a ei, încearcă să-i ducă mâna la buze ca să i-o sărute. În rezervă nu se varsă lacrimi. Christinel și le șterge afară, iar lângă el rostește fără încetare încurajări.

Știu că mulți oameni sunt, ca și mine, profund legați de Mircea Eliade. Dar purtarea prietenilor săi americani este uimitoare: decanul Gamwell și David Tracy își vor anula fiecare o călătorie, petrecându-și ziua întreagă la spital. Iar măsura devotamentului lor avea să se vadă în zilele următoare. Profesorul Nathan Scott, un venerabil pastor anglican de culoare, fost coleg al lui Mircea Eliade, e anunțat de internarea acestuia și sfătuit să nu vina încă la Chicago. Mircea Eliade a lăsat dispoziție ca el să-i administreze extrema uncțiune, ca semn de înfrățire între rase și religii. Deocamdată încă Mircea Eliade pare în afara oricărei primejdii. Zilele următoare vor

optimiști. Christinel e hotărâtă să-l vegheze în fiecare clipa, iar el însuși, deși incapabil s-o spună, pare decis să se recupereze.

Relatarea tuturor acestor fapte și nume are, după cum cred, importanța ei în economia biografiei lui Mircea Eliade. Transparența dintru început (cine nu-și amintește de paginile din *Amintiri* vorbind de pătrunderea copilului într-o cameră plină de mister, pagini pe care Saul Below le-a citit în fața celor peste 1200 de oameni adunați la serviciul funerar?), existența lui Mircea Eliade trebuie să-și găsească o cronică exactă până în ultimele clipe. Mai mult, nici un amănunt al acestor opt zile de veghe nu e lipsit de sens. O moarte nu seamănă cu alta, deși, probabil, există anumite modele cărora toate morțile li se conformează mai mult sau mai puțin. Moartea ciobanului din Miorița nu e la fel cu aceea a Doamnei Bovary, iar crucificarea lui Iisus nu seamănă cu sfârșitul lui Budha, cunoscut sub numele de paranirvana.

Jurnaliștii l-au numit deseori un mare solitar. Corectă în ce privește opera lui, judecata este cât se poate de nedreaptă cu referire la viața (și la felul morții) lui Mircea Eliade. A afectat direct sute de conștiințe, poate mii; și indirect sute de mii. Toate se întâlnesc acum într-un moment de solidaritate care îi transformă sfârșitul într-o ceremonie patetică, dar nu tragică. (Aveam să înțeleg acest lucru abia peste câteva zile. Însăși moartea lui semăna pace.)

Dintru început, devotamentul tuturor prietenilor a fost mișcător; pentru a da un singur exemplu: într-una din zile, decanul Gamwell a stat nu mai puțin de șapte ore în picioare, nemișcat, în coridorul spitalului, fără a-și manifesta în nici un fel prezența, de teama de a nu stingheri. Mulți s-au perindat în pelerinajul necurmat, sfidând toate regulile secției de reanimare (Intensive Care Unit), deseori spre disperarea personalului.

Optimismul nostru a durat trei zile, în care starea lui Mircea Eliade părea uneori să se îmbunătățească atât de mult, încât nu aveam îndoieli asupra însănătoșirii. Joi la 7:30 dimineața a răspuns perfect examenului neurologic, dar mai târziu și-a pierdut coordonarea, dând semne că nu mai era în forma de

dinainte. Acesta nu mai era un motiv pentru a pierde speranța: doctorii explicaseră că o congestie produce întotdeauna edem cerebral; perioada cea mai dificilă pentru bolnav este retragerea edemului, care durează circa trei zile. Abia după aceea se poate constata mărimea daunelor, vindecarea completă nefiind nicidecum exclusă.

Deși vineri la prânz Mircea Eliade nu mai deschidea ochii (funcțiile inimii, vizibile pe ecran, fiind însă excelente), totul părea să corespundă previziunilor medicale. Mi-am ținut seminarul între 1:30 și 4:30, iar înainte de 5, m-am întors la spital fără nici un fel de presentimente, convins că lupta lui Mircea Eliade, cu ajutorul devotamentului nesfârșit al lui Christinel și cu sprijinul acelor prieteni minunați care-l vizitau neîntrerupt, avea să se încheie cu bine. Dimineața începusem să-i spun lui Mircea Eliade acea poveste pe care i-o promisesem în plimbarea care avusese loc în duminica de 13 aprilie, la ora două. Înainte de prânz, Christinel îi citise din propriile lui nuvele, pe care Mircea Eliade le recitise cu puțin e zile înainte. (A fost singura dată când am auzit de la el o apreciere pozitivă asupra propriei sale opere, mai ales asupra nuvelei Ivan, în care e vorba despre un anumit fel de moarte. Mircea Eliade repeta formula cu satisfacție, remarcând că, în fond, nu se știa dacă personajul - un elev TR în război - a murit sau nu).

Vineri la ora cinci trăiesc, probabil, clipa cea mai zguduitoare după lungii ani în care existența lui Mircea Eliade fusese pentru mine o garanție a ordinii lumii: Christinel îmi comunică plângând că analizele aduseseră dovada unui cancer în curs de generalizare; că profesorul se afla în comă și că moartea sa era o chestiune de zile, poate de ore. De aici încolo a început Marea Veghe, în care s-a deslușit taina morții lui Mircea Eliade: a fost moartea unui Buddah, mahaparinirvana.

În intervalele cât a rămas singură cu el, Christinel i-a vorbit. (După ea, Mircea Eliade a continuat să-i zâmbească dincolo de noaptea cunoștinței care l-a învăluit definitiv vineri). Nu știu ce i-a vorbit. Sunt un martor parțial,

ales pe Christinel, cu admirație și compasiune, imaginând doar imensa ei durere. Dar pot relata cu certitudine numai anumite părți ale Marii Veghi, cele privitoare la relația mea cu Mircea Eliade, cu Christinel și cu ceilalți prieteni.

Vineri spre seară, rămas singur cu el, am continuat să-i povestesc nuvela Ligheia. Mitologia ei, cu profesorul La Ciura îndrăgostit de sirena Ligheia, supraviețuitoare a epocii elene în marea cea mai albastră a lumii, corespundea oarecum trecerii pe care Mircea Eliade se pregătea s-o facă.

Christinel a rămas toată noaptea și ziua după ea neclintită în rezerva 505, mână în mână cu Mircea Eliade. L-am vegheat și eu, năruit, sprijinindu-mă de perete. Îmi fusese relativ ușor să fiu optimist, atâta vreme cât exista speranța; acum totul capătă o altă dimensiune, neașteptată: Mircea Eliade avea să dispară din orizontul ființelor certe. Numai gândul, răsărit la capătul acestei nopți, cum că ne aflăm în paranirvana avea să-mi aducă pace: era timpul când discipolii și prietenii adunați din întreaga lume aveau să soarbă ultimele picături de viață din trupul care, până nu de mult, adăpostise un mare suflet.

Sâmbătă 19 aprilie după amiază, sosește Nathan Scott de departe. În fața câtorva prieteni strânși lângă Christinel în rezervă, îi administrează cu voce vibrantă extrema uncțiune și rostește, secundat de David Tracy și de Frank Gamwell, rugăciuni pentru eliberarea sufletului.

Inima lui Mircea Eliade funcționează încă normal. Îmi trebuie mult timp ca să înțeleg ce se întâmplă: profesorul le da timp discipolilor să vină. Charles Long, unul din primii săi elevi, a ajuns la Chicago de departe; la fel Bruce Lincoln, unul dintre ultimii și cei mai dragi studenți, colegul meu de clasă din 1975. Telefonul din secția de reanimare sună din toate părțile lumii, călcând încă o dată toate regulile spitalului.

Măști dimineața ies ca să fac câteva curse pentru Christinel, care n-a mai părăsit nici o clipă spitalul de vineri. La întoarcere, Wendy O'Flaherty mă cheamă în lăuntru rezervei: la orele 9:15

ale zilei de 22 aprilie, presiunea arteriala a lui Mircea Eliade a căzut, dar inima aceasta formidabilă, nu numai mare, ci și rezistentă, încă mai pâlpâie. Wendy știe că n-aș fi putut să-mi iert niciodată absența de lângă profesor în ultima clipa. Îmi spune că Mircea Eliade a avut și această ultimă bunătate: mi-a așteptat întoarcerea. Tot mai rare, bățile pulsului se încheie la 9:40. David Tracy și Frank Gamwell rostesc o ultima rugăciune. Par nirvana a luat sfârșit.

Desigur, lumea nu va mai fi niciodată aceeași fără Mircea Eliade. Dar am înțeles, după o noapte de disperare, că în cele cinci zile ale veghii Mircea Eliade înfăptuise o minune. Prietenii și discipolii săi se întâlniseră în acest timp acolo, solidari cu Christinel și întărindu-i legăturile unul față de celălalt. În mahaparinirvana, timpul adunării înainte de marea trecere, există o mare înțelepciune. Și din nou îmi aminteam de vârsta de 24-25 de ani, când credeam că descifrez în zâmbetul lui Mircea Eliade cunoștința misterelor universului.

Poate că, într-adevăr, se petrecuseră lucruri tainice, privitoare la soția sa care-l veghease cu devotament eroic; la schimbarea de sentimente și gânduri între prietenii nedezlipiți de ea; la soarta și, poate, la misiunea lor. Timpul adunării fusese, poate, și un timp de probă.

Deși ochii mi se înnegurează din când în când; deși lumea va arăta cu totul altfel fără Mircea Eliade – totuși i-am acceptat moartea cu împăcare. Miercuri la ora două a fost cremat pe Woodlawn Avenue colț cu strada 67, între doua pasaje din *Înțelepciunea lui Iisus Sirach* și *Apocalipsa* lui Ioan. David Tracy a citit o pagina din Mitul Eternei Reîntoarceri.

Slujbe pentru odihna sufletului au fost rostite în toate bisericile ortodoxe din America. Organizat din umbră de David Tracy, serviciul memorial care a avut loc în enorma Rockefeller Chapel din Hyde Park, campusul universității din Chicago, a fost, după mărturisirea unui bătrân profesor, cea mai frumoasă slujbă la care asistasem vreodată. În locul elogiilor, Saul Bellow, Paul Ricœur, Wendy O'Flaherty și subsemnatul au citit fragmente din opera lui Mircea Eliade în cele

scris până la sfârșitul vieții: română, franceză și engleză. Charles Long a explicat esența Marii Veghi, care nu era numai rezultatul iradierii universale a celor peste cincizeci de cărți ale profesorului, ci și a necrezutei sale bunătăți. Nathan Scott (cine a spus că ar putea deveni cel mai grandios arhiepiscop de Canterbury) a încheiat o tânguire despre sufletul Dreptului care se află în mâna Domnului.

„Înțeleptul se află în pace, căci Dumnezeu l-a încercat ca aurul în cuptor”, îngâna poporul adunat în biserică. În fond, continui să-mi repet de ani de zile, dacă lumea aceasta este un camuflaj, așa cum mi-ați spus de atâtea ori, Mircea Eliade, atunci sunt fericit că am trăit în aceeași taină în care ați trăit dumneavoastră.

Un cleric din Muntenia în slujba lui Mihai Viteazul și a comunităților românești din Țara Bârsei

*Pr. prof. univ. dr. **Gheorghe I. Drăgulin***

Este vorba de Popa Neagoslav din Târgul de Floci, denumit în urmă Piua Pietrii. Prin locul nașterii și al preocupărilor sale pastorale și patriotice, acest preot ortodox și-a legat viața de destinul familiei genialului conducător român. De aceea, o privire generală asupra cercetărilor din ultimele decenii a istoriei voivodatului, aduce un spor de cunoaștere și a activității amintitului slujitor. Două ni se par achizițiile evidente ale acestei istoriografii: ridicarea doamnei Teodora (Tudora) din neamul postbizantin al Cantacuzinilor și evidențierea sigură a calității de „os domnesc” a lui Mihai Viteazul. Bineînțeles că o mare contribuție la aceste noi concluzii le-au adus cercetările genealogice, odată cu o mai bună interpretare a textelor cunoscute.

Istoricii de astăzi au sesizat schimbarea atitudinii

imperiale în prezentarea denigratoare a voievodului unirii. Tot așa, mama sa nu mai este descrisă drept o „*frumoasă crâșmăriță*”. La rândul său, Popa Neagoslav nu mai poate fi considerat „*spion al lui Mihai Viteazul*”. Personalitatea lui se dovedește însă mai complexă. Județul Ialomița se mândrește cu apartenența și activitatea școlară a acestui înaintaș. Este posibil ca unele scrieri pregătite pentru tiparul lui Coresi din Brașov să fi beneficiat și de colaborarea acestui preot muntean. Ca apropiat al lui familiei lui Mihai Viteazul, în orașul de la Dunăre și în Șchei, el participa la evenimentele prin care a trecut acesta. Așa cum altădată, în epoca negoțului din preajma Bărăganului, va fi contribuit la chivernisirea viitorului demnitar, tot așa în vreme de restriște și de moarte va fi fost prezent cu sfatul cuminte și prevenitor de alte primejdii. Actul de donație al moșiei Micșunești, din Ilfov, pentru biserica din Șchei, la 28 septembrie 1602, este scris de Popa Neagoslav. El a fost dictat de Doamna Stanca, în prezența Domniței Florica și a lui Nicola Pătrașcu. Documentul este iscălit și de Protopopul Mihai din Șchei, dar și de Popa Ilie Iconomul din Cemavodă .

Se mai remarcă la Popa Neagoslav cunoașterea și respectarea pravilei bisericești. Aceasta se vedește cu prilejul numirii Preotului Constantin, problemă asupra căreia vom reveni.

Neagoslav ajunge slujitor la Brașov în anul 1592, în urma morții Preotului Iane. Ca “popă mic” la biserica din Șchei, el a slujit împreună cu renumitul Protopop Mihai. Pentru a aprecia la justa ei valoare această colaborare a celor doi preoți trebuie să amintim pe scurt contribuția religioasă, culturală și politică a protoiereului amintit.

“Cel mai serios sprijin l-a primit Coresi în activitatea sa, în slujba cărții românești, de la comunitatea românească ortodoxă din Șcheii Brașovului, grupată în jurul bisericii «Sfântul Nicolae», ctitoria lui Neagoe Basarab, și înzestrată cu școală românească, cu bibliotecă bogată în manuscrise slavone și românești pentru slujbă, pentru învățătură și lectura cărturarilor. Numele unor preoți de la Biserica Șcheilor

epilogurile cărților românești tipărite de Coresi. Ca orășeni, având nevoie de limba poporului în socotelile și relațiile lor comerciale, românii din Șchei au fost siliți să renunțe la scrisul slavon, pe care nu-l mai înțelegeau decât puțini”.

Clericii șcheieni sunt în realitate premergători ai tipăriturilor lui Coresi, prin traduceri românești pe care le-au inițiat, revăzut sau completat. Între ei se remarcă protopopul Mihai. Cu bună slavonie și teologie sârbească, el - ca și confrății de pastorație - s-a nevoit la tipărirea cărților de slujbă bisericească, atât slavone cât și românești. În acest sens se citează *Cazania a II-a*, tipărită în 1581, operă de colaborare dintre românii din ambele părți ale Carpaților, dintre munteanul Coresi și cei doi clerici șcheieni. Ba unii cercetători îl consideră exclusiv pe Mihai, drept autor al versiunii românești. Unde nu dispuneau de omilii în limba noastră, ei le traduceau, în rest executându-se o revizuire a materialelor existente.

La alte lucrări, ca *Liturghierul slavonesc* din 1588, același cleric este arătat ca “isprăvitor” tehnic al cărții.

Protopopul Mihai și-a mai legat numele de cartierul pe care îl păstora și prin zidirea unei școli noi de piatră. Pe lângă calitatea de păstor sufletească al românilor din Țara Bârsei, pe lângă realizările culturale amintite, el a avut și un prețuit rol diplomatic. În 1599, armata lui Mihai Viteazul a trecut în Ardeal împotriva lui Andrei Bathory. Pentru a înlătura griji de ocrotire în fața primejdiei apărute, conducerea sașilor a luat inițiativa unei întâmpinări a voievodului muntean, care se pare că a avut loc la Codlea. În această delegație, alături de judele Brașovului Țerviș (Cyrillus Greissing), a stat Protopopul Mihai. S-a ajuns la o pace prin care românii brașoveni erau apărați în ceea ce privește prădăciunile de război.

Altă misiune care i-a fost încredințată a constat din solia la Țârgoviște în 1604, la Radu Șerban: “...Și l-au adus pre măria-sa pre credință aici la cetatea Brașovului; și l-au primit cu mare cinste și au făcut măria-sa bună legătură și pace aici în Brașov cu domnii cetății”.

În dimineața zilei de 25 iulie 1605, Popa Mihai s-a mutat la liniștea cea adevărată. În postul vacant, urmașul trebuia să fie Preotul Constantin. A fost contestat însă, pentru motivul că a primit hirotonia la vârsta de 18 ani. Dată fiind considerația tatălui noului cleric, poate că la mijloc era și teama că acesta ar putea deveni protopop cu agrementul sașilor.

Din punctul de vedere al canoanelor bisericești, justificarea Popei Neagoslav era întemeiată. Reglementările apostolice prevedeau vârsta de 25 de ani pentru hirotonirea în diacon și de 30 de ani pentru preot. Cifra aceasta se păstrează și în epoca Sinodului de la Neocezarea (315) și mai târziu. În veacurile moderne s-a luat în considerare condițiile pentru ocuparea funcțiilor publice, De aceea se acceptă intervalul de 21-23 de ani ca dată la care un candidat poate să primească Sfânta Hirotonie. Rezolvarea acestei dispute șcheiene se va realiza cu mijloace politice, cum vom vedea mai jos.

Pentru a înțelege schimbarea politică brașoveană de după asasinarea lui Mihai Viteazul este necesar să amintim desfășurarea evenimentelor. În expediția sa în Ardeal, el a împărțit armata în mai multe corpuri. Cea de sub comanda lui Nicolae Pătrașcu s-a luptat cu brașovenii în localitatea Teliu. În octombrie 1599, voievodul unirii a descălecat în Țara Bârsei, trecând prin pasul Buzăului. A fost întâmpinat de o solie a brașovenilor din care făceau parte Protopopul Mihai și Popa Neagoslav. Acești locuitori vor fi trăit în modul cel mai viu emoțiile primei noastre mari uniri politice. Cronicarii sași chiar spun că românii din Șchei, îndeosebi după lupta de la Mirăslău (18 septembrie 1600), au trecut pe față de partea lui Mihai. La 1 octombrie, ei au încercat să escaladeze zidurile cetății, dar nu au avut reușită.

Aceste acțiuni de solidaritate cu marele voievod au dat naștere la represalii împotriva românilor. “Unul din principalii adepți ai alăturării șcheienilor în tabăra lui Mihai Viteazul a trebuit să fie compatriotul lui, Popa Neagoslav din Orașul de Floci. În preajma zilei de 1 octombrie,

Mihai Viteazul putea să

ajungă chiar și personal în Șchei. Fără să avem date documentare certe, putem presupune că sâmbătă, 30 septembrie 1600, domnul român a luat loc în strana bisericii Sfântul Nicolae și că în acea zi șcheienii au fost mobilizați să participe la asediul cetății Brașov. Se știe că românii folosiți până atunci în misiuni diplomatice și ca traducători au început să fie persecutați, iar libertățile lor restrânse, ca și intrarea în cetate. “Din rândurile junilor șcheieni, un număr de șapte tineri au fost îngropați de vii sub zidurile cetății din pricină că l-au sprijinit pe Mihai Viteazul.

Și Doamna Teodora, devenită Maica Teofana, a avut de suferit în acele împrejurări nefericite. Din ordinul lui Gașpar Cornis, ea a fost transportată la Sibiu și apoi, prin Făgăraș, la Brașov. Amintitul demnitar a mințit-o că fiul ei a fost prins și omorât, cu scopul măririi suferințelor materne. Încă de la începutul anului 1600, generalul Basta cade la bănuieli, văzând atâția preoți munteni prin satele ardelene de la marginile țării. Acești călugări și preoți au continuat să circule în Transilvania. Așa se explică și interdicția din 1660 care viza pe mitropolitul din Alba Iulia. Fără consimțământul autorităților de stat și bisericești, acesta “*nu poate aduce lângă sine, nici a-i avea în apropierea sa pe călugării străini*”.

Dar răzbunarea cea mai cruntă a adversarilor voievodului unirii se pare că l-a urmărit pe Popa Neagoslav “*care au fost din Țara Muntenească, din oraș din Floci*”.

Amintitul refuz al primirii la parohia Sfântul Nicolae din Șchei a Preotului Constantin, hirotonit la vârsta necanonică de 18 ani, a îmbrăcat acum un caracter pur politic. Altfel ar fi fost de neconceput ca cel adus de Protopopul Mihai în Brașov să nu-și arate recunoștința față de el prin primirea la parohie a fiului. Să precizăm că aceste fapte se săvârșeau în anul 1605. Acum se formaseră două tabere: cu sașii sau cu amintirea glorioasă a lui Mihai Viteazul. Prin toată personalitatea sa de păstor conștient și învățat, prin activitatea de logofăt la sfatul cetății, prin serviciile aduse comunității ca membru de seamă în mai multe solii, răposatul protoieru rămânea legat de noua conducere. Bineînțeles că

familia sa înțelegea să continue și să profite de această situație pașnică, mai degrabă de compromis, dobândită. Celălalt preot, Neagoslav, fusese adus în țara de adopție de “valah” și era privit în continuare ca omul lui în comunitatea șcheiană.

Realitatea politică se precizează curând destul de clar: *“Iară când au fost 1606 (7114), iară din venirea bolgarilor 214, într-această vreme văzând cinstitul sfat al cetății Brașovului și părintele Teoctist, vlădica de la Belgrad și părintele Luca, mitropolitul de Târgoviște, sumeția popei lui Neagoslav, care era de țară din oraș de la Floci, socotiră cu un cuget și cu lege și l-au scos de aici de la beserecă și i-au zis de s-au dus la locul său. După aceea au rămas în locul Părintelui Miha fiu-său, Popa Constantin; iară măcară că era și tânăr, tot îi fu a purta grija beserecei”*.

Acest prilej de succesiune la parohie și rezolvarea lui de mai sus reflectă mai multe elemente politice, drapate în noțiuni canonice bisericești:

- cel care ia inițiativa izgonirii deschise este *“cinstitul sfat al cetății Brașovului”*;
- ierarhii amintiți sunt prezenți doar pentru acoperirea realității, căci la o judecată bisericească este suficientă numai prezența episcopului locului, nu “și părintele Luca, mitropolitul de Târgoviște”;
- Mitropolitul Teoctist al Bălgradului a fost sigur de partea imperialilor și a luptat cândva ca ostaș în rândurile lor;
- Protoiereul Mihai “a fost un bărbat de mare vază în oraș în fața domnilor din sfat” și după caracterizarea surselor săsești contemporane;
- documentul precizează starea de străin a “acestui popă din Muntenia de naștere”;
- el nu a primit o pedeapsă exemplară și curat canonică, ci numai *“l-au scos de aici de la beserecă și i-au zis de s-au dus la locul său”*;
- *“necuviința și mândria acestui popă din Muntenia”*, care justifică condamnarea pronunțată, nu sunt abateri și nici delictе disciplinare. Ele constituie o

melancolia, înzestrarea artistică și altele, pe care penitentul o poate mărturisi duhovnicului în ceas de spovedanie;

- autorul formulei pe care o comentăm nu a fost o față bisericească, ci una din sfera politică: ea nu a știut să încadreze juridic corect păcatul incriminat;
- naratorul întâmplărilor de la biserica din Șchei a fost frate cu preotul nou, din 1605, și se dovedește preocupat doar de cronologia slujitorilor. Nu privește situația în feluritele ei aspecte și de aceea nu putem observa reacția tuturor românilor.

În concluzie, după căderea făuritorului primei uniri, a celor trei state românești, în comunitatea românilor brașoveni s-au conturat două tabere: *pro* sau *contra* amintirii lui Mihai Viteazul. Popa Neagoslav a rămas credincios binefăcătorului său cu care a copilărit la Piuă Pietrii. A acționat în această direcție, îndemnând și pe alții să o facă. De aceea *Înștiințarea* pe care sașii au adoptat-o curând cu referire la cei veniți de peste munți este elocventă: "... Ajung preoți ai lor oameni străini, cum au fost Neagoslav și Stan, care nu s-au dovedit slujitori așa cum voia poporul".

În realitate, slujirea Popii Neagoslav la biserica din Șchei nu constituie unul din cazurile de abateri disciplinare judecate de înșiși mitropoliții din Alba Iulia, cum apreciază un istoric. Dimpotrivă, el arată o personalitate mai complexă decât se cunoaște până astăzi. Cel silit să plece în Muntenia este un om hotărât, sensibil și consecvent față de cauza românească din Țara Bârsei, amenințată atunci sub veșmântul pseudobisericesc al cuvintelor.

Ciprul apostolic și istoric

Dr. Constantin Iftu

În prima sa călătorie misionară, Sf. Apostol Pavel, împreună cu mai vârstnicul Barnaba și cu mai tânărul Ioan-Marcu, au ajuns, într-o primă fază, în insula Cipru. Cei trei misionari - având ca reper cuvintele Mântuitorului adresate Apostolilor, cu puțin timp înainte de Înălțarea Sa la cer: *Mergeți în toată lumea* (Marcu 16, 18) și *Mergând, învățați toate neamurile* (Matei 28, 19) - au plecat din orașul Antiochia, capitala Siriei romane, oraș clădit pe fluviul Oronte(s), la aproximativ 17 km de Mediterană, și s-au îndreptat spre Seleucia, portul Antiochiei. De aici s-au îmbarcat pe o corabie și au ajuns în *insula Afroditei*, cum obișnuiră era (supra)numită insula Cipru de grecii și romanii păgâni.

În spațiul religios și mitologic al Antichității greco-latine, Afrodita - Venus la romani - era zeița frumuseții și a dragostei, care ar fi apărut din capul lui Zeus și din spuma mării pe o plajă din Cipru. În *Iliada*, Homer o prezintă drept fiica lui Zeus și a Dionei. Poeții ulterioari au preferat să brodeze pe marginea primei variante mitologice, anume cea conform căreia zeița ar fi apărut din spuma albă - pură, nepătată, ca și iubirea însăși - a mării. Cultul a cunoscut, ca arie de răspândire, insulele Cipru și Cythera, dar este posibil să fie de sorginte orientală, adus în arealul cultural grecesc, după toate probabilitățile, de fenicieni. Se pare că este vorba de o variantă est-mediteraneană a zeiței siro-feniciene Astarteea, întâlnită în Babilon sub numele de Iștar, iar în Sumerul nesemitic drept Inana¹. Numele Astarteea se poate "traduce" prin /sau ar semnifica/: *Cea care aduce lumină* sau *Soție* ori *Femeie*. În Biblie o întâlnim ca fiind zeiță feniciană (1 Regi 11, 5; 2 Regi 23, 13), filistină (1 Samuel 31, 10), canaanită și de mai multe ori israelită².

În acest Cipru, încărcat de poezie, mitologie și istorie, celebru în Antichitate pentru fertilitatea sa, țara de baștină

a lui Barnaba și loc de refugiu al misionarilor care au părăsit Ierusalimul *din cauza tulburărilor făcute pentru Ștefan (Faptele Apostolilor 11, 19)*, în acest Cipru au ajuns Barnaba, Pavel și Ioan-Marcu. Au debarcat la Salamina, port vast și oraș important al insulei, așezat în partea estică a sa, la egală distanță de Cilicia, la nord, respectiv de Siria, la răsărit³. Deși orașul a cunoscut o puternică prezență romană, ridicându-se chiar multe construcții în epoca respectivă, a rămas, în permanență, un centru grecesc⁴. În zilele noastre, antica Salamina este acoperită de nisip, iar la 4 km de ea se ridică portul Famagusta.

În ce privește istoria politică a sa, insula Cipru a cunoscut, începând din anul 700 î. Hr., o scurtă dominație asiriană, urmată de una, ceva mai lungă, persană (540-330 î. Hr.). De la această dată, insula ajunge în stăpânirea dinastiei Ptolemeilor din Egipt, iar în cele aproape trei secole de dominație elenistică s-a ajuns la elenizarea aproape totală a Ciprului, eliminându-se influența elementelor feniciene și pregrecești. În anul 58 î. Hr., Senatul roman a decis anexarea insulei și trecerea ei, sub raport administrativ, la provincia Cilicia - provincie de baștină a Sf. Pavel, cunoscut inițial ca Saul din Tars - pentru garantarea unui împrumut făcut de regele elenistic al Egiptului, Ptolemeu al XII. Caesar, iar mai apoi Marcus Antonius redau insula regilor Egiptului, mai precis celei care i-a fascinat, pe rând, pe amîndoi, regina Cleopatra. După înfrângerea lui Marcus Antonius, la Actium în 31, î. Hr., Octavianus Augustus aduce Ciprul în cadrul Imperiului Roman. În anul 22 î. Hr., insula este încredințată Senatului roman spre administrare, fixându-i-se drept capitală Salamina, adică exact orașul în care cei trei misionari creștini au debarcat, venind din Antiochia Siriei. Sediul «guvernului» provincial și al proconsulului (guvernatorului) era însă în celălalt mare centru urban al insulei, Paphos⁵, spre care s-au îndreptat ulterior Barnaba, Saul și Ioan-Marcu.

La Paphos s-a petrecut convertirea proconsulului Sergius Paulus, convertire reușită de Barnaba și Saul, ultimul schimbându-și, cu acest prilej, chiar

numele în Paul (Pavel), ca un

gest de mulțumire către Dumnezeu pentru reușită. De altfel, din acest moment, în *Faptele Apostolilor* nu mai este pomenit Barnaba înaintea lui Saul, ci se folosește sintagma *Pavel și cei împreună cu el* (*Fapte* 13, 13)⁶.

¹ W. Smith, *The Wordsworth Classical Dictionary*, Oxford, New York, 1996, pp. 41-2.

² N. Moldoveanu, *Dicționar biblic de nume proprii și cuvinte rare*, București, 1995, p. 50.

³ S. Verzan, *Sf. Apostol Pavel*, București, 1996, p. 49.

⁴ *Enciclopedia civilizației romane*, coord. șt. Dumitru Tudor, București, 1982, p. 692.

⁵ Smith, *op. cit.*, p. 133.

⁶ Verzan, *op. cit.*, p. 51.

Ecumenism

Globalizare

Ăpostazie

Secuii

Este cunoscut în general periplul istoric al ungarilor până au reușit să se stabilească în Câmpia Panonică și mixtura din care a luat naștere viitorul popor ce va locui aici. Între populațiile care au intrat în legătură cu ungurii au fost și secuii, care au rămas, însă, distinși de aceștia în ciuda eforturilor de maghiarizare. Deși complet maghiarizați astăzi, ei mai păstrează încă numele și conștiința originii lor aparte.

Secuii par a fi rămășițe ale hunilor care ar fi continuat să trăiască după dezagregarea imperiului lui Atilla în N-E Ungariei actuale și N-V României actuale. Astăzi se poate afirma cu mai multă siguranță că ei sunt urmași ai avarilor, neam turcic originar din Mongolia și înrudit lingvistic cu hunii, pecenegii, uzii, cumanii, tătaro-mongolii, turcii etc., total diferiți de maghiarii finici.

Ei au fost încurajați să colonizeze ținuturile muntoase ale Harghitei și Covasnei de astăzi, spre a apăra hotarele vagi ale regatului feudal împotriva invaziilor tătărăști. Spre a-i determina să accepte misiunea, respectivii monarhi au oferit în schimb o serie de privilegii economice. Așa au apărut scaunele secuiești: ca o soluție la o problemă geo-politică animată cu instrumentele autonomiei economice iar nu ca o soluție la problemă cultural-identitară aplicată cu instrumentele administrative. Când invaziile tătărăști au încetat, regii maghiari nu au mai găsit rațiuni spre a menține privilegiile economice ale secuilor. În politica de suprimare a respectivelor privilegii își găsesc originile resentimentele tradiționale ale secuilor față de unguri.

Împinși de germani dincolo de Tisa, la „sălbaticii valahi”, secuii au conviețuit cu aceștia; la venirea maghiarilor, ei trăiau „amestecați cu românii, vecinii lor din munți”. În 896, și-au părăsit sălașele și au plecat în Țara Ungului spre a se închina lui Arpad. Se vor bucura de privilegii în schimbul slujbei lor militare și vor fi utilizați ca element înaintat împotriva mult prea numeroșilor autohtoni pe care regalitatea ungară nu va putea niciodată să-i înghită cu totul – românii.

Secuii de azi (ei înșiși maghiarizați și maghiarizându-i la rândul lor pe români), viețuiesc în zone de concentrare în centrul și estul județului Mureș, în Harghita și Covasna.

Odată cu venirea dinastiei franco-italiene a angevinilor, prin Carol I Robert (1308-1342) și Ludovic I (1342-1382) d’Anjou, au început politicile antiromânești, cu susținere papală, de deznaționalizare prin catolicizare. Se intensifică și propaganda prin franciscani în Transilvania, împotriva „schismaticilor” (ortodocșilor). La 28 iunie 1366, Ludovic I dădea un edict conform căruia, calitatea de nobil, deci proprietatea asupra pământului, era condiționată de calitatea de catolic. Ofensiva s-a dezlănțuit îndeosebi împotriva românilor din „*secuime*”, în 1374 papa Grigore XI (1370-1378) cerându-i regelui să creeze o episcopie care să aibă ca obiectiv „*acea parte a mulțimii nației românilor*” care trăiau “*la hotarele regatului spre tătari*”, ținând încă de „*ritul și schisma grecilor*”.

Cucerirea imperială a Transilvaniei în perioada 1685-1699, însoțită de impunerea unirii religioase cu Roma (7 octombrie 1698) au dus la desființarea Bisericii ortodoxe în perioada 1701-1761.

În secolul XIX și începutul secolului XX, în Covasna au dispărut 41 de sate românești, iar în Harghita 59. La acestea se adaugă disparițiile din perioada Holocaustului și etnocidului la care a fost supusă populația din Ardealul cedat (20 august 1940-25 octombrie 1944). După calculele argumentate documentar de Raoul Șorban, peste 540 000 de cetățeni români de altă etnie decât ungurii, sașii și secuii au fost uciși, deportați în lagărele

morții sau expulzați de fasciștii unguri, în locul lor fiind colonizați peste 400 000 de unguri „puri” din Ungaria, pe care Stalin ne-a obligat, în 1945, să-i păstrăm ca cetățeni, ca o condiție a retrocedării Ardealului eliberat de trupele române și ocupat de cele sovietice. O altă condiție a constituit-o înființarea “Regiunii Mureș Autonomă Maghiară” (1952), bază pentru neostalinista „țară a secuilor” propusă astăzi. 80 de sate românești au fost desființate în „*secuime*” în anii 1940-1944.

Acum, când alde Dămăcea (Domokos), Cojocaru (Kozsokar), Columba(n) sau Radu(ly) susțin în Parlamentul țării nu interesele românești, ci pe cele ale „Europei”, ar trebui să ne îngrijorăm și să luăm măsuri. (extrase din „Un destin tragic – românii din secuime” de Dr. Mircea Dogaru - *Lumea*, Nr.11/2003)

Luminile (Iluminismul)

Constantin Noica

Spiritul înstrăinat – cultura. ...Omul, ale cărui sensuri și valori sunt acum în afară de el, trebuie să și le însușească, să se modeleze și să se supună *culturii*, în sens larg. Lumea cultului a murit. Din învălmășeala unei prăbușiri se ridică, lent, o lume a *culturii*.

Temporalul și spiritualul. ...Medievalul a năzuit spre puterea de stat și bogăție, în ordinea *temporalului*, s-a educat prin sacrificiul către ele, în sensul ridicării sale la generalitate, și s-a trezit cu gândul gol, la capătul acestui proces istoric. Dar gândul stă gata să izbucnească în proclamarea „luminilor naturale”, iar eul gol să întreprindă o revoluție. Amândouă vor încheia povestea Evului Mediu.

...În istoria Bisericii apăreau tendințe de a se apropia de istoria temporalului. ...La capătul Evului Mediu poți spune: spiritualul dezbate cu sine în plin tempo- ral. Și dezbate atât de violent,

încât mișcă lumea din toate încheieturile.

Luminile (Iluminismul). *Credința și spiritul de cunoaștere* – ambele ținând de gândire, se vor ciocni în sânul spiritului „înstrăinat”, în perioada dintre Renaștere și Revoluție. Din partea *spiritului de cunoaștere* va veni **temporalul** care sfârșește, cu *cultura* sa, la afirmarea goală a eului. De partea *credinței* rămâne **religia** [*spiritualul*] negândită deplin de cugete și care e încărcată de întuneric. Iar *rațiunea* scoasă la lumină, scoasă ca lumină, atât din temporal cât și din spiritual, vine să risipească în lume întârziatele umbre medievale. Când se maturizează, *spiritul de cunoaștere devine iluminism* care, cu luciditatea lui, este contra obscurantismului *credinței*, cu care este într-o neștiută luptă frățească. Iluminismului nu-i stătea în cale cultura temporalului care s-a redus la câteva vorbe de spirit ce nu rezistă în fața duhului lumii largi, ci credința. Prejudecăți au știut să combată și scepticismul ori idealismul (ce sunt iluminisme ce se ignoră) dar acum era de combătut, organizat și necruțător sistemul de prejudecăți și superstiții ce dominase prea multă vreme lumea: fie cele naive ale *mulțimii*, fie cele perfide ale *preoțimii*, fie cele interesat cultivate ale *tiranilor*.

Cu *mulțimile*, iluminismul nu se luptă efectiv. Le cucerește lent, el fiind în principiu una cu gândul lor mai adânc. N-are decât să le înlocuiască falsa lor judecată cu una „justă” ceea ce se face pe nesimțite, printr-o contagiune de la bun-simț la bun-simț. Într-o bună zi masele văd că li s-au aruncat idoli peste bord, așa cum se întâmplă însă și cu Trinitatea, care încetișor e înlocuită cu Treimea Adevăr-Bine-Frumos. Omul simte că a lepădat de pe el o piele și atâta tot. În schimb cu ceilalți dușmani, cu *tiranul* și mai ales cu unealta lui, *preotul*, iluminismul poartă luptă deschisă. Aici el trebuie să tăgăduiască credința din care se desprinsese și, fără să știe, riscă să se tăgăduiască și pe sine. Căci el tăgăduiește obiectul credinței, pe Dumnezeu, în loc să-l facă străveziu. Iluminismul tocmai că ar avea nevoie de un obiect universal, fie că-l numește Dumnezeu ori altfel, dar e atât

vede că în religie e vorba de propriul său obiect.

Astfel iluminismul are dreptate să spună credinței că Dumnezeu e propriul gând al conștiinței; dar nici credința nu spune în fond altceva decât că e gândul nostru mai adânc, cel în care ne regăsim. Iluminismul trimite pe om la sensul lui de ființă gânditoare, dar credința face la fel. Credința nu-i o înșelăciune a preoților. Când vezi în credință expresia *intimității* omului, nu încape minciună. Iluminismul nedreptățește credința...

Luciditatea credinței se accentuează. Ea își pierde astfel conținutul, ca în acel veac al XVIII-lea. Dar și în iluminism se naște năzuința de a gândi și altceva decât o esență goală... Credința și iluminismul se contaminatează reciproc (insatisfacția lor).

Iluminismul însă se realizează (triumfă asupra credinței), ajunge la ființa aceea absolută, fără determinări. Asupra acestei ființe el cade un moment cu sine în cearta în care fusese cu credința, dezbinându-se în două partide; căci întotdeauna biruitorul își dovedește victoria prin aceea că se dezbină, una din părți preluând sensurile adversarului. În speță, ființa absolută apare, fie ca *gândire pură*, fie ca *materie pură* (materialismul sec. XVIII), ambele dincolo de conștiință. De același iluminism țin ambele, deosebirea fiind doar în punctul de plecare: de la *senzație* ori de la *gândire*. Numai că o gândire privită ca exterioară și subzistentă nu e decât materie pură; iar o materie fără predicate, dincolo de simțire și percepție efectivă nu e decât gândire pură. Deci sunt în fond același lucru.

Temporalul sfârșea la ins și la certitudinea lui, dar pierdea orice generalitate și adevăr.

Credința de partea ei aducea un adevăr general și obiectiv, dar omul era desființat.

Utilul unește aceste două lumi (transformă realitatea cum dorește omul și aduce cerul, cu binefacerile lui, pe pământ).

Omul ca toți oamenii face Revoluția Franceză.

(extrase din „Povestiri despre om”)

Est și Vest – Spiritual și material

Reîntâlnirea Apusului cu Răsăritul

Dialog cu Pr. Vasile Grăjdean

Vă rog să abordați problema integrării europene și implicațiile spirituale pe care le are această integrare a noastră.

Aș vrea să nu vorbesc în acești termeni ai integrării europene a României sau a culturii române, a poporului român, a spiritualității române, a Bisericii Ortodoxe Române, deci, aș vrea să nu vorbesc în termeni comuni, în terminologia aceasta care începe să devină și ea o limbă de lemn, un limbaj de lemn cum se spunea pe vremea comunismului și aș vrea să vorbesc despre o reîntâlnire a Răsăritului cu Apusul sau a Apusului cu Răsăritul. Am spus reîntâlnire, s-ar putea să fie o re-re-re-întâlnire, pentru că în mai multe rânduri, istoric privind, după o perioadă de relativă dezvoltare separată a Răsăritului și a Apusului au existat momente de reîntâlnire, de revenire în contact a priorităților culturale apusene cu cele răsăritene sau invers.

Actualmente, ceea ce numim noi integrare europeană, aceasta la rândul său integrată și ea în fenomenul globalizării este un moment foarte interesant. Ce înseamnă el pentru noi, românii? După schimbările din 1989, deci după revoluția română, după schimbările ce au avut loc în lume și în Europa răsăriteană, reacțiile românilor - în excelență pe plan spiritual, răspunsurile sufletești ale românilor au fost foarte variate. După un entuziasm progresiv, care s-a născut ca o reacție la închiderea pe care ultimele decenii de comunism ni le-a impus, după ce românii, fie au avut ocazia să circule în străinătate, spre Vest bineînțeles, fie au primit acasă impactul Vestului – e vorba de televiziune (dacă înainte de revoluție aveam 2-3 ore de televiziune politizată, după revoluție, în mod curent, marea majoritate a românilor au acces la câteva zeci de programe și nu două ore ci 24

modalități: internetul, circulația mult mai lesnicioasă a informației), după câțiva ani de experiență a Vestului atitudinea românilor s-a schimbat sau cel puțin s-a nuanțat. Și se pot constata deja, la un deceniu și ceva după revoluție, că atitudinile extreme sunt mai moderate.

Dintre cele două extreme aș enumera: refuzul Vestului ca și comportor către Apus, a unor pseudo-valori. Aici intră pornografia, planning-ul familial ca și situațiile înrudite cu această idee a unei alte concepții asupra structurilor fundamentale printre care se numără și familia. Deci, pseudo-valori sau non-valori sau niște anti-valori sau valori negative, de respingere.

O altă atitudine care a gustat unele avantaje, în special materiale, prin relația Vest, este cea a acceptării Vestului cu toate “valorile” sale, de data asta între ghilimele, sau cuprinzându-le și pe cele bune și pe cele rele. Tot ce vine din Vest este bun ! Aceasta este o altă atitudine...

Cei care încearcă să-și găsească, să-și regăsească sau să-și păstreze echilibrul în toată această noutate istorică, pe plan spiritual bineînțeles, sunt nevoiți să facă ceea ce se numește discernământ spiritual, o deosebire a duhurilor, ce este bun și ce este rău. Cu siguranță că există și lucruri bune în ceea ce vine din Vest. Efortul spiritual este cel de-a da de-o parte partea proastă și de-a alege, ca întotdeauna, partea bună. Trebuie observat că și în Apus, vis-à-vis de țările estice, de România, vis-à-vis de alte culturi, există o diversitate de păreri. Sunt cei care refuză relația cu dezvoltarea, îi refuză confortul. Alții privesc partea mare a lumii dezvoltate ca un teren de misiune, de multe ori privesc ajutorul sau mâna întinsă ca un nou colonialism. De asemenea, tot în Apus, ca să mai enumăr câteva din motivele pe care le-am întâlnit, Răsăritul și Sudul sunt încă un material de consum. În sensul în care în marile magazine și market-uri universale este bine să găsească și lucruri exotice, care mai dau o culoare vieții care altfel, în consumismul ei poate să fie destul de anostă. Și în Apus și în Răsărit, în România inclusiv,

o cale esențială, pe calea mântuirii, trebuie să facă efortul de-a discerne lucrurile și de-a găsi ce rămâne esențial și de-a găsi calea spre comuniune.

Aș dori să amintiți acele lucruri bune despre care ați spus că le-am putea lua din Occident. De exemplu, în țările occidentale se întâlnește poate mai multă ordine, corectitudine, un program de muncă, o seriozitate a celor care fac ceva fără a fi marcați de acea “aflare în treabă” sau spirit de, știu eu, hai să ne apucăm să facem noi ceva că trebuie făcut. Și poate această seriozitate își are anumite, temeiuri care duc la scopuri și roade bune.

Da! De fapt într-un fel ți-ai dat răspunsul la întrebare. Nu este vorba peste tot de valori materiale, care sunt perisabile, deci care azi sunt, mâine nu mai sunt, deci este vorba de valorile spirituale care stau în spatele realizării a multor valori materiale din Apus care ar fi, după cum ai menționat deja, ordinea, disciplina, hărnicia, perseverența, spiritul de organizare și toate care stau în spatele marilor corporații, companii multinaționale în plan economic, dar și mediatic, cultural, în toate domeniile bineînțeles. Și în domeniul culturii există corporații mari, în domeniul business-ului cu culturalul, mai mult sau mai puțin.

Dacă efortul de organizare, efortul în general, perseverența și încăpățânarea cu care s-a lucrat la realizarea, spre exemplu, a armelor - că e vorba de arme nucleare, că e vorba de sateliți, că e vorba de submarine, portavioane sau ce vă închipuiți și tot sistemul de control, care presupune o informatică foarte avansată, plus teoriile care stau în spate, deci tot efortul care s-a depus pentru a realiza acestea - , dacă acest efort, în Apus și nu numai, ar fi fost depus în plan spiritual, în planul îmbunătățirii calității spirituale a omului, în Răsărit ca și-n Apus, orientarea ar fi fost alta. Cu aceeași încrâncenare, cu aceeași dorință de reușită sigur că am fi avut și în Apus ca și în Răsărit nenumărați sfinți sau mulți mai mulți decât acum. Deci, tot ce realizează, tot ce încearcă să se realizeze și tot efortul acesta spiritual orientat spre reușita materială poate

fi luat ca exemplu pentru eforturi în plan spiritual și pentru noi, cei din zona mai ortodoxă, răsăriteană. Simpla denumire de ortodocși, fără efortul, fără aportul fiecăruia în parte pe calea mântuirii, știm prea bine că nu duce la nimic, este doar o încântare de propria identitate, care de multe ori poate să fie fără fundament.

Aceasta este ideea. Ceea ce este bun de la Apus și de multe ori aplicat cu rezultate nenorocite în domeniu material (ne gândim la toată poluarea aceasta, nu doar materială - a aerului, a apei, cât la poluarea spiritului), tot efortul care are de multe ori rezultate colaterale, dacă ar fi depus pentru îmbunătățirea în plan duhovnicesc câștigurile ar fi nenumărate și sunt utile ca exemple pentru noi - cei din Răsărit.

Dar atunci, nouă românilor, de exemplu, sau popoarelor slave, ruși să zicem, de ce ne este mai greu să ne adunăm pentru a face ceva, pentru a avea acel spirit organizatoric, acea seriozitate și punctualitate nemțească? Pentru că n-am putea spune că n-avem dorință, dar, totuși, roadele sunt destul de slabe. Ceva poate ne lipsește.

Aici s-ar putea da două-trei răspunsuri sau s-ar putea merge pe două-trei direcții pentru a răspunde.

În primul rând, cultura răsăriteană sau culturile răsăritene, mă refer în principal la tradiția ortodoxă, este o cultură de tip tradițional. Acuma să înțelegem foarte bine ce înseamnă tradiție. Tradiție nu înseamnă neapărat un set de elemente fixe. Tradiție înseamnă un bagaj esențial de valori care circumscriu o identitate la care nu se poate renunța, la fel cum nu se poate să ne tăiem capul, capul fiind o parte a identității noastre. Ne tăiem capul – nu mai funcționăm. Trupul moare. Ne putem lipsi de o mână, de un picior, în caz de accident sau alte situații, dar sunt câteva lucruri de care nu ne putem lipsi. Nu putem trăi fără inimă. A ! Se poate face un transplant. Lucrurile funcționează. Dar există și în planul acesta material câteva lucruri la care nu putem renunța.

Probabil că o să fie mereu ceva din acestea care o să ne dea identitate.

În plan spiritual și în domeniul tradiției, al culturii tradiționale există lucruri la care nu se poate renunța fără a muri, fără a nu mai fi. Și din acest punct de vedere dimensiunea spirituală orientată spre duh, deci a spiritului orientat spre el însuși, este foarte puternică în răsărit. În domeniul acesta, duhul, ca și vântul, ca și suflarea, duhul suflă unde vrea. O disciplină materială e mult mai simplă.

Să luăm cazul celebru al ceasornicului, care este o realizare apuseană ca și ideea de a merge după ceas. Toți mergem acum după ceas, nu ? Sau așa am vrea să mergem. Ceasul este obiect material care ascultă de legile foarte repetabile ale fizicii și în funcție de el noi ne putem culca, scula, mânca, gândi, ruga și așa mai departe. Și dacă ne supunem partea noastră spirituală ceasului sau – puteți acum să extindeți – sistemelor computerizate, care toate au un clock, un ceas, atunci ordinea e ușor de menținut, această ordine, în ultimă instanță cu suport fizic, material. Ascultarea de aceste dispozitive, supunerea la această ordine duce la rezultate foarte bune, cel puțin în plan material. În măsura în care cunoașterea legilor lumii văzute, legilor – cum am spus – stereotipe, repetabile, monotone cum spunea Părintele Stăniloae, avansează, atunci putem folosi aceste legi pentru cultura de școală. Toată școala noastră se referă la aceste legi repetabile.

Folosirea acestor legi repetabile în folosul nostru pe plan material duce la bune rezultate: bunăstare materială, avem ce mânca, ce îmbrăca, unde locui, ne putem mai bine apăra de intemperii. Toată civilizația Apusului este o civilizație a bunăstării - în special materiale. Problema apare când o transpunem în Răsărit. Legea spiritului lasă mult loc libertății. Omul făcut după chipul lui Dumnezeu își depășește condiția de microcosmos, de mic cosmos care să reflecte marele cosmos, ci este mult mai mult: un mic dumnezeu (după chipul lui Dumnezeu, după chipul Celui care este creatorul oricărui cosmos cu

Și atunci, bineînțeles, răsăriteanul, ortodoxul, ascetul, omul mai duhovnicesc, care își îndreaptă spiritul, ca și apuseanul, spre cele materiale, în măsura în care este și trup, va vrea în același timp să-și păstreze libertatea, s-o experimenteze, s-o simtă – hai să-i spunem așa – în plan spiritual, că e liber mai departe și nu supus neapărat ceasului. Mă refer la ceas ca și exemplu generic, dar putem extinde. Deci răsăriteanul este sfășiat între tradiția în planul spiritual și tentația, ispita unei bunăstări materiale căreia trebuie să-i sacrifice ceva din identitatea sa (n.red.: din chipul lui Dumnezeu, după care este făcut), pentru că este o vorbă “Nu poți să fi cu sufletul în rai și cu trupul pe pământ”. Deocamdată, toată tradiția lui, tradiția în planul spiritual, face să nu poată renunța ușor la ceea ce este și atunci cedează foarte greu la a fi supus, la a-și supune spiritul unei ordini tot spirituale însă cu direcționale în special materiale.

Bineînțeles că Apusul acum este despiritualizat complet, dar în ultimă instanță și dracul e spirit, e duh. Dar aici este vorba despre altceva... Oamenii cred că dacă trăiesc bine, dacă mănâncă bine, dacă își satisfac plăcerile trupești, și spiritul va fi *bine*. Și aici apare marele scandal cu modelele răsăritene ascetice, care folosesc refuzul materialului. Ascetismul se folosește inclusiv de material pentru a progresa, dar se folosește în sensul controlului și refuzului; refuzul – a nu se înțelege greșit – nu în sensul negării, al sinuciderii. Nu ne tăiem capul ca să trăim numai spirit. Nu! Fiindcă omul este totuși și trup. Este vorba de restrângerea părții văzute, părții trupești, numai la atâta cât este nevoie. Este o parte componentă, este o parte importantă a omului dar nu cea mai importantă. Ea trebuie să se supună duhului, spiritului.

Tradiția, în sensul acesta adânc, spiritual, ortodoxă, răsăriteană este expresia descoperirii dumnezeiești, este o manifestare, o descoperire a lui Dumnezeu în lume, reîntâlnirea despre care vorbeam mai înainte.

Ceea ce ați spus despre cultura răsăriteană cred că este foarte propriu spiritului Ortodoxiei, care trăiește mai adânc, centrat pe trăirea lui Dumnezeu în inimă, în suflet, în relație interioară. Spunea cineva că este propriu pentru aceasta modul în care un autor ortodox, Dostoievski, prezintă personajele sale, care cunosc relația cu Dumnezeu, care trec prin crize lăuntrice, lupta cu sine, și poate în sens opus, un apusean este mai liniar în spirit, mai plat, lipsesc ondulațiile, căderile și ridicările. Cum vedeți acest lucru ? (intervenție a pr. Vasile Dunca: Discutând despre deosebiriile dintre Răsărit și Apus, n-aș vrea să cădem în reprezentări simple sau simpliste ale răsăriteanului și apuseanului. Dacă nu mă înșel, părintele Rafail Noica vorbea despre Ortodoxie ca despre condiția care este în firea omului. Din acest punct de vedere oamenii toți au un fundament comun).

Cultura formează, în bună măsură, pe oameni în general. Nu cred că apusenii sunt mai puțin sfâșiați decât noi. Desigur, cultura pe care fiecare generație încearcă să o inducă generațiilor viitoare, cultura școlărească să-i spunem, ne formează. Dar, sincer, din câți am cunoscut eu, apuseni și răsăriteni și sudici: africani, asiatici, sud-americani, chiar dacă uneori deosebirile păreau flagrante și manifestările puteau fi foarte exotice, ca să folosesc cuvântul acesta, undeva în domeniul cel mai adânc al ființei fiecăruia cred că suntem foarte asemănători.

Bineînțeles că oamenii sunt și deosebiți căci cultura istorică, geografică influențează. S-ar putea ca Apusul să aibă o cultură mult mai bună a convenției, care însă doar în afară îți dă impresia unor oameni mai liniari – vezi ascultarea de ceasornic. Dar izbucnirile (atunci când convenția se rupe și fiara iese afară din om) au loc tot în Apus. Apusenii au aruncat prima bombă atomică. Lagărele de concentrare au și o expresie răsăriteană, însă după ideologie sunt născute tot în Apus. Ca să nu mai vorbim de concretizările hitleriste ale fiarei. Uitați-vă și la meciuri, la stadioane – huliganism! Și libertatea trebuie să-și găsească loc să tâșnească exploziv. Iar explozia

Ridici o casă în zece-douăzeci de ani și o distrugi într-o clipă dacă i-ai pus bomba. Dacă nu funcționează sifonul - supapa de siguranță, forțele care ar putea da naștere la lucruri de viață pot să se manifeste într-un mod distrugător. Aici apar războaie și alte extremismisme. Acuma există și o psihologie a imediatului, o psihologie a ziaristicii, o psihologie a știrii de ultimă oră pe care o uiți peste câteva clipe și care ne poate tenta să judecăm că “Doamne, uite cât de civilizată este Apusul”. Să judecăm în sensul în care te apuci să critici cât de civilizată este Apusul dezvoltat și cât de necivilizați sunt teroriștii în lumea a treia.

Și atunci, ca să termin ideea, culturile sau judecata valorilor unor culturi nu se măsoară în știri de pe un moment pe altul, de pe-o zi pe alta. Jurnalistica presupune o zi, de la franțuzescul *jour*. Știrile sunt lucruri care se perimează de la un moment la altul, de la oră la oră. Și atunci bineînțeles că în “cultura” momentului cel care are încă bomba este exponentul unei “culturi” necivilizate. Dar valorile unei culturi se acreditează, dacă vreți, în cel puțin decenii dacă nu secole. Și atunci Apusul își are non-valorile lui flagrante. Să facem un salt imens, până la aprecierile Sfinților Părinți. Ce civilizație este aceea în care poți trăi foarte bine sau mult mai bine în timp ce alții mor de foame sau mor pur și simplu. Nu este nici o civilizație! Asta e și ceea ce zicea Sfântul Vasile cel Mare: *simplul fapt că ești bogat cât altul e sărac este un păcat*. Nici răsăritenii nu sunt mai puțin scuzabili în măsura în care am întâlnit și la africani și la ortodocși tendința de-a avea, de-a poseda, de-a gusta din cele ale Apusului. Și atunci suntem în aceeași osândă. *Nu-i cu nimic mai de acuzat bogatul decât săracul care dorește bogăția*. În plan spiritual este o echivalență teribilă.

Despre noua Constituție a României

Începutul sfârșitului României ca stat

Părintele Antonie

M-a rugat cineva să îi scriu câteva cuvinte duhovnicești despre schimbarea Constituției. “Ce vrei să-ți spun?” i-am zis. “Vor să schimbe Constituția proastă pe care o avem cu una distrugătoare”... Genocidul pe care Românii îl fac asupra propriilor copii, prin numărul imens de avorturi (locul I în lume la avorturi/locuitor), va aduce mari nenorociri asupra țării și poporului. Acum începe pedeapsa lui Dumnezeu asupra unei generații desfrânate și ucigașe, care pentru libera curvie și preacurvie își asasinează copiii încă în pânțele, fără cea mai mică milă. Acum începe pedeapsa pentru nepăsarea față de sfinții martiri și mucenici care pentru Hristos și pentru frații lor Români au suferit chinuri inimaginabile în temnițele și lagărele comuniste. Acum începe mânia lui Dumnezeu pe care rugăciunile sfinților au ținut-o în loc atâta vreme. Acum paharul mâniei lui Dumnezeu s-a umplut și se va revărsa peste capetele celor ce s-au lepădat de Credința Românească, de Istoria Neamului și de toate lucrurile care peste tot în lume sunt sfinte. Căci această mutilare a Constituției - numită de farisei “revizuire” - va da unora puteri la care visează mafioții și jefuitorii din toate timpurile, pe de-o parte; pe de altă parte, și mult mai grav, această “Constituție” nouă marchează sfârșitul României ca stat. Consecința directă a acestei “Constituții” va fi, după cum vom vedea imediat, desființarea României, împărțirea ei între puteri și interese străine, distrugerea Neamului Românesc. Oare e prea mult

să spun aceasta? Eu însumi aş dori să nu fie așa. Din nenorocire, ceasul pentru care mult m-am temut, iată, s-a apropiat și aproape nu mai sunt speranțe de scăpare. De ce? De ce ar fi această “Disoluție” zisă “Constituție” semnul unui asemenea cumplit moment? În primul rând pentru că această “Constituție” da minorităților naționale drepturi atât de mari, încât anulează practic o serie de drepturi și principii naționale fundamentale...

Dar, fiul meu, acesta nu este singurul rău din acest înfiorător proiect de distrugere națională. Iată ce spune alineatul 2 din **Articolul 41** “revizuit”: *“Cetațenii străini și apatrizii pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe baza de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin lege organică, precum și prin moștenire legală.”* Mă întreb câți înțeleg oare consecințele unei asemenea prevederi constituționale. Cred că extrem de puțini. Un apusean cu o retribuție lunară (netă) sau pensie de 2000 de euro câștigă, în bani românești, 80 de milioane de lei pe lună! Adică poate cumpăra, în regiunile sărace, unde hectarul de pământ este sub 5 milioane de lei, 10 hectare pe lună, păstrând și destui bani nu doar pentru impozite, ci și pentru a o duce suficient de bine. Într-un an de zile poate astfel ajunge să dețină 120 de hectare de pământ bun (adica 240 de pogoane), o moșie frumoasă pe care n-ar putea-o avea în Apus în 10 vieți. Străinii nu sunt proști. Odată acest drept garantat, România va înceta să aparțină românilor. Va fi vândută la bucată sau cu toptanul. Românii nu vor mai însemna nimic. Nici măcar ca mână de lucru, deoarece se pot aduce ușor muncitori mai ieftini din fosta URSS, din China, India, Africa, Bangladesh etc. Iar organizațiile mafiotă din Rusia, Ucraina, Italia s.a.m.d., mereu în căutare de chilipiruri, nu vor rata prilejul, mai ales că pentru primii reprezintă și o sansă națională unică. Aceasta în ceea ce privește cumpărarea. În ceea ce privește moștenirea legală, această... “ciudată” idee legislativă va deschide calea unor procese

cumplite, în țară și străinătate. (Cumplite pentru Români, desigur.) Prin aceste procese toți urmașii celor care - indiferent pe ce cale - au deținut cândva proprietăți în teritoriile ce aparțin astăzi României vor cere “moștenirea lor” garantată “constituțional”. Nu va conta cum au obținut proprietatea strămoșii lor, căci “Constituția” nu prevede așa ceva! Urmașii grofilor și ai tuturor satrapilor austro-ungari, urmașii tuturor pașalelor și alții asemenea vor putea veni să revendice pământuri din întreaga țară. Ceea ce nu va fi vândut, va trebui dat ca “despăgubire” pentru aceste “moșteniri”. Iată ce aduce cu el “revizuitul” Articol 41 !! El este de altfel în deplin acord și cu **Articolul** revizuit 135. Acesta folosește un “mic” artificiu prin care se dă cale liberă pentru scoaterea din patrimoniul național, din ceea ce se numește proprietate publică a bogățiilor subsolului precum și a anumitor ape. Astfel, alineatul 3 prevede că “Bogățiile de interes public ale subsolului, căile de comunicație, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil, de interes național, plajele (...) fac obiectul exclusiv al proprietății publice”. Rezultă în chip limpede că dacă se declară că mina ori sonda cutare nu sunt de interes public, sau că Oltul, Mureșul sau Prutul nu sunt de interes național, acestea nu mai intră în categoria proprietății publice, putând fi imediat vândute, date ca despăgubire s.a.m.d. Același lucru se poate face și cu rezervațiile - se face de acum, dinainte de noua “Constituție”, la Sulina și în alte părți - sau alte terenuri, deoarece și acestea pot fi incluse în domeniile acoperite de **Articolul** 135. Astfel, prin Articolele 41 și 135 întreaga Românie este scoasă la mezat.

Mai e cazul să continui, fiul meu? ...Egalitatea pregătită pentru Români este egalitatea liberei concurențe! Adică românii vor avea dreptul de a concura cot la cot cu oameni de sute și mii de ori mai bogați decât ei, în condițiile în care nici limba română nu va mai fi în mod real limba oficială, țara se va farâmița pe criterii etnice, iar corporațiile și mafiile vor avea mână liberă garantată de “Constituția” pregătită de iude. Ce să îți spun mai mult? Pregătește-te pentru ce

crede că românii, fie și în acest al 12-lea ceas se vor trezi. Dar nu pot. Așa cum ți-am spus de la început, cred că a venit momentul mâniei lui Dumnezeu și că fiecare va trebui să se întărească în credință, pentru a nu se prabuși văzând prăbușirea Neamului și a Țării. Dumnezeu să ne apere de răutățile ce vor veni!

Teologia Ortodoxă și dialogul ecumenic

(Probleme și Perspective)

Pr. Cornel Toma

Evenimentul integrării celor 12 țări în Uniunea Europeană din primăvara anului 2003, la Atena, a determinat Biserica Ortodoxă Greacă să depună eforturi mai mari și vizibile pentru realizarea unei Europe unite nu numai politic, social și economic, ci și pentru constituirea unei Europe creștine. În acest sens, Arhiepiscopul Atenei, Prea Fericitul Hristodoulos, a luat în repetate rânduri poziții împotriva tendinței de a accepta și unele state islamice, bazate pe fundamentalismul religios (Turcia, Albania, Bosnia) în cadrul Uniunii Europene. În paralel, Prea Fericirea Sa militează pentru consolidarea dialogului creștin ecumenic și pentru unirea tuturor Bisericilor creștine în vederea realizării unei Europe Creștine.

Pe baza acestor considerente, în perioada 1-3 iunie 2003 Facultatea de Teologie a Universității “Aristotel” din Tesalonic a organizat simpozionul “Teologia Ortodoxă și dialogul ecumenic (probleme și perspective)” sub egida Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia.

În cuvântul său, Prea Fericirea Sa a subliniat că Biserica Ortodoxă este o Biserică deschisă dialogului,

participând la dialogul cu celelalte culte creștine încă de la începutul secolului XX, mai precis: aproape de la fondarea mișcării ecumenice. În pofida acestui fapt, ecumenismul nu poate fi acceptat pe baza ecleziologiei protestante a teoriei ramurilor și a concepției adevărurilor fărămițate, ci numai pe baza ecleziologiei apostolice sau a Bisericii patristice din primul mileniu. În cadrul ecumenic Biserica Ortodoxă a tăcut progrese remarcabile și a adus contribuții semnificative. În dialogul cu Bisericile vechi orientale s-au realizat progrese suficiente încât să se poată ajunge la o unitate deplină într-un interval scurt de timp. În schimb, cu Biserica Romano-Catolică dialogul a stagnat datorită problemei “uniatismului”. În dialogul cu Bisericile protestante, un obstacol considerabil îl constituie “hirotonia și preoția femeilor”, practică generată de mișcarea feministă modernă dar nejustificată în tradiția Bisericii creștine.

Cu toate acestea, singura cale de unire a Bisericilor rămâne dialogul creștin. Însă unirea lor nu trebuie redusă la un dialog formal sau diplomatic al iubirii, ci trebuie să se realizeze pe baza adevărului pentru a ajunge la o unitate ontologică a Bisericii după modelul Sfintei Treimi.

...Pe baza temelor prezentate și a dezbaterilor teologice, prezentăm în câteva puncte problemele centrale ale Simpozionului:

1. Biserica Ortodoxă este deschisă dialogului cu toate celelalte confesiuni creștine. Ea participă la dialogul ecumenic nu numai pe baza unei relații formale și diplomatice, ci depune toate eforturile posibile pentru refacerea deplină a unității creștine. Acest fapt reiese din rugăciunea arhierască a Domnului “ca toți să fie una”, rugăciune pe care ortodocșii o invocă în toate rugăciunile și mai cu seamă în rugăciunea euharistică când Biserica se roagă “pentru unirea tuturor” în “unitate a credinței”.

2. Participarea Bisericii la mișcarea ecumenică nu se realizează pe baza ecleziologiei protestante, adică pe acceptarea “teoriei ramurilor” și a “concepției despre adevărurile fărămițate”, ci pe dorința de a reface

unitatea creștinismului pe

baza ecleziologiei euharistice și a unității dogmatice ortodoxe a ascezei creștine a Bisericii din primul mileniu.

3. Într-o Europă unită politic, social și economic, Bisericile creștine trebuie să facă eforturi substanțiale pentru realizarea unității creștine. Această unitate nu se reduce la un formalism sau la diplomația ecleziastică, ci presupune o “unitate ontologică eclezială” realizată de Hristos, păstrată în Biserica din primul mileniu și continuată în Biserica Ortodoxă. În acest sens, Bisericile Ortodoxe au făcut mari presiuni asupra Bisericilor Ortodoxe Ruse și Sârbe pentru a reveni în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor și acum militează și pentru *reintegrarea Bisericilor Bulgariei și a Georgiei pentru a continua dialogul cu celelalte Biserici creștine*. În concepția ortodoxă, refuzul dialogului înseamnă un păcat care conduce la fundamentalism, exclusivism și fanatism religios. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că sunt trei rele care neagă iubirea euharistică sau ecleziastică, adică comuniunea: neștiința, iubirea de sine și tirania sau puterea despotică. .

4. În dialogul cu Bisericile vechi orientale, Biserica Ortodoxă poate ajunge la un consens dogmatic deplin numai *în măsura în care Bisericile precalcedoniene acceptă și celelalte patru sinoade ecumenice*. Problema cea mai dificilă însă este cea referitoare la ecleziologie, adică la “comuniunea sfinților” și cea cu privire la temele liturgice și pastorale. În Biserica Ortodoxă, Sever și Dioscoros sunt considerați eretici, iar în Bisericile precalcedoniene aceștia sunt sfinți. În Bisericile vechi orientale Sfântul Ioan Gură de Aur și Sfântul Fotie sunt socotiți eretici, iar în Biserica Ortodoxă aceștia sunt sfinți. În ecleziologia veche, Biserica e comuniunea sfinților, fapt pentru care dialogul întâmpină greutăți.

5. Cea mai disputată problemă a simpozionului a fost poziția ortodoxă despre *rolul femeii în Biserică*. Bisericile anglicane critică concepția Bisericilor Ortodoxe și Catolice despre excluderea femeii de la o participare și slujire activă în Biserică. Mulți dintre ortodocși consideră că datorită pozițiilor teologice fundamentaliste ale unor monahi s-a creat o concepție

femei în Biserică, societate și familie. Prof. N. Matzoukas consideră că rolul femeii în slujirea liturgică trebuie să fie reabilitat prin “hirotesia diaconițelor” în Biserică. Această treaptă a diaconițelor, în Biserică a fost studiată în mai multe lucrări de specialitate în Grecia și s-a luat o hotărâre la Rodos în 1988 pentru a reactualiza slujirea diaconițelor în Biserică. Alți teologi, printre care și mitropolitul Ghenadios Limouris, consideră că treapta și slujirea diaconițelor nu este necesară în perioada noastră în Biserică. Această teză se fondează pe rolul strict și limitat al diaconițelor în Biserica veche de a participa la botezul femeilor și de a face cateheze cu femeile și prin oferirea Împărtășaniei (împreună cu preotul) la femeile bolnave și la văduve. Întrucât astăzi nu mai există aceste slujiri (botezul și cateheza femeilor), e firesc că rolul și treapta lor nu mai sunt necesare.

Cu toate acestea, orice episcop al unei Biserici locale (chiar și fără hotărârea de la Rodos) poate, în caz de necesitate, hirotesii diaconițe.

6. O altă problemă dificilă și complexă pentru dialogul ecumenic este *rugăciunea în comun*. Biserica Ortodoxă recunoaște ca valide tainele Bisericii Catolice și recunoaște botezul protestanților. Cu toate acestea, “rugăciunea în comun” a ortodocșilor cu alte confesiuni creștine rămâne ceva formal și teoretic, deoarece unitatea creștină în Ortodoxie, potrivit eclezilogiei euharistice, este realizată pe baza unității dogmatice depline și a unității euharistice-sacramentale. Există însă și poziții mai largi ale ortodocșilor - în special ale teologilor greci de la Geneva (Thermopoulos) - potrivit cărora și unele Biserici Ortodoxe, cum ar fi cea a Antiohiei și aceea a Finlandei, inițiază și susțin rugăciuni în comun cu alte confesiuni creștine. În final s-a subliniat că ortodocșii consideră Consiliul Mondial al Bisericilor o organizație, nu o asociație religioasă și nici o Biserică. De aceea “rugăciune a în comun a ortodocșilor cu celelalte confesiuni nu are o dimensiune eclezială sau teologică, ci doar o formă de dialog, de întâlnire sau prietenie.

7. În privința *dialogului cu Biserica Catolică*, teologii ortodocși au reiterat cele trei mari probleme dogmatice care nu pot fi surmontate: “*Filioque*”, *primatul papal* și *uniația*.

În primul rând concepția despre Triadologie a rămas impregnată de teza lui “*Filioque*” opusă Tradiției teologice patristice din primul mileniu. Deși Papa Ioan Paul al II-lea a dat în anul 1995 o Encicloică despre problema “*Filioque*” în care arăta că Duhul Sfânt purcede numai de la Tatăl și evită teoria despre “*Filioque*”, totuși această eroare teologică continuă să fie vehiculată în toate documentele Vaticanului. În plus, dorința marelui teolog Yves Congar de a se pune două table pe altarul bisericii San Pietro cu simbolul credinței fără “*Filioque*” rămâne neîmplinită.

Referitor la cea de a doua problemă, a primatului papal, s-a criticat dur enciclica “*Dominus Jesus*” prin care se reafirmă că Biserica Romano-Catolică este singura și unica Biserică mântuitoare.

Cea de a treia problemă a făcut referire la uniație, Î.P.S.S. Nifon Mihăiță și mitropolitul Ghenadios Limouris consideră că Biserica unită e o problemă dogmatică gravă care, dacă nu va fi rezolvată, va putea duce la întreruperea dialogului sau cel puțin la stagnarea lui. Petru Basiliadis și alți teologi greci susțin că problemele pastorale sunt scindate de cele dogmatice și că dialogul poate să continue indiferent de conflictul sau problemele pastorale ale celor două Biserici.

Prin urmare, cei doi ierarhi pomeniți mai sus au subliniat că Biserica Ortodoxă a dovedit generozitate, iubire și înțelegere în dialogul cu Biserica Catolică. Ea a continuat dialogul și e deschisă pentru o conlucrare sinceră, bazată pe respect reciproc și iubire.

8. Un alt subiect destul de delicat a fost *rolul și prezența Bisericii în viața socială*. Mulți dintre teologii contemporani consideră că, datorită unei supraaccentuări a laturii escatologice și liturgice-sacramentale, Biserica Ortodoxă se închide într-un izolaționism liturgic și e absentă în viața socială. În referatul său, Leonidas Kiskofski a criticat

lipsa de elaborare a unei doc-

trine sociale comune a Bisericii (în special în Biserica Greciei și României) Ortodoxe. Acest program eclezial social pentru viitor a fost elaborat numai de Biserica Rusiei și de Biserica Ortodoxă din America.

În final, Konrad Raiser a prezentat în mod succesiv contribuțiile pe care le-a adus Biserica Ortodoxă la toate congresele și întrunirile Consiliului Mondial al Bisericilor. În paralel a subliniat contribuția remarcabilă a celor trei Biserici Ortodoxe (Greacă, Rusă și Română) prin trei mari reprezentanți ai ecumenismului ortodox: Gh. Florovsky, N. Nissiotis și I. Bria. De asemenea, s-au evidențiat contribuțiile teologice și ecleziologice ale ortodocșilor prin: ecleziologia comuniunii, relația dintre hristologie și pnevmatologie, viziunea euharistică, Liturghia după Liturghie, slujirea liturgică și slujirea socială... Trebuie să remarcăm că în mișcarea ecumenică Biserica Ortodoxă Română a început să fie considerată ca fiind cea de a treia Biserică, după cea greacă și slavă. (extrase din „*Altarul Banatului*” nr. 7-9, 2003)

Biserica și represiunea comunistă

*Discuție între Dr. Nicolae Stroescu – Sfinișoara și Părintele
Iustin Marchiș*

Nici eu și nici Sfinția Voastră nu suntem oameni care vom trece cu ușurință peste anumite greșeli pe care le-am făcut și noi mirenii, pentru că nu am stat ferm în jurul Bisericii. E ușor să critici din afară; nici noi nu am stat cu solidaritatea activă în jurul Bisericii. Aș vrea să abordez cu Sfinția Voastră această temă, plecând de la reproșul adus că această Biserică Ortodoxă Română nu numai că nu a rezistat (și aici se vorbește în bloc, nu se ține seama că au fost perioade care diferă între ele), nu a rezistat, ba mai mult decât atâta a colaborat. Aș vrea să aud cuvântul Sfinției Voastre, pe urmă vom căuta să amănunțim lucrurile.

Concesii dar și exemple de eroism

Erau câțiva dintre oamenii Bisericii care aveau această posibilitate de a ieși în străinătate, dar asta numai pentru ca să arate Occidentului statul în care trăiau, anume că Biserica noastră este liberă, așa zis liberă. Ei erau deci trimiși la diverse întruniri ale Consiliului Ecumenic, Conferința Bisericilor Europene, doar pentru, încă o dată accentuez, a spune că există libertate religioasă în România conform Constituției. Știm bine cum au plătit acei oameni acele ieșiri, obligația ca la orice român ieșit în străinătate să spui ce ai făcut, cu cine te-ai întâlnit. Desigur, dovadă că nici eu n-am spus că ne-am întâlnit la Europa Liberă cum nici dumneavoastră n-ați spus-o, e că nu ne-am dus acolo ușor, dar când ne-am întors am reușit, ne-a ajutat Dumnezeu să nu ne pătăm numele în a divulga fie persoane, fie discuții care le-am fi purtat atunci. Deci oamenii Bisericii au fost obligați la concesii poate unii chiar la compromisuri. Conștiința lor este în măsură să spună ce au făcut, poate într-o zi și niște arhive care se vor putea face publice.

În orice caz eu sunt dintre oamenii bisericii căruia nu-i este frică nu numai pentru sine ci pentru toți slujitorii Bisericii, începând cu 1948 și după 1989, în senul în care dacă unii dintre noi am făcut concesii sau poate compromisuri, am greșit am făcut chiar păcate din punct de vedere creștin, pe de altă parte avem și destule dovezi, destui oameni ai Bisericii care s-au purtat cu un eroism pe care l-au avut și alți slujitori ai Bisericii românești, e vorba de greco-catolici sau culte neo-protestante. Sunt dintre cei care, cum să zic, sunt privilegiați, nu știu dacă asta este un privilegiu -, e un interes personal, o dorință de a ști ce sa-a întâmplat în 1948 și în acei ani grei până în 1962 când peste o mie de preoți ortodocși, dintre care 17 ierarhi, fie că au fost scoși din scaune, fie că au fost chiar condamnați și au făcut mulți ani de pușcărie.

Având acest acces la studiu, ca interes istoric și pentru viața Bisericii am descoperit câteva documente, la care am avut acces în arhivele Serviciului Român de Informații, documente cutremurătoare, zguduitoare, care vin să confirme ceea ce D-voastră spuneți și într-un fel poate că unii dintre noi bănuiam că ar fi între atâtea înscrisuri câte sunt în arhivele Serviciului Român de Informații. Vă dau un singur exemplu al unui preot care trăia aproape de București, într-o comună. Am găsit deci adresă oficială, Ministerul de Interne, Direcția

Securității Statului, Serviciul anume, cu semnătură, cu ștampilă și scria acolo: prin prezenta vă aducem la cunoștință că preotul din comuna cutare, cu numele cutare, trebuie urmărit îndeaproape și compromis. Ori atunci vă rog pe dumneavoastră și oricine din cei care ne ascultă, conștiința românească morală și civică să judece, deci dacă cineva e urmărit anume și e poruncă să fie compromis, oare ar putea careva dintre noi, nu numai într-un regim totalitar cum era atunci, să scape cu ușurință? Eu cred că nu. Prin urmare nu știu dacă acest caz trebuie multiplicat, eu cred că da, cu sute, cu mii de alte persoane. Câți dintre noi am fi rezistat la această urmărire îndeaproape și la această dorință de compromitere, când tocmai ofițerii de carieră, securiștii ne urmăreau sau primeau, mai degrabă racolau chiar dintre oameni credincioși, mai slabi, oameni compromiși poate, care mergeau la biserică. Mergeau până acolo încât și predicile, deci ceea ce se învăța de la amvon, se cuvânta, era adus la știrea, era cunoscut de către organele de securitate. Ori a spune că un preot e securist sau a fost securist sau despre un mitropolit, un episcop, că a fost sau că este în continuare bănuț de asta, mi se pare de multe ori o mare impietate. Cum spuneți D-voastră, e posibil să-l uniți pe ofițerul de securitate, pe profesionist, și să-i condamni acum pe cei care au colaborat, cu siguranță poate și dintre preoți?

Nicolae Stroescu-Stînișoară

Comunismul a avut un caracter profund anticreștin, deci creștinismul era dușman veșnic, nu putea să se suspende dușmănia, chiar dacă anumite diplomații cereau să se procedeze din când în când cu mânuși.

“Singurul dușman care a rămas în interior: Biserica Ortodoxă Română”

Părintele Iustin Marchiș: Într-adevăr vin să confirm ceea ce documentele vremii iarăși ne confirmă. Anume că în 1962, poate că e important să subliniem acest an, pentru că tuturor ni se pare că până în anii '50 sau câțiva ani după '50 a fost foarte greu pentru multe categorii sociale în România inclusiv oamenii Bisericii, deci în 1962 ministrul de atunci de interne, Alexandru Drăghici, faimosul personaj pe care îl știm, a făcut un raport către comitetul central al partidului

comunist român (pentru că nu trebuie să uităm deloc asta, toate porneau de acolo inclusiv, activitatea securității și în ceea ce privește Biserica) raport în care Drăghici spunea deci că în 1962 singurul dușman care a rămas în interior pentru statul de democrație populară este Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Patriarhul ei de atunci, Justinian Marina și cu cei doi vicari pe care îi avea, din care unul nu mai este în viață, Arhiepiscopul de la Dunărea de Jos și Galați Antim Nica, și Teotist Arăpașu, actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Există deci un document oficial, care venea și în urma unei tragedii (nu e numai dramă, e chiar o tragedie) pe care a suferit-o Biserica în intimitatea ei, anume e vorba despre expulzarea din mănăstirile românești a aproape 5.000 sau poate peste 5.000 de monahi și monahii, de călugări și călugărițe. Deci cu toate că erau deja expulzați din mănăstiri și numai o parte din mănăstiri rămăseseră vii, în continuare Biserica era o amenințare pentru statul de democrație populară. Ori acest fapt cred că este un argument foarte important în ce-i privește pe mulți din cei care cred că Patriarhul de atunci sau în general conducerea bisericească, ierarhii Bisericii chiar, nu au făcut nimic.

Și nu pentru a împuțina cu ceva meritele incontestabile ale Bisericii Greco-Catolice, ale ierarhiei ei și ale preoților aș vrea totuși să spun numele câtorva dintre arhieriei ortodocși, deci episcopii sau mitropoliții ortodocși, care fie că au fost trimiși în exil la mănăstiri, din scaunele lor episcopale sau mitropolitane, fie că au fost depuși din scaune și deci ne-am trezit deodată după 1948 cu o ierarhie care sigur că era mai pe placul stăpânirii noi instalate. Și aș începe cu *Mitropolitul Visarion Puiu*, al Bucovinei și Transnistriei, care a fost chiar condamnat la moarte în contumacie și care a murit în exil la Paris. Aș continua cu cel mai învățat mitropolit al Bucovinei și unul din savanți, i-aș numi, teologi, *Tit Simedrea* care a fost și el pensionat și care a murit la mănăstirea Cernica. Continuăm tot cu un Mitropolit, de această dată cel al Basarabiei, care a fost și el scos din scaun, e vorba de *Efrem Enăchescu*, apoi de *Mitropolitul Olteniei Nifon Criveanu*, care și el a fost scos din scaun care a murit la schitul maicilor în București și este înmormântat la Mănăstirea Cernica. Încă un mitropolit, și cu el încheiem șirul mitropoliților, este vorba de învățatul *Mitropolit Irineu Mihălcescu*, profesorul de teologie, care era Mitropolitul Moldovei și Sucevei și care a fost scos din scaun în 1947 și a murit la Mănăstirea Agapia.

Continuăm apoi cu *Episcopul Cosma Petrovici* al Dunării de Jos, cu *Episcopul Lucian Dideanu* de la Roman, cu *Veniamin Nistor* de la Caransebeș și apoi cu vicarii sau episcopii eparhiilor din țară: *Atanasie Dincă*, care era la R.Vâlcea locțiitor de episcop, *Grigore Leu* de la Huși și el scos din scaun cu *Emilian Antal* care era locotenent-arhiepiscop al Bucovinei cu sediul la Suceava, cu *Veniamin Pocitan*, care era vicar al Mitropoliei de la București, al Patriarhiei Române, *Pavel Șerban*, vicar patriarhal și care a murit la Curtea de Argeș, *Valeriu Moglan*, vicar la Iași, și în sfârșit cu *Teodor Scorobeț* care fusese vicar la Mitropolia din Sibiu. Dar l-am lăsat la urmă intenționat pe cel care a suferit cel mai mult dintre ei și care a murit la zece ani de la exilul lui la mănăstirea Cheia, e vorba despre episcopul de Oradea, *Nicolae Popovici*. Și care, pentru ascultătorii noștri, e bine să spunem, era un strălucit teolog, a scris o carte se cheamă *Epicleza Euharistică*, cea mai subtilă carte despre diferența între catolici și ortodocși când e vorba despre transsubstanțiere sau prefacerea sfintelor daruri.

Deci în ierarhia românească în vremea aceea *Nicolae Popovici* a făcut următorul lucru, și asta poate că este bine să știe toată lumea, motiv pentru ca a fost scos din scaun în 1950 în luna octombrie. Anume el s-a opus scoaterii religiei din școală. Apoi, el s-a opus blamării Mitropolitului Andrei Șaguna și nu numai că l-a apărat pe Mitropolitul Andrei Șaguna, o conștiință și un om care a trezit spiritul ortodox și românesc în Transilvania, ci el s-a opus faptului că în vitrina în care ar fi trebuit să stea Mitropolitul Andrei Șaguna la loc de cinste, stătea Ana Pauker. Iată deci că oamenii Bisericii nu numai că și-au apărat punctul de vedere, deci religia în școală, că și-au apărat frații, arătând importanța unui Mitropolit ca Andrei Șaguna, dar au mers până acolo încât pe față au fost împotriva noilor lideri care veneau să se instaleze în locuri care nu li se cuvenea. Și așa continua apoi cu faptul că oamenilor credincioși li s-a interzis la el, la Episcopia Oradei, să privegheze, să stea și să se roage în biserică (în Catedrală) din Vinerea Mare (de la Prohod) până duminică (la Înviere). În sfârșit, Episcopul Nicolae Popovici a fost profund nemulțumit, și a spus-o public, că armata lipsește de la ceremoniile, de la slujba de la Catedrala Ortodoxă din Oradea. Iată încă un element important pe care noi îl recuperăm acum când în sfârșit există în jur de 30 de preoți militari la garnizoanele importante din România. Și fără să minimalizez

opозиția altor ierarhi și altor șefi

de culte din România, trebuie mereu să amintim aceste nume, mai ales al Episcopului Nicolae Popovici, care a fost apoi exilat zece ani, unde a trăit în multă modestie. Localnicii în vârstă din Cheia știu cum trăia el din laptele de la o vacă pe care o păștea pe șanțul mănăstirii. Episcopul surghiunit nu avea voie să coboare în București. Omul care era poștaş în sat atunci (nu mai trăiește) l-a avertizat pe Episcop că este urmărit în continuare. Deci nu numai că era exilat într-o mănăstire unde se ajungea greu, se putea comunica foarte greu cu lumea, dar poștaşul l-a avertizat că în continuare este urmărit, că i se cenzurează corespondența, că orice întâlnire pe care o are este notată. Deci chiar un om credincios dacă se ducea să-i ducă o bucată de pâine Episcopului exilat sau să-i ceară un sfat și o binecuvântare, putea avea de suferit. Nu mai vorbim de cât au suferit călugării din Cheia, pentru că trebuie să ne dăm seama, ei înșiși erau supuși la o presiune, aceea că să aibă grijă cu Episcopul, pentru că se știa limpede că el era un om al opoziției clare față de un regim și un apărător cu mare strășnicie al tradiției, al vieții bisericești.

Iată de ce s-a făcut un gest de mare dreptate că Episcopul Nicolae Popovici, după ce a fost înmormântat în satul natal Birtan (celebrul Birtan, poate nu e întâmplător asta, acolo existând cea dintâi mărturie creștină pe care o avem despre creștinismul românesc, acea tăbliță votivă cu Zenovie), a fost luat în urmă cu un an și așezat lângă ceilalți episcopi, ai Episcopiei Ortodoxe Române de Oradea, deci el acum este pus în drepturile cuvenite. Iată cum istoria i-a dat afară pe unii din panteoane sau din alte locuri de cinste și pe alții i-a readus acolo unde este normal să fie așezați. Prin urmare, cred că în timp, Domnule Stroescu, și imaginea, adevărata imagine a Bisericii și cea din trecut și cea din prezent, va fi mai bine percepută de către semenii noștri, fie cei în vârstă, care au trecut ei înșiși prin perioada aceea, fie de cei tineri care au dreptul la adevărul integral despre Biserică, dar precum bine spuneți D-voastră, și cred că suntem în acord cu atâția alți oameni care gândesc profund la aceste lucruri, creștinește vreau să spun că nu trebuie să ne grăbim să judecăm oamenii, trebuie să știm câte presiuni s-au făcut asupra lor și să-i ferim pe cei care au rezistat. Și biserica are destui așa ca să se prezinte în fața judecății lui Dumnezeu și în fața judecății oamenilor cu exemple morale pe care le putem urma și acum.

Au existat eroisme cotidiene anonime

Nicolae Stroescu-Stănișoară: Aceste exemple care sunt istorice, inclusiv documentul respectiv, raportul lui Alexandru Drăghici, sunt vârfurile sub care, pe diverse trepte vom găsi (sau poate nu vom afla niciodată) felurile forme de apărare a creștinismului și a tradiției creștine și românești de către oameni ai Bisericii și monahi, de-a lungul acelor decenii. Există eroisme cotidiene și anonime, în afară de ceea ce în mod foarte meritoriu ați reușit dumneavoastră să aduceți la suprafață printr-o concentrare a atenției. Îmi aduc aminte cum, și v-ați referit la lucrul acesta, au fost golițe mănăstirile de călugări și unele dintre ele erau, în calitate de monumente istorice, populate de câte doi-trei călugări, numiți «custozi» ai monumentului istoric. Am avut ocazia, chiar la Mănăstirea Stănișoara, într-o noapte să-i văd în rugăciune. Ei țineau o slujbă la miezul nopții, care pe mine m-a impresionat. Toate acestea se făceau sub clopotul de sticlă al supravegherii securității, dar umblând noaptea în jurul mănăstirii m-am întâlnit cu unul dintre călugări care mi-a spus de la primele cuvinte. *«Ei zic că eu sunt custode, însă eu am fost, sunt, și voi fi până la moarte călugăr»*. Și după cum se vede chiar erau călugări, care făceau slujba de miezul nopții și cele cuvenite. Indiferent că securitatea din Râmnicu Vâlcea știa sau nu știa, închidea ochii sau nu-i închidea. Ba s-a mai întâmplat și lucrul acesta ca o maică venită acolo să ajute, pentru că începuseră să aibă oaspeți (iarăși nu mai era vorba de practicarea vieții monahale în mod oficial), într-o zi când făcea curățenie în biserică, fiind aplecată și deci ascunsă vederii a fost martora unei întâmplări cu totul neobișnuite. Un ofițer de la securitate din Râmnicu Vâlcea, care venea să vadă ce persoane s-au înregistrat ca oaspeți (căci permiseseră lucrul ăsta întrucât nu mai era mănăstire, era monument istoric), s-a apropiat de iconostas și s-a închinat, neștiind că este observat.

Una dintre formulele minunate pe care le-au folosit tinerii aceia care nu aveau educație religioasă este: *«Vom muri și vom fi liberi»*. De unde această știință teologică, de unde acest duh profund creștin la niște tineri care prin forța lucrurilor nu sunt metafizicieni și prin forța istorică nu putuseră să primească învățământ religios sau faptul că în statisticile făcute de autorități nu de Biserică, s-a constatat că în România procentajul ateismului este ceva mai puțin de 1%? Nu trebuie nici noi acum să intrăm, știu eu, sub umbra unui triumfalism și să credem că toate problemele religiei sunt rezolvate în

România, mai ales într-o perioadă în care aici se ciocnesc mai mult ca oricând paradigme, modele culturale, dar putem face totuși comparații. Iată că în fosta R.D.G., după reunificare cu Germania, se constată procentajul de ateism de peste 40%. Foarte mulți oameni spun pe față «*nu cred în Dumnezeu și mi-e foarte bine așa*», e chiar o formulă curentă de genul ăsta. Adică s-a reușit această îndochinare într-o țară care totuși se găsea alături de Republica Federală Germania, unde Biserica era liberă, Bisericele erau libere, iar cei din RDG puteau să urmărească emisiunile de televiziune, în care bineînțeles că și viața religioasă era prezentată. Dar printr-un concurs de împrejurări și datorată unui spirit mai accentuat de disciplină față de situația dată (care este una din trăsăturile spiritului germanic, care are bineînțeles și calități creatoare, de la filozofie și muzică până la știința modernă), deci existând această înclinație către un respect necondiționat acordat unei autorități stabilite și o disciplină consecventă, s-au supus modelului importat din Uniunea Sovietică, și-au pierdut contactul cu credința. În Germania de Răsărit, Biserica cea mai puternică numeric este cea evanghelică, în proporție de circa 80%, pe când cea catolică este de 20%. Eforturile aparatului de stat pentru neutralizarea religiei s-au îndreptat în special asupra Bisericii evanghelice, mergându-se pe ideea că ea este importantă pentru viața socială, pe când cea catolică e prea tradiționalistă, are o autoritate dincolo de frontiere și poate că de aceea au încercat mai puțin să o prelucreze și aici s-a întâmplat o nenorocire. Biserica aceasta evanghelică ajunsese în parte la o anumită concluzie pe care și-o interiorizaseră: noi, Biserica, trebuie să colaborăm cu acest stat socialist în mod sincer. Nu-și abandonau cu totul credința, dar cu multă seriozitate considerau că o colaborare intensă în planul social, inclusiv în cel politic, în măsura în care existau scopuri comune, este singura cale. Rezultatul este că au secularizat în așa măsură Biserica, au neutralizat-o în sensul că a devenit o instituție socială, și-a pierdut sâmburelele mistic, s-ar putea spune.

Părintele Marchiș: Și-au anexat-o!

Antecedentele bune pentru viața bisericească de acum

Părintele Iustin Marchiș: Eu aș veni și cu partea pozitivă, nu numai pentru că sunt preot. Și aș vrea să pomenesc câteva nume de preoți și îi amintesc chiar pe cei de după 1975 și după anii '80. E nedrept să-l uităm pe *Părintele*

Buzău, care a avut nu numai proteste cuvenite unui preot dar chiar și rare pentru cetățenii români de la acea dată, în care el de exemplu nu vroia să pomenească conducerea de stat în biserică, la slujbe și sărmanul a fost transferat în alte parohii cu familie, cu copii. Nu a renunțat nici o clipă, s-a înverșunat și până la sfârșit el a rezistat în acest lucru. N-a vrut să facă nici un fel de concesiune din acest punct de vedere.

E atât de cunoscut cazul *Părintelui Calciu* încât doar în treacăt îl amintesc.

Apoi e vorba despre *Părintele Dumitru Zamisnicu*, care, sărmanul, a fost internat la Socola și știm bine ce ne evocă numele Socola, apoi Părintele de la Piatra Neamț, acuma la Iași, *Părintele Grepelea*, e *Părintele Constantin Crișan* de la Bacău, era chiar un comitet creștin pentru apărarea drepturilor religioase în România, e *Părintele Costică Maștei* de la Biserica din Titan pe vremuri, acuma s-a reîntors din America în România, *Părintele Dumitru Bejan* de la Bârlău, care de curând a trecut la cele veșnice, *Părintele Ion Boboc* care sărmanul și el a fost de astă dată la Saboca internat, unde mai sunt și astăzi din păcate oameni cu probleme, *Părintele Constantin Sârbu* de la Biserica Sapienței și câțiva încă ar putea fi amintiți dintre preoții de mir.

Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că românii n-au lăsat copii nebotezați (au fost excepții care nu contează chiar ca număr), n-au stat necununați, în marea lor majoritate s-au cununat. Totdeauna la noi morții au fost duși în cimitire cu preot, cu slujbă și cu rugăciune. Or vedeți, dacă noi n-am avut o propovăduire în afara bisericii, o acțiune socială, care n-am putut-o face, Biserica Ortodoxă a avut o viață liturgică deosebit de intensă. Slujbele de la miez de noapte la mănăstiri, slujbele care se făceau în București, în câteva locuri. Pentru că vorbim de București, este foarte important să spunem, era o biserică, Biserica Silvestru, în jurul căreia erau atâția oameni învățați, atâția tineri care și-au aprins credința sau și-au adâncit credința pe care o aveau. La noi revirimentul acesta, care îl simțim după 1989 nu-și are rădăcina chiar numai în Crăciunul '89, el are rădăcini adânci și aici poate iară trebuie să subliniem și activitatea Părintelui Stăniloae, traducerea Filocaliei, traducerea Părinților Bisericii. Să nu uităm că în 1989, deci la 300 de ani de la apariția pentru prima oară în românește a Bibliei la București, deci a textului integral, s-a semnalat acest lucru și însemnătatea lui și s-a mai spus din când în când cât de importantă este activitatea Bisericii în istoria acestei culturi și în istoria poporului român. În acesta avem deci, hai să le numim antecedente pozitive pentru viața bisericească de acum. (*Deisis*)

Sacrul ca necesitate umană

Spiridon Constantin

Lumea materialistă în care trăim nu mai oferă individului o sensualitate care să satisfacă setea spirituală a sufletului său. Banii, confortul, politica, sexul și alți idoli ai epocii actuale nu sunt răspunsul la aspirațiile legitime ale personalității umane, oferind doar o satisfacție relativă și limitată. Ceea ce observăm în lumea vizibilă nu este suficient, trebuie să mai fie ceva, o lume de *“dincolo”* în care sufletul să-și găsească deplina realizare.

Acel gol al sufletului, despre care Pascal spunea că doar Dumnezeu îl poate umple, devine o realitate ce nu mai poate fi ignorată. Goana după transcendent și sacru, după găsirea semnificației metaforice a existenței noastre, a primit numele de religie. Prin religie, omul și-a exprimat din totdeauna nevoia de Dumnezeu, dependența de El și totodată un anumit mod de a se raporta la El (1) - se spune că omul s-a ridicat pe doua picioare, devenind ființă verticală în momentul când a «născocit» mitul cerului. Când acest mit va fi uitat, omul va cădea iarăși pe patru labe. (2)

Observăm că marele rău în omul modern rezidă în sentimentul unei secrete depedențe față de elementele pe care el le poartă în adâncul sufletului său, pe care le ignoră ori nu le înțelege, ori nu vrea să le înțeleagă. Ignorant sau complice, echilibrul lui psihic devine astfel fragil, instabil. Deși evoluția rapidă a psihologiei a răsturnat cunoștințele asupra sufletului uman, știința renunță să precizeze net granița mișcătoare între sănătate și boală. (3)

Cu atât mai vulnerabil este omul care ignoră întreaga lui viață interioară; în momentele de singurătate sau de suferință, nici o formă socială nu-l protejează și nici nu-i rezolvă conflictele sufletului său.

Sentimentul sacralului, remarcă E. Durkheim, se trezește în societate prin participarea la activitatea colectivă reprezentată de ceremonie. În această privință nu există o deosebire între cultul totemic australian și fervoarea mulțimii în primii ani ai Revoluției Franceze căci, după cum spunea el, în acele momente, într-adevar, sub influența entuziasmului general, lucruri

strict laice au fost transformate de

opinia publică în lucruri sacre: Patria, Libertatea, Rațiunea. În ambele situații se regăsește deosebirea între două lucruri eterogene și incompatibile, lumea profană și lumea lucrurilor sacre. (4)

Apare așadar necesară elucidarea noțiunii de “*sacru*” și a lucrurilor ce sunt legate de acesta căci, după Rudolf Otto, semnificația cuvântului “*sacru*” în concept european apare alterată dacă avem în vedere originile cuvântului. “*Sacru*” vine de la ebraicul “*cvadoș*” apoi din grecescul “*αγιος*” și latinescul “*sanctus*” sau “*sacer*” care ar însemna binele absolut săvârșit etic dar Otto crede că la origini cuvântul se referea la altceva deoarece el propune cuvântul “*numinos*” ce derivă din “*numen*” și care e alcătuit ca “*luminos*” din “*lumen*”. Sacrul sau numinosul devin o categorie specială sub forma căreia luăm act de o realitate în raport cu care ne simțim pulbere și cenușă, desigur fiind vorba aici și de un act cognitiv .

Experiența numinosului (sau a sacrului) prin absoluta superioritate a lui Dumnezeu crează diverse reacții ale omului în fața sacrului care se pot împărți în două opinii: pozitive și negative. Aceasta în funcție de construcția și formația omului; astfel, pentru omul religios se crează sentimente de iubire și plăcere iar pentru cel ce nu dorește sentimentul religios, în teamă și frică sau “*mysterium tremendum*”, dar această regulă comportă și o inversare de roluri în sensul că omul religios poate avea stări negative iar cel areligios stări pozitive.

Rudolf Otto aduce un omagiu parțial lui Scheleimacher pentru modul fericit în care acesta a pus în lumină un element particular al religiei; sentimentul de depedență al omului religios are un sens natural, adică conștiința insuficienței noastre, a neputinței, a limitării în raport cu condițiile mediului în care trăim și sentimentul de depedență al omului religios este chiar mai mult decât acela al afirmării de un «ce» absolut. (6) Este permanenta căutare a spațiului sacru și habitare în această dimensiune.

Cea mai impresionantă - în cazul special al spațiului sacru - este voința omului religios de a se situa în inima realului, în Centrul Lumii, spune Mircea Eliade, acolo unde cosmosul a început să prinda viață și să se întindă spre cele patru orizonturi, acolo unde există și posibilitatea de a comunica cu zeii; într-un cuvânt acolo unde este cel mai aproape de zei. De unde și profunda nostalgie a omului religios care este aceea de a locui într-o lume divină, de a avea o “*casă*”

asemănătoare casei zeilor așa cum a fost ea întruchipată mai târziu în temple și sanctuare. Într-un cuvânt, această nostalgie religioasă exprimă dorința de a trăii într-un Cosmos pur și sfânt, așa cum era la început, când ieșea din mâinile Creatorului. (7)

În lumea teologiei creștine această *“nostalgie a Paradisului”* apare ca o reminiscență a unei stări primordiale pierdute sau aspirație către o stare viitoare, paradisul e un suspin adânc și universal omenesc. Universalitatea acestei idei se confundă cu universalitatea religiei. Caracterul ei supraomenesc ne arată că e de natură religioasă. (8) De aceea spunem că civilizația își are impulsul primar în memoria paradisului terestru iar cultura își are impulsul primar în aspirația către paradisul ceresc. (9) Sensul binecuvântat al civilizației stă în măsura în care ea este numai un mijloc în slujba desăvârșirii spirituale căci orice mare creație de cultură e insufletită de cuvântul transcederii limitelor terestre. Dacă, din acest punct de vedere, civilizația se dezvoltă în cadrele morții, cultura ne apare ca o uriașă sfidare a morții, prin invocarea în simboluri plastice a primăverii veșnice de dincolo de mormânt.

Cultura și civilizația umană s-au format din premisele generate de religie și manifestarea principiilor ei. Dimensiunea religioasă a omului, acest adevărat instinct al său, este un fapt indiscutabil. Se pune însă problema dacă toate religiile lumii - care sunt multe la număr - reușesc să conducă omul spre lumea transcedentului real, spre adevărul Dumnezeu?

Sincretismul religios, spre exemplu, afirmă ideea că toate religiile sunt reflexii ale unui adevăr absolut primordial și, prin urmare, diferențele dintre ele sunt fie de nuanță, fie de context cultural. Așadar, se presupune că în istorie nu există o revelație unică a divinității, ci mai multe căi spre adevărul absolut în acest sens, filosofia indiană folosește ca simbol roata vieții, prin care ilustrează acest concept. Ciclul nașterii, maturizării și morții - prin care trec toate ființele vii - este prefigurat de roata ce se învâрте perpetuu. Calea de scăpare din mișcarea ciclică fără de sfârșit se constituie în găsirea unui drum spre centrul roții, unde nu este mișcare. La fel cum există mai multe spițe care leagă circumferința de centru roții, tot așa, există mai multe religii care conduc la aceeași finalitate.

Desigur că găsim puncte comune la nivelul manifestărilor spirituale religioase ce vizează

unanim sfințenia și desăvârșirea,

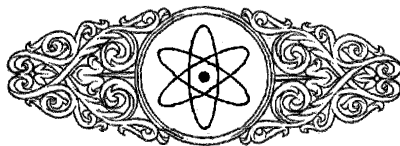
dar viața spiritului este un eveniment în interiorul spiritului. Văzută din exterior, ea se pretează adesea la neînțelegeri, la confuzii frecvente cu psihismul. Astfel, psihismul formulează această întrebare clasică și care merge pe alături: există o corespondență între subiectivul existenței religioase și obiectivul, scopului ei? Pusă astfel, întrebarea prejudiciază o soluție simplistă pe care o oferă creștinismul, obiectul experienței - Dumnezeu nu e decât un aspect imanent al sufletului, "*esse in anima*", omul dialoghează cu elementele propriului psihic, mitologizează și romantează. (10)

Eroarea este aceea de a introduce o distanță speculativă între experiență și obiectul ei, ori experiența religioasă este deodată și manifestarea obiectului ei!

Note Bibliografice:

1. Ernest Valea, Creștinismul și mistica indiană, Ed. Ariel, Timișoara, 1993 pag. 4
2. Lucian Blaga, Elanul Insulei, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977, pag. 122
3. Paul Evdokimov, Vârstele vieții spirituale, Ed. Asociația Filantropică Medicală Creștină Cristiana, București, 1993, pag. 53
4. Emile Durkheim, Formele elementare ale vieții religioase, Ed. Polirom, Iași, 1995, pag. 7 - 8
5. Lucian Blaga, Curs de filosofia religiei, Ed. Fronde, Alba-Iulia, 1994, pag. 224
6. Ibidem, pag. 212
7. Mircea Eliade, Sacral și profan, Ed. Humanitas, București, 1992, pag. 62-63
8. Nichifor Crainic, Nostalgia Paradisului, Ed. Moldova, Iași, 1994, pag. 242
9. Ibidem, pag. 251
10. Paul Evdokimov, Vârstele vieții spirituale, pag. 51

Fecundația artificială – problemă acută de bioetică

Arhim. Dr. Iuvenalie Ionașcu

Fecundația este actul prin care este adusă pe lume o nouă ființă, un nou individ. Când se referă la om, e mai corect să folosim termenul de procreație, act care este mereu prezent, împreună cu cei doi soți, creatorul însuși, care cheamă noua ființă (copilul) către o viață înaltă, aceea de a parcurge drumul de la „chip” la „asemănare”; este, în alte cuvinte, beneficiarul unei vocații particulare, aceea de a fi membru al Trupului mistic al lui Hristos, care este Biserica, prin care să ajungă să devină cetățean al Împărăției lui Dumnezeu.

Atunci când soții se găsesc în imposibilitatea de a aduce pe lume un fiu, tradiția ne învață că ei sunt lipsiți cu totul de posibilitatea de a-și desfășura și aplica vocația lor de părinți, inerentă tainei căsătoriei, și că pot apela la adopție sau înfiere, angajându-se, cu această ocazie, să găzduiască și să înconjoare cu dragoste și dăruire copilul care le este oaspete, ca și cum ar fi rodul pântecelui lor. Știința modernă oferă însă și alte perspective: acelea de a avea un fiu „al lor”, depășind obstacolele care au determinat „stârpiciunea” sau nerodirea lor. Este calea „fecundației artificiale” sau a „procreației medical asistate”. În acest caz, în actul procreație intervine o a treia persoană, medicul, iar actul capătă caracterul unui tratament. Aici apare o primă dificultate, aceea a distincției între un act terapeutic și unul substitutiv sau manipulator. Dacă intervenția medicului privește tratamentul sau înlăturarea unui obstacol, astfel încât organismul uman să redobândească una din funcțiunile sale naturale, atunci este vorba de un act terapeutic și se numește: tratamentul infertilității. Desigur, nu despre aceasta ținem să vorbim acum, căci este o

Procreația medicală este însă un act substitutiv și, în anumite condiții, devine chiar manipulator. În acest caz, intervenția Bisericii devine necesară, în vederea apărării valorilor morale în lumina revelației divine. Întrucât intervenția omului aici este de maximă gravitate, căci privește viața altei persoane, ca și a generațiilor viitoare, problema interesează întreaga umanitate.

Așadar, comunitatea științifică „nu trebuie să depășească anumite frontiere”, nici „să se substituie ordinii naturale”, pe care, de altfel, n-o cunoaște în totalitate și în mod artificial i se substituie sau o manipulează.¹ E drept că, cu ajutorul biotehnicilor, omul are „capacitatea de a depăși natura”², dar venirea pe lume a unei noi ființe umane reprezintă un eveniment unic și irepetabil: e vorba tocmai de existența unui om³, care are dreptul inalienabil de a se naște în mod „uman”⁴, adică cu respectarea tuturor elementelor ce caracterizează demnitatea sa⁵. Dezvoltarea acestor tehnici a dat naștere unei accentuate tensiuni, pe care unii o citesc în termenii unei contradicții de nerezolvat a societății occidentale⁶. Astfel, uneori viața e văzută ca un risc de evitat până la punctul de a recurge la avort, alteori ea este dorită cu orice preț, inventând soluție pentru sterilitatea care scapă oricărui tratament medical. Se recurge la aceste tehnici de fecundație artificială în multiple cazuri de infertilitate fie bărbătească, fie feminină⁷, atunci când tratamentele obișnuite (hormonale, medicamentoase sau chirurgicale) nu dau rezultatul așteptat. Fiind vorba de o încercare de a rezolva probleme de acest fel și de a depăși un obstacol din calea bunului mers al fertilității unui cuplu, e nevoie de unele distincții. În primul rând, când se vorbește de inginerie genetică, uneori, în mod greșit, se fac referințe și la fecundația artificială. Alteori, se asimilează fecundația artificială cu manipularea genetică sau embrionară sau fetală; și aici, distincția trebuie făcută în termenii cei mai clari: manipularea poate surveni într-o fază secundară fecundației artificiale și doar aceasta din urmă trebuie calificată categoric imorală, așa cum vom încerca să vedem mai departe. Se poate vorbi însă de o „manipulare” la nivel de conștiință, atunci când „a procrea” devine echivalent cu „a fabrica”, iar concluzia este deosebit de gravă din punct de vedere moral. „A fabrica” înseamnă a prelucra, a modela o materie preexistentă, după un program prestabilit. Când acest lucru are în vedere „obținerea” unui copil, dincolo de riscul unor malformații grave și ireductibile (căci o piesă greșită

poate fi aruncată, dar un copil?), procreația degenerază riscant, iar medicina suferă un iremediabil reduționism, care deseori se resimte și este cunoscut în literatura de specialitate sub numele de „dezumanizarea medicinei”⁸.

Cum se poate observa, implicațiile morale ce se ridică în câmpul medicinei sunt din cele mai serioase și bioetica întâmpină numeroase dificultăți datorate diverselor structuri civile sau religioase care-și arogă dreptul de instanțe în materie. De exemplu, sunt cercetători care afirmă necesitatea intervenției statului, care nu se poate mulțumi să constate că tot ceea ce științele bio-medicale declară posibil, trebuie să fie considerat și demn de înfăptuit⁹. Nici să constate existența diverselor „comunități morale”, care să fie autonome între ele și fiecare dotată cu propriile reguli¹⁰. Într-o societate pluralistă, multietică, multiculturală, multireligioasă, stabilirea unui barem de reguli și principii morale acceptate de toți e destul de greu. Cu toate acestea, se poate vedea la comunitățile creștine și la societățile inspirate din mesajul creștin o orientare generală favorabilă apărării vieții și demnității persoanei umane, chiar dacă, de multe ori, între principii și făptuire discrepanța e colosală.

Vom încerca să ne referim pe scurt la cele mai uzuale tehnici de procreație artificială, făcând referiri și la poziția diverselor confesiuni creștine, atunci când între ele decelăm oarecare diferență. Dar nu înainte de a nota câteva aspecte de natură psiho-antropologică și care sunt rezultate ale culturii zilelor noastre. Aceste aspecte ne ajută să explicăm de ce din punct de vedere uman unele tehnici de fecundație artificială nu sunt recomandabile, dincolo de a fi inacceptabile din perspectiva morală.

În însămânțarea artificială, care pare destul de simplă din punct de vedere tehnic, se obține un procent mult prea redus de reușită. Acesta depinde de vârsta soților, de buna cunoaștere a ciclului biologic, de rețineri psihologice (conștiente sau inconștiente) ale femeii, de calitatea materialului seminal etc. Uneori, operația trebuie repetată de mai multe ori, până când reușește odată. Soții trebuie să parcurgă un întreg itinerar preparativ pentru stabilirea cauzelor sterilității în vederea alegerii tehnicii celei mai potrivite. Astfel că mulți numesc tot acest travaliu drept un „parcurs de război”¹¹ și cred că n-ar mai găsi forța să-l repete. Raportul sexual, care trebuie să fie

expresie a gingășiei și să se con-

sume în intimitate, având ca intenție aducerea pe lume a unui fiu, se vede supus indirect cercetării clinice și unei complicate tehnicizări și desfășurat într-un spital. Erotismul, afecțiunea și procrearea se văd disociate în timp.

La nivel psihic, anumite persoane trăiesc toate acestea cu multă dificultate. Din punct de vedere etic, e permis să se impună o astfel de disociere soților? Nu cumva sunt practici dezumanizate? La nivel social, unii moraliști au atras atenția asupra pericolului de a identifica materialul seminal cu o „marfă” sau un capital care se poate depozita într-o bancă („bancă de spermă”) spre a fi folosit la nevoie. Nu este aceasta dezumanizare a sexualității umane, reducere la stadiul de „lucru”? Iar soții au siguranța că sperma depusă într-o bancă n-ar putea fi folosită, în anumite contexte politice (totalitare) în alte scopuri? Nu riscă să se acrediteze ideea că a procrea un copil echivalează cu a-l „fabrica”? Iar „încăpătânarea procreativă” nu întărește credința că oricine are „dreptul de a avea copii”? Copilul mai poate fi considerat o ființă umană liberă sau există ceva care are asupra lui drept de viață și de moarte?¹² Acestea sunt considerații ce pot suscita serioase semne de întrebare de natură etică. Să încercăm să vedem pe rând cele mai cunoscute tehnici de procreație artificială și modul în care ele cad sub influența moralei creștine ortodoxe. Dat fiind faptul că literatura bioetică ortodoxă este destul de săracă și, de cele mai multe ori, copiază modele de origine catolică, și faptul că Biserica Ortodoxă nu s-a exprimat oficial în privința moralității multora dintre problematicile ce frământă bioetica, aprecierile ce urmează au caracter personal. Biserica Catolică a dat publicității, în 22 februarie 1987, un document cu titlul: „*Il rispetto della vita umana nascente e la dignità della procreazione*”, cunoscut mai ales sub numele de „Donum Vitae” („Istruzione della Congregazione per la Dottrina della Fede”), ca un util instrument magistral de lucru în materie de bioetică¹³.

Există mai multe tehnici de fecundație artificială. O primă distincție, care relevă și diferența de abordare etică, este aceea între fecundația artificială omoloagă și cea heteroloagă. Prima cuprinde o serie de tehnici, în care concepția se realizează între gameți provenind de la doi soți. Sunt de două feluri: fecundația *in vivo* omoloagă, cu embryo-transfer (FIVET omoloagă), în care întâlnirea dintre gameți se produce *in vitro* (fecundație extracorpolară), și

însămânțarea artificială omoloagă (IAO), cu transferarea în căile genitale feminine a spermei sortite să realizeze fecundația ovulului cu sperma unei alte persoane decât soțul. Poate fi realizată în formă intracorporală (însămânțare artificială heteroloagă, IAE) sau în formă extracorporală (fecundație *in vitro* heteroloagă cu embrizo-transfer, FIVET heteroloagă).

În cazul fecundației artificiale *in vitro*, există și o altă posibilitate: transferul embrionului se poate face în uterul matern sau folosind o „mamă de împrumut” (surrogate mother). Desigur, există și alte posibilități, fie ele ipotetice sau realizabile. Se poate apela la „bănci de spermă”, în care materialul seminal bărbătesc este conservat în azot lichid. Dar pot fi conservați și embrionii și utilizați la nevoie.

De asemenea, s-au experimentat și alte tehnici de fecundație artificială, cu uniunea intracorporală a gameților. Gameta intră Fallopian Transfer (GIFT), în care gameții masculini și feminini sunt transferați separat în trompele lui Fallopiu, și Low TubalOocyte Transfer (LTOT) și Transferul Intra-Uterin a Gameților (GIUT)¹⁴. Sunt și alte tehnici¹⁵, multe din ele în fază de experiment, unele chiar reușite, ridicând tot atâtea semne de întrebare de natură etică. Ne vom referi doar la câteva din ele, cele mai practicate, încercând să exprimăm și o poziție ortodoxă privitoare la executarea acestora.

1) Însămânțarea artificială omoloagă intracorporală este recomandată în unele forme de sterilitate feminină¹⁶, masculină¹⁷ sau de cuplu¹⁸. Altă indicație pentru IAO este preselectia sexului cu scopul evitării transmiterii unor boli genetice legate de sex¹⁹. Prelevarea spermei se poate face cu puțin înainte de transferul său în căile genitale feminine sau se poate recolta cu mult timp înainte și conserva (crioconservare). Modalitatea de prelevare se poate lega direct de actul sexual sau poate urma acestuia sau se poate ca acesta să și lipsească (în acest din urmă caz, prin masturbare, electroejaculare, biopsie testiculară etc.). Succesul IAO variază în funcție de tehnicile utilizate, de respectare a indicațiilor specifice tehnicii și de sănătatea materialului masculin. De regulă, procentul e în jur de 25%.

Moralistii catolici mai fac o distincție: atunci când prelevarea materialului seminal bărbătesc e în strânsă conexiune sau imediat următor actului conjugal, avem de-a face cu IAO „propriu zisă”, pentru a o distinge de cea „impropriu zisă”, când prelevarea are loc în afara actului conjugal²⁰. Dintre acestea, doar IAO „propriu zisă”

este legitimă din punct de vedere moral, pentru că nu operează disjunția între uniune și procreație²¹. În timp ce prima disociază uniunea fizică și spirituală dintre soți de actul procreației. De asemenea, este condamnată masturbarea, ca metodă de prelevare a spermei, chiar dacă scopul este justificabil.

2) Însămânțarea artificială heteroloagă intracorporală se recomandă atunci când sterilitatea masculină nu poate fi depășită prin însămânțarea omoloagă (atunci când e afectată calitatea spermatozoizilor). În acest caz, se recurge la o a treia persoană, un donator de spermă, cu care se fecundează ovulul soției. Această metodă ridică serioase chestiuni de natură etică. Prin însăși faptul că se presupune o a treia persoană, străină cuplului conjugal, tehnica este nepermisă, chiar dacă fecundarea și gestația are loc în uterul soției.

O primă dificultate este de natură juridică, în sensul în care Codul Penal numește intruziunea unei a treia persoane în interiorul cuplului drept adulter: se creează o separație între cine trăiește căsătoria și cine realizează procreația. Se obține un nou tip de familie, care nu mai este monogamică²². Legile diverselor state garantează anonimatul donatorului. Dar nu totdeauna este respectat acest principiu. Pot apărea, în acest caz, complicații serioase. De exemplu, donatorul poate pretinde bani pentru acest serviciu; uneori, el poate recurge la șantaj, speculând dificultăți de natură afectivă (gelozia) dintre soți. Dacă donatorul rămâne anonim, se încalcă un drept al copilului, care-i un drept al oricărei persoane umane: acela de a-și cunoaște proprii părinți. Cine garantează definitiv sau cine poate interzice copilului să-și caute propriul tată „genetic”?

Cum am amintit, pot apărea conflicte intra-conjugale. Tatăl știe că el este tată doar din punct de vedere juridico-afectiv, dar nu și din punct de vedere biologic. Acesta poate duce la refuzul de a recunoaște fiul ca al său. Iar mama poate dezvolta narcisistic funcțiunea sa de mamă, excluzându-l pe tată²³. Acest lucru dezechilibrează raportul dintre părinți în ceea ce privește relaționarea la fiu²⁴. Calea donării de spermă și a „băncilor de spermă” insinuează și alte practici, precum tendința eugenistă. Dorința de „achiziționare de spermă selecționată” a dus la crearea, în California, a unei bănci rezervate premiilor Nobel.

Existența băncilor de spermă poate duce, dată fiind tendința de a însămânța mai mulți ovuli, în vederea reușitei tehnicii, la obținerea mai multor sarcini. Apar probleme serioase în cazul sarcinilor mul-

tiple; la acestea ne vom referi mai departe. Dar pot fi însămânțate mai multe femei cu sperma din același campion; iau naștere, astfel, fii consanguini după tată, lucru care ridică probleme juridico-morale (fiind frați după tată, nu se pot căsători) și genetice (cu consecințe de caracter ereditar ușor de dedus).

3) Gamete intra Fallopian Transfer (GIFT), în varianta atât de omoloagă, cât și heteroloagă, constă în prelevarea ovulului (de obicei, prin laparoscopie) sub ecografie, prelevarea spermatozoizilor și transferarea amândurora în trompele lui Fallopiu, la aceeași înălțime, favorizând astfel fecundația. Se folosește în diverse cazuri de oligoastenospermie și tinde să faciliteze fecundarea, care se consumă în interiorului organismului femeii²⁵ și se evită la minim alte tipuri de manipulare a embrionilor. Rezultatele sunt în jur de 20 – 25%.

Biserica Catolică nu s-a exprimat oficial asupra tehnicii GIFT omoloagă²⁶, deși s-au exprimat rezerve în ce o privește, datorită sarcinilor multiple ce pot lua naștere²⁷. În schimb GIFT heteroloagă nu-i de acceptat. Înrudite cu GIFT sunt și tehnicile numite Low Tubal Oocyte Transfer (LTOT) și Gamete Intra-Uterine Transfer (GIUT). LTOT constă în prelevarea ovocitului pe cale laparoscopică, după o prealabilă stimulare, și transferare a lor în trompele lui Fallopiu sau în uter, după care se invită soții să aibă contact sexual. Reușita ar fi în jurul cifrei de 15%. GIUT constă în transferul concomitent, dar separat, al gameților femeiești și bărbătești, după ce au fost ținuti într-o eprubetă 30 de minute. Reușita e nu mai mare de 10%. Dacă prima poate fi privită ca un ajutor la actul conjugal, a doua e substitutivă, prelevarea spermei făcându-se prin masturbare.

4) Fecundația artificială extracorporală sau *in vitro*. Aceasta poate fi omoloagă sau heteroloagă. În jurul acestor tehnici de fecundație artificială se consumă cea mai mare parte din tensiunea dintre știința biologică aplicată procreației și etică, sociologia sau dreptul²⁸. Reușita acestor metode a condus omul la modificarea conștiinței de sine, ca și serioase mutații în deontologia medicală.

Se vorbește adesea de „autopoieza” omului. Iar viața nenăscută e considerată ca un „material uman pentru experimentare”²⁹. Unui escalation al succesului experimental îi corespunde un deescalation al valorii antropologice a embrionului uman. Surplusul de embrioni congelați pot fi supraîmânați sau folosiți pentru experimentare: aceasta presupune

negarea totală a demnității umane a embrionului. Afirmând aceasta, nu vrem să negăm că FIVET n-a rezolvat cazuri particulare de sterilitate și că intenția cu care a fost aplicată încă de la început n-a fost umană și de apreciat, ci vrem să atragem atenția asupra ulterioarelor posibilități de retrogradare a embrionului uman.

În iulie 1978, la Oldham General Hospital din Manchester, se naște Luois Brown primul copil născut în eprubetă. De atunci, metodele s-au diversificat și sofisticat. În legătură cu ele, se pot face unele aprecieri generale, ca și observații specifice.

În legătură cu FIVET, se afirmă motivația terapeutică a tehnicii, dar în aproape toate cazurile se merge dincolo de actul terapeutic. Se afirmă, de exemplu, că vârsta femeii n-ar trebui să depășească 36 de ani; dar de multe ori nu se ține cont de această indicație: se însămânțează uneori pe femei în menopauză. De aceea, unele considerații de natură etică se profilează ca un imperativ.

În ce privește tehnica în sine, aceasta începe cu pregătirea femeii și a bărbatului. În ce privește femeia, nu mereu se așteaptă ovulația: aceasta se stimulează prin tratament hormonal. Apoi, prin laparoscopie, se prelevează ovocitul. În ce privește spermatozoidul, când nu se apelează la bănci de spermă sau la sămânța congelată (pentru FIVET heteroloagă), se obține prin masturbare (de obicei, pentru FIVET omoloagă). Pe teren de cultură, se provoacă fecundația ovulului de către spermatozoid (desigur, unul singur o va face). Embrionul, după 36 – 56 de ore, însumând 4, 8 sau 16 celule, se transplantează în uter. Date statistice relevă că, de-a lungul întregului proces, de la prelevarea ovulului matur și până la naștere, pierderea totală de embrioni este de 93 – 94%.

Fecundația artificială in vitro omoloagă. Pentru a face aprecieri de natură etică asupra tehnicii FIVET, trebuie să ținem seama de două aspecte: protejarea vieții embrionului și problema raportului personal dintre soți. În ce privește embrionul, se știe că recurgerea la fecundarea mai multor ovuli, deci obținerea unei sarcini multiple. (Nidarea, de exemplu, se reușește în proporție de 1/10 sau 2/10). Se obține astfel un „surplus” de embrioni, care ulterior pot fi eliminați, utilizați pentru experimentare, pentru obținerea de cosmetice sau pentru a fi transferați la o altă femeie³⁰ (în acest caz, nu se mai poate vorbi de fecundație omoloagă). Iată câteva inconveniente legate de fecundația in vitro omoloagă - embrionii supranumerari de care tocmai

am amintit. Eliminarea programată a acestora reprezintă omucid, ca și avortul. Un bioetician ortodox³¹ consideră că în cazul în care nu poate fi evitat „surplusul” de embrioni, aceștia să fie donați unui cuplu infertil. Adoptarea de embrioni ar rezolva multe din dificultățile legate de embrionii supranumerari - congelarea. Se face în cazul „surplusului”, având diverse scopuri: rezerva de embrioni, în cazul nereușitei tehnicii fecundației; în vederea donării altei perechi; pentru a crea, prin diverse mijloace de ingineria genetică (de ex., clonare), țesuturi sau chiar organisme ca „rezervă” de țesuturi și organe pentru transplant; în vederea obținerii unei sarcini atunci când condițiile (economice, de sănătate sau de muncă) o vor permite³². Toate acestea sunt raționamente de tip eficientist, care să justifice moartea sau mutilarea unei ființe umane - disocierea dimensiunii unitiv-afective a actului conjugal de cea procreativă și fizică, aspect pe care insistă mult teologia catolică, bazată pe teoria legii naturale.

E clar că tehnica reprezintă o reducere a actului conjugal³³ - pot apărea unele erori, precum confuzia campionilor de spermă³⁴ - se conturează un alt tip de mentalitate, unul care se poate numi anti-life, care ar vrea, într-un fel să completeze exagerările legate de orientarea abortistă și anticoncepțională, dar sfârșește într-o altă extremă: aceea a reducerii fiului la stadiul de „obiect al dorinței” ce trebuie cu orice preț; de ajuns că se plătește prețul potrivit(!).

Fecundația artificială *in vitro* heterologă. Presupune folosirea unui ovocit sau a unui spermatozoid provenind de la o terță persoană. Tot de FIVET heterologă țin și alte tehnici, precum recursul la o „mamă substitutivă”, atunci când mama are capacitatea de a fi fertilizată, dar nu și pe aceea de a fi gestantă (surrogate mother, femme porteuse, madre in affitto); sau transferul în uter a unui embrion obținut din gameții proveniți de la alt cuplu (donare de embrioni).

Ne vom referi la câteva probleme de natură etică legate de statutul căsniciei, de identitatea biologică, psihologică și juridică a nenăscutului, de mirajul eugeneticii și de consecințele „mamei de împrumut” - statutul cuplului este amenințat de două ori: întâi, prin interferența unei a treia persoane, cu urmările pe care le-am implicat când am vorbit de IAE; apoi, prin faptul că fecundația se consumă în afara uterului matern - identitatea nenăscutului. Consecințele sunt grave și adesea destul de stranie. Întâi de toate, identitatea biologică a copilului nu coincide cu cea socială.

Copilul are dreptul să știe cine sunt adevărații părinți. În cazul în care copilul va revendica acest drept, cum rămâne cu anonimatul donatorului? Alegerea donatorului va ține cont de asemănări cu tatăl adoptiv?³⁵

Situații stranii se realizează când se face recurs nu la banca de spermă, ci la una de embrioni; aceștia sunt implantați după moartea tatălui (fecundație omoloagă) sau a donatorului (cea heteroloagă). Este cazul al așa zișilor „copii de dincolo”, când tatăl moare cu puțin înainte ca embrionul să fie implantat sau când văduva vrea un copil de la soțul decedat³⁶ sau când sperma a fost prelevată în timpul unei boli care se prevede letală. În cazul în care numărul de copii obținuți dintr-un singur campion este mare, vom avea de-a face cu un număr considerabil de consanguini, fără ca ei să fie conștienți de aceasta: riscurile sunt două - de a se căsători între ei și de a se putea moșteni boli cu transmisie genetică. În cazul în care copilul a fost comisionat de un cuplu homosexual, e greu de imaginat statutul copilului - tentația eugenismului. Aceasta apare în faza selecționării materialului seminal. Când se prescriu norme cu caracter sanitar și profilactic pentru „băncile de spermă”, nu se poate vorbi de eugenism; dar, adesea, lucrurile nu se opresc aici: alegerea donatorului insistă pe calitățile fizice sau intelectuale. S-a vorbit mult de „banca de spermă” rezervată donatorilor super-dotați intelectual (premiul Nobel, în California): nu se poate ști exact cât corespunde adevărului, dar e clar că adesea rezultatele sunt inferioare așteptărilor - mamele surogat (surrogate mothers).

Literatura de specialitate cunoaște numeroase situații de mame de împrumut. Au fost mame care au acceptat gestația unui copil comisionat de un cuplu steril, de obicei al surorii sau al unei rude. Au fost însă cazuri în care, mama de împrumut, după ce a dus la bun sfârșit o sarcină comisionată a refuzat să consemneze copilul, de care s-a afecționat pe parcursul sarcinii. Aici, situația copilului e destul de complicată: în timp ce moștenește patrimoniul genetic de la două persoane, care sunt părinții biologici, primește sângele și hrana și comunicarea în timpul vieții intra-uterine de la o a treia persoană, mama surogat. Abuzurile se pot identifica nu doar în ce privește căsnicia, ci și copilul însuși, care e tratat ca pe un exemplar animal, iar nu ca o persoană umană, care are dreptul să-și cunoască proprii părinți. Instrucțiunea Donum Vitae consideră metoda surrogate mother drept inacceptabilă din punct de vedere etic³⁷.

În afară de dificultățile semnalate pasager, mai amintim câteva: problema experimentării pe embrionii obținuți prin fecundarea *in vitro* (clonarea, fecundația și gestația inter-specifică). După care, vom încerca să surprindem câteva aspecte ale poziției protestante asupra acestor probleme, ca și modul în care unele legislații europene reflectă astfel de chestiuni.

Fecundația *in vitro* și experimentarea pe feți și embrioni. Se referă la acele procedee care, plecând de la fecundația artificială, urmăresc achiziționarea de cunoștințe asupra ADN-ului uman, asupra diverselor aspecte de compatibilitate imunologică, asupra acțiunii medicamentelor, ca și ulterioare combinații cu ajutorul clonării celulelor sau privind fecundația interspecifică - experimentarea pe feți și embrioni. Legislația unor state³⁸ aprobă utilizarea embrionilor și chiar a fetițelor obținute prin avort spontan sau provocat în scopuri experimentale; de ajuns ca embrionul să fi ajuns o anumită fază de evoluție³⁹. Motivațiile ce se aduc în sprijinul acestor experimente sunt două: în primul rând, embrionilor umani li se neagă tocmai caracterul uman; în al doilea rând, se invocă rațiuni de tip științific „terapeutic” (necesitatea avansării cercetării și a curei diverselor boli, în special cele genetice). Clonarea este și ea un tip de experimentare, de care ne vom ocupa mai departe.

Finalitățile eugeniste, ca și crearea de tipuri anormale de raport părinți – copii, chiar dacă rămân doar în stadiul experimental, nu modifică nicidecum aprecierea morală asupra acestor practici. Fecundația și gestația interspecifică. Fecundația interspecifică sau hibridarea înseamnă posibilitatea fecundației între gameți umani și gameți animali. Gestația interspecifică înseamnă implantarea de embrioni ai unui animal în uterul unui animal din altă specie. Aceste experimente, făcute pe animale, sunt deja ipotizabile și pentru om (de exemplu, fecundarea femelei de cimpanzeu cu spermă umană), cu scopul fie de a obține ființe „sub-umane” (care să scape legislației restrictive care privește persoanele umane), fie pentru a avea „rezerve” de organe pentru transplant. Chiar și numai ipotizarea unor astfel de experimente sugerează retrogradarea la care poate ajunge o medicină reduționistă sau ideologică, pentru care persoane umană nu mai are o valoare ontologică. Cu toate acestea, sunt mai multe state care nu posedă o reglementare juridică în stare să stabilească niște limite care să protejeze demnitatea persoanei umane. Iar acolo unde există⁴⁰, aceste reglementări sunt incomplete.

Poziția protestantă privind tehnicile de procreație asistată

medical pare să fie ceva mai „liberală”. Documentul *Procreația asistată medicală*⁴¹, ratificat de Sinodul bisericilor valdeze și metodiste, în 1999, recomandă perfecționarea tehnicilor de procreare asistată, în vederea reducerii numărului de eșecuri, ca și riscului nașterilor multiple⁴². Clonarea e considerată periculoasă biologic și inacceptabilă etic⁴³. La fel sunt apreciate și metodele cu scopuri eugenetice⁴⁴. Se recomandă „evitarea comercializării și instrumentalizării trupului femeii și a trupului uman, în general, și pierderea centralității subiecților procreației”⁴⁵. Citând un document al Comisiei ecumenice europene pentru Biserică și Societate (EECCS), de pe lângă Consiliul Europei (decembrie 1996) bisericile protestante recomandă statelor să recunoască „dreptul fundamental al oricărei femei și al oricărui bărbat privind libera alegere în materie de sexualitate și de procreație (...), ca și dreptul de a alege o formă de familie”⁴⁶.

Rezumând, considerăm că tehnicile de procreație asistată comportă aspecte pozitive în măsura în care scopurile sunt exclusiv terapeutice. Aceste scopuri nu justifică totuși nerespectarea demnității fiecăruia dintre membrii cuplului, a embrionului, ca și a condițiilor în care se desfășoară diversele etape ale metodicii. Fecundația *in vitro* e inacceptabilă prin însuși faptul că se consumă în afara trupului uman. Se exclude cu desăvârșire orice tip de comercializare, ca și clonarea și experimentele ce atentează la demnitatea umană a embrionilor. Aceștia din urmă trebuiesc considerați persoane umane în orice stadiu al evoluției lor. Scopurile eugenetice de orice fel sunt de condamnat.

Probleme serioase din punct de vedere etic ridică suprimarea embrionilor supranumerari: aceasta este o crimă, ca și avortul. Responsabilitatea privește nu doar cuplul, ci întreaga umanitate. Faptul că din câteva sute de mii de gameți recoltați (iar unii, și conservați) rezultă trei sau mai mulți embrioni implantați, iar dintre aceștia, prin eliminare, rămâne unul singur, ne face să ne gândim dacă societatea de mâine n-ar putea fi numită o „societate de supraviețuitori”(!).

¹ Centro di Bioetica e diritti umani. Università degli studi di Lecce, *I diritti del nascituro e la procreazione artificiale*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1995, p. 9;

² A. Bompiani, *Medicina e riproduzione: la scienza dell'uomo?*, S. Et Al. Curtoni, *Cellule, embrioni, uomini*. La riproduzione tra natura e cultura, la genetica tra scienza e morale, Pisa 1986, p. 25;

³ L. Leuzzi, *Riflessione etico-morale sulla fecondazione <<in vitro>>*, Ed. Ospedale Miulli, Roma 1986, p. 140;

⁴ L. Padovese, *La vita umana. Lineamenti di etica cristiana*, Ed. San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano) 1996, p. 205;

⁵ Giovanni Russo, *La bioetica e le tecnologie della vita umana nascente*, Ed Elle DI CI, Leumann (Torino) 1994, p. 38;

⁶ L. Padovese, *La vita umana...*, op cit., p. 202

⁷ Cauze masculine: alterări hormonale (pe bază genetică sau funcțională), infecții testiculare, criptorhidism (anomalie frecventă, care constă în faptul că testiculele n-au coborât din cavitatea abdominală în scrot), malformații ale căilor genitale, boli cu transmisie sexuală – BTS (sifilism, gonoree etc.). Cauze feminine: factori endocrini și ovarieni (cu lipsa sau neregularitatea ovulației), uterini (malformații, fibroame, endometrie etc.) sau tubarieni (malformații sau infecții ce duc la obstrucția trompelor uterine, care face imposibil tranzitul ovular). Cauze ale cuplului: factori imunologici, care duc la o adevărată incompatibilitate între ovul și spermatozoid. (Cf. Giovanni Russo, *Bioetica della sessualità della vita nascente e pediatrica*, Ed. Elledici, Leumann (Torino) 1999, pp. 386 – 387);

⁸ Xavier Thevenot, *La Bioetica*, Ed. Queriniana, Brescia 1990, p.89;

⁹ Cf. Giovanni Berlinguer, *Bioetica quotidiana*, Ed. Giuni Riuniti, Firenze 2000, pp. 19 – 20; în termeni asemănători se exprimă și documentul *I diritti del nascituro e la procreazione artificiale*, publicat de Centro di bioetica e diritti umani de pe lângă Università degli studi di Lecce, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1995, p. 10;

¹⁰ Cf. H. T. Engelgardt jr., *Manuale di bioetica*, Il Saggiatore Milano 1991. Un interesant studiu privind orientarea relativistă și utilitaristă a culturii noastre naționaliste și neo-iluministe îl face Gino Concetti, în *La fecondazione medicalmente assistita*, Ed. Vivere În Roma 1999, pp. 23 – 25 („Utilitarismul e un <<monstru>>, care orbește, împiedică să evaluăm și alte valori referitoare la alte realități”), p. 25);

¹¹ X. Thevenot, *La Bioetica...* op. Cit., p. 11;

¹² Ibidem, pp. 11 – 12;

¹³ Și Federația Evanghelică din Italia are un organism numit „Grupul de lucru pe probleme de etică puse de către știință”, care exprimă în „Documente ale Mesei Valdeze” poziția protestantă față de chestiunile de actualitate din bio-medicină. În ceea ce ne interesează, pot aminti câteva titluri recente: „Bioetica, aborto, eutanasia” (1998) și „La procreazione medicalmente assistita” (1999);

¹⁴ Cf. E. Sgreccia, *Manuale din Bioetica...*, I, op. Cit., pp. 425 – 426;

¹⁵ De exemplu, revista italiană de divulgare științifică *Newton*, nr. Pe iunie 2001, p. 34, aduce la cunoștința opiniei publice reușita unui nou experiment, prin care, într-o celulă seminală feminină cu dificultăți de maturizare din cauza unei deficiențe a ADN – ului mitocondrial (ce duce, astfel, la sterilitate feminină), se injectează citoplasmă dintr-o altă celulă sănătoasă, făcând-o să fie fertilă, iar ulterior fecundată de spermatozoidul provenit de la soț; problemele juridice vin de la încălcarea acordului de a nu se face experimente pe linia germinală, iar cele etice, de la riscul ca celula sănătoasă să nu fie tocmai „sănătoasă”: ADN-ul mitocondrial poate conține deficiențe ce se pot transmite de la „mamă” la toți fiii;

¹⁶ De ex., în vaginism, malformații și patologii inflamatorii ale vaginului, colului cervical al uterului;

¹⁷ De ex., în impotencia coeundi de origine psihogenă și organică, ejaculare retrogradă, hipospadie, oligoastenospermie etc.;

¹⁸ De ex., când femeia produce anticorpi împotriva materialului seminal bărbătesc; asupra diverselor tipuri de sterilitate, a se vedea, de ex.: M. Diamond - C.

Christianson – J. F. Daniell, *Pregnancy following use of the cervical cup home artificial insemination utilizing homologous semen*, <<Fertility and Sterility>> 1983, 4, pp. 480 ss.; V. Traina – C. Mancini – G. Minello, *L'inseminazione artificiale. Timing e tecnica*, în *Atti del XIII Congresso Nazionale della Società Italiana per lo studio della Fertilità e la Sterilità* (SIFES), Salosmaggiore Terme 1986; M. Garcea, *La procreazione assistita*, în S. Macuso – E. Sgreccia (coord.), *Trattamento della sterilità coniugale*, Milano 1988, pp. 145 – 159;

¹⁹ R. Cardente, *La fecondazione artificiale*, <<Istitia>>, 1950, 3, p. 21; A. Simili, *La fecondazione artificiale umana*, Torino 1961, p. 47;

²⁰ L. Leuzzi, *Il dibattito sull'inseminazione artificiale nella riflessione medico-morale in Italia nell'ultimo decennio*, în *Medicina e Morale*, 1982, 4, pp. 350 – 353;

²¹ E. Sgreccia, *Manuale di Bioetica...*, I, op. Cit., pp. 435 – 436;

²² Ibidem, p. 439;

²³ A. Ossicini și E. Mancini, în *La bioetica*, Editura Riuniti Roma 1999, p. 84, vorbesc de „preocuparea maternă primară” exacerbată, văzând fiul ca pe „un fiu făcut de una singură”;

²⁴ A. Isidori, *L'inseminazione artificiale omologa ed eterologa nella sterilità maschile: aspetti medici e psicologici*, în *Medicina e Morale*, 1993, 1, pp. 75 – 96; a se vedea pe larg: P. Marrama – C. Cardini – w. Pasini – I. Baldaro Verde, *L'inseminazione della discordia*, Milano 1987;

²⁵ G. Concetti, *La fecondazione medicalmente assistita*, Ed. Vivere In, Roma 1999, pp. 17 – 18;

²⁶ J. Seifert, *Substitution of the conjugal act or assistance to it? – IVF, GIFT and some other medical interventions*. Philosophical reflections on the Vatican Declaration <<Donum Vitae>>, în *Anthropotes* 1988, 2, pp. 273- 286;

²⁷ M. L. Di Pietro – A. G. Spagnolo – E. Sgreccia, *Meta-analisi dei dati scientifici sulla GIFT. Un contributo alla riflessione etica*, în *Medicina e Morale*, nr 1%1990, pp. 13 – 40;

²⁸ În Anglia, a fost creată o comisie guvernativă (Comisia Warnok) (a fost publicat Raportul Warnok, prin grija Parlamentului englez – Her Majesty's Stationery Office, July, Londra 1984); pe lângă Consiliul Europei, a fost instituit un Comitet, pentru probleme de bioetică; Biserica Catolică a publicat Instrucțiunea „Donum Vitae”; în SUA, președenția a instituit o Comisie Etică și Științifică – toate cu scopul de a analiza problemele pe care le ridică fecundăția artificială *in vitro*;

²⁹ E. Sgreccia, în *Manuale di Bioetica...*, I, op. Cit., p. 445, observă că această expresie era folosită și de medicii naștiți, în câmpurile de concentrare, și avea aceeași semnificație;

³⁰ A. Dyson – J. Harris, *Experiment son embryos*, Londra 1990; A. G. Spagnolo – E. Sgreccia, *Il feto umano come donatore di tessuti e di organi*, în *Medicina e Morale*, nr. 6/1988, pp. 843 – 875; A. Serra, *La sperimentazione sull'embrione umano: una nuova esigenza della scienza e della medicina?*, în *Medicina e Morale*, nr. 1/1993, pp. 97 – 116;

³¹ John Breck, *Darul sacru al vieții*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca 2001, p. 235; aceeași este sugestia și a unora din teologii catolici: L. Padovese, *La vita umana...* op. Cit., p. 212; Luca M. Bucci, *Medicina ed Etica*, Ed. Camilliane, Torino 2001, p. 67;

³² Se cunoaște cazul unei cercetătoare londoneze, care a solicitat congelarea embrionului, de care nu avea timp, pentru că se afla în plină ascensiune profesională;

³³ E. Sgreccia, *Manuale di bioetica...*, I, op. cit., pp. 456 – 457;

³⁴ Se cunoaște cazul unei femei americane, care a cerut să fie însămânțată cu sperma depusă

în bancă a soțului muribund; a născut o fetiță mulatră; femeia a chemat în judecată banca și medicul care a însămânțat-o (cazul se găsește descris în cotidianul italian <<La Repubblica>>, din 10. 03.1990);

³⁵ H. Wattiaux, *Insémination artificielle, fécondation in vitro et transplatation embryonnaire – Repères éthiques*, în *Esprit et Vie*, 24/1983, pp. 354 – 364;

³⁶ Aceștia sunt copii care se nasc deja „orfani” – de unul din părinți sau de amândoi sau uneori chiar de mai mulți (G. Berlinguer, *Bioetica quotidiana*, Ed. Giunti, Firenze 2000, pp. 20 – 21; Adriana Bazzi – Paolo Vezzoni, *Bio – tecnologia della vita quotidiana*, Ed. Laterza, Roma – Bari 2000, p. 129);

³⁷ Congregazione per la Dottrina della Fede, Instruzione..., op. cit., nr. 3, p. 2;

³⁸ De ex., Germania, Embryonenenschutzgesetz – EschG, 13. 12. 1990 (trad. It., în *Medicina e Morale*, 3/1991, pp. 509 – 512); Statul Victoria, Australia, Legea 10163/1984 privind sterilitatea (trad. It., îngrijit de F. Luzi, *Le nuove tecnologie di riproduzione umana: legislazione e dibattito in alcuni Paesi*, Roma 1986, pp. 33 – 37; Id., *Legge di emendamento sulle procedure mediche per la sterilità*, 1987 (trad. It., îngrijit de F. Luzi, *Riproduzione umana assistita, embriologia e terapia medica in Australia e negli Stati Uniti*, Roma 1991, pp. 5 – 13);

³⁹ De ex., în Statul Victoria, Australia, experimentele sunt permise până în faza singamie, adică până în a 21 – 22^a oră după fecundație;

⁴⁰ În Germania, legea din 1990 interzice fertilizarea ovocitului care nu e destinat implnatării; consideră ilegală fertilizarea mai multor ovociți decât cei care vor fi implantați; sunt interzise congelarea, conservarea și donarea de embrioni; e interzisă experimentarea pe embrioni, crearea de hibridi de animale și ființe umane;

În Danemarca, o lege din 1992 permite congelarea embrionilor doar pentru un an, iar în caz de divorț sau decesul unuia din membrii cuplului, embrionii trebuie distruși; experimentarea e permisă până în a paisprezecea zi și numai în scopul îmbunătățirii tehnicilor de fertilizare;

În Suedia, sunt permise experimentele până în a 14^a zi, dar nu pe linia germinală;

În Norvegia sunt interzise toate tipurile de experimente asupra embrionilor;

Legea franceză permite doar în mod excepțional experimentarea și doar în scopuri terapeutice și cu consensul cuplului; sunt permise conceperea in vitro transfer și înseminarea, cu condiția ca cuplul să aibă doi ani de conviețuirea, să fie în vârstă fertilă și să existe consensul ambilor membri ai cuplului; crioconservarea e îngăduită până la cinci ani, iar embrionii pot fi dați în adopție; nu este permisă experimentarea;

În Marea Britanie, în 1982, Comitetul Warnock a pus drept limită pentru experimentare ziua a 14^a; Marea Britanie e singurul stat care are un organism independent cu competența în această materie (se numește: *Human fertilisation and embryo authority*); e autorizată procreația cu gametei de la donator, conservarea poate ajunge până la 10 ani; se permite donarea de embrioni pentru gestație din partea unei femei care să nu fie mama genetică;

Italia, Finlanda, Grecia și Portugalia nu au nici o legislație să reglementeze aceste probleme bioetice;

⁴¹ *Procreazione medicalmente assistata*, elaborat de Gruppo di lavoro sui problemi etici posti dalla scienza, Ed. Claudiana, Torino 1999;

⁴² Ibidem, p. 25;

⁴³ Ibidem, p. 27;

⁴⁴ Ibidem, p. 28;

⁴⁵ Ibidem, p. 29;

⁴⁶ Ibidem, pp. 30 – 31;

Pr. Gheorghe Calciu: *Acest Acatist mi-a fost trimis de călugărițele de la mănăstirea de convertite la Ortodoxie, Sfântul Paisie Velicicovschi din Arizona. L-am tradus cu ajutorul Maicii Domnului, Împărăteasa a Toate, după versiunea engleză, pentru ca cei bolnavi să aibă o mângâiere în suferința lor. Binefacerile Preasfintei Fecioare și Împărătese – Pantanassa - să se reverse peste noi toți căci ea este rugătoarea noastră înaintea Fiului Său și Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos. Amin!*

Acatistul Maicii Domnului

Vindecătoarea de Cancer

Scurtă istorie a icoanei “Împărăteasă a toate”

Sunt în lume multe icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului: “*Bucuria Tuturor celor Necăjiți*”, “*Aflătoarea Lucrurilor Pierdute*”, “*Rugul Aprins*”, etc. Aceste numiri ne arată cum revarsă Maica Domnului harul ei inefabil și mila ei prin aceste icoane, fiecare în felul ei diferit. Tradiția Bisericii păstrează cu grijă toate aceste minunate apărări și milostiviri ale Sfintei Fecioare pentru creștinii ortodocși de-a lungul timpului.

Această icoană făcătoare de minuni al cărei Acatist îl publicăm a fost slăvită prin mila lui Dumnezeu în veacul nostru cel atât de slab în credință și atât de plin de păcate și de griji, prin minunate vindecări de boli trupești și sufletești. Numele grecesc al icoanei este **Pantanassa**, pe românește, **Împărăteasă a Toate**.

Icoana se află încă din secolul al XVII-lea, la Sfântul Munte, în biserica mare a Mănăstirii Vatoped. De cum a fost așezată acolo, îndată a săvârșit o minune: un tânăr a venit la mănăstire să se închine icoanei Maicii Domnului. Când s-a apropiat de ea, fața Maicii Domnului a început să strălucească și o putere nevăzută l-a trântit la pământ. Când și-a revenit în sine, tânărul a

mărturisit părinților mănăstirii că trăise departe de Hristos și că practicase magia. Din momentul intervenției miraculoase a Sfintei Fecioare, el și-a schimbat viața și a devenit un foarte devotat creștin.

Icoana Maicii Domnului, Împărăteasă a Toate, a fost slăvită de Dumnezeu și prin multe și minunate vindecări de cancer, boală atât de răspândită. De aceea, **Comunitatea Milei** (sub protecția Sfântului Ioan de Kronstadt, care se ocupa de copiii cu cancer și a fost distinsă de către Institutul de Cercetare științifică din Moscova), cu binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh Alexei al Doilea, a solicitat să se facă o copie a icoanei de la Vatoped. Răspunzând la această cerere, starețul mănăstirii, Efraim, a dat binecuvântarea să se înceapă lucrarea de copiere a icoanei făcătoare de minuni a Împărătesei a Toate, pentru poporul rus.

Înainte de a începe pictura icoanei, s-a făcut Sfânta Liturghie și apoi sfințirea aghiasmei mici. Apa sfințită a fost folosită la amestecarea culorilor cu care a fost pictată icoana de către zugravul de icoane Vladimir care a păzit cu grijă toate regulile vechi ale iconografiei. Când icoana a fost gătată, a fost așezată în altarul bisericii mari a mănăstirii Vatoped, unde a rămas 40 de zile. După acest răstimp, a plecat spre Rusia, unde a ajuns pe data de 11 august 1995. Mai mult de o sută de episcopi și preoți au primit icoana și au săvârșit Sfânta Liturghie și un serviciu special pentru icoană în catedrala Adormirea Maicii Domnului din Kremlin.

La început, icoana a rămas o vreme în casa unui preot cucernic de unde a fost dusă în spitalele de cancer din Moscova, unde s-au săvârșit slujbe pentru bolnavi. După aceste slujbe, s-au constatat îmbunătățiri simțitoare în starea bolnavilor.

La scurtă vreme, icoana a fost dusă la Biserica Tuturor Sfinților din fosta mănăstire Novo-Alekseyevsky. Atunci a fost scris Acatistul icoanei (1996), care îmbina calitățile distinctive ale originalului grec cu tradițiile iconografice ale Bisericii Ruse. De atunci, în Biserica Tuturor Sfinților se săvârșește în fiecare Duminică slujba specială și se citește Acatistul Împărătesei a Toate, după care se împarte

ungerea bolnavilor. Biserica Tuturor Sfinților ține o cronică corectă a tuturor vindecărilor minunate săvârșite de icoana Maicii Domnului.

Spicuim numai câteva din ele:

1. – Acum cinci ani, s-a descoperit că Alexandru, care acum a împlinit 20 de ani, avea o angiofibroză la baza craniului. El a venit în mod regulat la slujbele de vindecare făcute înaintea icoanei Împărătesei a Toate și tumoarea a început să descrească. Acum, Alexandru nu mai are nimic.

2. – O femeie în vârstă a fost diagnosticată cu cancer de gradul trei. I s-a făcut operație și i s-a tăiat o parte din intestin. Ea a refuzat să facă chimioterapie și radiații. Fiica sa a început să citească Acatisul Împărătesei a Toate timp de 40 de zile, rugându-se pentru vindecarea mamei sale și ungând-o cu untdelemn sfințit pentru bolnavi. Acum este total vindecată.

3. – O copilă de un an jumătate – Leah - a fost diagnosticată cu cancer la ficat. Mama sa a ascultat de sfatul unui creștin pios din biserica la care mergea și a început să se roage cu înfocare la icoana Împărătesei a Toate. În mod regulat o aducea pe fiica ei la împărtășit și o ungea cu untdelemn sfințit.

După o lună, mama, cu fața strălucind de bucurie, a spus prietenilor săi: „*Ieri am fost la spital și analizele au ieșit foarte bune. Doctorii sunt înmărmuriți*”. Fericiții părinți, nu numai că și-au primit copilul vindecat, dar au descoperit și mărgăritarul cel de mare preț al credinței: După ce au făcut o slujbă de mulțumire, s-au căsătorit religios în biserică și au devenit creștini, nu numai cu numele, ci și cu trăirea.

Bucură-te împărăteasă a toate care, cu adevărat, tămăduiești neputințele noastre prin harul tău!

Acatistul

Condacul 1

Noi, credincioșii robii tăi, stând cu mustrare de inimă înaintea icoanei tale celei noi arătate, te cântăm cu laude. O, Împărăteasă a Toate! Trimite de sus vindecarea ta peste robii tăi care acum aleargă la tine, ca să putem să-ți cântăm cu bucurie: Bucură-te, o, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre prin darul tău!

Icosul 1

Arhanghelul a venit din cer ca să-i spună Împărătesei a Toate bucură-te. Și văzându-Te pe Tine, Doamne, luând trup omenesc, cu dumnezeiasca vestire a strigat către ea lucruri ca acestea:

Bucură-te, începătoarea mântuirii noastre;
Bucură-te, împlinirea iertărilor noastre de către Creator;
Bucură-te, că prin tine Dumnezeu a devenit trup;
Bucură-te, că în tine Cel nevăzut Se arată;
Bucură-te, ceea ce ai primit mila păcii;
Bucură-te, că în tine s-a țesut haina de carne a Cuvântului;
Bucură-te, Slava ridicată dincolo de înțelegerea minții;
Bucură-te, mană cerească prin care inimile sunt chemate la viață;
Bucură-te, stea strălucită de har;
Bucură-te, izvor care izvorăști apa cea vie;
Bucură-te, Mama a lui Dumnezeu, binecuvântată între femei;
Bucură-te, Fecioară neîntinată care ai născut pe Mântuitorul lumii;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre prin harul tău!

Condacul 2

Cuvântul cel Nenăscut încape într-un Prunc, prin tine, Fecioară, aducând tămăduire tuturor celor care te cinstesc. Nașterea din tine, cea nefurată de nuntă, cântând: Aliluia!

Icosul 2

Căutând să cunoască ceea ce este necunoscut, a strigat Fecioara către îngerul cel vestitor: Arată-mi cum eu, Fecioară fără pată, pot fi mamă celui Preaînalt? Iar Gavriil cu frică i-a răspuns strigând unele ca acestea:

Bucură-te, cea aleasă de Sfatul cel Preaînalt;
Bucură-te, cea repede auzitoare a celor ce se roagă ție;
Bucură-te, comoara de pace a lui Hristos;
Bucură-te, nădejdea și puterea poporului tău;
Bucură-te, minunata nimicitoare a blestemului cancerului;
Bucură-te, vindecătoarea neputințelor;
Bucură-te, apărătoarea lumii;
Bucură-te, izbăvitoare de griji;
Bucură-te, alinătoarea plânsului și a lacrimilor;
Bucură-te, care deschizi porțile mântuirii tuturor;
Bucură-te, sceptru și putere a celor ce locuiesc în Sfântul Munte;
Bucură-te, toiașul călugărilor și al laicilor;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindecă neputințele noastre prin harul tău!

Condacul 3

Puterea celui Preaînalt te-a umbrit, Fecioară și cel Neatins S-a făcut trup, arătându-te pe tine poiana dulce a celor ce voiesc să culeagă mântuirea atunci când cântă: Aliluia!

Icosul 3

Icoana ta, „*Împărăteasă a Toate*” a fost slăvită, o, Maica lui Dumnezeu, atunci când vindecările au prins a curge din chipul tău. Tu dai vindecare celor care cântă înaintea ei cu credință, înmulțind cântările astfel:

Bucură-te, Maica a luminii nestinse;
Bucură-te, biruință a celor care rabdă până la sfârșit;
Bucură-te, doctor adevărat al celor ce bolesc și sunt în necaz;
Bucură-te, zid apărător al

Bucură-te, deschizătoare a ușilor raiului;
Bucură-te, apărătoare a celor ce trudesc și duc sarcini grele;
Bucură-te, mijlocitoare pentru mântuirea credincioșilor;
Bucură-te, ceea ce te rogi pentru neamul creștinesc;
Bucură-te, scară cerească prin care ne ridicăm de pe pământ la cer;
Bucură-te, apa vie care speli păcatele noastre de moarte;
Bucură-te, mieluşea care păzești inimile celor neprihăniți;
Bucură-te, val apărător care adăpostești copiii Bisericii;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele
noastre prin harul tău!

Condacul 4

Vrând să dea viață lumii, Stăpânul tuturor S-a sălăsluit în
pântecele tău, fără să știi de bărbat, arătându-te pe tine Maică a
credincioșilor, învățându-i să cânte lui Dumnezeu: Aliluia!

Icosul 4

Slăvite lucruri ne-au înconjurat de la tine, o, Cetate a lui
Dumnezeu, prin vindecările pe care le revarsă; și primind izvoare
răcoritoare de vindecare, îți strigăm cu mulțumire unele ca acestea,
o, Împărăteasă a Toate:

Bucură-te, iarbă vindcătoare care ușurezi suferința;
Bucură-te, răcoreală care potolești fierbințeala bolii;
Bucură-te, flacăra care arzi blestemul cancerului;
Bucură-te, cea care ridici din patul durerii pe cei pe care
doctorii nu-i mai pot ridica;
Bucură-te, cea care îți arăți fața ta cea preacurată celor aleși ai tăi;
Bucură-te, cea care ne scoți din cătușele păcatelor;
Bucură-te, căci prin tine ne-a fost dată scoaterea din moarte;
Bucură-te, că prin tine mulțime de credincioși au fost mântuiți;
Bucură-te, înălțime curată neatinsă de gândul omenesc;
Bucură-te, adâncime trăită de lume;
Bucură-te, cea care ai fost profețită de Patriarhii Vechiului
Testament;

Bucură-te, călăuzitoarea ierarhilor care se roagă ție;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele
noastre prin harul tău!

Condacul 5

Te-ai arătat a fi, o, Fecioară, templul cel preacurat al
Mântuitorului. De aceea cădem înaintea ta, Preacurată, și cerem
să ne faci și pe noi fii ai lui Dumnezeu ca să strigăm către tine:
Aliluia!

Icosul 5

Cetele îngerilor văzând în mâinile tale pe Cel ce a făcut cu
mâna pe om și cunoscându-te a fi Doamnă și Stăpână, deși singură
te-ai numit „*Roaba Domnului*”, Preacurat-o, cu grabă slujesc ție,
Una Binecuvântată, cu cântări ca acestea:

Bucură-te, cea pe care Dumnezeu te-a pus mai presus decât
oștile cerești;

Bucură-te, cea care umpli lumea cu vindecări minunate;

Bucură-te, cea care auzi slava și laudele cerurilor;

Bucură-te, cea care primești mulțumirile pământului;

Bucură-te, cea care arzi sămânța putrejunii din inimile noastre;

Bucură-te, zeloasă biruitoare a vicleniilor diavolului;

Bucură-te, ceea ce umpli valea acestei vieți cu lacrimi de bucurie;

Bucură-te, ceea ce prefaci griji în dulceață cerească;

Bucură-te, miros de bună mireasmă primit de Dumnezeu;

Bucură-te, nemăsurată bucurie a păcătoșilor care se pocăiesc;

Bucură-te, armură a adevărului împotriva ispitelor;

Bucură-te, scut de apărare împotriva dușmăniei și a distrugerii;

Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele
noastre cu darul tău!

Condacul 6

Propoveduitorii Cuvântului lui Dumnezeu, Apostoli ai
Mântuitorului, minunat au fost aduși de față, Fecioară, când

ai fost ridicată de la pământ la cer, ca să-i poată cânta cu o inimă și cu o gură lui Dumnezeu: Aliluia!

Icosul 6

Har minunat s-a arătat din icoana ta, Împărăteasă a Toate, când tânărul cel întunecat de învățături satanice a căzut țeapăn la pământ înaintea ei și slobozit din legăturile întunericii, cu frică și bucurie a strigat către tine acestea:

Bucură-te, îndreptătoare a vieții păcătoase;
Bucură-te, mângâierea celor chinuiți;

Bucură-te, alungătoarea hoardelor de demoni din Biserică;

Bucură-te, risipitoarea norilor întunecați ai păcatului;

Bucură-te, distrugătoarea capcanelor celor nevăzute;

Bucură-te, atotputernica biruitoare a vrăjilor satanicești;

Bucură-te, far care luminezi calea celor rătăciți;

Bucură-te, nor care aperi pe cei nevinovați de rele;

Bucură-te, munte care ne hrănești pe noi cu mană cerească;

Bucură-te, vale a acestei vieți care ne saturi cu umilința lui Hristos;

Bucură-te, piatra scumpă a împărăției cerurilor;

Bucură-te, rază a luminii celei veșnice;

Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre cu harul tău!

Condacul 7

Voind să Te dai pe Tine Însuți hrană celor credincioși, Te-ai întrupat din Sfânta Fecioara, ca primind Preacuratul Tău Trup și Sfântul Tău Sânge, să Te cunoaștem pe Tine, Dumnezeul cel Adevărat. De aceea, minunându-ne de această neatinsă înțelepciune, strigăm către tine: Aliluia!

Icosul 7

Făcătorul a Toate ne-a mai descoperit o taină când, împreună cu Apostolii Săi, a mâncat Cina cea de Taină. Iar noi, care ne rugăm Împărătesei a Toate, să ne facă

părtași sfintelor daruri, îi

aducem cântări ca acestea:

Bucură-te, dătătoare a pâinii cerești;
Bucură-te, purtătoare a vieții celei veșnice;
Bucură-te, potir din care ne împărtășim cu Hristos;
Bucură-te, ceea ce unești suflet și trup cu Hristos;
Bucură-te, linguriță de aur plină cu tainele cerești;
Bucură-te, chivot neprețuit în care se află Sfintele Daruri;
Bucură-te, cea care ne arăți Sfânta Împărtășanie;
Bucură-te, masa binecuvântată care ne dai hrana cea sfântă;
Bucură-te, cea care îi așezi de-a dreapta ta pe cei care se împărtășesc cu cinste;
Bucură-te, cea care scoți din iad pe apărătorii Sfintei Liturghii;
Bucură-te, călăuzitoare a celor morți spre fântâna nemuririi;
Bucură-te, tare adăpost de pace pentru copiii tăi;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre cu harul tău!

Condacul 8

Privind la minunata Naștere a lui Hristos și părăsind grijile cele lumești, să ne înălțăm inimile, căci pentru aceasta S-a întrupat cel Preaînalt ca să ne tragă la Sine pe cei ce-i cântăm: Aliluia!

Icosul 8

Fiind dintotdeauna în sânul Tatălui, Cuvântul cel Necuprins S-a făcut trup pe pământ. Dumnezeu cel Mare a slăvit-o pe Fecioară și a căutat spre smerenia Mamei Sale, care aude de la noi cuvinte ca acestea:

Bucură-te, chivot al necuprinsului Dumnezeu;
Bucură-te, cea care arăți lumii pe Creatorul cel mai presus de lume;
Bucură-te, cutremurătoare a puterii morții;
Bucură-te, vindecătoare a răniilor lui Adam;
Bucură-te, leac vindecător al rănilor sufletești;
Bucură-te, untdelemn sfânt care ungi rănilile trupești;
Bucură-te, ușurătoare a durerilor celor care nasc;

Bucură-te, cea care biruiești iadul;
Bucură-te, cea care tocești boldul morții;
Bucură-te, nădejdea învierii de obște;
Bucură-te, cea care aduci adevărata mântuire ortodocșilor;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre prin harul tău!

Condacul 9

Toata firea cea îngerească și cea omenească s-a uimit de slăvita și neînțeleasa Ta întrupare, Cuvântule al lui Dumnezeu. Luând aminte cu minunare la această taină a pietății, cu frică și cutremur, noi cei mulțumitori strigăm către Tine: Aliluia!

Icosul 9

Răniți fiind cu multe boli, am primit vindecări peste măsură de la icoana ta, o, Împărăteasă a Toate și, prin credință, îmbogățindu-ne cu har, cu glas mare strigăm către tine:

Bucură-te, statornică păstrătoare a sănătății pruncilor;
Bucură-te, aducătoare de sănătate celor bolnavi;
Bucură-te, vindecătoarea copiilor bonavi;
Bucură-te, mama tinerilor în suferință;
Bucură-te, cea care ridici pe cei ce zac pe patul bolii;
Bucură-te, întărirea celor stăpânit de frica morții;
Bucură-te, cea care ieși seama la plânsul bărbaților;
Bucură-te, cea care ascuți suspinul nostru;
Bucură-te, cea care îneci durerea pământească sub bucurie cerească;
Bucură-te, răbdare cerească în fața furtunilor devastatoare;
Bucură-te, cea care aduci bucurie celor ce plâng;
Bucură-te, ceea ce aduci împlânzirea relelor pe aripile rugăciunii;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre cu harul tău!

Condacul 10

Vrând să mântuiască firea omenească stricată prin păcat, Creatorul tuturor S-a pogorât peste tine ca roua peste lâna lui Ghedeon și te-a făcut rug aprins. Dumnezeu fiind, El S-a făcut om pentru care pururea Îi cântăm: Aliluia!

Icosul 10

Zid apărător ești fecioarelor, Preacurată, și celor care se luptă pentru curățire. Dumnezeu S-a sălășluit întru tine curățind întreaga fire cugetătoare eliberând-o de toată întinăciunea, pentru care îți cântăm unele ca acestea:

Bucură-te, cea care vorbești cu cei care caută tăcerea;
Bucură-te, coroană a celor care își păstrează neatinsă fecioria;
Bucură-te, început și sfârșit al desăvârșirii duhovnicești;
Bucură-te, tezaur al revelației divine;
Bucură-te, cunoscătoare a sfatului Sfintei Treimi;
Bucură-te, cauzatoarea mântuirii bărbaților virtuoși;
Bucură-te, înălțime neatinsă de mințile trufașe;
Bucură-te, adăpost deschis pentru inimile umile;
Bucură-te, Preacurată, mai imaculată decât cerurile;
Bucură-te, ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii și serafimii;
Bucură-te, cea plină de veselie căreia arhanghelul ți-a spus:
„Bucură-te!”;

Bucură-te, cea mângâiată care ai atins cu mâna pe Hristos cel înviat;

Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre cu harul tău!

Condacul 11

Străduindu-ne cu mintea să aducem o cântare Mântuitorului noi nevrednicii, Stăpână și Doamnă, rămânem robii tăi; căci cine poate fi vrednic să aducă imnuri lui Dumnezeu, al Căru nume este ca mirul curat; de aceea Îi cântăm: Aliluia!

Icosul 11

Ca o mare lumină – Răsăritul cel de Sus – Fiul tău și Dumnezeu a strălucit peste noi, cei ce locuim întru întuneric. Ci vino și la noi, Fecioară. Tu ești lumânare într-un sfeșnic, un copil purtător de lumină al Bisericii, care ne îndemni să-ți aducem cântări ca acestea:

Bucură-te, zori ale Soarelui cunoașterii;
Bucură-te, lăcaș al firii dumnezeiști;
Bucură-te, lumina din care se țese haina sfinților;
Bucură-te, torța care înlături întunericul demonilor;
Bucură-te, luminare a minților nepricepute;
Bucură-te, lumină pentru inimile păcătoase;
Bucură-te, mâna cea dreaptă care ne scoți pe noi din marea deșertăciunilor;

Bucură-te, Rază de lumină care călăuzești spre Împărăție sufletele celor mântuiți;

Bucură-te, fulger care faci să tresară pe cei nepocăiți;
Bucură-te, luminătoarea conștiințelor nepocăite;
Bucură-te, împlânzire a Judecății lui Dumnezeu;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre prin harul tău!

Condacul 12

Vrând să ne dea harul Său, Dătătorul Vechiului Testament ne-a dăruit Testamentul cel Nou. Și primind astfel harul – nu prin lucrarea legii, ci prin credința cea adevărată și aflând astfel mântuirea Îi cântăm lui: Aliluia!

Icosul 12

Înălțăm imnuri Nașterii sfinte așa cum Israel preamărea cu chimvale Tabernacolul legii vechi care era doar o umbră a ta, Maică și Fecioară, adevăratul Tabernacol pe care noi, acum, te slăvim cu bărbăție ca să auzi de la toți spunerii ca acestea:

Bucură-te, cântec cântat de înălțimi;

Bucură-te, psalm răsunând jos;
Bucură-te, vrednica roabă a Unuia Dumnezeu;
Bucură-te, cea plăcută Sfintei Treimi pentru smerenia ta;
Bucură-te, cea care porți în tine pe Cel Care a făcut veacurile;
Bucură-te, tron al Celui care ține universul în mâinile Sale;
Bucură-te, taina neînțeleasă a vârstelor și a timpurilor;
Bucură-te, nădejde tare a popoarelor și a neamurilor;
Bucură-te, adevărata bucurie a preoților cucernici;
Bucură-te, repede auzitoare a rugăciunilor din biserici și din chilii;
Bucură-te, vas al milei ales de Dumnezeu;
Bucură-te, Împărăteasă a Toate, care vindeci neputințele noastre
prin harul tău!

Condacul 13

O, Maică, Împărăteasă a Toate, care ai purtat pe Cuvântul
cel mai sfânt decât toți sfinții, primește această cântare a noastră,
vindecă-ne de bolile de moarte și scoate-ne din judecata ce va să
vie pe noi cei ce-ți cântăm: Aliluia! Aliluia! Aliluia!

*(Acest Condac se repetă de trei ori, după care se citește
Icosul 1 și Condacul 1. Apoi se cântă Troparul și se citesc
Rugăciunile care urmează):*

Tropar Glas 4

Stăpână și Doamnă, prin dătătoarea de bucurie preacinstită
icoana ta „Împărăteasă a Toate”, mântuiește pe cei care cu
fierbințeală cer mila ta; slobozește-i din toate durerile pe cei care
aleargă la tine, din toate necazurile scapă turma ta care cere de la
tine mijlocirea ta.

Rugăciunea întâi către Maica Domului

Atotbună Stăpână, Sfânta Maica a lui Dumnezeu,
Pantanassa, Împărăteasă a Toate. Nu sunt vrednic ca să intri sub
acoperământul meu. Ci ca ceea ce ești milostiva Maică a
Dumnezeului celui îndurat,

va tămădui sufletul meu și trupul meu slăbit se va întări. Căci tu ai tărie putincioasă și cuvântul tău este plin de putere, o, Împărăteasă a Toate. Adu-mi biruință, roagă-te pentru mine ca să măresc numele tău cel minunat, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Rugăciunea a doua

O, Preacurată Maică a lui Dumnezeu, Împărăteasă a Toate, auzi suspinurile noastre cele pline de durere înaintea icoanei tale celei făcătoare de minuni. Întoarce-ți privirea spre copiii tăi bolnavi de boli netămăduite, care cad înaintea sfintei tale icoane cu credință. Și precum pasărea își acoperă cuibul cu pui cu aripile, așa acoperă-ne și tu, Fecioară, cu omoforul tău cel vindecător. În acest loc în care nădejdea se subțiază, mila ta să fie nădejde neîndoielnică. Aici unde grijile amare ne copleșesc, dă-ne răbdare și odihnă; unde chinul și deznădejdea se cuibăresc în suflet, fă să răsără lumina necreată a lui Dumnezeu. Mângâie-i pe cei fricoși, întărește pe cei slabi, varsă blândețe și lumină peste inimile amărâte. Vindecă poporul tău cel bolnav, atotmilostivă stăpână. Binecuvintează mințile și inimile doctorilor ca să fie instrumentele Atotputernicului doctor - Iisus Hristos, Mântuitorul. Ne rugăm înaintea icoanei tale ca puterea ta să trăiască în noi, Stăpână și Doamnă. Întinde mâinile tale pline de vindecări, Bucuria celor întristați, mângâierea celor îndurerați, ca degrab primind ajutorul tău cel minunat să laudăm Treimea cea de viață Făcătoare și nedespărțită, Tată, Fiu și Duh Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

CEI MAI FIDELI CORRESPONDENȚI POEȚI AI ANULUI 2003

Poezii semnate de
Preot Florin Moldovan

ÎN CEASUL TAINEI

În ceasul tainei, când m-aplec,
Spre Sfântul Tău Cuvânt, Iisuse,
Minuni cu mine se petrec,
Răsar din nou zile apuse.

Te văd aievea pe Pământ,
Te simt acum, aici, cu mine,
Aud mai viu al Tău Cuvânt,
Cu-adevărat stau lângă Tine.

Prin Graiul Tău, un cânt divin
Revarsă-n mine bucuria
Și simt dulceți de Rai cum vin,
Răsare-n mine veșnicia.

Tot timpul, iată, s-a oprit,
Iar Soarele nu mai răsare,
Luna pe cer a amuțit,
Nu mai văd stele căzătoare.

Pământul doarme nefiresc,
Sunt singur, numai eu cu Tine,
Sunt gol de tot ce e lumesc,
Și Tu cobori, Iisuse,-n mine.

E ceasul tainei, ceas străvechi,
Și clipele de mult apuse,
Se leapădă de timpul vechi,
Tu bați în pieptul meu, Iisuse!

ÎNVIERI

În fiecare dimineată,
Parcă din moarte mă trezesc,
Uimit că, Doamne, mi-ai dat viață
Și fericit să Te iubesc!

Ești rugăciunea mea deplină,
Ești primul meu fior preasfânt,
Când revărsarea de lumină,
Mă-nvie zilnic pe Pământ.

Trăiesc o împlinire sfântă,
Căci simt că Tu ești țelul meu,
Chiar de-i cărarea tot mai strâmtă,
Eu știu c-alerg spre Dumnezeu.

Înviu, și-n fiecare clipă
Simt fericirea de-a Te ști
Aici, Iisus – Sfântă risipă
De învieri și bucurii!

Adam

Credeam că nu mă vede Domnul,
Că m-am atins în gând de ram,
Mă amăgeam că pot ascunde,
Greșeala mea ca și Adam.

Rănite flori de măr frumoase
S-au înnegrit de gândul rău,
În cuget mi s-a stins lumina
Mă prăbușeam în al meu hău.

Noaptea hidoasă și pustie
Cu ochi imenși privea în jos,
În jalea neputinței mele,
Scrâșneam de frigul nemilos.

Și izgonit din mine însumi,
Vedeam grozavul meu păcat
Am uneltit contra iubirii,
Și frumusețea am trădat.

SCARA

Pribeag ca Iacov m-am plecat
La rugă și spovadă,
Iar mintea scară s-a-nălțat,
Lumina să o vadă.

Minunea blând s-a împlinit,
Rămas în priveghere,
Un strop de Rai mi-ai dăruit
Și am primit vedere.

Izvor preasfânt și nelumesc
Venit-a de la Tine,
Și-am început să citoresc
Un schit luminii-n mine.

ROUA

În făptura mea odată,
Harul Tău lin s-a lăsat,
Precum roua preacurată
Crinii-n zori i-a sărutat.

Sufletu-mi, boboc de floare,
Doar ușor s-a-ngreunat,
N-am putut păstra tot darul
Însă nu m-am mai uscat.

De-atunci sper ca ființa-mi toată
Să se facă un potir,
Să mă-nmiresmeze harul,
Minunatului Tău Mir.

CASA LUI ZAHEU

Tu ai pășit și-n a mea casă,
Ca la Zaheu, îndatorat,
Cămara mea era-ncărcată
Și mă credeam un om bogat.

M-ai ospătat Tu cu iubire,
Nu eu ți-am dat ca să mănânci,
Aveam pe masă atâtea feluri,
Dar n-aveam dorurile adânci.

De-atunci țin casa mea deschisă,
Și-l ospătez pe călător,
Oricâți s-ar înmulți la masă,
Sunt ca Zaheu de primitor.

ZAHEU

M-am suit în sicomorul
Minții..., ca să Te zăresc,
Când vei trece pe la mine
Cu alaiul Tău ceresc.

Și aștept cu-nfiorare,
Clipa când mă vei privi,
Și-mi vei spune: "Hai,
coboară,
În cămara inimii!"

URCIORUL

Mă strânge lutul tot mai tare,
Ca o cămașă grea de fier,
Și de atâta strâmtorare,
Cântările în lut îmi pier.

Când primenesc lutul cu rugă,
Trimite rouă Ceru-n zori,
Așa se-ntâmplă să-m-ajungă
Un gând curat spălat de nori.

Simt cum mă umple-o ploaie lină
Și mă pătrund de-al vieții dor,
Iar mâna Ta mă ia din tină,
Din braț de lut mă faci urcior.

Ca-n horă Tu m-nvârți pe roată,
Iar din cuptor mă scoți când știi,
Ca să mă ții apoi de toartă
Când torni în mine armonii.

ICOANA NAȘTERII LUI DUMNEZEU

Te văd într-o icoană veche,
Iisuse-al lumii împărat,
În noaptea fără de pereche,
Un prunc în scutec înfășat.

Văd peștera ..., e îngropată
În inima pământului.
Precum Adam a fost odată
Sălaș de lut Cuvântului.

Deodat'icoana-i luminată,
Dar nu-i vederea de la stea.
În strălucirea minunată
O văd pe Sfânta Maică-a Ta.

În timp ce Iosif din icoană,
Întâmpină pe magi pe rând,
Eu mă gândesc că-i frig în staul,
Vin îngerii cu-aripi arzând.

Păstorii miei își adună,
Au adormit, eu bag de seamă
Că ieslea-i plină de căldură,
Cu sfânta dragoste de mamă.

Poezii de *Ioan Duță* *Novaci*

RUGĂCIUNE

Am căzut sub cruce, Bunule Părinte,
Lunecos e drumul! Vreau să mă ridic.
Grea îmi pare crucea, dar iubesc fierbinte
Gândul de-a o duce, sus, sus pe colnic.

Poticniri destule mă abat pe cale,
Vântul suflă tare, dar Tu mă îndrepti,
Mă învrednicește de urmele Tale,
Ca să pot ajunge unde mă aștepti.

NOAPTE SFÂNTĂ

La icoana Ta sfințită,
Luna-n pragul înnoptării,
Arde candela-nchinării,
Pentru Tine Preamărită.

Stelele făclii se-aprind,
Peste-al Cerului Altar,
Prinți, luceferii răsar
Cu-nchinare –ngenunchind.

Pe un colț de cer sfințit
Scoate Cloșca puii-afară
Și-aprinzând făclii de ceară
Îngenunche-n răsărit.

Munții sunt uimiți și tac,
Simțind veste mare-n lume,
Vântu-ngână tainic nume,
Brazii, codrii cruce-și fac.

Peste cetini, cade rouă,
Boabe se preschimbă-n Mir
Florile-n al lor potir,
Culeg rod de viață nouă.

Din hăciuga lui și ciuful
Iese peste lume, -afară
Face cruce cu-a lui gheară
Sfânt e de acum văzduhul.

Stând pe vârful de munte-n seară,
Au văzut păstorii steaua,
Care lumina vâlceaua
Și de-ndată toți plecară.

Să se-nchine la-mpăratul
Care a venit pe lume,
Soarele de-acum anume
Numără anii și leatul.

La icoana Ta sfințită,
Luna-n pragul înnoptării,
Arde candela-nchinării,
Pentru Tine Preamărită.

Gând lăcrimat de bucurie,
Slăvește Puterea Întreită,
Tremur de recunoștință vie,
Șuvițe adună la puntea împletită

Din nestemate, ziditoare fapte,
Jertfă, smerită milă și iubire,
Trepte-n cer pe Calea cea de Lapte,
La poarta strâmtă deschisă-n
nemurire.

Poezie de *Fratele* *Alexandru Mihail*

Schitul Prodromu, Athos.

PUNTEA TĂINUITĂ

Ecouri neștiute în suflete se zbat,
Murmur de stele picurat pe nori,
Miresme tămâiate pe-nserat,
Îmbată aleanul dulcilor fiori.

Fir de rugăciune izvorâtă-n piept,
Zboară flutur lin dincolo de dor,
Aripă măiastră în urcușul drept,
La lumina toarsă din inima fuior.

Rezultatele Concursului de Poezie

“CER NOU – PĂMÂNT NOU”

EDIȚIA 2003

PREMIUL SPECIAL CER NOU – PĂMÂNT NOU AL JURIULUI:

Preot – profesor, FLORIN MOLDOVAN, din localitatea RODNA, județul BISTRIȚA – NĂȘĂUD, pentru poezia “CER NOU – PĂMÂNT NOU”.

Privesc potopul revărsat,
Din ochi albastru lăcrimat,
Văzduhul tot e primenit,
Vitrallii-n cer au răsărit.

PREMIUL I :

Profesor ION DUȚĂ NOVACI, din orașul NOVACI, județul GORJ, pentru poezia “LA LITURGHIE”.

Pământu-i un obraz curat,
Ca-n ziua Paștelui spălat,
De tot ce-i rău s-a curățit
Și glia sfântă a-nverzit.

PREMIUL al II –lea:

MARIA BUCIN, Rapsod popular, din localitatea SÂNMICHAEL DE PĂDURE , județul MUREȘ, pentru poezia “RUGĂCIUNE”.

Cresc codrii veseli pân’la nori,
Botează floarea noii zori,
Și porumbei cu semne vin,
S-aducă ramuri de măsline.

PREMIUL al III-lea:

DORIN SIMTION din Sibiu, jud. Sibiu, pentru poezia Pierdut sunt, Doamne!

Răsare-n lume curcubeu,
Din inima lui Dumnezeu,
Altar de ape și pământ,
Se leagă-n Cer cu jurământ.

Dar oare, Doamne, nu-s și eu
Pământ și Cer...? Aștept mereu,
Să se reverse har curat,
Peste pământul meu ciudat.

Din el să-nvie noii zori,
Pajiști de crini nemuritori,
Potire albe în grădini,
La umbra sfinților măslini.

Un porumbel cu ramuri verzi
S-aducă pace prin livezi,
Albastrul sufletului meu,
Să înflorească curcubeu.

Preot FLORIN MOLDOVAN
(RODNA – BISTRIȚA NĂSĂUD)

LA LITURGHIE

Ne cheamă toaca-n rugăciune,
E tainic totul pe Pământ,
Deschide-ți inima, creștine,
Primește-n ea pe Duhul Sfânt!

Făclii aprindem la altare
Și pacea sfântă cu noi fie,
Că Domnul e cu fiecare
La ceas de Sfântă Liturghie!

Se frânge Pâinea pe Altar:
“MÂNCAȚI! ACESTA-I
TRUPUL MEU!”

Luăm cu frică Sfântul Dar,
Ne-mpărtășim cu Dumnezeu.
“BEȚI! ACESTA E
SÂNGELE MEU!”

Și ne-nchinăm cu
SFÂNTA CRUCE,
Ne miluiește Dumnezeu
Și-n inimi pacea ne aduce.

La ceasul sfânt de rugăciune,
Cu Dumnezeu e tot Pământul,
Deschide-ți inima, creștine,
Să intre Dumnezeu – Cuvântul!

ION DUȚĂ NOVACI
(NOVACI – GORJ)

RUGĂCIUNE

Te văd, Iisuse, supărat,
Sunt păcătoasă, Te-am uitat,
Degeaba sufletul mi-l frâng,
Nu pot să plâng, nu pot să plâng!

Eu nu mai am atâta vreme,
Și bătrânețea mea se teme,
În minte amintiri deplâng,
Nu pot să plâng, nu pot să plâng!

Am adunat deșertăciune,
Dar fă cu mine o minune,
Azi nu mai vreau nimic să strâng,
Învață-mă, te rog, să plâng!

MARIA BUCIN
(Rapsod Popular din
SÂNMICHAEL DE PĂDURE -
MUREȘ)

Pierdut sunt, Doamne!

Pierdut sunt, Doamne, în fața Ta, de-acuma,
Înfrânt în urma zilei ce-a trecut,
Ispitelor și ele așa ușoare,
Ușoară pradă lor eu m-am făcut.

În scurtul drum din zori și până-n seară,
De-atâtea ori din suflet te-am scăpat,
Nu te-am ținut cu mâini însângerate,
Și nici nu știu dacă nu te-am trădat.

Nu-s vrednic să mai am o zi de luptă,
Potop de-nfrângeri, Doamne, -am adunat,
Și-n zori, în fața câmpului de luptă,
Mai vrednic sunt să fiu abandonat.

Mai pot a-Ți cere să fii lângă mine,
Când pân-acuma eu Te-am lepădat?
Mai pot privi icoana Ta, pe Tine,
De vorbele-mi deșarte, rușinat?

Mi-e frică...! Doamne, viața mea întreagă
Să nu mai fie-asemeni ca-n trecut!
Te rog, Iisuse, vin de mă dezleagă,
Să-nvingi Tu, Doamne,-n mine cel pierdut!

Dorin Simtion (Sibiu)

Scurtă zăbavă asupra frumuseților teologice și poetice ale Octoihului

Pr. Drd. Lucian Petroaia

Studiul de față, care va fi urmat de altele pe aceeași temă, „Octoihul”, dorește să atragă atenția asupra unui domeniu despre care s-a scris foarte puțin în literatura teologică românească: imnografia.

1. Generalități

Perioada liturgică în care se folosește Octoihul este cuprinsă între Duminica a-I-a după Pogorârea Sfântului Duh și Duminica Vameșului și a Fariseului. Octoihul cuprinde rânduiala slujbelor de seară și dimineață, pe cele opt glasuri, de aceea se numește și Optglăsar. Glasurile se succed săptămânal.

Pentru fiecare săptămână, fiecare glas are cântări specifice zilelor: luni pentru Sfinții Îngeri, marți pentru Sfinții prooroci, miercuri și vineri pentru Sfânta Cruce, joi pentru Sfinții Apostoli, sâmbăta pentru morți, iar duminica e ziua Învierii.

Octoihul a fost alcătuit în timp. Sfântul Efrem Sirul (sec. IV) a compus imnele închinare Maicii Domnului. Lui Anatolie, Patriarh al Constantinopolului (sec. V) îi aparțin stihirile și troparele Învierii de sâmbătă seara, iar lui Teodor Graptul, canoanele morților din sâmbete. Melodia (muzica) celor opt glasuri a fost compusă de Sf. Ioan Damaschin (sec. VIII), iar pentru unele părți au compus și alți Părinți, de exemplu: Mitrofan al Smirnei (sec. IX) - imnele triodice sau canoanele troicinice.

Inițial, Octoihul nu a fost atât de masiv. Era de dimensiuni reduse, dar în timp s-a amplificat. Totuși, din motive utilitare, s-a revenit oarecum la forma inițială, din Octoihul cel Mare, numit și “Paracleticul” s-a extras un compendiu, care a alcătuit Octoihul Mic, cuprinzând doar rânduiala Vecerniei, Utreniei,

Învierii pe cele opt glasuri, alături de Podobii, mărimuri, pripele, catavasiile praznicelor, svetilnele și voscresnele utreniilor de duminică.¹ Din punct de vedere al conținutului ideatic, Octoihul este o admirabilă sinteză scripturistică și patristică. Textul abundă de aluzii și parafraze biblice, iar autorii sunt ei înșiși în pleiada de Sf. Părinți ai Bisericii. Pentru a-i da deschidere către popor a fost nevoie, în timp, de anumite tâlcuiri/explicații ale unor pasaje mai dificile. Truda aceasta au făcut-o, pe părți, dar cu minuțiozitate, unii interpreți ca: Teodor Prodromul, Eustațiu Tesaloniceanul, Georgie din Corint, Ioan Zonaras, Marcu al Efesului.² Octoihul conține prea frumoase faceri imnografice, care merită puse în valoare prin studii atente și pertinente. Din mulțimea posibilelor teme am ales spre tratare pe cele 4 de mai jos.

2. Binecuvântările Învierii - simfonie a biruinței vieții

Sunt printre cele mai îndrăgite și mai cunoscute cântări bisericești pe care poporul le fredonează împreună cu strana, cu conștiința fermă a nemuririi. Locul lor, deosebit de bine ales în contextul slujbei utreniei Învierii, după sedelne, pregătind capitolul solemn, sugerează timpul când s-a petrecut minunata ridicare din morți a Domnului Hristos; sunt un altfel de *“Să mâneacă cu mânecare adâncă...”* (vezi Canonul Paștilor) sau *“Mânecare adâncă era și de dimineață femeile au venit la Mormântul Tău...”* (Voscreasna IV).

Totodată, deși nu ne aflăm în perioada Penticostarului, când și atunci se cântă la Utreniile duminicale, exceptând Săptămâna Luminată, prezența Binecuvântărilor Învierii în timpul Octoihului este semnificativă pentru a dovedi universalitatea faptului și adevărului Învierii. Cu Hristos înviază din păcat și din moarte toată firea. Mai ales din Înviere curge puterea dumnezeiască de a înnoi ființial pe om, dar și cosmosul întreg. Părintele Stăniloae vorbea despre acea recreare a lumii prin har, în Hristos. Binecuvântările Învierii relevă capacitatea Bisericii de a valorifica optim sensurile anastasice ale Evangheliilor, de a pune în valoare aspirațiile spre viață ale oamenilor, de a face transcendentul realitate perceptibilă.

Trebuie să remarcăm dintru început leitmotivul *“Binecuvântat ești, Doamne, învață-ne pe noi îndreptările Tale”*. Despre ce îndreptări este vorba? Pentru a înțelege aceasta, trebuie arătat rostul binecuvântării lui Dumnezeu. Îl binecuvântăm mai întâi pentru Învierea Sa.

Vechii evrei foloseau în toată vremea binecuvântările levitice (vezi Numeri VI, 6). “Îndreptările” sunt învățămintele prin care Hristos a revoluționat viața spirituală a omenirii, a înnoit-o și i-a dat sens, a “îndreptat-o” din strâmbăciunea/schimonosirea în care intrase prin păcat. Totodată, invocația “învăță-ne” are și conotația de “descoperă-ne”, “arată-ne”. E o pedagogie a tainei aici - Taina Învierii și a vieții - care se descoperă, treptat, celor care se deschid ei.

Cele patru strofe au rostul de a argumenta Învierea Domnului. Sunt o seamă de mărturii și de mărturisitori care atestă neîndoielnicia marii minuni a Învierii. Sunt invocați “Soborul îngeresc” (image plastică a îngerilor, văzuți ca niște sacerdoți, slujind), “mironosițele femei cu miruri” (image care are și valoare eufonică, dar care este și o tautologie: mironosițele nu pot purta decât miruri) și “îngerul cel de la mormânt”, care, ca sol celest, autentifică Învierea. Aceste personaje - actanți ca într-o piesă de teatru, își joacă fiecare rolul cu o precizie matematică. De altfel, argumentația decurge de așa manieră, încât să fie imbatabilă. În primul rând, oamenii și îngerii conglăsuiesc despre Înviere; “groapa goală” este o mărturie de nerefuzat și, la sfârșitul fiecărui tropar sunt surprinse roadele Învierii - “îndreptările”. Este un strălucit exercițiu dogmatic, expus și folosit atât de inteligent și de atractiv, încât nu numai că nu obosește sau provoacă neînțelegeri, ci atestă faptul că *“dogmele au găsit viață în cultul nostru, dar mai ales în bogata iconografie bizantină, care e o adevărată antologie teologică versificată”*.³ Femeile vin la mormânt, văd mormântul gol, îngerul le grăiește și le trimite să spună apostolilor și lumii întregi Învierea. Prin mironosițe faptul Învierii se cosmicizează ca nouă veste bună, fundamentală învățaturii creștine, Bisericii. Astfel, aprecierea că *“creștinismul este resurecționist”*⁴ este pe deplin întemeiată.

Frica de moarte și mai ales dubiile, credința că moartea ar fi mai puternică decât viața, toate acestea sunt alungate. Soborul îngeresc “s-a mirat” văzând Viața socotită “între morți”; îngerul spune: *“Vedeți voi groapa și înțelegeți că Mântuitorul a înviat din mormânt”*. Pentru iconograf nu este doar simpla înviere a unui mort, ci e o ridicare dumnezeiască, e Învierea Domnului cu chiar puterea Sa. Sfântul Ignatie al Antiohiei vorbea de acea “undiță a dumnezeirii” cu care Hristos a prins pe diavolul, păcălit de părelnicia că ar fi vorba de un om simplu. Marile consecințe ale Învierii sunt universal-ontologice.

“Împreună cu Tine pe Adam ridicându-l” (Adam rezumă firea omenească și simbolizează întreg neamul omenesc) *“... și din iad pe toți slobozindu-i”* (izbăvirea de Șeol, de acea stare de vegetare spirituală în care stăteau chiar și dreptii Vechiului Testament. Slobozirea aceasta este perpetuă, înseamnă șederea cu Hristos în veșnicie, căci *“puterea morții s-a stricat”*, iar noi suntem *“Împreună cu Tine, Hristoase”*).

Patimile, Răstignirea, Îngroparea, nu au avut un sfârșit rușinos sau trist, ci s-au finalizat cu Învierea glorioasă a Mântuitorului, și, împreună cu el a întregului neam omenesc. Hristos aduce viață omului.⁵ De aceea s-a așezat *“Slavă... Și acum...”* la fine, pentru a preaslăvi Sfânta Treime care, în iconomia Sa a rânduit toate și care *„întru o ființă cu serafimii”* (atenție, nu *“deoființă”*, ci în același plan spiritual, foarte înalt, intangibil) aude de la aceștia întreita cântare de adorare *“Sfânt, Sfânt, Sfânt...”* (Isaia, VI, 3, Apocalipsa IV, 8). Este o cântare de mulțumire pentru marea revelație a Vieții, care s-a împărțit oamenilor. Tot acum o preacinștim pe Maica Domnului, ca aceea ce ni l-a dăruit pe *“Dăătorul de viață”* (metaforă de mare forță), ca Noua Evă, care dă *“bucurie Evei (celelalte vechi) în locul întristării”* și care îi îndreaptă *„la viață pe cei căzuți din viață”* Imaginea este superbă; moartea înseamnă aici schimonosire, torsionare a chipului divin al vieții din om. Viața adusă de Hristos este îndreptare, refacere a chipului, regăsire.

Imnul proorocesc și îngeresc *“Aliluia”* (*“Lăudați pe Dumnezeu”* - ebr.) se așează, întreit, ca o concluzie pentru măreția de necuprins a Dumnezeului-Om, Ce dă viață lumii prin Învierea Sa.

Foarte sugestiv este stratul lexical⁶, în care sunt lăsate cuvinte cu o mare încărcătură eufonică, al căror efect este întotdeauna studiat:

- *“slobozind”* - ca un alt fel de *“Acum slobozește...”*, mult mai cuprinzător, altceva decât *“eliberând”* sau *“dezlegând”*. Gerunziul creează o vibrație ca de bronz attic.

- *“lacrămi”* - dă o eufonie excepțională, iar în context *“pentru ce miruri, prin milostivire, amestecați cu lacrămi, o, ucenițelor...”* și mirurile și lacrimile sunt darurile pentru Hristos ale *“ucenițelor”* Învierii. Lacrimile sunt răscumpărătoare și primitoare de viață.

- *“tânguindu-se”* - cuvânt de mare freamăt interior, expresiv și bine plasat, repetat pentru puterea lui de sugestie: *“...au alergat la groapa Ta, tânguindu-se...; ca și “...vremea tânguirii a încetat...”*.

Sunt și alte multe exemple, foarte semnificative:

„Îngerul a stătut” înaintea lor și “a grăit” iată o imagine care conferă textului savoare arhaică și putere de impresionabilitate. Un aport considerabil îl are și linia melodică. În psalmodia românească sunt mai multe variante de cântare a Binecuvântărilor Învierii, însă cea consacrată este aceea pe glasul V, uniformizată și propusă de maestrul N. Lungu în 1954, cu aprobarea Sfântului Sinod. Tactul irmologic al Glasului V în care se cântă, dar mai ales inspiratele sincronizări prozodice dau mult farmec. De exemplu, la Troparul III “foarte de dimineată...” melodia urmărește textul, săltând și sugerând “mânecarea” (manico,-are = a merge dis-de-dimineată, lat.). Pentru a da impetuozitate cuvântului îngerului se rupe ritmul și melodia devine “rallentando” (papadică, rară) la cuvintele “nu mai plângeți”, apoi “a tempo” continuă cu ritmul dinainte “și apostolilor spuneți Învierea”.

„La Slavă...” melodia capătă o oarecare majestate, ca la “Și acum...” să redevină săltărească. Cântate antifonic, în ritmul lor săltător, Binecuvântările Învierii sunt foarte sugestive și ușoare. Ascultându-le, cântându-le, creștinul capătă conștiința inspirației, văzută ca acea “înfrăurire mântuitoare făcută de Dumnezeu asupra sufletului credincios”⁷.

3. Despre frumusețea literară a Antifoanelor

Însuși termenul de “antifon” definește menirea acestor cântări: sunt imne conținând versete sau parafrazări din psalm, care se execută alternativ de către cele două strane, cu voci sau coruri⁸. Bineînțeles, la început Biserica nu a avut o astfel de cântare, destul de pretențioasă. Abia la sfârșitul secolului IV se impune aproape în tot Orientul ortodox. La Bizanț, o introduce Sfântul Ioan Hrisostom, iar în Apus, la Mediolan, Sfântul Ambrozie; la Cezareea Capadociei o promovează Sfântul Vasile cel Mare, ceea ce înseamnă că era cunoscută acolo încă dinainte de el⁹. Cântarea antifonică se va impune abia după ce Biserica depășește perioada grea a persecuțiilor și după ce se organizează liturgic. La Bizanț, acest gen prinde foarte bine și se perpetuează, cântarea antifonică purtând și numele de “responsorială”. De exemplu, pe la anul 600, Catedrala Sf. Sofia avea 25 de psalți, 160 de anaghoști și 70 de ipodiaconi, care cântau antifonic¹⁰. Mai mult, pe la anul 980, când cneazul Vladimir cerea botezarea rușilor, a avut sentimentul că în Sfânta Sofia nu mai știe unde se află, “în cer sau pe pământ,

400 de diaconi ai catedralei. Astăzi, cântarea antifoanelor se mai face real sponsorial doar în unele mănăstiri și în catedralele care dispun de cântăreți.

Ca și compoziții, antifoanele sunt atribuite de unii Sfântului Ioan Damaschin (sec. VIII), iar de alții Sfântului Teodor Studitul (Începutul sec. IX). Dincolo de controverse, antifoanele glasurilor sunt niște mici capodopere imnografice, dedicate Sfântului Duh, dar fără a crea vreun efect de pnevmotrie, ci dând Duhului adorarea care i se cuvine în armonie cu celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi. De altfel, deasă intercalare a doxologiei mici *“Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh...”* este relevantă.

De la început se observă o anume simetrie a antifoanelor, care seamănă foarte mult ca formă și ca fond, după împerecherea muzicală a glasurilor, pe schema original-plagal. Astfel, antifoanele glasului I sunt aproape identice cu cele ale glasului V, cele ale glasului II cu cele ale glasului VI ș.a.m.d.

Coborând la analiza textului pentru fiecare set de antifoane, se observă o structură ideatică exactă pentru fiecare glas. Primul rând de antifoane grăiește despre luptele duhovnicești de despățimire, al doilea rând de înălțarea la *“munții legilor dumnezeiești”*, iar al treilea de sublima lucrare a Duhului și de răsplata nevoitorului: contemplarea celor dumnezeiești. Spre exemplificare, iată: *“Când mă necăjesc, auzi durerile mele, Doamne...”* (antifon I, glas 1); *“Din tinerețile mele multe patimi se luptă cu mine...”* (antifon I, glas IV); *“Din tinerețile mele vrăjmașul mă ispitește și cu desfătări mă aprinde...”* (antifon I, glas VIII). Aceasta este exprimarea directă, dar imnograful procedează și la drapaj metaforic, dar explicitat: *“Robia Sionului Tu o ai scos din Vavilon. Și pe mine din patimi la viață mă scoate, Cuvântule”* (antifon I, glas III). Miezul acestei lupte teribile îl constituie ideea că omul nu este autonom: succesul său depinde total de ajutorul lui Dumnezeu: *“La munții legilor Tale m-ai înălțat. Cu fapte bune luminează-mă...”* (Antifon II, glas 1). Cum am explica această dublă metaforă? *“Mi-am ridicat mintea până la a înțelege sensul adevărat al Legii Tale: iubirea Ta atotcuprinzătoare. M-ai, ridicat, Doamne, până la a împlini, fără șovăială, Legea Ta. Lumina faptelor bune este, totodată, ajutorul și răsplata Ta”*. Totul este sinergie: omul conlucrează cu Domnul la mântuire. În alte locuri, această

mult mai imperativă: - *“mântuiește-ne cu strălucirea Ta”* (antifon I, glas II); - *“Miluiește-ne pe noi, cei ce-ți greșim Ție mult”* (antifon I, glas II). Iar prezența lui Dumnezeu este providențială în această luptă, care altfel ar fi sortită eșecului și neîncetărilor *“bântuiei ale lui Vel iar”* (antifon III, glas II): *“De n-ar fi Domnul întru noi, cine ar fi în stare a se păzi întreg (neatins, nevătămat) de vrăjmașul și de ucigașul de om”* (antifon II, glas II). A se observa savoarea exprimării, invocația care nu e deloc retorică, inversiunea și metonimiile finale pentru “diavol”.

Mult mai frumoase sunt însă modalitățile de prezentare a Sfântului Duh ca Persoană a Sfintei Treimi, ca Sfințitor și Desăvârșitor. Din punct de vedere dogmatic, Sfântul Duh este mereu just relaționat cu Tatăl și cu Fiul: *“În Sfântul Duh este începătoria vieții și cinstea. Căci toate cele zidite ca un Dumnezeu le întărește, împreună le păzește cu Tatăl și cu Fiul”* (antifon II, glas II). Această interdeterminare se repetă la fiecare antifon, fapt din care putem deduce o oarecare utilitate misionară a antifoanelor, prin care melodul a căutat combaterea vreunor accente pnevmatomahe în Biserica vremii. Este însă impresionantă salba de daruri pe care antifoanele le arată a se pogori din duhul: *“Toată bogăția slavei din care este darul și viața la toată zidirea...”* (antifon III, glas I), *“bogăția cunoștinței de Dumnezeu, a privirii la cele înalte și a înțelepciunii”* (antifon III, glas II), *“vrednicia cea începătoare de viață, din care tot ce viază se însușlește”* (antifon III, glas IV), *“stăpânia peste toți, căruia se închină oștile cele de sus”* (antifon III, glas VI), *“adâncul darurilor, bogăția slavei, adânc mare de judecăți...”* (antifon III, glas VII).

Acest noian de metafore arată abundența fără de sfârșit a darurilor Duhului Sfânt. Cel care se împărtășește dintr-acestea este cel care *“seamănă-n austru cu lacrimi dumnezeiești, va secera spice întru bucurie”* (antifon la glas III). Rezumativ, deci, darul Duhului este rod în bucurie.

Revenind la tehnica responsorială în care se cântă antifoanele, aceasta este foarte propice transmiterii mesajului. Sunt pline de seninătate și de liniște, deși se cântă tropărește (irmologic, “repejor” sau „fuguța” cum spun psaltii bătrâni). Deși sunt fragmentate de două parte de cântăreți, sunt o unitate de momente liturgice care preced și pregătesc solemnitatea evangheliei de la Utrenie.

Creează, cu alte cuvinte o tensiune, o psihologie a momentului ce va urma imediat, așa, ca *“un mare val alcătuit din valuri de trăire religioasă, pornind fără desprindere din ambianta mării agitate a vieții zilnice, urcând spre un zenit spiritual, fierbinte și luminos, și întorcându-se în aceeași ambianță, dar mai cald și mai luminat, iradiind căldură și lumină”*¹¹. Să nu neglijăm faptul că jindul acestei atmosfere l-a avut încă din vechime și Occidentul gregorian, care, prin secolul VI, impunea în biserici vestitul “cantus planus” (“plain chant”)¹², monodie asemănătoare cu papadicul oriental, încet și de măsură egală, o încercare prin care canto-ul gregorian căuta rezonanța și efectul mistic al cântării antifonice ortodoxe.

4. Poezia mariologică în Dogmaticile Octoiului

“Slavele...” de la Vecerniile Mari ale Duminicilor Octoiului sunt veritabile sinteze dogmatice de mariologie și hristologie. Maniera în care sunt rostite nu e numai elegantă, ci mai ales este poetic-savantă, imnograful operând la fel de ușor cu figuri de stil ca: metafora, comparația, metonimia, epitetul sau cu procedee mult mai evaluate: așa-zisul stil balzacian al focalizării, saltul peste timp, sau tehnica oglinzilor paralele.

Astfel, Maica Domnului este numită, metaforic:

- “Mărirea a toată lumea, podoaba credincioșilor, „...cer” (Dogmatica, glas I)
- “Împărăteasa” (Dogmatica, glas IV)“
- “Mireasa” (Dogmatica, glas V).

Antinomia dogmatică a Fecioarei - Maice, a Mariei care adună în sine și neprihana și maternitatea, este surprinsă cu lejeritate în Dogmatica glasului V. Indicibila taină a nașterii lui Hristos din Maica Sa este afirmată metaforic în mai multe locuri: *“Fecioară ai născut și Fecioară ai rămas”* (Dogmatica, glas II), *“Cum să nu ne mirăm de nașterea Ta, cea cu bărbăție dumnezeiască, cu totul cinstită...”* (Dogmatica, glas III). Ideea este surprinsă și în Dogmatica, glas V, dar aici exprimarea este oximoronică: feminitatea prin excelență, dovedește, din darul Duhului, bărbăție. Nașterea dumnezeiască se împlinește în Maica Domnului, căci *“Cel ce a strălucit fără de ani din Tatăl, Fiul, Unul-Născut, același din tine, cea curată, a ieșit, negrăit întrupându-se...”*. Iată câteva strălucite argumente, imbatabile, pentru

Theotokia Maicii Domnului. Frumusețea acestor “Slave” constă și în aceea că ele pendulează între mai mulți timpi (timpul profetic, trecut, timpul împlinirii în Hristos) și veșnicie, a cărei vocație o are Maica Domnului. De aceea, innograful adună în Dogmatici tipuri din Vechiul Testament, care prefigurează pe Maica Domnului (Rugul lui Moise - Ieșire 3, 1-14) - Dogmatica glas II sau profeții: “șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta (Psalm 44, 11-12) -Dogmatica, glas IV. Toate acestea trec, deodată cu “umbra Legii” și “cu darul” se împlinesc, drept antitipuri, în Maica Domnului. În acest sens, Dogmatica glasului V este un exemplu edificator de măiestrie poetică și de stăpânire a tehnicii cronotopului. Iată, pe două coloane, termenii acestei alegorii dezvoltate:

TIP (prefigurare)

- „în Marea Roșie” (trecerea de la Ieșire XIV)

- “acolo Moise, despărțitor al apei”

- “atunci, adâncul l-a trecut neudat Israel”

“marea, după trecerea lui Israel a rămas neumblată”

ANTITIP (împlinire)

- “chipul miresii celei neispitite de nuntă...”

- “iar aici Gavriil, slujitor al minunii”

- “iar acum pe Hristos L-a născut fără sămânță Fecioara”

- “iar cea fără prihană, după nașterea lui Emanuel a rămas nestricată”

Aceasta nu este altceva decât metoda analogiei alegorice, pe care Sfinții Părinți o foloseau în scop didactic, pentru a învăța poporul despre unele taine greu de înțeles rațional.

Sinteze doctrinare de excepție, Dogmaticile Octoihului demonstrează de fapt că innografia este poezia sacră pusă în slujba dogmei. Interpretate adecvat și melodic, ele relevă altfel taina întrupării, taina nașterii, taina pururea fecioriei, taina lui Hristos - Dumnezeu și Omul. Iată, de exemplu, cum este prezentat Hristos, ca “Cel născut din Tatăl, mai înainte de veci, fără mumă, care nicicum n-a răbdât schimbare sau amestecare sau despărțire, ci a păzit întreagă osebirea amândurora firilor”(Dogmatica, glas III). Taina înoriginării în Tatăl rămâne intactă. Orosul calcedonian, care definește

modul unirii celor două firi în

Hristos, este surprins, de asemenea aici și păstrează, la fel, taina perihorezei.

Frumusețea cântărilor este sporită de linia melodică psaltică, iar Anastasimatarul uniformizat - “Vecernierul”, cuprinde dogmaticile într-o realizare de excepție în unitatea prozodică text-muzică¹³. Participă la această frumusețe și stratul lexical, cu parfumele sale ușor arhaice. Trebuie spus, mai presus de orice, că *“frumusețea și profunzimea imnologiei (Dogmaticilor n.n.) nu sunt omenști: vin de la Izvor, sunt supraumane, extramundane. Imnografi însă, au reușit să dea economiei și inspirației divine un stil de expresie propriu: simplu, adânc și plastic, ca într-o icoană”*¹⁴.

5. Troparele Învierii, compendii dogmatice

Începând cu sfârșitul sec. IV, în strategia ei antiereziarhă, Biserica adoptă, o nouă și fiabilă formă de contracarare: Troparul, cu rol apologetic care, deci nu avea doar rol de apărare, ci mai ales de mărturisire a Ortodoxiei. În sec. V genul se desăvârșește și asistăm la o adevărată prolificitate de creații; de aceea perioada se numește „secolul Troparului”. Acum creează poezii din tropare adevărate opere. S-au remarcat Antim și Timocle, iar în sec. VI, Teodor Lectorul¹⁵. Deodată cu efortul Bisericii de a-și cristaliza dogmele, vechea cântare psalmică suferă un lent dar sigur proces de abreviațiune. Astfel că troparele nu vor fi decât niște mici, dar dense sinteze dogmatice, prin care se populariza și se apăra învățătura credinței ortodoxe. Începând cu finele secolului VI trece și perioada de aur a Troparului.

Troparele Născătoarei de Dumnezeu sunt izvodite acum, În sec. V. Cunoscutele tropare anatolicești (stihurile anatolice), cât și Troparele Învierii au o vârstă încă controversată de liturgisti. Deși destul de diferite, cele opt Tropare ale Învierii își pot structura ideile pe trei coordonate: măreția minunii Învierii, antiteza rai (viață) - iad (moarte) și urmările Învierii pentru om și cosmos.

Modul în care sunt “zise” aceste idei este ingenios, concis, convingător, cutremurător chiar. Imnograful folosește în exprimarea sa un altfel de poezie: o poezie mai serioasă, mai gravă și mai solemnă, o formă de metaforă pe care am numi-o grea, de calibru. De aceea putem vorbi în Troparele Învierii de o “metapoezie”. Și vom argumenta această afirmație cu tăria cu care Biserica își apăra în secolele V-

VI (vremuri ale monofizitismului și origenismului) claritatea și cristalinitatea dogmelor. Se poate adăuga și un element autohton românesc; frumusețea textelor, simbiotica textului muzical, convinge și dă hrană atât minții cât mai ales sufletului.

a. Dimensiunea cosmică a Învierii este sugerată de folosirea unor substantive cu sens colectiv (lume): “...*dăruind lumii viață...*” (Tropar, glas I), “*Și a dat lumii mare milă*” (Tropar, glas III), cu același final și la glasurile IV și VII sau ale unor pronume care conduc la un sens general: “Mântuirea noastră”. Dacă substantivul “lume” conduce cu gândul la “om” și la “întreaga fire”, celelalte pronume posesive, generale, sunt denotative pentru întreaga umanitate. Învierea Domnului a minunat cetele îngerești, care au rezonat în corurile “Slavă...”, “Osana”, “Aliluia” la acest fapt mai presus de înțelegere. Expresivitatea textului creează imaginea corurilor îngerești, neîncetat lăudătoare: “*Puterile cerurilor strigau Ție... Mărire învierii Tale Hristoase, mărire Împărăției Tale, mărire iconomiei Tale...*” (Tropar, glas I) sau “*Să se veselească cele cerești...*” (Tropar, glas III). Învierea nu este numai o mare minune, ea are consistență, urmează o iconomie a atotînțelepciunii divine și creează imaginea Împărăției lui Hristos. Aceasta este, strigarea cetelor celor de sus. Însă, la fel lăudători sunt și oamenii, primii “beneficiari” ai roadelor Învierii: “*Pre Cuvântul, cel împreună fără de început cu Tatăl și cu Duhul, carele S-a născut din Fecioară spre mântuirea noastră, să-L lăudăm credincioșii și să I ne închinăm...*” (Tropar, glas V). De fapt, în lumina Învierii, îngerii și oamenii sunt într-o împreună-dănțuire: “*Propovăduirea Învierii cea luminată înțelegând-o de la inger ucenițele Domnului...*”. (Tropar, glas IV) sau Maria Magdalena și celelalte mironosițe sunt în dialog cu îngerii despre măreția Învierii: “*Puterile îngerești la Mormântul Tău și strejarii au amorțit. Și sta Maria la Mormânt, căutând preacurat Trupul Tău...*” (Tropar, glas VI). Această căutare este în totală concordanță cu adevărul scripturistic, relatat de Sfinții Evangheliști: Matei 28, 1-8, Marcu 16, 1-2, Luca 24, 1-10, Ioan 20, 1-18. Troparul glasului VI are o referire foarte interesantă, inspirată dintr-o tradiție apocrifă din veacul primar, conform căreia Mântuitorul se arată mai întâi Maicii Sale, Sfintei Fecioare. În Omilia 18, Sf. Grigore Palama arată că așa se cuvenea ca, înviat, Noul Adam să se arate mai întâi Noii Eve, spre restaurarea femeii, așa după cum vechiul Adam a văzut mai întâi pe vechea Evă, dar această vedere fusese, din

nefericire, spre pierzare: *“Maica Domnului era de față când a fost cutremurul, când a fost rostogolită piatra, când a fost deschis mormântul, fiind de față și paznicii lui, chiar dacă erau căzuți de frică la pământ. De aceea, după cutremur, de îndată ce s-au ridicat, nu s-au gândit decât la fugă, însă Maica Domnului se desfăta cu această priveriște, fără a le împărtăși teama. Iar mie mi se pare că pentru ea, în primul rând, s-a deschis acel Mormânt dătător de viață. Fiindcă pentru ea, înainte de toate și apoi prin ea, toate câte sunt sus, în cer, și jos, pe pământ, s-au deschis nouă; pentru ea a străfulgerat astfel îngerul, încât deși ceasul acela era învăluit în beznă, a putut vedea nu numai mormântul gol, dar și cele din mormânt, giulgiurile și mahrama puse de o parte, ca tot atâtea mărturii ale trezirii din morți a celui ce fusese înmormântat”*¹⁶. De aceea, Troparul spune „*întâmpinat-ai pe Fecioara, dăruind viață...*”. Mai mult, după vederea Mântuitorului, mironosițele se transformă în niște curajoase mărturisitoare. Ele spun Apostolilor “*propoveduirea Învierii cea Luminată*”, chiar “*lăudându-se*”, (Tropar, glas IV), în sensul de “lăudare dată Domnului”.

b. Învierea Domnului pune capăt grozavei spaime de moarte (în immografie adesea sinonimă cu groaza de iad), care chinuia pe omul de dinainte de Hristos. Totodată Învierea afirmă viața și deschide posibilitatea sălășluirii în rai. Iată cum se exprimă immograful în acest sens: “*...Că a făcut biruință cu brațul Său Domnul, călcat-a cu moarte pe moarte...*” (Tropar, glas III). Este aparte imaginea în care Hristos “Se naște” din morți. “*Cel Întâi născut din morți S-a făcut...*”. De ce se poate elibera Hristos de moarte? Explicația o dă troparul glasului II, care-L vede ca pe Cella ce este “*viața cea fără de moarte*”. Troparele susțin o dihotomie abruptă, ireductibilă, firească de altfel, între viață și moarte. Această prăpastie nu a putut-o decât Hristos depăși. Pe “*puntea Hristos*” omul poate pași de acum înainte, spre rai și spre viața eternă cu El.

c. Roadele Învierii sunt inestimabile, atât pentru om cât și pentru cosmos. Nu numai că omul primește potențialitatea mântuirii a vieții și a raiului, ci Hristos distruge capacitatea iadului de a înghiți veșnic pe oameni, cum se părea, până la Întrupare, că s-ar întâmpla. Plastic, immograful spune “*jefuitu-s-a moartea*” (Tropar, glas VI) sau “*prădat-ai iadul, nefiind ispitit pe dânsul*” (Tropar, glas VI). Hristos golește iadul; e o tâlhărie metaforică și, paradoxal, legitimă. Hristos ia din

iad ce este al Său: pe om. Somnolența, vegetativitatea, semiobscuritatea Șeolului nu-L pot ispiti. El înviază și înviază și pe om: *“Când ai înviat pe cei morți din cele de dedesupt...”* (Tropar, glas II). Acest tropar personifică iadul, așa cum pedagogic, inspirat, pictorii mănăstirii Râșca-Suceava sau ai Voronețului închipuiau; pe peretele de miazăzi sau apus iadul ca un balaur, cu o gură infernală, plină de... flăcări, în care cad păcătoșii: *“Atuncea iadul l-ai omorât cu strălucirea dumnezeirii”*. Învierea este, în alte locuri “scularea morților” (Tropar, glas V) - verticalizare, revenire la demnitatea de chip al lui Dumnezeu și la vocația asemănării cu El. Troparul glasului VIII, arată că Domnul, înviind „*dă lumii mare milă*”. Expresia este foarte generală și semnifică, într-o formă specială de superlativ absolut, multitudinea/infinitatea darurilor care curg peste om din Învierea Domnului. Troparul glasului VIII conchide: *“Cela ce ești viața și Învierea noastră, Doamne, slavă Ție”*.

Am dori să evidențiem folosirea interesantă și sugestivă a unui eufonism arhaic. Este vorba despre prepoziția “pe”, folosită îndeobște în textele liturgice în forma “pre”. Troparele Învierii o au, în edițiile nu foarte vechi în forma arhaizată, iar în edițiile mai noi, în unele cărți de cult o aflăm în forma “purificată”, actualizată. Fără a fi susținători fanatici al arhaismelor și ai limbii învechite sau partizani împotriva șlefuirii și actualizării limbii liturgice, afirm că uneori această prepoziție are un farmec al ei. Sună bisericește! Iată câteva exemple: *“Și când ai înviat pre cei morți din cele de dedesubt...”* (Tropar, glas II), *“Călcat-a cu moartea pre moarte”* (glas III), *“Pre Cuvântul cel împreună fără de început...”* (Tropar, glas V). În Troparul glasului VI această eufonie creează o aliterație superbă:

*“... Căutând **prea** curat Trupul Tău...”*

“Prădat-ai iadul...”

*“...Întâmpinat-ai **pre** Fecioara...”*

Dublată de linie melodică; aliterația sună “frumos”, dă un spor de cantabilitate întregului text-muzică. Același lucru s-ar putea spune și despre pronumele demonstrative “carele” sau “carea”. Masculinizarea sau feminizarea oarecum excesivă prin articulare cu encliticul “le” sau “a” nu jenează. Are farmecul ei. În textul liturgic au sens aceste frumuseți eufonice, țin de acea tainică sinergie text-muzică, impresionantă și convertitoare în rostirea ei cu duh, cu tâlc.

¹Pr. prof. univ. dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă a Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 659-660.

²G. Erbiceanu, *Imnologia dinainte și după Sfântul Ioan Damaschinul*, în “Biserica Ortodoxă Română” VII, nr. 3/1883, p.141-142.

³Pr. prof. univ. dr. Ene Braniște, *Cultul Bisericii Ortodoxe Române față de cultul celorlalte confesiuni creștine și al sectelor din țara noastră*, în “Studii Teologice III, nr. 1-2/1951, p. 5.

⁴A. Vonier, *La victoire du Christ*, Paris, 1935, p. 62, *Apud*, arhim. Benedict Ghiuș, *Faptul răscumpărării în ciclul Învierii*, în “Studii Teologice”, XXIII, nr. 3-4/1971, p.186

⁵Pr. prof. dr. N.C. Buzescu, *Sfânta Cruce în imnologia cultului ortodox*, în “Ortodoxia”, XXXIV, nr. 2/1982, p. 291

⁶Atât pentru textul muzical, cât și pentru cel epic am folosit pentru studiu “*Utrenierul*”, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1954, p. 35-44.

⁷H. Lusseau, *Essai sur la nature de l'inspiration Scripturaire*, *Apud* Nichifor Crainic, *Problema stilului în vol. Nostalgia paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 168.

⁸Ion M. Stoian, “Dicționar religios”, Editura Garamond, București, 1994, p. 25; a se vedea și conf. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur, *Lexicon pentru cursurile de paleografie muzicală bizantină, muzică psaltică, tipic, liturgică, imnografie*, București, 1991, p. 6.

⁹G. Erbiceanu, *Cântarea și imnografia În Biserica primitivă*, în “Biserica Ortodoxă Română”, VII, nr. 1./1883, p. 38.

¹⁰*Ibidem*, p. 37.

¹¹Ghe. Șoima, *Expresivitatea religioasă a psaltichiei românești contemporane*, în “Biserica Ortodoxă Română” XCIV, nr. 5-6/1976, p. 525.

¹²G. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 40, nota a.

¹³A se vedea *Vecernierul*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1974, ed. a II-a.

¹⁴Arhim. Benedict Ghiuș, *Faptul Răscumpărării în imnografia Bisericii Ortodoxe*, în “Studii Teologice” XXII, nr. 1-2/1970, p. 76

¹⁵Pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Poezia imnografică din cărțile de ritual și cântare bisericească*, București, 1937.

¹⁶Sf. Grigorie Palama, *Omilia 18 la Duminica mironosițelor*, în vol. I *Omilii*, Editura Anastasia, București, 2000, p. 282-283.

**Dumnezeu este iubire.
Dragostea dintâi**

Lucrul care trebuie:

Credința, Nădejdea și Dragostea

Corneliu C.

“Acum dar rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea” (I Cor. 13, 13)

Credința, nădejdea și dragostea vor rămâne cât or dura veacurile, cele mai frumoase podoabe sufletești ale credincioșilor și cu siguranță ele trebuie să-i caracterizeze în orice vreme.

Credința este, așa cum spunea apostolul Pavel, scutul cu care se apără creștinul contra săgeților arzătoare ale celui rău. (Ef. 6,16) Ea este pavăza cu care ține piept diavolului. „*Fără credință este cu neputință să fim plăcuți lui Dumnezeu*” (Ev. 11,6). Prin credință ajungem la mântuire (Ef. 2,8). Credința este drumul care ne duce la Golgota, acolo unde curge izvorul vieții eterne. Ea ne poartă pe cale mântuirii, spre cer.

Credința este și un suport al vieții noastre morale. Când credința este slăbită, atunci și practica vieții morale devine nesănătoasă. Când credința este mare, și faptele omului devin mari. Pentru a ne păstra curățenia sufletească trebuie să avem o credință nestrămutată în Dumnezeu care ne cere această curăție sufletească.

Credința a creat un mare șir de martiri. Ea a făcut ca oameni slabi și neînsemnați să ajungă viteji și vrednici de a fi pentru totdeauna însemnați pe paginile istoriei. Avraam, Moise și David, Petru și Pavel – oameni ai Vechiului și ai Noului Testament – toți aceștia au fost mari prin credință și numele lor strălucesc peste veacuri și milenii.

Nădejdea este ancora sufletului, legătura care nu-l lasă pe om să se scufunde în marea deznădejdiei și a necazurilor (Ev. 6, 19). În clipele grele de durere sau de restriște, când sufletului i se pare că se scufundă, ceva îl mai

ține, ceva îl mai leagă și nu-l

lasă să cadă: este nădejdea că durerea lui va avea un sfârșit și că zilele de restriște nu vor fi multe. În întunericul păcatului, nădejdea este o rază de lumină. Poetul M. Eminescu a scris în poezia lui intitulată „Speranța”, că aceasta este o mângâiere și o alinare pentru toți muritorii. Chiar în fața morții, cel curat nu-și pierde nădejdea. Răsplata lui este mare în ceruri.

Nădejdea izvorăște din credință, dând curaj și putere în toate încercările. Credinciosul care are speranță biruiește frica și șovăiala.

Dragostea este cea mai sublimă virtute pe care o poate avea sufletul omului. Domnul Iisus face din dragoste esența religiei creștine. Un mare scriitor japonez, Kagawa, a spus despre dragoste următoarele: *„Până ce nu încolțește dragostea în propriul tău suflet, îți este imposibil să-l înțelegi pe Dumnezeu”*. În măsura în care există iubire în noi, în aceeași măsură ne apropiem de Dumnezeu. Când începem să trăim în iubire, începem să înțelegem esența universului. Existența lui e iubirea. Acesta este și înțelesul cuvintelor: *„Cine nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu; pentru că Dumnezeu este iubire”* (I Ioan 4, 8).

Dragostea este puterea care menține viața credincioșilor într-o stare de plinătate în harul lui Hristos, mereu gata pentru jertfă. Iată cum o descrie apostolul Pavel: *„Dragostea este îndelung răbdătoare, este plină de bunătate: dragostea nu pizmuește, dragostea nu se laudă, nu se umflă de mândrie, nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se mânie, nu se gândește la rău, nu se bucură de nelegiuire, ci se bucură de adevăr, acoperă totul, crede totul, nădăjduiește totul, suferă totul. Dragostea niciodată nu piere.”* (I Cor. 13, 4-8)

Numai prin dragoste putem ajunge la o lume mai bună. Unde încetează dragostea, crește nedreptatea, tulburarea, ura, moartea. Trăind în noi dragostea unul pentru altul, îndeplinim legea lui Hristos care este iubirea aproapelui. Scriitorul rus Lev Tolstoi a scris frumoasele cuvinte: *„Fiecare om a trăit atât cât a iubit. Cel ce n-are iubire, acela nu are nimic pentru omenire”*. Domnul Iisus ne-a dat o singură poruncă: *„Să ne iubim unii pe alții”*. Și ne-a dat această poruncă pentru că dragostea unește, dragostea ne contopește într-o singură ființă, în Hristos.

Ne trebuie deci, o credință tare, o nădejdea neclintită și mai presus de toate să avem o dragoste fierbinte unii pentru alții, căci dragostea acoperă o sumedenie de păcate (I Petru 4, 8).

Pornografia – a fi sau a nu fi tolerant

Între 13 și 14 septembrie 1988, fracțiunea SPD din Bundestag a susținut o dezbatere publică: *“Pornografia: a accepta, sau a respinge?”*. Despre această dezbatere s-a publicat o documentație pe care o prezentăm în continuare.

În 1975, coaliția SPD-FDP aflată pe atunci la putere, a anulat, într-o foarte largă măsură, interdicția până atunci totală pentru produsele pornografice. În anii '70, punctul de vedere *“Ocrotirea și demnitatea femeii”* nu se afla în centrul dezbaterilor și opiniilor asupra modificării legislației penale în domeniul moravurilor. Pe vremea aceea scopul politic declarat era altul: spargerea normelor legiferate de sus, normele conform cărora pornografia este “desfrâu”, lovește în “ordinea și echilibrul sexual al căsătoriei” și încalcă “legea moravurilor” (Art. 2 din Constituție). Comportamentele și actele sexuale trebuie să fie scoase (“eliberate”) de sub stigmatul desfrâului păcătoșeniei și murdăriei prin prezentarea lor liberă, iar sentimentele de vinovăție, rușine și pudoare trebuie să fie risipite. *Sexualitatea urma să fie separată total de natalitate* și prezentată drept o necesitate fizică, o necesitate ca oricare alta... Cu ce urmări profunde ...

Plăcerea a fost “privatizată”, dar urmările plăcerii “socializate”. În 1988, privind retrospectiv, Renate Schmidt, SPD, recunoștea: *“Eroarea revoluției sexuale a fost aceea de a privi*

sexualitatea eliberată de stigmatizarea ei ca «desfrâu» și consecința directă a natalității drept o nevoie corporală ca oricare alta”.

În fața gravelor consecințe, adică o creștere a nivelului general al agresivității, instalarea unui climat de violență generalizată chiar și în mediile de informare – o evoluție care ar fi trebuit să fie ușor previzibilă atunci când cobori pragul inhibiției și nimicești sentimentele de pudoare -, Cercul de lucru al fracțiunii SPD din Bundestag pentru egalitate dintre bărbat și femeie a ridicat în 1988 pentru prima dată *“problema unei eventuale limitări sau chiar anulări a liberalizării”* și, de asemenea, a unei alte atitudini *“față de sexualitate”*. Iar concluzia dezbaterilor publice SPD suna: *“Avem nevoie de o nouă etică”*; această etică ar trebui să aibă drept sarcină principală de a apăra esența explicației date pentru situația noastră prezentă.

În februarie 1943, invitat de universitatea Durham, profesor doctor C. S. Lewis a tratat în trei prelegeri problema *“obiectivității primelor trei principii ale moralei”*. Cu o logică foarte strânsă, profesorul Lewis a arătat că *atunci când omul desconsideră legea morală universal valabilă și își închipuie că își poate făuri o etică nouă, după bunul lui plac, atunci este pusă în joc existența sau pieirea omenirii.*

...Dacă datoria morală față de părinții mei este superstiție, atunci tot așa este și datoria față de urmași. Dacă dreptatea, justiția sunt superstiții, atunci și datoria față de țara sau neamul meu sunt tot superstiții. Așa cum este cercetarea științifică o valoare veritabilă, tot așa este și fidelitatea conjugală. Răzvrătirea noilor ideologii împotriva *“legi naturale”* este răzvrătirea crengii față de copac; dacă biruie cumva rebelii, de îndată se văd nevoiți să recunoască faptul că s-au distrus pe ei înșiși. Minte și spiritul omului au tot atât de puțin puterea să inventeze o valoare nouă, pe cât o au pe aceea de a născoci o nouă culoare fundamentală sau de a făuri o nouă stea împreună cu firmamentul pe care să evolueze ea.

În conversațiile de școală, pct. J. 2, Confucius ne spune: *“Omul nobil pe trunchi lucrează”* *“Este nefolositor să te iei după sfatul celor care urmează alt drum!”* Iar prof. Lewis adaugă: *“Liberalism în lucrurile care nu sunt de o importanță majoră - iată ceva util. Dar liberalism față de cele fundamentale în cadrul Rațiunii Practice și Rațiunii Pure este o imbecilitate. În afara Legii morale nu există nici un alt domeniu de pe pozițiile căruia să se poată supune criticii Legea morală sau orice altceva”*.

Este absurd să te ridici împotriva pornografiei în legătură cu copiii, atunci când, pe de altă parte, sărbătorești ca pe un mare pas spre libertate și o “obligație morală a iluminismului” legalizarea pornografiei pentru adulți, adică o alienare patologică, o deviere de la scopul natural în domeniul sexual. Cine vrea să interzică pornografia la copii, trebuie să interzică pornografia la adulți! Copilul învață prin **modele** – acestea îi influențează comportamentul și caracterul în sens pozitiv sau negativ. Subconștientul nostru este marcat în bine sau în rău, format sau deformat, în cea mai mare măsură, tocmai de factorii formativi și imaginile care nu trec prin sfera conștientului; ele sunt cele care construiesc sau slutesc profilul uman personal și comportamentul nostru. *„Cât timp factorii formativi negativi pot fi puși în balanță cu cei pozitivi, libertatea noastră de alegere rămâne în linii generale intactă. Dar acest lucru nu este posibil în cazul prezentării publice a practicilor sexuale. Într-adevăr, ultima, totală și deplină unire între doi oameni este bunul și proprietatea lor exclusivă, personală. Prezența ochilor unei a treia persoane, fie și “numai” sub forma camerei de luat vederi o pervertește însă în tot ce ar mai profund, adică o degradează în act de exhibiționism, prostituție și desfrâu. Se ajunge astfel în mod inevitabil la cazuri de comportament dezechilibrat. Acestor imagini nu li se poate opune în subconștient contragreutatea unor factori formativi sau imagini pozitive, pentru că aceste imagini nu pot fi expuse fără ca ele să fie imediat răsturnate și transformate în opusul lor tocmai în ceea ce privește natura lor*

afișată public și deci comercializată nu este niciodată dragoste, ci tocmai, dimpotrivă, comportament strict egoist și exploatarea semenului tău” (Ernst, *das grosse Wunder ist der Mensch*, pg. 99)

“Deci, actul sexual prezentat în public (dargestellte) este pornografie, înfățișarea prostituției. Continua absorbire a unor astfel de imagini îl face pe spectator incapabil să-și privească soția altfel decât pe târfele din poze. Toate acestea sunt, desigur, valabile și pentru bărbații prezentați pornografic în ochii femeii!” (Ernst, op. cit., pag. 102).

Pornografia este propagandă prin imagini și deviere impusă sexualității spre obținerea plăcerii sociale ca scop unic, femeia fiind degradată la nivelul de marfă, de obiect, sursă de plăcere. Reclama sonoră și vizuală din comerț, pentru care se cheltuiesc multe miliarde, are drept rezultat direct modificarea intenționată a comportamentului și exacerbarea apetitului, mergând până la introducerea unei stări maniacale. Nimeni nu se poate îndoi de aceasta. *“Cum ar putea fi alta situația, în special în cazul pornografiei unde stimularea apetitului este susținută de prezența unui solid complex instinctual, atât de ușor de dirijat prin imagini și fantezie. Omul obsedat de sex ajunge automat incapabil de iubire și viață conjugală. Iar distrugerea familiei este un act antisocial”* (Ernst, op. cit. pag. 102). Așadar, pornografia îl face pe om incapabil de a o iubi și de aș alcătui o familie, distruge sentimentul de pudoare, manipulează conștiința tinerilor și târăște în noroi demnitatea femeii și actul miraculoasei apariții a vieții omenești. Prin urmare, pornografia contravine articolelor 1,2 și 6 din Constituția Republicii Federale. Pornografia este o boală molipsitoare care trebuie combătută ca oricare epidemie.

La Conferința Mondială UNESCO din august-septembrie 1970, prezidată de, pe atunci, ministrul culturii din URSS, Furțeva, s-a ajuns la o aprigă controversă între popoarele necreștine aflate în arealul islamului, hinduismului, budismului și comunismului pe de o parte, și odinioară creștinele națiuni ale vestului, pe de altă parte. Li s-a reproșat acestora

culturale ale popoarelor din țările în curs de dezvoltare și produc o alienare cosmopolită a acestora prin exportul pornografic al “industriei plăcerii” din țările vestice. S-a cerut din nou interzicerea pornografiei. S-a formulat o decizie a majorității împotriva obiecțiunilor ridicate de delegația germană, scandinavă și americană. Această hotărâre obliga toate statele membre UNESCO “să garanteze respectarea în emisiunile radio, în programele de televiziune și producția de filme a principiilor de moralitate și educație general recunoscute” (Die Welt/ 5. 9. 1970). În loc de a urma acest curs, Germania de Vest (aflată sub conducerea guvernului SPD/FDP) a călcat în picioare înțelegerile și tratatele internaționale.

Pornografia este o poluare intenționată a mediului nostru spiritual, hotărâtă de alte persoane decât cele supuse acestei acțiuni!

Dincolo de aparente :

Despre puterea devastatoare a pornografiei

Roxana-Maria Ursu, studentă

Moto: “Poate cineva sa ia foc în sân, fără să i se aprindă hainele?”
(Regele Solomon, Pilde 6, 27)

Între tentațiile societății contemporane pornografia a devenit unul din flagelurile omenirii întrucât a ajuns să devasteze viețile și relațiile celor pe care îi afectează. La fiecare pas suntem pândiți inevitabil de chipuri seducătoare și trupuri sumar acoperite, expuse în vitrine, pe ecrane, până și în magazinele alimentare. La fiecare colț de stradă standurile cu reviste pornografice pândesc provocator promițând o falsă delectare, mai mult, provocând dependența și alte efecte negative.

În cele ce urmează voi încerca să atrag atenția

asupra principalelor forme de manifestare ale pornografiei, în special ale *pornografiei pe Internet*, surprinzând consecințele nefaste ale acestei "cocaine virtuale" asupra celor pe care îi afectează, adulți și în special tineri minori.

Înțeleg prin pornografie tot ceea ce vedem, auzim sau citim, conceput cu scopul de a stârni instinctul sexual, majoritatea acestor materiale fiind difuzate prin intermediul mass-media: reviste, cărți, filme, Internet. Realitatea este însă cu totul alta: pornografia promite încântare și satisfacție sexuală, dar nu reușește să realizeze acest lucru, neputând dărui nimănui împlinire profundă și de durată.

În acest sens, psihologii sunt de părere că excitarea emoțională provoacă eliberarea unui hormon numit *epinefrină*, care produce o reacție chimică asemănătoare procesului arderii, ce ne gravează imaginea respectiva în memoria permanentă. Acest efect este accentuat de combinația dintre imaginile pornografice și masturbare. Prin urmare, relațiile interumane din sfera vieții cotidiene vor fi profund afectate; chiar și o căsnicie reușită se va dovedi incapabilă să stopeze fanteziile erotice pe care o persoană le-a hrănit în trecut. Cei afectați de pornografie vor deveni adepții violenței, violului și sado-masochismului: "*Pornografia ne invită să-i vedem pe alții doar ca pe niște bucăți de carne, niște obiecte de exploatare, de dragul propriilor noastre senzații de plăcere*" (Ernest van den Haah, lector la Universitatea din New York).

Privită din perspectiva religioasă, pornografia ridică probleme grave; odată cu crearea omului, Dumnezeu a implantat în sufletul acestuia nevoia de dragoste și de intimitate, pe care o putem împlini doar printr-o relație cu El și, într-o anumită măsură, printr-o relație specială cu o singură femeie: "*Încolo, frații mei, tot ce este adevărat, tot ce este vrednic de cinste, tot ce este drept, tot ce este curat, tot ce este vrednic de iubit, tot ce este vrednic de primit, orice faptă bună și orice laudă, aceea să vă însuflețească*" (Filipeni 4, 8). Pornografia acționează direct împotriva eforturilor cuiva de a fi curat în ochii lui Dumnezeu, ducând la desensibilizarea conștiinței.

Deși pornografia există de multă vreme, problema s-a

aggravat datorită accesului mult mai ușor prin intermediul tehnologiei la otrava ei. Un sondaj efectuat în SUA demonstrează faptul că americanii cheltuiesc în medie peste 10 milioane \$/an pe casete pornografice, DVD-uri, pe vizitarea paginilor pornografice de pe Internet, pe reviste și postere. Proliferarea serviciilor de Internet cu conținut pornografic cunoaște o deosebită extindere în zilele noastre, acestea putând fi utilizate în condiții de cost redus și de „beneficii” considerabile. Utilizatorii paginilor pornografice se bucură de un înalt grad de accesibilitate la acestea, prin simpla activare a motoarelor de căutare și introducerea unor cuvinte-cheie. Resursele pornografice de pe Internet sunt fie gratuite, fie contra cost. În unele cazuri, furnizorii acestor servicii impun potențialilor utilizatori să probeze că sunt majori, prin emiterea electronică a unui certificat de tip AVS (Age Verification System).

În plan legislativ, pornografia a suportat inițial efectul incriminării totale; treptat, în legislațiile multor state, a fost adoptat un regim mai permisiv, datorat noii interpretări a conținutului și sferei libertății de exprimare. Pornografia on-line este responsabilă în principal de crearea sindromului dependenței de Internet, care la rândul său, reprezintă un factor criminogen, favorizând infracționalitatea, inclusiv în spațiul virtual. Dependența față de pornografie se instalează treptat, printr-o serie de etape succesive cum ar fi: *expunerea timpurie, dependenta, escaladarea, insensibilizarea, urmate de aplicarea în realitate a imaginilor vizionate*. În ceea ce privește conținutul, Internetul prezintă o ofertă impresionantă, de la pornografia dură (Hardcore), până la imaginile erotice aflate în zona de proximitate cu producțiile artistice (Softcore).

Gradul de periculozitate a pornografiei de pe Internet a crescut în principal datorită efectului produs de cei trei ”A”: *abordabilitate, anonimat și accesibilitate*. Navigatorii site-urilor pornografice își pot satisface orice apetit sexual la un preț foarte scăzut sau chiar gratis, stând comod pe fotoliu, în fața calculatorului.

Un alt efect nefast al pornografiei îl reprezintă *dedublarea* indivizilor în cadrul societății.

Aceștia dezvoltă o dublă

personalitate: un comportament exemplar și reținut, dezvoltat în fața familiei și prietenilor și o atitudine vulgară, dominată de fantezii periculoase, atunci când se retrag în intimitate. Utilizatorul Internetului este expus la dezvoltarea unor obsesii sexuale perverse, prin contactul cu numeroase grupuri de sprijin (homosexuali, lesbiene, zoofili).

O consecință la fel de importantă asupra consumatorilor de pornografie este *diminuarea împlinirii sexuale*, și nu intensificarea ei cum era de așteptat. Persoanele expuse pornografiei nonviolente au manifestat insatisfacție cu privire la aspectul fizic al partenerului/partenerii, precum și *lipsa de afecțiune* pentru acesta. De asemenea, cei expuși au avut tendința de a pune accent pe relația pur sexuală, fără a se implica emoțional, având un profund sentiment de neîmplinire odată cu fiecare nouă relație. Pornografia reprezintă prin urmare un surogat ieftin pentru ceea ce căutăm fiecare dinte noi - nevoia de intimitate. Pentru un dependent de pornografie, fiecare contact sexual virtual este o încercare disperată de a se implica într-o relație fără a fi cunoscut cu adevărat și fără a fi nevoit să își asume riscurile care decurg din dezvoltarea intimității reale. Utilizând pornografia ca pe o scurtătură spre intimitate, bărbații în special, încep să se teamă de o relație adevărată și în ciuda singurătății adânci, nu mai sunt capabili să își dăruiască inima unei femei adevărate.

Voi trece în revistă, în ceea ce urmează, principalele neadevăruri pe care pornografia le promovează:

- **Femeile nu sunt ființe umane.** Femeile prezentate de revista *Playboy* sunt denumite ”iepurași”, fiind considerate niște animale mici și drăgălașe. Majoritatea materialelor pornografice dezvăluie doar trupul femeii, neglijând în totalitate intelectul și sentimentele acesteia.

- **Femeile sunt un sport.** Materialele pornografice prezintă relațiile sexuale în ipostaza unui joc; ca în fiecare joc, trebuie să câștigi, să cucerești sau să marchezi.

- **Femeile sunt o proprietate.** Expuse într-un catalog, asemenea unor mărfuri, femeile pot fi comandate și

cumpărate, după ce le-au fost studiate toate detaliile de către potențialii cumpărători.

- **Valoarea unei femei este direct proporțională cu gradul de atractivitate al corpului ei.** În materialele pornografice, femeile supraponderale sunt ridiculizate pentru simplul fapt că nu se încadrează în tiparul femeii perfecte.

- **Femeilor le place să fie violate.** În filmele porno, femeile pe cale de a fi violate se opun la început, pentru ca apoi să intre în joc și să le placă, violul fiind transformat în ceva excitant și senzual.

Spre final voi încerca să mă opresc asupra *pornografiei infantile*, subiect extrem de controversat în ultima perioadă. Spre deosebire de *pornografia adultă*, care se concentrează asupra persoanelor adulte având un comportament sexual explicit, pornografia infantilă are ca obiect minorii și este prohibită fără rezerve. În acest sens, chiar dacă în țări precum SUA, pornografia adultă este permisă, pericolele pe care le generează (violența în familie, violul, incestul, molestarea copiilor) nu pot fi ignorate. Prin urmare, preocuparea de a ține acest fenomen sub control, îndeosebi în interesul ocrotirii minorilor, se manifestă tot mai mult pe plan legislativ.

Noțiunea de pornografie infantilă presupune înfățișarea vizuală fie a unei persoane care pare să fie un minor având un comportament sexual explicit, fie a unei imagini reale care reprezintă un minor având un comportament sexual explicit. Existența și promovarea pe Internet a materialelor pornografice cu minori a determinat o preocupare accentuată la nivel internațional, în vederea sancționării răspândirii acestor materiale. În acest sens, organizațiile internaționale implicate afirmă următoarele: *"Protecția copilului în Internet nu reprezintă o problemă de cenzură. Crearea unui mediu on-line pentru copii, caracterizat prin siguranță, trebuie să conserve și să dezvolte libertăți fundamentale, cum sunt libertatea de exprimare, dreptul la informație și ocrotirea sferei intime, în paralel cu protejarea copiilor în fața conținuturilor ilegale și dăunătoare."*

Fenomenul pornografiei infantile pe Internet prezintă

o serie de caracteristici semnificative. În primul rând, cel mai grav aspect este reprezentat de efortul organizat și susținut al producției și diseminării acestor materiale la scară mondială. Dincolo de acest fapt, anii '90 au marcat exploatarea masivă a copiilor în scopuri legate de realizarea unor asemenea materiale.

Spre deosebire de pornografia adultă, gradul de acces la materialele pornografice cu minori este mai redus. Resursele cele mai căutate în asemenea conținuturi sunt cele din camerele de conversații (Chatrooms); izolarea deliberată a acestora încurajează promovarea formelor extreme de pedofilie și pornografie infantilă.

În vederea combaterii legislative a aspectelor nocive ale pornografiei și protecției categoriilor vizate, este esențial rolul Convenției Consiliului Europei pentru combaterea criminalității informatice, semnată la Budapesta, în data de 23 noiembrie 2001. În cadrul articolului cu numărul 9, Convenția acordă un spațiu important pornografiei infantile, reglementând fapte pe care statele semnatare urmează să le incrimineze în legea penală internă, oferind anumite precizări de ordin conceptual.

Pornind de la prevederile Convenției, Parlamentul României a adoptat recent Legea nr.161/2003, privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnității publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, inclusiv a criminalității informatice.

Consider necesar ca libertatea de exprimare pe Internet să fie supusă unor rigori extreme, întrucât spațiul cibernetic este locul care oferă pedofililor posibilități ample de a schimba idei, fantezii și sfaturi destinate să încurajeze și să faciliteze exploatarea sexuală a copiilor. Trebuie adăugat faptul că efectele nocive ale pornografiei depind în primul rând de intermedierea mentală, de modul în care o persoană răspunde la stimulii sexuali. Până în prezent, statul nu a reușit să demonstreze legătura cauzală dintre pornografia infantilă, constând în imagini generate de computer, și abuzul efectiv asupra copiilor. Ca argument, se poate afirma că exista o serie de lucruri nevinovate, cum ar fi desenele animate,

jocurile video si bomboanele, care în condiții determinate, ar putea fi folosite în scopuri imorale, ele nefiind totuși interzise.

Natura umană este imperfectă prin definiție, dar stă în puterea noastră să soluționăm dezamăgirile și minusurile pe care le presupune o relație interumană. În această lume răvășită, trebuie să devenim conștienți că nu există fericire fără demnitate; atunci, mintea fiecăruia dintre noi va deveni câmpul de bătălie pentru câștigarea sufletului nostru. *Ne vom putea asigura statutul de oameni fericiți numai dacă vom rezista și vom învinge curentul de animalizare, vulgarizare și depersonalizare inițiat de cei interesați să facă bani din decăderea noastră.* În acest sens, viitorul umanității și al națiunii depinde în bună măsură de nivelul de instruire, de simțire și de comportament al tinerilor; iar acest adevăr presupune o doză serioasă de responsabilitate: *"Nu v-a ajuns nici o ispită care să nu fi fost potrivită cu puterea omenească. Și Dumnezeu, care este credincios, nu va îngădui să fiți ispitiți peste puterile voastre; ci împreună cu ispita, a pregătit și mijlocul să ieșiți din ea ca s-o puteți răbda"* (1 Corinteni, 10:13)

Noi, tinerii, si morala crestină

Prof. Stelian Gomboș

Facultatea de Teologie Ortodoxă – Universitatea Oradea

În rândurile de mai jos aş vrea să precizez faptul că, noi, tinerii, și în general creștinii n-ar trebui să înțelegem problemele de morală ca un scop în sine. Evanghelia are, într-adevăr, un conținut moral, dar moralitatea nu-și este suficientă ei însăși. Putem întreba unde e "moralitatea" atunci când însuși Atotdesăvârșitul Dumnezeu îndură răstignirea? Noi, tinerii, ne răzvrătim adeseori împotriva legilor morale, fiindcă instinctul nostru spiritual trezește în noi dorința de a ne lăsa călăuziți de iubire într-o

relație liberă și personală cu Adevărul. Problemele morale trebuie prezentate întotdeauna în așa fel încât acest instinct spiritual să fie favorizat să se dezvolte și nu sufocat, căci un mare scriitor bisericesc a subliniat faptul că *“virtutea există pentru adevăr; nu adevărul pentru virtute”* - Sfântul Maxim Mărturisitorul.

Noi înșine trebuie să dăm un exemplu de morală creștină sub toate aspectele ei: poate că, dintr-un anumit punct de vedere, viața noastră este curată, dar suntem noi oare întotdeauna generoși cu cei aflați în nevoi? Ne-am eliberat oare de spiritul agonisellii? Încercăm oare să ne trăim toată viața noastră întru Domnul? Poate că viața noastră este în felul ei “imorală”.

Când discutăm probleme morale, trebuie să ne manifestăm convingerea că, reduse la ele însele, principiile etice n-au valoare veșnică și-ar putea duce la fariseism, la ipocrizie, chiar dacă ar fi înveșmântate într-o terminologie creștină. Există desigur etaloane de comportament proprii vieții creștine - le găsim în Sfânta Scriptură și în învățăturile sfinților - dar, strict vorbind, ele nu sunt etaloane etice; sunt reflectarea vieții dumnezeiești în existența umană. Creștinismul trebuie experimentat nu ca îmbrăcarea unei “cămăși de forță” morale, ci ca *“trăirea plenară a vieții dumnezeiești, a iubirii dumnezeiești, a atotadevărului dumnezeiesc”*. Desigur, trebuie să ne luăm în serios păcatele morale și să nu subestimăm primejdiile sufletești, spirituale, la care ne expun, dar nu trebuie să înțelegem moralitatea în termenii păstrării unei conștiințe confortabile în această lume, ori a păstrării unei reputații intacte în ochii celorlalți, ci în termenii de *mântuire* (scopul vieții creștine este dobândirea vieții veșnice; în relație și comuniune cu Dumnezeu, scopul este dobândirea mântuirii persoanei umane).

Noi, tinerii, suntem aproape de Evanghelie prin aversiunea și disprețul față de ipocrizie și față de mulțumirea de sine.

Hristosul care ne va atrage este cel care i-a certat pe evrei, pe farisei pentru fățarnicia și ipocrizia lor.

Trebuie să înțelegem păcatul într-un mod autentic ortodox. Păcatul e judecat prin *pierderea harului* pe care îl suferim când ne depărtăm de la izvorul voinței dumnezeiești. Acceptăm autoritatea canoanelor, învățăturilor și principiilor bisericești, dar când vedem un tânăr care refuză să accepte îndrumările ei s-ar putea să trebuiască să-i îngăduim aceluia să redescopere autoritatea spirituală a Bisericii prin experiența lui personală; adeseori nu există altă cale, deși ea poate fi dureroasă.

Relaxarea moravurilor în zilele noastre e o mare ispită pentru noi tinerii, și nu numai. Societatea noastră este mult prea permisivă și ușuratică. Toate perversiunile sunt acceptate și justificate, iar faptul de-a rămâne credincios căii lui Hristos este foarte posibil să fie văzut și el ca o “perversiune”. Noi știm și purtăm aceasta în mintea și inima noastră și totuși nu-i mai puțin adevărat că ispita de a părăsi credința creștină însăși influențată fiind de tot felul de curente venite de oriunde și de fapt de nicăieri - e mai puternică și mai gravă, și că trebuie să fim foarte atenți atunci când avem de-a face cu astfel de tineri. De exemplu, adeseori o relație păcătoasă se naște pentru că inima cuiva e deja relativ indiferentă la chemarea lui Hristos făcută fiecăruia personal. Când încercăm să îndreptăm pe cineva trebuie să încercăm să venim la miezul problemei, și atunci când înfruntăm problemele de ordin moral ce ne privesc pe noi tinerii, trebuie să avem grijă să păstrăm ordinea priorităților. Avem nevoie de mult tact și discernământ când experimentăm idei noi, și nu trebuie să ne creăm probleme mai mari numai pentru că, de teamă, pierdem din vedere esențialul.

Mulți dintre tinerii care se droghează azi se răzvrătesc împotriva prea multor reguli și obiceiuri în care ei nu mai văd nici

un sens profund sau se răzvrătesc împotriva principiilor și învățăturilor sănătoase dar prezentate și chiar impuse într-o manieră cu totul deficitară, adică ostilă. O broșură publicată recent de către guvernul britanic în legătură cu abuzul de droguri, constată că cea mai bună măsură preventivă împotriva drogurilor este o relație bună între tineri, mai ales între adolescenți și părinți, bazată pe comunicare, deschidere și încredere reciprocă.

În cazul unor dileme de ordin moral, tinerii trebuie să se roage, să continue acest lucru și să caute cât mai devreme cu putință sfatul unui preot duhovnic. Părinții trebuie și ei să se roage și să urmeze sfatul duhovnicului. Nu trebuie neglijate nici prietenii curate și sincere. De fapt, atât preotul duhovnic cât și părinții trebuie abordați ca niște prieteni - dar și invers.

Aș vrea să subliniez ca o constatare, că multe dintre problemele pe care tinerii le ridică preoților și educatorilor trebuie să fie discutate cu tinerii înșiși. Dacă despre toate aceste probleme se vorbește în mod firesc și din timp acasă, adolescentul de pildă, e pregătit pentru hotărârile ce le va avea de luat. Cel mai adeseori însă, din nefericire, problemele sunt de obicei ridicate abia când s-a creat deja o barieră între generații. Ar fi de dorit ca pe măsura ce copiii se apropie de vârsta adolescenței să înceapă să discute cu părinții despre ispitele cu care se vor confrunta mai târziu.

Ca o concluzie, aș dori să subliniez faptul că, în calitate de adulți creștini, trebuie să arătăm pentru tinerii noștri aceeași dragoste ca aceea a fiului risipitor, care, este de fapt a lui Dumnezeu însuși. Să ne deschidem brațele spre a-i îmbrățișa la piept cu dragoste pe fiii noștri, chiar dacă și-ar lua moștenirea și-ar pleca într-o țară îndepărtată unde ar risipi-o în păcat.

Pr. Ghe. Calciu Dumitreasa: Părintele Mihai Lupu din Canada ne trimite o fotografie și un text tulburător, referitor la viața și cunoașterea la care copii ajung înainte de a se naște. Publicăm textul și fotografia, la care vom adăuga un scurt comentariu.

Mâna Chirurgului

Pr. Mihai Lupu: În luna Noiembrie a anului trecut, a început să circule o fotografie. Este fotografia unui copil de 21 de săptămâni, în pânțele mamei sale. Numele lui este Samuel Alexander Amas care a fost operat de un chirurg numit Joseph Bruner. Copilul a fost diagnosticat cu *spina bifida* și nu ar fi supraviețuit afară din pânțele mamei. Trebuia deci operat intrauterin.

Iulia Amas, mama copilului, care este asistentă medicală de obstetrică în Atlanta, a aflat că doctorul Bruner este un remarcabil chirurg în Nashville, la **Vanderbilt University Medical Center** și că poate face astfel de operații chiar atunci când copilul este în pânțele mamei.

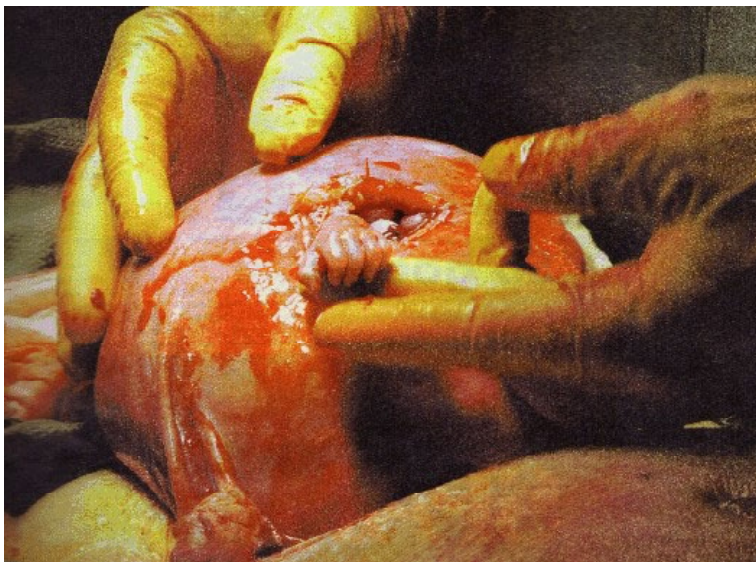
Procedura este să scoți uterul și să faci o mică incizie pentru a opera copilul. Uimitor! În timpul operației, micul Samuel a întins mâna sa fragilă, dar deplin dezvoltată, prin incizia făcută și a apucat cu fermitatea degetul medicului.

Aparatul fotografic a prins acest moment cu o claritate perfectă. Editorii revistei medicale care publică articolul

au intitulat fotografia astfel:

“Mâna delicată a fetusului Samuel Alexandru Amas de 21 de săptămâni iese din uterul mamei și apucă degetul chirurgului Joseph Bruner ca și cum ar vrea să mulțumească doctorului pentru acest dar al vieții pe care i-l face.”

Mama lui Samuel Alexander spune că a plâns zile la rând când a văzut fotografia. Ea afirmă ca sarcina ei și fotografia nu vorbesc despre o boală sau infirmitate, ci despre o mică persoană.

Oricui îi vine să plângă privind această fotografie. Ascuns în uterul mamei ca un cocon de mătase în gogoasă, Samuel Alexandru a simțit că o mână providențială vine spre vindecarea sa și a prins degetul chirurgului ca și cum i-ar spune: *“Aici sunt! Ai grijă cum procedezi!”* Un bun venit și o prevenire.

Pr. Ghe. Calciu Dumitreasa: Într-o vineri seara, la Acatist, după slujbă, am spus celor prezenți, în majoritate tineri, cele scrise de părintele Mihai. O tânără doamnă, care are o fetiță de 2 ani, mi-a relatat cazul ei care confirmă că fiii noștri, încă din pântecul mamei, sunt părtașii noștri la toate împrejurările vieții și, probabil, înțeleg ce vorbim noi, ne

multe decât bănuim noi că știu.

“Eram singură acasă într-o seară. Era o liniște adâncă, soțul meu încă nu venise de la serviciu. Pregăteam masa. Deodată am scăpat pe lespezile de ceramică ale bucătăriei un castron metalic. Zgomotul a sunat parcă asurzitor în tăcerea casei. Fetița a tresărit în pântelele meu și multă vreme, după aceea, a fost neliniștită. Eu cred că pruncii noștri știu foarte multe lucruri, nu prin cuvinte, nici prin învățare, ci printr-o cunoaștere ca a îngerilor. Ei știu multe de la înger care le vorbește în grai ceresc. După ce se nasc și intră în lumea acesta, complet diferită de a lor, sunt obligați să se acomodeze lumii și nouă, uită treptat limbajul ceresc și-l învață pe cel lumesec, greu, cu eforturi și șocuri, pentru că lumea noastră nu este bună și ei știu asta de la început.”

Sunt convins ca așa este. Dintr-o lume cerească și cu prezența îngerilor, copilul intră într-o lume iritată, brutală, cu voci repezite, chiar și acolo unde părinții sunt blânzi, pentru că nu există, nici măcar acolo lipsă de iritare și pruncul suferă și nu se poate sustrage noii lumi și începe să uite și crede că numai aceasta este lumea cea adevărată. Numai prin somn, amintirile angelice îl bântuie și pruncul zâmbește dulce, așa cum nu știe să zâmbească atunci când este treaz.

Este sigur că vocile noastre repezite îl sperie, că strigătele mânioase îl rănesc și că se obișnuiește greu cu brutalitatea mângâierilor noastre.

Am citit într-o revistă medicală că o sonogramă este așa de zgomotoasă pentru un copil încât îl marchează pentru multă vreme. Sgomotul sonogramei este asemănat de medici cu zgomotul pe care îl face un tren când intră în gară. Lumea de liniște intrauterină este învadată de zgomotele asurzitoare ale sonogramei. Dacă simpla cădere a unui castron de metal a neliniștit un copil câteva ore, probabil că o sonogramă îl paralizează pentru mult mai mult timp.

O altă problemă sunt nașterile programate care au devenit aproape o industrie, în care medicul mamoș programează zece femei să nască în aceeași zi,

pecuniară - indiferent cu câte zile înainte de termenul natural. Acesta trebuie să fie un șoc pentru pruncul smuls cu brutalitate din culcușul cald al uterului și aruncat în lumea zgomotoasă de afară, înainte ca îngerul să-l fi pregătit pentru ce se va întâmpla.

Vă amintiți de ***Oul Dogmatic*** al lui Ion Barbu?

“Din trei atlasuri e culcușul

În care doarme nins albușul,

Atât de galeș, de închis,

Ca trupul alb surpat în vis.” (Citat din memorie)

Un făt culcat în trei atlasuri, în pânțele mamei suferea în cazul nostru. Atunci a venit mâna salvatoare despre care îngerul îi spusese că va veni. Și cu puterile ei miniscule, mâna lui mică a strâns degetul doctorului:

Bine ai venit!

În această rubrică se dezbate:

1. probleme deosebite privind sfârșitul (Ω): sfârșitul lumii, moartea și sufletul după moarte
2. probleme prioritare privind mântuirea sufletului:

-mijloacele de mântuire (Biserica și Sfintele Taine, Sfânta Scriptură, postul și rugăciunea neîncetată, iubirea și jertfa creștină, părintele duhovnic, etc.)

- **piedicile din calea mântuirii omului ca persoană și ca neam.**

Subiectele Ω rămân deschise. Așteptăm completări și de la cititori.

Biserica Mileniului 3

(10)

Parusia va fi victoria noastră Până atunci vom fi declarați nebuni!

Mulțumesc colegilor de la revista „Scara” că ne-au făcut o mare bucurie cu acest film despre viața și moartea lui Eminescu. Se leagă multe între ele pentru că dezinformarea, manipularea, dezintegrarea n-ar fi posibile dacă n-ar exista, pe lângă structurile vizibile și alese ale statului, structuri paralele, tolerate de stat sau mai bine zis de cei care îl încorporează, pentru a-și menține suma de privilegii și de atuuri care într-o democrație nu pot fi făcute transparente din varii motive. Sigur, eu cred că ar trebui să fim foarte atenți. O sugestie foarte generală și vagă, nu se adresează doar vouă ci în general și celor care au urechi de auzit și minte să priceapă. Trebuie să ne ferim de discursuri care eventual să dea dușmanului argumente precum

că am fi fanatici sau că am

avea nevoie neapărat de un dușman ca să ne profilăm. De aceea, teoriile complotului trebuie de așa manieră demontate și făcute public, ca cel care într-adevăr completează să nu aibă împotriva noastră argumente și să ne declare - precum pe Eminescu, nebuni.

Lecția lui Eminescu e foarte importantă pentru că orice om lucid, într-o epocă a informației și a manipulării, care va avea curajul să spună anumite lucruri va putea fi foarte ușor catalogat drept *nebun* sau într-un limbaj mai elegant *incorect politic*. De aceea, eu cred că subtilitatea războiului nevăzut este din ce în ce mai mare și că nu va fi la îndemâna oricui să-i facă față. Trebuie să ne rafinăm modul de a aborda acest subiect și în același timp să găsim acel limbaj prin care să motivăm inclusiv „omul simplu” de a înțelege și el în ce lume trăiește. Pentru că, de ce a făcut Eminescu publicistică? Nu pentru a convinge pe parlamentari că statul modern român era construit pe o tagmă de masoni, ci pentru a arăta inclusiv omului simplu cine-i sunt conducătorii. Trebuie să intermediem mai bine la nivelul democratic al statului, care este omul simplu, și de aceea eu cred că efortul jurnalistic rămâne - ca și pe vremea lui Eminescu - esențial într-o astfel de bătălie care, să nu ne facem iluzii, nu se va sfârși niciodată. Parusia va fi a noastră victorie, în care va dispărea inclusiv statul, potrivit Apocalipsei.

Relația statului cu Biserica sau a Bisericii cu statul, cu toate că nu este sinonimă această relație, depinde din ce perspectivă privim lucrurile: ori din perspectiva statului ori din perspectiva Bisericii. Este o relație pe care Eminescu avea să o abordeze de mai multe ori (antologia de texte în două volume despre stat despre funcțiile și esența lui oferă multe detalii). Să nu uităm că în perioada interbelică am avut o mare dezbatere parlamentară referitoare la legea cultelor care avea să pună pe tapet în mod esențial care sunt bazele de fapt ale statului român. Să nu uităm că iarăși liberalii, în mod fatal, au fost și atunci, ca și pe vremea lui Eminescu, factorul principal. De curând s-a publicat la București un caiet de studii liberale, testamentul politic al

lui Stoica (bizar, dar înainte de

catastrofă mulți se convertesc), unde este și un text al bătrânului Brătianu, în care explică el de ce e nevoie de o Biserică Națională și dă niște argumente de mare bun simț și care nu sunt doar conjuncturale. Lecția aceasta e foarte interesantă și de aceea zic eu că temele pot fi alăturate, pentru că și epoca lui Eminescu, ca și epoca interbelică, era o epocă dilematică pentru că nu puteau să pună împreună *idealul masonic* cu un *ideal tradițional*. Sunt două lucruri care „nu pușcă” - vorba ardeleanului. Din această dilemă se naște și situația în care ne aflăm noi astăzi, chit că noua clasă nu e neapărat masonă pentru că nu e de nasul lor, pentru că noua formă a masoneriei e mult mai trivială și mai burgheză: e vorba de *elitismul economic*. De altminteri marile loje nu mai există ca atare ci sunt cluburile acestea mai noi care sunt un fel de *camere de comerț secrete*. Acești oameni, de altminteri foarte populari, pe care îi alegem și îi realegem, au ei înșiși în profunzimea lor și trăiesc această schizofrenie între *modernitatea euro-atlantică a statului* român de azi și mai ales de mâine și o *tradiție a poporului* pe care nu o pot ignora atâta timp cât este împărtășită de o mare parte a electoratului.

Simfonia bizantină si globalizarea

Observăm ca un fir roșu, de pe vremea lui Eminescu, sau mai precis de pe vremea lui Cuza și până astăzi, observăm în raporturile statului cu Biserica o dilemă funciară, anume aceea a armonizării a două idealuri care sunt în linii mari incompatibile. Dar e bine să fie incompatibile, pentru că dacă ne gândim la teologia politică a lui Ambrozie și mai ales a lui Eusebiu de Cezareea (care a fost foarte mult atacat de exegeza modernă, mai ales de cea germană, de la Harnac încoace, fiind acuzat că a introdus cezaropapismul în Biserica Bizantină), el îl definește pe Constantin drept Episcopul din afară, iar episcopul din lăuntru este Apunto. Așa dar sunt două categorii spațiale, el sugerând foarte limpede, împotriva oricărei acuzații de cezaropapism, că e vorba de o colaborare

distinctă. Acesta e modelul Bizantin, mult citat dar rău înțeles și mai ales foarte hulit de către exegeza modernă. *Modelul Bizantin, simfonia bizantină*, este dacă vreți similară raportului dintre dirijor și orchestră. Dirijorul nu trebuie neapărat să fie și el un mare violonist sau un mare pianist, așa cum un mare pianist sau violonist din orchestră nu trebuie să fie și un mare dirijor. O comparație mai banală este cu raportul dintre un actor și un regizor: s-a văzut, mari actori n-au devenit mari regizori, cât despre reciproca, este și mai evidentă. Totuși atât șeful de orchestră cât și orchestra, atât regizorul cât și actorul trebuie să colaboreze, într-un raport de distincție. Asta e și la *simfonia bizantină*, și o spune foarte clar Eusebiu, anume că în vreme ce unul se ocupă de treburile din afară, celălalt se ocupă de treburile din lăuntru, iar această distincție partenerială e cea mai de bun simț formulă (inclusiv teologic vorbind) între *stat și biserică*, care a fost cândva concepută. Numai că a fost parazitată această intuiție originară, pe de o parte de chiar istoria Bisericii Ortodoxe în timpul Imperiului Bizantin: să nu uităm exemplele flagrante, cum au fost exilarea de două ori a lui Ioan Gură de Aur, sau exemplul flagrant al lui Celularie.

Noi uităm că schisma cea mare a fost cauzată pe partea răsăriteană, de un zănatec, de un patriarh care se îmbrăca în hlamidă și semna în roșu, un haotic, care nu avea pic de cultură teologică și care prin diferite mașinațiuni a ajuns în fruntea bisericii imperiului. Și ignorăm defectele lui, spunând că s-a petrecut ce s-a petrecut. Sigur, din întâlnirea a două minți bolnave s-a născut ceea ce s-a născut. Numai că Celularie a fost un exemplu de cezaropapism, de data aceasta pe spuza Bisericii. Se știe, chiar și la nivel coloristic, lucrurile erau foarte clare și distincte în Bizanț. Actele și corespondența ce priveau *cancelaria imperială* erau ștampilate în roșu, iar cele pentru *patriarh* erau în verde; și se știa clar care sunt canalele de comunicare ale diferitelor documente. Erau foarte buni birocrați. În momentul în care roșul și cu verdele au vrut să fie în aceeași persoană, cum a fost în Celularie, lucrurile n-au decurs firesc. Papalitatea este ea

verde și într-adevăr cezaropapismul se aplică mai degrabă papalității decât teologiei bizantine.

Așadar practica din timpul Bizanțului nu este un argument pentru simfonia bizantină. Eu cred că nu avem prea multe modele în imperiul bizantin de adevărată simfonie. De altfel se și afirmă, cu argumente istorice evidente, că simfonia bizantină a fost timp de secole o cacofonie. De ce? Pentru că această cacofonie a fost produsă în primul rând de o serie întreagă de vlădici, de patriarhi de Constantinopol care au fost ridicați în tronurile lor cu ajutorul factorilor politici, adică erau clar “vânduți” roșilor, astfel încât nu mai puteau să fie patriarhi verzi. Pe de altă parte prea mulți împărați bizantini aveau să instrumentalizeze forța coagulantă a ortodoxiei pentru propriile interese. Chiar și Marele Iustinian avea să practice adevărate genociduri ortodoxe, mutând sate întregi; dacă nu le putea distruge fizic, le muta. Să nu uităm marile mișcări de populații din perioada dezbaterilor monofizite, când pur și simplu erau luate sate întregi de la o graniță a imperiului și mutate în alte parte; adică strategia lui Stalin de mai târziu era aplicată și de împăratul bizantin. Toate aceste lucruri e bine să le avem în minte, căci de foarte multe ori un paseism melancolic, romantic, în teologia noastră ortodoxă, nu ține cont tocmai de slăbiciunile istorice omenești ale bisericii noastre, ori numai cine este conștient de slăbiciunea propriei lui biserici (în istorie mă refer) îi înțelege mai bine tăria în esență. Iar într-o epocă de confuzie, cum este aceasta în care trăim, numai *apelul la esență* ne mai poate da o soluție, nu apelul la istorie; o istorie nu se îndreaptă cu exemple din altă istorie, pentru că oricând am găsi puncte slabe, pentru că altfel nu ar mai fi istorie, ar fi veșnicie pictată în timp.

Invocarea modelului bizantin - pur și simplu, ba chiar cu un oftat (O, ce bine era pe vremuri!), mi se pare total neconstructivă dacă vrem în mod realist să regândim un raport cu statul român modern și mai ales cu statul român care va face parte - că ne place, că nu ne place - din niște structuri politice și ideologice spre care ne îndreptăm cu pas vioi și

să facem orice sacrificii la nivel de stat, începând cu sănătatea și cu învățământul (ca să cumpărăm avioane recondiționate de la englezi sau americani, ca peste 5 ani să le reciclăm și să cumpărăm altele). Ori, dată fiind această situație, această geopolitică evidentă, cred că trebuie să punem relația stat-biserică în alți termeni, în termenii unui *model post-bizantin*. Dacă aș fi spus model neo-bizantin era clar paseism, reeditarea istoriei, ori această istorie nu e de dorit a fi reeditată. Dar un model post-bizantin nu e ceva cu totul nou, ci dimpotrivă, *încărcați cu o moștenire istorică și care are și părțile ei nete bune și pozitive, să găsim formule pe măsura timpului în care trăim*.

Așadar, ca să folosesc un citat din tabăra adversă (Măiorescu), „*să fim bizantini cu fața către modernitate*” (Măiorescu spunea să fim români cu fața către modernitate, europenitate), adică să nu trăim monadic, să ne închipuim lumi închise care sunt suficiente sîeși, pentru că multe decizii anapoda sau neinspirate, inclusiv ale patriarhiei, se datorează acestui mod autarhic, monadic, de a gândi lucrurile. Or lumea în care trăim este o lume atât de dinamică că nu mai poți să faci abstracție, la orele de religie, sau chiar și-n predică, de faptul că 80% din copiii acestei țări cresc nu cu modele „Albă ca zăpada”, cu „Pinocchio” sau alte modele simpatice, ci cresc cu modele gen „Hobiții” și gen „Stăpânul Inelelor”. Nu mai putem face abstracție că aceste modele sunt decisive pentru formarea unui copil post-modern. Aceste cărți sunt traduse, se găsesc pe internet, se fac filme, sunt compact discuri, sunt postere ș.a. Ori asta înseamnă, la urma urmei, formula culturii globalizate, și de aceea, inclusiv în raporturile cu statul, nu putem face abstracție de această evoluție galopantă.

Legea cultelor

un raport clar între Biserică și stat

Atitudinea Bisericii față de stat trebuie să fie foarte *clară*. Cine cercetează câmpul acesta al relațiilor stat-biserică, constată o atitudine gravă, dacă nu chiar iresponsabilă la nivel de ierarhie. Nu vorbesc din exterior, ci cu gravitatea omului care, din interior, își dă seama de anumite inconsecvențe care pot să aibă urmări foarte grave. Și anume, s-a mers pe formula că „*nu ne trebuie o lege a cultelor*” că statu-quo-ul ăsta incert e mai profitabil pentru noi. De ce să avem o sumă fixă de la buget, dacă noi putem „ciupi”, încă 10 miliarde, încă 20, și dacă pleacă o delegație patriarhală la Vatican de ce să nu punem statul să plătească!? Are loc o instalare de episcop în America și de ce să nu punem statul să plătească!? Dar noi uităm că, în acest context, statul pentru fiecare miliard pe care ni-l concede, negociază! Orice concesie presupune o negociere, și statul (de fapt, oamenii puterii) niciodată nu ne va da ceva pur și simplu pentru că ne iubește, pentru că de la Cuza încoace statul român modern n-are cum să iubească Biserica. Orice concesie pe care ne-o dă, este negociată și negociabilă, de aceea acest raport de semi-parteneriat este un raport care se desfășoară într-o ambianță electoralo-șantajistă.

Pentru o democrație solidă și cu atât mai mult pentru o Biserică deschisă către viitor și pregătită să facă față unor valuri de atacuri mult mai parșive și mai perfide decât până acum, eu cred că **un raport clar** este ceea ce ne putem dori. Pentru că de la Cuza încoace noi știm că odată cu secularizarea averilor mănăstirești, statul s-a angajat în schimb să ajute financiar biserica, cu salarizarea clerului, cu sprijinirea lăcașelor de cult, școlilor teologice ș.a.. Ei bine, dacă aceste lucruri nu sunt reluate și formulate în termeni foarte clari și procentuali - atât la sută (%) din

bugetul României trebuie

alocat Bisericii -, dacă nu lucrăm cu cifre foarte clare, ci tot timpul sperăm să mai ciupim puțin de la stat, atunci să nu ne mirăm, că statul se va comporta, prin reprezentanții lui, față de Biserică în termeni corespunzători, astfel încât vor veni la marile hramuri tot timpul în calitate electorală, vor invoca tot timpul Biserica în mesajele electorale și numai atunci, dar când vor fi la putere vor da legi precum cea cu avortul, art 200 și celelalte. Pentru că altminteri cum s-ar explica schizofrenia vieții noastre politice de după '89 unde aproape toți liderii de partide au trecut pe la o mănăstire, unde toți au trecut pe sub mantia patriarhului, absolut toți i-au sărutat mâna, ei bine cum se explică că în astfel de condiții aceeași oameni politici au votat legile cele mai aberante. Să nu uităm, o lege foarte periculoasă pe termen lung este legea învățământului, unde primii 4 ani religia este obligatorie în școală, următorii 4 ani sunt opționali iar ceilalți sunt facultativi. Ori acest lucru n-are asemănare!

Pledoaria mea este pentru realism și să ne trezim cu adevărat la realitate, adică să cerem din partea statului ceea ce într-adevăr are datoria să ne dea, iar nu să negociem permanent, să ciupim, căci statul vede asta ca o concesiune nu ca un drept. Deci, de ce să nu clarificăm lucrurile și în loc să ciupesc o dată la 20 de ani 10 miliarde, de ce să nu am 3 miliarde pe an, garantați prin lege. Mi se pare și din punct de vedere economic (un argument foarte profan), profitabil, sau mai profitabil, dacă se poate compara, dacă am clarifica aceste raporturi. În loc să renegociem cu fiecare guvern în parte nu știu ce concesiuni, printr-o lege a cultelor bine gândită, bine întemeiată, am avea în fiecare an o sumă alocată.

Privind statutul de *Biserică Națională*, mi s-a părut o discuție necesară, pentru că într-adevăr Biserica, după atâția ani de rezistență anticomunistă și de umilințe, plus cât a avut să îndure în perspectiva istoriei, merită cu prisosință acest titlu de Biserică Națională. Dar după aceea mi-am dat seama că este o cursă (părerea mea). De ce! Pentru că în momentul în care o Biserică cere din partea unui stat (care nu este

de vedere confesional) confirmarea titlului de noblețe, deja cade în logica statului respectiv. Ori noi nu avem nevoie din partea statului de recunoașterea unui titlu de noblețe, pe care ni l-am construit timp de 2000 de ani. Acest titlu există prin însăși prezența noastră în trupul acestui popor, care este trup eclesial (asta până când vom constata că cei aproape 80% de ortodocși, sunt un 5% care merg la biserică; afirmația pe care o făcea Olivier Clement, cum că Rusia e mai secularizată decât Franța, raportat la numărul care se declară și al celor care merg la biserică, e valabilă și la noi: bisericile sunt pline nu pentru că lumea merge buluc ci pentru că sunt puține biserici).

Așadar, revenind, apelul este la realism și la un parteneriat real cu statul, pentru că acest stat, la nivel legislativ, odată cu intrarea în U.E., va fi supus unor presiuni mult-mult sporite decât cele la care este supus astăzi. Dar chiar și astăzi ni se pare insuportabilă presiunea la care este supus statul român din partea unor organizații politice, sau a unora nepolitice, dar care știu să agite sperietoarea europeană. Și acesta este un element de dezinformare „că, cică - așa vrea Europa”, de exemplu cu articolul 200. Nu vrea Europa chestia asta, numai că sunt grupuri de pressing și de lobby care vor chestia asta. Că Europa creează cadrele legale astfel ca vrând-nevrând să ajungi la deznodământul acesta, este altceva. Statul român este supus la presiuni din ce în ce mai acute, iar AQ-ul comunitar va reprezenta pentru omul simplu, o chestie din ce în ce mai abstractă. Integrarea europeană presupune un proces mult-mult mai larg (nu numai vize și euro 3 dacă ai mașină). Mai nou, discursul celor care vin de la Bruxelles știți care e? U.E. nu este o unitate economică sau politică, este o **unitate de destin**, este o **comunitate de destin**. Rămâi trăsnit când auzi astfel de afirmații aproape ciorănești. Au priceput că trebuie să uzeze de o metafizică politică care să atragă și să convingă într-adevăr că AQ-ul comunitar nu presupune doar niște norme care să presupună cât de mare să fie banana pe care o exportă spaniolii, ci sunt niște valori care trec

niște valori ființiale. Cu alte cuvinte, omul nou pe care comuniștii nu au reușit să-l întrupeze, va fi întrupat la Bruxelles, va fi „clonat” acolo și va avea multiplicatori din ce în ce mai caraghioși cu cât ne vom îndepărta de centru. Ori România va fi tot timpul periferia Europei, de aceea în România aflați cele mai sinistre caricaturi ale idealurilor europene începând cu revoluția de la 1948, care a fost o caricatură în țările românești.

Să ne trezim la realitate și să înțelegem că relația cu statul nu trebuie să fie o relație de dușmănie și asta pentru că simfonia bizantină poate să spună ceva democrațiilor moderne. De ce? Pentru că simfonia bizantină contrazice fundamental modelul francez. *Separarea între Biserică și stat nu trebuie să fie divorț.* Noi nu trebuie să ne luptăm cu statul și nici statul cu noi, pentru că am văzut ce înseamnă lupta unuia cu altul, în comunism. Trebuie să fim parteneri (și asta presupune o lege foarte *clară*) și să știm fiecare *distinct* care ne sunt rolurile, iar pe de altă parte Biserica să nu mai aștepte concesii din partea statului. Multe inițiative ale bisericii de după 1989 au funcționat după formula următoare: noi avem ideea, statul să plătească. În stilul acesta ideea nu este a ta. Un designer dacă nu-și face firma lui, cu ștampilă și chitanță, el oferă doar niște idei pe care dacă le concretizează alții, ideile nu mai sunt ale lui. Așa și noi, nu mai câștigăm, nu impunem mesajul creștin prin faptul că am inițiat ceva, dacă nu știm să ducem la capăt.

Un exemplu flagrant, este cu reprezentanța țării noastre la Bruxelles, care până la noi ordine a fost suspendată, pentru că patriarhia nu avea bani și trebuiau ceruți de la stat. Oare facem lobby la Bruxelles pentru stat sau pentru Biserică?! Oare vrem sau nu să fim alături de alte biserici deja prezente la Bruxelles, cum e Biserica Greciei, Biserica Bulgară, Biserica Rusă, Patriarhia Ecumenică, plus Conferința Bisericilor Europene, Consiliul Mondial al Bisericilor etc? Și „statul” a zis cam așa: „Bine, cam mulți bani, am putea face, dar noi ce primim în schimb?”... Dacă am avea un protocol cu statul,

clară, nu ajungeam în situația asta bizară, că noi avem ideea și statul trebuie să plătească.

Lipsa unei legi foarte clare, a legii cultelor, explică de ce *salarizarea clerului* este un capitol rușinos al democrației noastre post-decembriste. Comparați cu legislația dinainte de '89 unde clerul era finanțat de la stat (asta a fost ideea patriarhului Iustinian) tocmai ca să-i scoată pe clerici din categoria trântorilor sociali, a aceluia care sunt din când în când sponsorizați de statul comunist cu câte un leu. Apoi a apărut legea privind „*contribuția statului la salarizarea clerului*”. Notați bine nuanța: nu „salarizarea clerului din partea statului”, ci „contribuția, sprijinul statului la salarizarea clerului”. Legea a fost făcută în termeni de cifre reale, adică 30 000, 60 000, nu s-a trecut nici o clauză privind *inflația*, astfel că această lege nu oferă clerului o siguranță socială. Astfel, pentru orice indexare a salariului clerului, Patriarhia trebuie să înceapă o nouă cruciadă. „Circul” acesta (mă scuzați, dar este un circ) și o negociere permanentă cu statul, e un șantaj electoral-financiar permanent.

Statul și-a păstrat structurile lui de control. Un *Secretar de Stat pentru Culte* într-o democrație normală este o aberație. Cultele comunică direct cu statul, n-au nevoie de un releu. Mai nou, ei justifică faptul și zic că nu e adevărat pentru că Secretarul de Stat pentru Culte nu mai are rolul de cenzură și de control. Ba bine că-l are, pentru că dacă este casieria guvernului în raport cu cultele, îl are, pentru că acest Secretariat dictează cât îmi dă la sută din bugetul respectiv pentru nu știu ce obiectiv cultural, și constat că acel Secretariat dă pentru Constanța 10 miliarde și mie îmi dă 10 milioane pentru Catedrală, care este un monument național. Ori, dacă am fi avut o lege foarte clară în care n-am fi avut nevoie de o casierie generală, de la guvern, din bugetul central, s-ar fi dat foarte clar (exact) pe Patriarhie și pe Eparhii sumele respective. Dacă am fi avut parte de o lege care să protejeze clerul din punct de vedere social (unde indexările să fie indexări în raport cu inflația), am fi avut cu totul un alt peisaj uman la ora actuală.

De aceea îmi pare foarte rău, că poate am fost prea vulcanic, sau prea neacademic, dar constat, în urma unui studiu, lipsa de realism și lipsa de gândire în viitor, lipsa a ceea ce numesc birocrații de la Bruxelles *gândirea prospectivă*. Pe lângă secretariatul președintelui comisiei Europene, Romano Prodi, există vreo 30 de oameni care urmează așa numita celulă de studii prospective! Ei gândesc cum să arate Europa în 2030, cu asta se ocupă. Și de aici se naște toată dilema modernității în ortodoxie, căci în timp ce unii de la Bruxelles, atei, poate chiar anticreștini, se ocupă de cum o să arate Europa (și România inclusiv) în 2030, la noi se ocupă de cum a fost România în 1500. Este foarte frumoasă și ocupația cu trecutul, dar dacă nu-l ancorăm în realitate înseamnă că nu am înțeles nimic din paradoxul de care vorbea Meyendorff, că ortodoxia trebuie să fie tot timpul trează și atentă la tradiția viitorului. Se referea la patristică. Dacă noi nu reușim să tragem concluzii pentru viitor, pentru eshaton, din trecut, înseamnă că trecutul ne învață prea puțin sau îl cunoaștem noi prea puțin. Dovadă: când nu mai știm greacă și latină nu mai citim Sfinții Părinți, îi cităm după alții. Asta arată carența noastră atât la nivel academic, cât și la nivel ierarhic. Pentru că dacă nu suntem articulați pe sursele fundamentale ale ortodoxiei, dacă nu mai știm să facem o cateheză cu conținutul liturgic, să înțeleagă omul ce se întâmplă acolo în spectacolul divin, atunci e clar că nu o să avem niciodată apetențe pentru a gândi prospectiv și că o să ne facă alții viitorul și o să ni-l impună iar noi iarăși o să discutăm în termeni de manipulare.

Bun, ne-au manipulat, dar cum răspundem? Asta e marea provocare: identificăm care sunt mecanismele răului, dar ce-i contrapunem? Trebuie să-i contrapunem transparența. Manipulatorul lucrează în *ceață*. Asta e limpede, e materia lui. Asta e strategia lui. Biserica trebuie să-i propună *transparență*. Statul are tot felul de interese, de încrucișări, dar noi avem niște principii clare, transparente: asta vrem de la voi. Statul formulează o lege a cultelor ambiguă, în

categorii: *obligatoriu, opțional, facultativ* (n.red.: privitor la învățământ). Nu domnule, eu am un principiu transparent pe care merg. Transparența ține de mintea bine organizată, adică simplă (în sensul bun), de aceea monahul e un om simplu, adică un om care nu gândește complicat și care gândește profund. Zic să ne redescoperim „prostia originară”, simplitatea, pentru că aceea ne va salva. Pentru că post-modernismul acesta încâlcit, nodul gordian, sabia duhului trebuie să-l taie. Trebuie să fim apți a purta sabia aceasta. Să nu uităm vorba clasicului „*să fii simplu nu-i simplu deloc*”. De aceea apelul la simplitate e un apel la muncă, la a mai lăsa din zorzoane, din barocul cotidian al ortodoxiei (începând de la modul cum apar vlădiciei și de la modul cum punem în pagină ideile) și de a merge la esență. Aceasta nu e un lucru deloc simplu!

Tipic, tipic... și la inimă nimic!

Dintotdeauna instituția Bisericii a fost marcată în latura sa umană de insuficiențe. Cum e normal, de altfel, întrucât ea este alcătuită și din membrii de pe pământ, cei vii, care sunt, spre deosebire de cei trecuți în lumea cealaltă, perfectibili în atitudini. Dar reflectând la neajunsurile Bisericii, nu înseamnă că punem la îndoială sfințenia sa și infailibilitatea dogmelor, care decurg din aceea că Domnul nostru Iisus Hristos este cap al ei. Dimpotrivă, o autoexaminare este totdeauna potrivită, întrucât suficiența și superbia sunt păcate atât de criticate de Părinții Bisericii - timpurile noastre, desigur, sunt mult diferite de acelea ale primilor creștini.

Ce îi putea entuziasma pe creștinii de atunci într- așa măsură încât să-i determine să-și dea viața pentru Mântuitorul în care credeau? Greu de spus. Acum însă, nu ni se mai cere să devenim martiri, ci “*să murim față de păcatele și pornirile noastre urâte*”, cum spunea un părinte filocalic. (Ignatie Monahul)

Cine oare n-ar putea constata bogăția cultului

nostru bisericesc? Nu putem însă să nu recunoaștem că modul în care este el practicat în diferite biserici, lasă mult de dorit. Ar fi suficient să vizităm parohii, îndeosebi rurale - să nu se înțeleagă aici că diferențiem parohiile după acest criteriu, pentru a ne da seama de cât de mult am rămas în urma zelului primilor creștini. Lăsând deoparte aspectul deloc încurajator al interiorului bisericilor, vom constata în multe cazuri că preotul nu este destul de pătruns de ceea ce face, că epitropii numără banii și taie chitanțe în timpul Liturghiei, că cei care doresc să facă parastas aduc prinoasele tocmai la mijlocul Liturghiei, că cei puși să cânte în strană mai degrabă te izgonesc afară din biserică prin maniera respingătoare de a cânta, că mulți dintre cei care participă la slujbă o fac mai curând pentru a respecta o datină și mai puțin din convingere sau pietate. Exemplele pot continua.

Iertare să ne fie aceste remarci neîmbucurătoare, dar situații de acest gen se întâlnesc din păcate în multe dintre bisericile noastre - și până să ne uităm în ograda altora, ne uităm la parohiile care țin de eparhia noastră - iar suficiența și indiferența sunt stări care trag înapoi de la “calea împărătească” pe care trebuie să meargă un bun creștin.

Căutând răspuns pentru aceste stări de fapt, apelăm la cei mai învățați decât noi și credem că motivele ar fi în primul rând de natură spirituală: lipsa rugăciunii stăruitoare, a trezviei duhovnicești și nu în cele din urmă, împotmolirea în „akedie”. Akedia este termenul grec pentru plictiseală, lene chiar, dar el mai desemnează și tristețea pe care o dobândește cel care nu-și face timp pentru cele sfinte și care, epuizând tot ceea ce viața îi oferă, nu știe încotro s-o mai apuce. Sfântul Ioan Casian spunea că *“sufletul care a fost rănit de săgeata acestei tulburări este îndepărtat de la orice contemplare a virtuților și de la văzul celor spirituale”*. (Ignatie Monahul)

Desigur, ar argumenta unii, cultul Bisericii, în întregul ei, trebuie adaptat cerințelor vremii în care trăim. Dar, zicem noi, în momentul când Biserica va

hotărî acest lucru, nu se vor

face nicidecum însemnate schimbări de formă și conținut. Până la urmă, tot de schimbarea noastră interioară ține ceea ce așteptăm de la schimbarea tipicului.

În orice caz, problema subliniată aici, nu este nici pe departe epuizată. Ce am vrut să scoatem în evidență este, pe de-o parte, (ne)asemănarea dintre noi și primii creștini și, pe de altă parte, faptul că există un ritualism pe care-l practicăm deseori, în inconștiență sau suficiență de netolerat.

În fine, exemplele amintite n-au fost expuse doar în atenția slujitorilor altarelor, ci în aceea a tuturor celor care ne simțim responsabili pentru viața Bisericii, care e alcătuită deopotrivă din clerici și laici. (extrase din *Învierea*, nr. 22/2003; titlul aparține redacției noastre)

Resacralizarea satelor

îndatorirea prioritară a preoților

Preot Cornel Ursu

Spunea Lucian Blaga, referindu-se la credința românilor, că „pentru poporul român veșnicia s-a născut la sat“. Cu multă bucurie am primit să tratez acest subiect, ca unul ce m-am născut la sat, bucurie oferită de Fundația „Negru-Vodă“ din Făgăraș cu prilejul Conferinței și Seminarului Internațional „Satul românesc la sfârșit de secol XX“ (Făgăraș, 20-22 august 1998). De real folos mi-a fost un articol al Părintelui Megheșan Dumitru de la care am păstrat scheletul lucrării, adăugând la sugestia P. S. Visarion un capitol dedicat tinerilor.

Într-un discurs ținut în mai 1940, Liviu Rebreanu spunea între altele că „... în viața altor națiuni țărănimea a putut avea și a avut un rol secundar, șters; pentru noi însă e izvorul românismului pur și etern. La noi, singura realitate permanentă, inalterabilă a fost și a rămas țăranul, atât de mult încât țăranul român nici nu este de fapt țăran ca la alte popoare. Cuvântul însuși este de origine urbană, cel puțin în semnificația actuală. Țăranul nu-și zice niciodată țăran; doar în

vremurile mai noi și sub influențe politice a pătruns și la țară acest cuvânt spre a indica pe omul de la sat în contrast cu cel de la oraș. Țăranii numesc pe țărani în mod simplu, oameni, căci de fapt țăranul nu are nume pentru că nu este nici clasă, nici breaslă, nici funcție, ci poporul însuși. Pentru toată lumea țăranul este sinonim cu Românul, pe când orășeanul nu, ba în general dimpotrivă, mai cu seamă în ochii țăranului... Mulți învățați consideră nașterea și începuturile neamului românesc drept o enigmă sau un miracol, sau, în sfârșit, ceva inexplicabil prin obișnuitele metode istorice. Este fără îndoială o minune cum a rezistat și a persistat aici poporul nostru în mijlocul tuturor uraganelor. Dar țăranul român, existența lui permanentă pe aceste plaiuri poate dezlega taina aceasta și altele care ne privesc. Țăranul este începutul și sfârșitul... Când se abat marile urgii, oamenii bogați, posedanții de toate felurile sunt imediat gata de ducă. Ei n-au legături organice cu pământul țării și se despart ușor de orașele sau de castelele în care locuiesc, siguri că vor găsi cu aurul lor în alte țări, alte orașe și alte castele unde vor putea continua viața ușoară din belșug... țăranul nu pleacă nici de voie, nici de nevoie. El n-are unde să-și mute sărăcia pentru că smuls de pe ogorul lui, ar fi osândit să piară ca un arbore smuls din rădăcini. De aceea țăranul nostru este pretutindeni păstorul efectiv al teritoriului național... pentru țăranul nostru pământul nu este un obiect de exploatare, ci o ființă vie, față de care nutrește un sentiment straniu de adorație și teamă. El se simte zămislit și născut din acest pământ, ca o plantă fermecată care nu se poate stârpi în vecii vecilor. De aceea pământul este însuși rostul lui de a fi. Pământul nostru are un glas pe care țăranul îl aude și-l înțelege. E „sfântul pământ inspirator“ care ne-a modelat trupul și sufletul, care prin soarele și apele, și munții, și șesurile lui ne-a dăruit toate calitățile și defectele cu care ne prezentăm astăzi în lume. Pământul acesta parcă nici nu poate produce decât numai români. Precum și-a păstrat limba, tot astfel a păstrat și a modelat țăranul român, după chipul și asemănare lui, credința în Dumnezeu... Religia aceasta, legea românească unică pentru întreg neamul nostru pe deasupra tuturor controverselor teologice. În ea se rezumă concepția de viață a țăranului român, resemnarea și încrederea lui în dreptatea divină. Legea românească este suportul moral al țăranului. Ea i-a dăruit puterea de a rezista și de a birui încercările veacurilor. Creștinismul nostru,

țăranul, ascunde într-însul toate fazele și peripețiile istoriei poporului român, întocmai ca și în limba românească („Lauda țăranului român“ - Liviu Rebreanu).

Acești ani sunt ani de mari transformări pe toate planurile vieții. Niciodată omenirea nu a cunoscut o asemenea dezvoltare privind mai ales progresul științific. Putem însă constata cu îngrijorare faptul că, cu cât se realizează progrese spectaculoase în dezvoltarea materială, cu atât se neglijează mai mult sufletul cu toate sensibilitățile lui. De ani buni s-a încercat sistematic, prin diverse metode să fie luat Dumnezeu de la oameni și în schimb să nu li se ofere nimic. Satele noastre și-au diminuat rolul lor de ferment și celulă a civilizației prin faptul că valorile din ele au fost și ele restaurate și li s-a dat o altă direcție.

Vorbind despre trecerea credincioșilor spre Împărăția lui Dumnezeu, Sfântul Maxim Mărturisitorul o compară cu o mișcare ce conduce istoria spre noi orizonturi, dându-i libertatea adevărată și scoțând-o pe aceasta dintr-o repetiție monotonă. Tot așa în satul românesc există o mișcare ce se îndreaptă spre transcendență, toate culminând cu biserica, punctul central sau adunarea tuturor în ea și în același timp sursă a sfințeniei și protectoare a comunității creștine. Putem spune că biserica este un ferment ce penetrează întregul cosmos și întreaga comunitate umană. Drumul jertfei euharistice, la sat, începe din clipa în care țăranul, la început de primăvară, tămâiază carul, boii, plugul și grapa, apoi sosit pe ogor începe cu prima ectenie: „Doamne ajută“. Așa, de exemplu, în Bucovina, când se pornea mai întâi cu plugul la arat, înainte de a ieși cu el pe poartă, era trecut printr-un adevărat filtru purificator: se înconjura de trei ori cu tămâie și busuioc; se stropeau vitele cu apă sfințită, iar în bârsa plugului sau în coarnele boilor se puneau câte un colac făcut din aluatul de la Crăciun sau din primul grâu secerat împreună cu o lumânare aprinsă. Tot așa prin Transilvania, la ieșirea la arat se ungeau coarnele boilor cu usturoi, se stropeau cu apă sfințită, se înconjura cu cărbuni aprinși carul în care se afla plugul, se stropea cu aghiazmă. În satele din județul Neamț, când ieșeau prima dată la arat, gospodarul pune plugul, grapa și sămânța în car, iar gospodina - ca o preoteasă - înconjura carul de trei ori cu tămâie, cu o pâine și cu un vas de apă, în credința că focul și tămâia sunt căldura, apa, ploaia, pâinea, roada și belșugul. S-ar putea consemna că și la noi, concordantă peste vremuri, când bărbatul trecea la semănat, nu trebuia să aibă relații sexuale „ca grâul să nu

facă tăciune“.

Revitalizarea vieții spirituale din satele noastre trebuie să ne preocupe permanent pe noi preoții, conștienți fiind de rolul și rostul nostru. Preotul nu trebuie să strige nimănui „rătăcitule“, fără a fi gata al duce pe drumul cel drept.

Preotul în biserică, la școală, va arăta (cum spunea N. Iorga) că „*nenorocirea vremii e că din viață lipsește școala vieții și că din școală lipsește viața școlii*“. Sau cum spunea I. Slavici: „*școala, deși nu mai e tinda bisericii, este și are să fie biserica copiilor*“.

Fiind alături de popor în toate momentele, preotul se va sili să-i convingă pe enoriași, acum când exodul spre alte țărâmură ne îngrijorează, că nu trebuie să spunem „ubi bene, ibi patria“, ci să credem și să zicem că acolo unde ți-e patria, acolo să-ți crezi fericirea vieții tale. Preotul nu trebuie să intre în probleme care nu cadrează slujitorului bisericesc, punându-și sufletul pentru păstoriți, lucrând ziua și noaptea cu gândul numai la propășirea lor duhovnicească. Ar zice peste ani V. Alecsandri că „*vai de turma unde câinii sunt ocupați să roadă oase!*“.

Faptul că pe la sate, pe alocuri, sau încuibat tot felul de practici necreștine, că a scăzut mult credința străbună, trebuie să ne dea de gândit. Cine-i de vină? Lucian Blaga spunea că „*societatea care se plânge de paraziții ei se osândește întrucâtva și pe sine însăși; paraziții se încuibă numai unde este murdărie fizică sau morală*“.

Preotul și viciile poporului

Față de nepăsarea multora, mai ales a celor ce *mai mult trăiesc social în religie și nu religios în societate*, preotul are o sarcină grea. *Creștinul-spectator* este un flagel pentru Biserică. Cearta, invidia, înjurătura au nivelat cunoștințele bunilor săteni de odinioară, transformându-i în niște creștini de ocazie. Predicile nu sunt suficiente! Să nu căutați a face pe om mai bun prin rațiune, ci prin exemplu; nu încercați altfel decât prin emoție; să nu credeți că puteți trezi dragostea altfel decât prin dragoste. Fiți ceea ce vreți să fie celălalt, iar viața voastră și nu cuvintele voastre să fie o predică.

Din scaunul spovedaniei cunoaștem că între cele mai dese și cele mai grave păcate ale sătenilor este **înjurătura**. Despre acest păcat spunea Sfântul Ioan Gură de Aur că „*nimic nu-i mai rău ca sudalma*“,

iar Fericitul Ieronim zicea că în comparație cu sudalma orice păcat este mai mic. În Sfânta Scriptură este aspru înfierat acest păcat. Astfel (în Levitic 24, 16) se arată: „*hulitorul numelui Domnului să fie omorât neapărat; toată obștea să-lucidă cu pietre. Sau străinul, sau băștinașul de va huli numele Domnului să fie omorât*“.

Un alt păcat sau viciu des întâlnit la sat este **desfrâul**, păcat ce încalcă porunca Decalogului: „să nu fii desfrânat!“ (Ieș. 20, 14). Cei ce încalcă jurământul depus la Cununie, uită că de fapt, „căsătoria este o făgăduință spre fericire și o învoială cu martirajul“. Preotul trebuie să atragă atenția tinerilor ce se căsătoresc că la bătrâneți fericite ajung cei ce au tinerețile cinstite. Să știe cei tineri că bătrânețea se hrănește din înțelepciune și că trebuie să se străduiască în anii tinereții pentru ca la anii bătrâneții să nu ducă lipsă de această hrană. Să-i convingem pe tineri de faptul că cine nu urăște destul viciul, nu iubește destul virtutea. Acești părinți tineri să mai știe că faptele bune ale lor vor fi și pornirile bune ale fiilor lor. În spusele pline de înțelepciune ale poporului nostru se și spune că „*celui ce și-a pierdut cinstea dă-i colac și lumânare*“ sau că „*râsul nostru este în copiii noștri plâns*“.

O altă patimă dăunătoare cu care trebuie să se lupte preotul și pe care trebuie să o înlăture este patima **beției**, întâlnită tot mai des la foarte mulți tineri și tinere, secondată de o altă fiară ucigașă care este **fumatul**. Cheltuiesc oamenii, uneori luând de la gura copiilor, cu nemiluita pe alcool și tutun, iar atunci când se încearcă a fi sensibilizați spre milostenie, rămân insensibili. Ba nu văd, ba nu aud, ba nu au ce! Un proverb arab spune că „nimeni nu este atât de sărac încât să nu poată da ceva“. Beția! Ce mult îl dezumanizează pe creștin. Nu băutura, ci beția. Iar Sfântul Vasile cel mare zicea că atunci când un om beat e condus de vin, este asemenea cailor conduși fără frâu. Vom arăta și alte strigăte peste veacuri ale Sfinților Părinți, strigăte ce sunt valabile pentru toate timpurile și pentru toți oamenii.

Sfântul Efrem Sirul arată că: „Bețivul nu este bun de nimic decât în iad. Nici animalele nu beau mai mult decât au nevoie și nu ajung din cauza băutului să nu poată merge pe drum“. Continuând parcă această idee, Sfântul Grigorie Teologul atrage atenția că: „Bețivul nu este vrednic să trăiască în societatea ființelor raționale. El s-ar cuveni să fie pus printre animale. Dumnezeu pe leneș îl trimite la furnică ca să învețe munca, iar pe bețiv la dobitoace

oprit să bei, ci ești oprit să te îmbeți“.

Cumplit este faptul că există, adevărat că foarte puțini, preoți „buni băutori“ (așa cum îi numea Î. P. S. Antonie). Îndemnul Sfântului Apostol Pavel adresat Colosenilor (2, 16) este și pentru noi: „*Nimeni deci, să nu vă judece pentru mâncare sau băutură*“.

Să-i avem, ca preoți, mereu înaintea noastră pe Sfinții Părinți, care au avut în păstoria lor rezultate excepționale pentru că au fost destoinici în învățătură, răbdători în necazuri, meșteri în a dojeni cu blândețe.

Spune Î. P. S. Antonie că „a fi în comuniune cu obștea înseamnă a fi în solidaritate cu ea în bucurie, în supărare, în rugăciune și muncă“.

Și încă un sfat:

„Chiar orășean sadea de fi-vei
Eu te-aș ruga a ține minte
Că-n cimitirele din sate
Ai și tu niște oseminte“.

Nevoia de preoți

Pr. Olivian Pop

Nu trebuie să uităm niciodată că de un *preot* avem permanent nevoie în viață, de la naștere până la moarte. Omul abia născut trebuie *botezat*; căzut în păcate și întinând haina botezului are nevoie de dezlegarea ce o dă *spovedania*. Întemeind o familie, preotul ne dă *binecuvântarea* dumnezeiască; bolnavi sau pe patul de moarte, prin preoți primim Taina Sfântului *Maslu*, *Spovedania* și *Împărtășania* care ne dă puterea de a trece cu bine la viața cerească. Evident că preoții trebuie să corespundă prin faptele și viața lor misiunii sfinte ce li s-a încredințat așa cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „*Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât razele soarelui*“. Din nefericire știm că, deși sunt mulți preoți, totuși sunt puțini: „mulți cu numele și puțini cu fapta și cu viața sfântă“.

Această situație nefericită, nu trebuie să ne mire, fiindcă primirea harurilor dumnezeiești nu depinde de

sfințenia preotului care săvârșește cele sfinte. Dumnezeu ne comunică harurile prin preoți, indiferent de viața sfântă sau păcătoasă a acestora. Nu viața greșită a preotului poate împiedica primirea harurilor dumnezeiești, în sufletele noastre, ci numai păcatul care s-ar afla în sufletul omului. Faptul că sunt și preoți care nu pot fi la înălțimea misiunilor sfinte, nu trebuie să ne îngrijoreze, pentru că în lumea aceasta nu există frumusețe omenească care să nu aibă și defecte: între plante și flori, unele sunt otrăvitoare, altele sunt dătătoare de sănătate și frumos mirositoare. Nu toți meseriașii, doctorii, profesorii, arhitecții, avocații etc. sunt egali de buni și pricepuți. Și între preoți pot fi unii pricepuți. Și între preoți pot fi unii care nu-și prețuiesc destul demnitatea și haina (făcând politică, ocupându-se de afaceri, de curvie, beție etc.), nu trăiesc așa cum predică și învață. Osândă groaznică vor avea aceștia de la Dumnezeu, pe a cărui Biserică au necinstit-o prin comportare.

Din toate acestea se poate constata cât de neînțelept procedează unii credincioși, care pentru scăderile unor preoți, fie ele oricât de supărătoare le prima vedere, părăsesc Biserica lui Hristos, înfierează, judecă și condamnă întreaga tagmă preotească coborând-o la același nivel.

Ar fi drept și cinstit ca cineva să-și urască și să-și bârfească soția și mama, pentru că a întâlnit pe stradă o femeie desfrânată? “Este adevărat că unii preoți și călugări se compromit prin purtările lor, dar aceștia numai pe ei se dezonorează și se murdăresc, nu și Biserica”.

Scăderile morale ale unui preot nu pot îndreptăți pe credincioși a duce o viață de neascultare și de păcat, ci dimpotrivă! De multe ori credincioșii condamnă pe nedrept preoții și cer de la ei lucruri pe care ei înșiși nu îndrăznesc să le facă.

Deci, se cuvine ca fiecare dintre noi, să fim buni fii ai Bisericii și ai lui Dumnezeu și cu aceeași putere și căldură, să fim și buni cetățeni; să dăm țării și neamului, ceea ce se cuvine, și lui Dumnezeu cele ce I se cuvin.

Nimeni nu va putea sluji niciodată la doi domni!

